

Redaktor guşəsi

"QURAN"da "19" möcüzəsi

Keçən ay (fevral 2019 nəzərdə tutulur) yazıçı-naşır Əli bəy Azərinin baş redaktoru olduğu "Xəzan" jurnalının 19-cu sayı çapdan çıxdı. Dörgi redaktor guşəsində yerləşdirilən "On doqquzda on doqquzla" yazısı ilə başlayır. Biz, yaxın dostlar bu münasibətlə - jurnalın çapdan çıxmazı ilə bağlı bir yerə yiğmişmisdik. Mən Əli bəyə deyəndə ki, 19 müqəddəs rəqəmdir, "Quran-Kərim" bu rəqəm üzərində tərtib olunub, onun marağına səbəb oldu. O, dərhal məndən xahiş etdi ki, bu haqda dəqiq araşdırma aparıb təfsilath bir yazı hazırlayım.

İndi oxuduğum - bildiklərimdən "Quran"ın "19" möcüzəsi haqqında bunnarı nəzərinizə çatdırmağı özümə borc bilirəm.

1. "Quran"da 114 surə var, yəni 19-un 6 nisbətindədir ($6 \times 19 = 114$).
2. "Quran"ın və hər bir surənin açarı olan "Bismillahir-rəhmanir-rəhim" zikri də 114 ($6 \times 19 = 114$) dəfə keçir.
3. "Bismillahir-rəhmanir-rəhim" zikri 19 hərfdən ibarətdir.
4. İlk dəfə 96-ci surənin 19-cu ayəsi nazıl olunub. İlk vəhyy olunan surədə 285 (15×19) kəlmə var. İlk vəhyy olunan 5 ayədə 76 (4×19) kəlmə var. İkinci vəhyydə 38 (2×19), üçüncü vəhyydə 57 (3×19) kəlmə olub.
5. "Quran"da fərqli 38 (2×19) rəqəmin adı keçir. Bunların 30-u tam rəqəmlərdir.

$1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12+19+20+30+40+50+60+70+80+99+100+200+300+1000+2000+3000+5000+50000+100000=162.146(19 \times 8534)$ 8 dənə kəsr rəqəmlər bunlardı: 1/10, 1/8, 1/6, 1/5, 1/4, 1/3, 1/2, 2/3.

6. "Allah" kəlməsi "Quran"da 133 (7×19), Allahu adalarından olan "Vahd", yəni Vahid, Tək kəlməsi 361 (19×19), "Rəhman" kəlməsi 57 (3×19) dəfə çəkilir. Bu cür hesabatlar "Quran"da bütün surələri və ardıcılıqları əhatə edir.

Sözün düzü, dini təhsilim olmadığı və ərabcəni bilmədiyim üçün çox dərinliklərə getmək istəmədim. Bu boyda da təsədüf ola bilməz. Sadəcə olaraq "Quran"dan nəzərinizə iki ayəni çatdırmaqla fikrimi yekunlaşdırmaq istəyirəm.

Cin surəsi, 28-ci ayə: "Allah hər şeyi ayri-ayrılaşdırma hesaba alır".

Nəbə surəsi, 29-cu ayə: "Biz hər şeyi hesablayıb yazmışq".

Ümumiyyətlə, bizim həyatımızdan, cismimizdən də 19 rəqəmi keçir. Adı bir misal, insan bədənində olan sümüklerin sayı 209 (11×19), bir əlimizdə olan sümüklerin sayı 19-dur. Son olaraq, Əli bəyə işlərində uğurlar arzu edirəm. Arzu edirəm ki, bu 19 sayı "Xəzan" jurnalı üçün düşərli olsun.

Bəxtiyar ABBASOV

QEYD: "Xəzan" jurnalının həmin nömrəsində adıçəkilən məqalədə düz iki dəfə 2019 əvvəzinə 1919 getmişdir. Baş redaktor bunu necə yaza biləcəyini təsəvvür rünenə gətirə bilmirdi. Jurnalda gedən hər bir məqaləyə çox diqqətlə yanaşdığını, bircə hərf səhvinə yol verilmədiyi halda bu necə ola bilərdi?

Adətən ili səhv yazırlar, yanvar, fevral aylarında yeni ilə uyğunlaşa bilmədiklərindən ötən ili qeyd edirlər. Əli bəy də burada 2019 əvvəzinə 2018 yaza bilərdi, daha yüz il geriyə qayıdır 1919 yaza bilməzdi. Bu qeyri-adı bir anlaşılmazlıqdır...

Bununla belə, niyə hər şey "Quran"la bağlanmalıdır? Məgər dünyada "Quran"dan əvvəl və ondan kənar həyat mümkünsüzdürmü?

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

C4, N2, 2019

Mart - aprel, 2019

Baş REDAKTOR:

Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Rəşid Bərgüşadlı, Həsən Bayramov, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Taliboglu, Nemət Bəxtiyar, Vaqif Osmanov, Xalıq Azadi, Məlahət Yusifqızı, Ay-nur Yasəmən Qarabağlı (Azərbaycan), Fəxrəddin Oruc Qəribrəs (Rusiya, Dərbənd)

Baş redaktorun MÜAVİNİ:

Ramiz İSMAYIL

Dizayn: Dönməz ABBASOV

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvani: xezan23@mail.ru,

5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 10 aprel 2019-cu il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır, Azərbaycan dilində, iki aydan bir çıxır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtiyle qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsusudur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

ZEYNƏB DƏRBƏNDLİ

DƏMİRQAPI DƏRBƏNDİM

Sən mənim qürur yerim, mənim ümid yerimsən,
Sözümə qanad verən, ruhum, ilham pərimsən.
Misra-misra yazılın dastanımsan, şeirimsən,
Sənə arxalanıbdır hər cığırm, hər bəndim,
Dəmirqapı Dərbəndim.

Sən Qafqazın baş tacı, əlçatmaz zirvəsisən,
Koroğlunun, Şamilin yurd, torpaq həvəsisən.
Min əsrən boyanan Qorqudumun səsisən,
Boynunda boyunbağım, qolumda bazubəndim,
Dəmirqapı Dərbəndim.

O yan-bu yan hasarlı, şah yurdu, xan elisən,
Dağıstanın, milyonu əvəz edən ləlisən.
Çox millətin Allaha, uzanacaq əlisən,
Sənə səcdə eyləyir hər şəhərim, hər kəndim,
Dəmirqapı Dərbəndim.

Sən dahilər diyarı, bir müqəddəs şəhərsən,
Sabaha doğru inam, açılan nur səhərsən.
Zeynəbin məğrur adı, millətimçün hünərsən,
Nə yaxşı bu dünyaya, sənin qoynunda endim,
Dəmirqapı Dərbəndim.

VARAM MƏN

Ulu Dədəm Qorqudun qopuzuyam, diliyəm,
Əyilməz Qazanxanın, qılınc tutan əliyəm,
O qanlı keçmişimin soyumamış külüyəm,
Dəmirqapı Dərbənddə, bir canlı əsərəm mən,
Bu dünyada varam mən.

Beyrəyin sərt baxışı, mənim gözlərimdədir,
Neçə min illiklərin, sözü sözlərimdədir,
Qırğının, qovhaqovun yükü dizlərimdədir,
O nanəcib düşmənin, yolunu kəsərəm mən,
Bu dünyada varam mən.

Güllədən dəlik-dəlik Qalamin divarları,
Qıflı itkin düşmüş, dərbədər qapıları,
Hələ çox sayacağıq, gəlib-gedən Xanları,
Demərəm ki, ocağam, ya da ulu pirəm mən,
Bu dünyada varam mən.

Zeynəbəm, söz əhliyəm, sözə bağlı insanam,
Əyridən çox uzağam, düzə bağlı insanam,
Demirəm acizəm mən, gözü bağlı insanam,
Əksinə, deyirəm ki, qız cildində şirəm mən,
Bu dünyada varam mən.

GÖZƏLLİK

Dağların da dağlar boyda dərdi var,
Çaylar da onların göz yaşalarıdır.
Onlardan boyanan yollar, cığırlar,
Təbiət qoynunun üz naxışıdır.

Kolları baş tacı, qayası taxtı,
Meşəsi gözünün kiprikləridir.
Mənim vəsf etdiyim, uca gözəllik,
Dünyanın, Rükəltək cənnət yeridir.

Bulağı göylərdən ələnən yağış,
Yağışı düzəldə mirvari kimi.
Göylərdə şimşəyi elə çaxır ki,
Güldən bal toplayan, min arı kimi.

Çəməni elə bil Xan sarayıdır,
Bəzəyir ətrafi gözəlliyilə.
Zeynəb valeh olur, görəndə onu,
Sözə sığışmayan özəlliyilə.

VƏTƏNƏ SEVGI

Rükəl beşiyimdir, Dərbənd ürəyim,
Bu yurda bağlıdır mənim taleyim,
İçimdə boğuram olsa gileyim,
Sözümüz hər yerdə gərək deyəm mən,
Cünki, Vətənimin aşiqiyəm mən.

Rükəlin çölləri güldü, çıçəkdi,
Dağları, düzləri kəndə bəzəkdi,

Allah onu göydən, bir rəsm çəkdi,
Hər yannan bulaqlar şırhaşır axır,
Göylər də zövq ilə cənnətə baxır.

Dərbəndin başının üstündə Qala,
Atalıq eləyir doqquz Mahala,
Dərbənd bir Anadır, Rükəlim bala,
Nə xoş, o nənənin nəvəsiyəm mən,
Qumrinin susmayan nəfəsiyəm mən.

Rükəldə doğuldum körpə qız kimi,
Elə alovlandım, qızmış köz kimi,
Ölsəm xatırlanım şeir, söz kimi,
Desinlər bu yerdə, bir Zeynəb vardı,
Vətənə bağlıydı, dostuna yardımı.

QEYD: Şairə QUMRİ DƏRBƏNDİ nəzərdə tutulur, Dərbənd şəhərində heykəli ucaldılıb.

UŞAQLIĞIMA SON QOYAN YAĞIŞ

(esse)

Mən də bütün uşaqlar kimi, məktəbli olub, dərsə gedə bilmədim. Bütün yaşıdlarımla, məni də məktəbə yazdılar. Sevincimin həddi-hüdüdu yox idi, axı məktəbə gedəcəkdir. İkicə ay məktəbə getmədim, cünki, o yağışlı gün, mənim sevincimə son qoydu. Kəndimiz enişli-yoxuşlu bir kənddir. Məktəb də kəndin lap yuxarı hissəsində idi. Rəfiqələrimlə, məktəbə gedərkən, birlən ayağım sürüşdü, üzü üstə yixildim. Atam dostları ilə dayanmışdı, mənim ağlayan səsimə qaçaraq gəldi. Məni üzü üstə görüb, qaldırdı, bağırna basdı, cünki mən onun, həyat yarası alan sonbeşiyi idim. Dostları ona: "Bu uşağı niyə məktəbə qoyursan? Oxuyub alim olma yacaq, yazıqdı..." - dedilər. Bilirəm ki, bu söz atamı sarsıdı. Və o, məni götürüb evə gəldi,

anama: "Bir daha Zeynəbi məktəbə göndərmə, mən ölməmişəm ki, o kiməsə möhtac ola. O, oxuyub alim olmayıacaq, oxusa da, oxumasa da, onu özüm saxlayacam", - deyib kövrəldi. O gündən, mən məktəbə getmədim, amma kitablarımı, dəftər-qələmimi atmadım, yazıb-oxumağa özüm öyrənməyə davam etdim.

"Başlanğıc sinifin ikinci ayını tərk edən Zeynəb, özün yazıb-oxumalı oldun!"

Az keçmədi, atam dünyasını dəyişdi, mən isə anamla qaldım. Vaxt ötdü, zaman keçdi. Həyatdan aldığım zərbələri, ağ kağıza ilmələməyə başladım. İndi artıq 5 kitab müəllifiyəm, 7-8 kitabıq da şeirlərim, hekayələrim var. Amma geriyə baxanda, yarıda qalanlarım çoxdur, ona görə ki, məktəb oxumayan bir adam, yazılarımda nöqtə, vergül, hərf səhvləri çox

olur. Amma oxusaydım bütün bunlar olmaya bilərdi. Atam bilmədi ki, o, mənim qayğıma qalaraq, mənim gələcəyimə necə bir... nə isə... Yenə Allahıma min şükür, yazıb-yaradıram, bu günümün də paxıllığını çəkib, məni qınayanları görəndə, fikirləşirəm, görəsən, mənim nəyimə paxıllıq edirlər? Axı mənim yazılarımdan, kitablarımdan, mahnilarımdan başqa nəyim var? Oğlummu var, qızımmı var, evimmi var? Mənim dostlara dostcanlı ürəyim var, bu günüm üçün də, Allahıma şükür edirəm!

Onda niyə mənim yüküm bu qədər ağırdı? Mənim nəyim var? Mənim ətrafa baxıb üzüllən, qəmli və zəif gözlərim, bir də hamida olmayan sadəcə, mənim uşaqlığımı son qoyan yağışım var. Ən əsası, mən tək deyiləm, mənim məni hər şeydən qoruyan ALLAHIM var.

SAZLI-SÖZLÜ BİR DÜNYANIN RƏNGLƏRİ

(AŞIQ ŞAHSOLTAN - 70)

Ağlim kəsəndən, özümü qanandan rəhmətlik atalı-
ğımın sayəsində saz və söz vurğunu olmuşam. Saz
görəndə içim içimdən keçib. Aşığa, şairə könül ver-
mişəm həmişə...

2015-ci ildə, xoş günlərin birində dayım oğlu dedi
ki, bir aşıqla dost olmuşam. İstəyirsənə, səni də
onunla tanış edim. Dedim, niyə istəməyim ki....

Aşıqla bir neçə dəfə telefonla əlaqə saxlayıb söhbət etdik. Nəhayət, ad günümədə dayım oğluna dedim
ki, aşığı da götürüb axşam bizə gəlin. Elə də oldu...
Həmin axşamı aşıqla üz-üzə görüşüb doyunca söhbət
etdik. Aşığın sazinin, sözünün sehrinə düşdü. Elə o
gündən bu günə aşıqla aramızda yaxın dostluq əlaqəsi
yarandı və bu gün də o səmimi münasibətimiz da-
vam etməkdədir.

Bəs bu aşiq kimdir?

Bu dostum saz-söz sahiblərindən çoxlarının yaxın-
dan tanıdığı Aşıq Şahsoltan Bəkirovdur. Aşıq respub-
likamızın axarlı-baxarlı bölgələrindən olan Ucar ra-
yonunun Bərgüşad kəndində dünyaya göz açıb. Cəmi
səkkizillik təhsil alıb. Di gəl ki, ağlı söz kəsəndən
aşıq sənətinə qarşı böyük məhəbbət bəsləyib. Saz-
söz aşığı olub. Heç bir ustadı olmasa da, haqqdan ver-
gisini alıb. Qədim tarixə malik olan aşiq ədəbiyyatı-
mına olan sevgisinin sayəsində Qurbanı, Abbas Tufar-
qanlı, Xəstə Qasım, Dədə Ələsgər kimi sənətkarları-
mızın yaradıcılığını sevə-sevə öyrənib. O, ustalardan
mənəvi güc alaraq, qəlbində çətirinə siğinəsi şeir-
sənət işığı yandıra bilən bir sənətkara çevrilib. Şirvan
mahalında Aşıq Kərəm kimi tanınıb. Yüksək təhsili-
nin və savadının olmamasına baxmayaraq, bu el aşığının,
el sənətkarının çaldığı hər bir havacatı, İlahi ve-
rən qüdrətin, ilhamın sayəsində yazdığı hər bir şeiri
dinlədikcə bütün saz-söz aşıqləri kimi, mən də daxi-
limdən axıb gələn şirin duyğuların axınında axmaya
bilmirəm.

Şirvan aşiq məktəbinin layiqli davamçılarından
olan Aşıq Şahsoltanın qələmindən sözülləb gələn qoş-
maları, gərəyliləri, bayatları, təcnisləri, cığalı təcnis-
ləri, müxəmməsləri, dodaqdəyməzləri, qıfilbəndləri
oxuduqca bu aşiq-şairin poetik dünyası önündə heyrət
etməyə bilmirsən.

Coşqun bir dəryayam, coşqun bir çayam,

Yanar bir günəşəm, ulduzam, ayam.

Haqqın dərgahından gələn bir payam,

Təbibəm, loğmanam, naşı deyiləm. - deyən sənət-
karın sözlərində nə qədər həqiqət vardır. O, çaldığı
hansısa bir havacat, yazdığı hər hansı bir şeiriyə kö-
nülləri anındaca fəth etməyi bacarır. Onun könül çır-
pıntılarının sədasına qulaq asdıqca aşığın ilhamının
sehrindən nə qədər çalışsan da çıxa bilmirsən.

Yenə də dil açıb aşığın sazi,

Çalıb oxumağa xoşdur avazı.

Həsrətin çəkdiyim bu gözəl yazı,

Görmək istəyirsən, bizim kəndə gəl.

Lalələr qızartmış al yanağını,

Gül-ciçək bəzəmiş baxça-bağını.

Bu gözəl dövranın gözəl çəğini,

Görmək istəyirsən, bizim kəndə gəl.

Bu el aşığının, el şairinin şeirlərinin daxili bölgü-
sünə, qafiyə sisteminə, təşbehlərinə, mübaliğələrinə
dərindən nəzər yetirdikdə inana bilmirsən ki, bu sə-
nətkarın cəmi səkkizillik təhsili vardır. Bu şeirlərdəki
dolğunluq, mövzu rəngarəngliyi "Xudadan almışam
əqli-kamalı" - deyən aşiq-şairin qələminin gücünün
mənzərəsini gözlərimiz önündə daha da parlaq can-
landırır.

*Yaman gündə öz elinin halına
Yanan bilər, yanmayana nə fayda.
Vətən nədir, həsrətindən saralıb
Solan bilər, solmayana nə fayda.*

*...Ustadından kamilliyin dərsini
Alan bilər, almayana nə fayda.*

Aşıq Şahsultanın şeirlərinin dərinliyinə vardıqca, incələdikcə görürsən ki, aşığın qəlbini ən ali insani duyğulara bələnin. Onun şeirlərində Vətənə sevgi, torpağa məhəbbət, yurd yerinə bağlılıq hissəri daha bariz şəkildə çalarlanıbdi.

*Şahsoltan hər kəsdən götürməz minnət,
Sözlərim sizlərə olsun vəsiyyət.
Vətəni qorumaq şöhrətdir, şöhrət,
Onun sərhəddini qur, Vətən oğlu.*

Bütün ustاد sənətkarlarımızdə olduğu kimi, aşığın da şeirlərində dağlar mövzusu öz bədii həllini yüksək səviyyədə tapmışdır.

*Hər budaqdan bir gül dərəm,
Gözəllərə çələng hörəm.
Dönbə Məcnun, Yanıq Kərəm
Olam dağlarda, dağlarda.

*Bu yerin havası tamam başqadı,
Gözəllik aləmi hər qarışdadi.
Aran gözəlliyyi yazda, qışdadi,
Yayda mehman olum mən bu dağlara.*

Vətən torpaqlarının beşdən birinin param-parça edilməsi, qarı düşmən tərəfindən işgal edilməsi, yağmalanması, Şuşanın, Laçının yağı əsərətində qalması, Xocalı qətləmə kimi ağrımız aşığın da yaradıcılığına öz təsirini göstərir, hər addimbaşı sinəsini göynədir.

*Mən aşıq qala-qala,
Yurd getdi qala-qala.
Vətəndən qaçqın oldum,
Vətəndə qala-qala.*

*Mən aşıq ağrı gəlir,
Dolanır dağı gəlir.
Çağırın igidləri
Yurduma yağı gəlir.*

Vətən torpağının ağrılara yanan, sinəsi pöşəm-pöşəm olan şair yeri gəldikcə bu torpağın gözəlliklərindən şövqəl söz açmağı, ilhamla coşmağı bacarıır.

*Ari şirə çəkir, becə bal dadır,
Dedin: tək şirinlik bircə baldadır?
Dedim: sənin ləblərin də bal dadır,
Təzə qönçə açdı gülüb al dodaq.*

Aşıq şeirimizin müxtəlif formalarında yazib-yaranan bu el sənətkarı həm el toylarında çaldığı havacatlarla, həm də yazdığı şeirləri ilə yaşının bu yetkin çağında da - yetmişin astanasında durmasına baxmayaraq, yenə də ilhamı gündən-günə çəgləmədə, şövq ilə yazib yaratmaqdadir.

*Bu haqq yolu hər ümmaña gərəkdi,
Köçüb gedən ol mehmana gərəkdi.
Hər bir kəsə neçə xana gərəkdi.
Biləcək yerinin az vədəsində.*

*Bərşadlı Şahsoltan özü fanidi,
Dünyanın söhbəti, sözü fanidi.
Demə tərəzinin gözü fanidi,
Haqq özü quracaq öz vədəsində.*

Aşıq dostum Şahsoltan arada mənə də bir şeir həsr edib. Fürsətdən istifadə edib "Talıboğlu" adlı həmin şeiri də nəzərinizə çatdırıram.

*Əzəldən vurğunsan qönçə-güllərə,
Bəzəyib bağını gül, Talıboğlu.
Şairsən, sözlərin düşüb dillərə,
Sənə qiymət verir el, Talıboğlu.*

*Hər şerin gözəldi güllü bahar tək,
Bulaqda çağlayıb coşan sular tək...
Qəlblərə yol tapan xoş arzular tək,
Sözündə Hikmətin bal, Talıboğlu.*

*Hər kəlməndə min bir məna tapıbsan,
Sözü-sözün xirdarına satıbsan.
Yaza-yaza almış yaşa çatıbsan
Yüz yaşı da yola sal, Talıboğlu.*

*Şahsoltanam, çox dostları görmüşəm,
Gülüstəni, boran-qarı görmüşəm.
Səndə əsl etibarı görmüşəm,
Salmışan qəlbimə yol, Talıboğlu.*

Bu dostuma - Aşıq Şahsoltana bundan sonra da yeni-yeni yaradıcılıq uğurları diləyirəm.

Öziz dost, sazlı-sözlü bu könlük dünyadan bütün rəngləri ilə birgə, qoy, səni daha xoş sabahlara aparsın.

*Ələsgər Talıboğlu
Şair, publisist, Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin
üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureati
09.03.2019.*

HƏSƏN BAYRAMOV
Pedaqogika üzrə elmlər doktoru

UĞURLU PUBLİSİSTİK ƏSƏR

Ramiz Göyüşovun "Bizdə şeir də var, sənət də vardır" kitabı və onun nümunəvi məmər-vətəndaş şəxsiyyəti haqqında mülahizələr

Demək, hər sahədə bir çox xarakterik xüsusiyyətlərlə bərabər təbə, poetik istedada da böyük ehtiyac var. İstər tarixçi, filoloq, psixoloq, istərsə fizik və riyaziyyatçı, istərsə də burokratik aparat işçisi olsun, mütləq onun təbi olmalıdır. Həqiqi yaradıcı insanlar dəyərli, dərin elmi sözə, fikirə, rabitəli məntiqi nitqə malik olmalıdır.

İctimai publisistika sahəsində özünəməxsus təcrübəsi olan RAMİZ GÖYÜŞOV peşəkar aparat işçisi olmaqla bahəm, həm də bədii təbəli, poetik duyumlu incə lirizmə məxsus ziyalıdır. Özü demişkən, yorulanda, narahat olanda, ruhu qəlbinə hakim kəsiləndə bədiyyata varır. Bu onun mənəvi dünyasını zənginləşdirir, pak və ülvi müdrikliyinə söykənir. Bir növ yorğunluğu canından çıxır. Doğrudan da bədii aləm ilahi möcüzəsindən yoğrulmuş behişt ətirli, ana südü kimi təmiz, əsrarəngiz göylər kimi hüdud-suzdur. O, publisistik əsərlərində poetik cümlələri misralar kimi sanki mirvari tək ipə-sapa düzür, mənalandırır. Sözün poetik yükü ağırdır, sanballıdır. Hər sözün və misranın məna yükü, poetik qayəsi, fəlsəfi dərinliyi var. İdarəetmə sahəsində gərgin işi bədiyyatla birləşdirəndə adam ömrün ötən anlarına heyfslənmir.

Müxtəlif yönümlü söhbətlərimiz bizi həmişə bir-birimizə yaxın saxlamışdır. Ucaboylu, gülərüz, söhbətçil bu adam olduqca xeyirxah, ürəyi

yumşaq, həssas, diqqətlidi, özünü və başqalarını qiymətləndirməyi bacarındı. Sözdən qətilik, işində mübarizlik, qərarında prinsipiallıq onun xarakter keyfiyyətidi. O, çətin anlarda insanların əlindən tutur...

Bütün hallarda insani keyfiyyətləri başqalarına təlqin etməyi bacarır. Özü haqqı, ədaləti sevən, insanlara sədaqətli olduğundan bu ruhu başqalarından da tələb edəndi. Təmənnasızlıq, Allah rızasına iş görməyi hər şeydən üstün tutmaq, nahaq sözə, yaramaz hərəkətə qarşı amansızlıq Ramiz müəllimin həyat devizidi.

İti müşahidə qabiliyyəti, analitik və məntiqi təfəkkürü, faktları ümumiləşdirmə bacarığı, intuisiyası Ramiz müəllimi çoxlarından fərqləndirir. Onun ədəbi-publisistik məqalələri buna sübutdur. Bu baxımdan onun fikirlərindəki orjinallıq hamılıqla bəyənilir...

Ramiz müəllimin tədqiqatçılığı və məmərlüyü bir-birini uğurla tamamlığına görə o, həmişə yazılarında, çıxışlarında və mühazirələrdə eyni səviyyədə uğurludur.

Onun ərazi-idarəetmə sahəsində və rəhbər-partiya işində, eləcə də publisistik fəaliyyəti ilə əməli işi arasında daimi vəhdət vardır. O, yazı masası arxasında yaratdığı publisistik və ədəbi qeydlərini böyük həvəslə geniş ictimaiyyətin mühakiməsinə təqdim etməyi çox sevir. Onun simasında publisist-vətəndaş vəhdəti adamı

vəcdə gətirir.

Bu yaxınlarda Ramiz Goyüşovun "Adiloğlu" nəşriyyatında nəşr olunmuş növbəti ədəbi-publisistik əsəri olan "Bizdə şeir də var, sənət də vardır" kitabında toplanmış materiallar üç başlıq altında verilmişdir. "Yaddaşının ruhu" başlığı altında verilmiş on üç məqalədə Molla Pənah Vaqifi və Səməd Vurğunun təftiş edənlərə cavab, Mikayıl Müşviq, Cabir Novruz, Nüsrət Kəsəmənli lirikasının bənzərsizliyinə həsr edilmiş, "Könüllərdə yaşayan şair", "Mənə xatirən qalacaq", "Tənha adamın nağılları" məqalələri, Alı Mustafayevin şəhidliyinə aparan şairliyi, İncə dərəsinin ziyanlı övladlarına, rəssamlar Məmməd Dəmirçi oğlunun, Qafar Sarvəllinin və Nəvai Mətinin əsərlərinin hər üçünün təhlilinə həsr edilmiş məqalələr verilmişdir. Burada söz xiridarlarından Zaməddin Ziyadoğlunun, Musa Yaqubun, Adil Cəmilin, Əli Kərimin, Dayandur Sevginin poetikasının bəzi məqamlarına xüsusi improvisasiya ilə yanaşan məqalələrinin mahiyyətində onun həm həyatı, həm nəzəri, həm də ictimai-publisistik qələmindən sözüllən peşəkarlığı da yanır.

Kitabın "Elin ruhuna köklənmiş qələm" rubrikası ilə verilmiş onadək yazı isə Ramiz müəllimin ədəbi-publisistik yaradıcılığına həsr edilmiş məqalələrdir. Həm Ramiz müəllimin məqalələri, həm də ədəbi, ictimai-publisist yaradıcılığından bəhs edən məqalələrdə onun publisistikasını xarakterizə edən başlıca keyfiyyətlərdən bəhs edilmişdir. Bu yazıların hamısını bir ana xətt birləşdirir: el-obaya, vətənə sevgi, insanlığa, qudsiyyətə çağırış. Biz bu yolda Ramiz müəllimdən daha neçə-neçə ədəbi qeydlər gözləyirik.

Xeyirxahlıq - başqalarının yaxşılığını istəyən, insanlara köməklik göstərən, xeyirə çalışmaq adamların ən ülvi keyfəyyətidir.

İnsan daim axtarışa meylli varlıqdır. Zəka nuru ilə qəlbləri işiqlandırmaq hər kəsə nəsib olan xoşbəxtlik deyil. Nə yaxşı ki, belə insanlar bütün dövrlərdə yaşayıblar. Belələri insanlıq fəvqündə duranlara öz kölgələrini salıblar ki, həqiqi bəşər övladı kimi yaşadıqları cəmiyyətin

müsbət anlamlı vətandaşı olsunlar.

Şərqi böyük ədəbi abidələrindən olan "Kəlilə və Dimnə"də belə bir hikmət var: "İnsanı dünyanın bütün sırlarınə vaqif edən dörd şeydir: "Hikmət, əql, təmkin və ədalət. Alimlik, savad və hər şeyi düşünə bilmək - hikmətə; tədbir, səbr, nəzakət və mərhəmət - əqlə; həya, alicənablıq, özünü ələ almaq və özünü dərk etmək - təmkinə; doğruluq, vədi yeri-nə yetirmək, yaxşı işlər görmək və xoşxasiyyətli olmaq - ədalə-

tə daxildir. Bu sıfətlər gözəldir. Bu sıfətlərin hamısı kamil bir şəkildə bir adanda toplandıqda dünyanın ən böyük xoşbəxtliyi belə onun başını gicəlləndirə bilməz, ən böyük bədbəxtliyi isə onu sarsıda bilməz. Belə bir adam onu təmin etməyən şeylərin varlığından qəmlənməz, təleyin onun əlindən qoparıb apardığı şeyləri itirməsindən kədərlənməz." Ramiz müəllimdə bu keyfiyyətlərin hamısı cəmləşmişdir - desəm, yəqin ki, onu tanıyanlar, dostlar, yoldaşlar mənim səmimiyyətimə zərrə qədər şübhə etməzlər. Çünkü bu, həqiqətən belədir. Həqiqətin isə iki üzü olmur.

Ramiz müəllimin təmiz xarakteri, məntiqli danışıığı, saf əqidəsi, mənəvi kamilliyi sözün əsl mənasında yüksək keyfiyyətlərə malik olması məni ona daim yaxınlaşdırır. Onunla aramızda yaşı fərqi olmamasına baxmayaraq, onun fikirlərinə həmişə hörmətlə yanaşaraq nə isə əxz etmişəm.

Ramiz Goyüşov mənim üçün hər şeydən əvvəl ona görə sevimlidir ki, o, sabahı görə bilir, elə buna görə də ünsiyyətdə olduğu adamlarla münasibəti daim sabitdir. Rütbə, mənsəb, tərif onu aldada bilmir. Cox, təəssif ki, belə adamların sayı bu günümüzdə olduqca azdır.

İllər ötdükcə, dünyanın azını-çoxunu dərk etdikcə elə yaşamaq istəyirsən ki, təmizliyini və ləyaqətini qoruya biləsən. Ramiz müəllimi də əsl insan kimi səciyyələndirən onun bu keyfiyyətləridir.

Yazılar da çiçək kimidir. Gec açılıb tez solanları da olur, uzun-uzadı göz oxşayanları da. Mən hələ əbədiyaşar yazıları (və ya çiçəkləri)

demirəm. Bəxtəvər o şəxslərə ki, yazıları zamanın süzgəcindən keçə-keçə saflaşır, durulur, durula-durula da yaşayır.

Mən hər dəfə Ramiz müəllimi gördükdə və dinlədikdə onun haqqında xəyalımda xoş fikirlər və duyğular pərvazlanır. Onun haqqında nə qədər düşünür və düşündüklərimi vərəq üstünə köçürüreməsə, yenə Ramiz Goyusov haqqında ən lazımlı sözü demədiyimi hiss edirəm.

Ramiz Goyusovun "Bizdə şeir də var, sənət də vardır" kitabına sonluq üzərində düşünərkən "Xəzan" jurnalının 2019-cu il 1-ci sayındakı bir material diqqətimi cəlb etdi və mən onu olduğu kimi verməklə, onun haqqında olan fikirlərimə nöqtə qoymaq istəyirəm.

"İyirminci əsrin sonu, iyirmi birinci əsrin əvvəli. İki əsrin qovuşduğu ərəfədə Azərbaycanın igid oğlu, mühərabədə qəhrəmancasına həlak olmuş, əslən Gədəbəydən olan və Mingəçevirdə böyük Natiq Qasımov "Xatirə bulağı"nın tikilməsi məsələsi qalxmışdı. Birdən-birə şəhər icra hakimiyyəti bu işlə maraqlanmışdı. Atası Səlim özü də məəttəl qalmışdı. Sən demə, bu

işdə Qasımovlar ailəsinin minnətdarlıqla xatırladıqları Ramiz müəllimin böyük əməyi olmuşdur. Bulaq hazır oldu. Bu Qasımovlar ailəsinə nisbi təsəlli idi: buna da şükür! - dedilər.

Qardaşı Nofəlin dediklərindən:

-Atam pensiyaçıdır, işləmir, evdə darıxırıdı. Məsləhətləşdik ki, balaca bir çayxana açaq. Həm başı qarışar, həm də azdan-çoxdan nə olar-olar. Atamgilin evinin yaxınlığında kiçik torpaq sahəsi ayrılmazı üçün məsləhətləşdik ki, icra hakimiyyətinə gedim. İcra hakimiyyəti başçısının müavini Ramiz Goyusovun qəbulunda oldum. O, məni adı şəhər vətəndaşı kimi qəbul etdi. Oturmağa yer göstərdi. Əlində nə isə işi var idi. Üzr istəyib kağız-kuğuzları sahmana salmağa başladı. Bu arada mən otağa göz gəzdirdim. Kitab şkafının şüşə qapısına vurulmuş şəkli görəndə bədənimə qızdırma gəldi. Bu vaxt Ramiz müəllim işini qurtarıb mənə baxdı:

-Eşidirəm sizi!

Mən şəkli göstərib:

-Bu kimin şəklidir? - deyə soruştum.

O, söhbətin hansı şəkildən getdiyini dərhal başa düşdü.

-Ba-a! Bu bizim qəhrəmandır! - O, vəcdlə dilləndi. - Natiq Qasımovdur! Eşitməmisən? Tanımırsan bu oğlanı?

Mən tutulmuşdum, özümü güclə saxlayırdım. Qəhər qarışq sevinc hissi keçirirdim. Bir-təhər dilləndim:

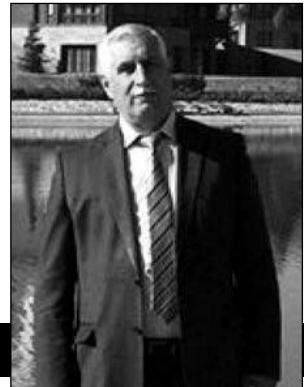
-Bu mənim qardaşimdır!

Ramiz müəllim yenidən mənim əlimi sıxdı. Cox nəzakət və hörmətlə məni dinlədi. Nə kömək lazımlı olduğu ilə maraqlandı və əlindən gələni əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Ramiz müəllim sözünün ağası imiş!

O, bizim ailəyə çox böyük hörmət göstərdi. "Xatirə bulağı"nın inşasında və "Xatirə bulağı"ndan bir az aralı çayxana üçün yer ayrılmasi-na kömək etdi. Ailəmiz Ramiz Goyusovun təmənnasız yardımı və mənəvi köməyi üçün daim onu minnətdarlıqla xatırlayacaq!"

Bax, haqqında bəhs etdiyim şəxs - indi Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti Aparatının şöbə müdürü, Yeni Azərbaycan Partiyası Binəqədi rayon təşkilatının sədri vəzifələrində işləyən, "Bizdə şeir də var, sənət də vardır" kitabının müəllifi Ramiz Goyusov belə nümunəvi məmur-vətəndaşdır.

MAHİR CAVADLI

Elə bilin MAHİR heç doğulmayıb

(27 fevral - doğum günümə)

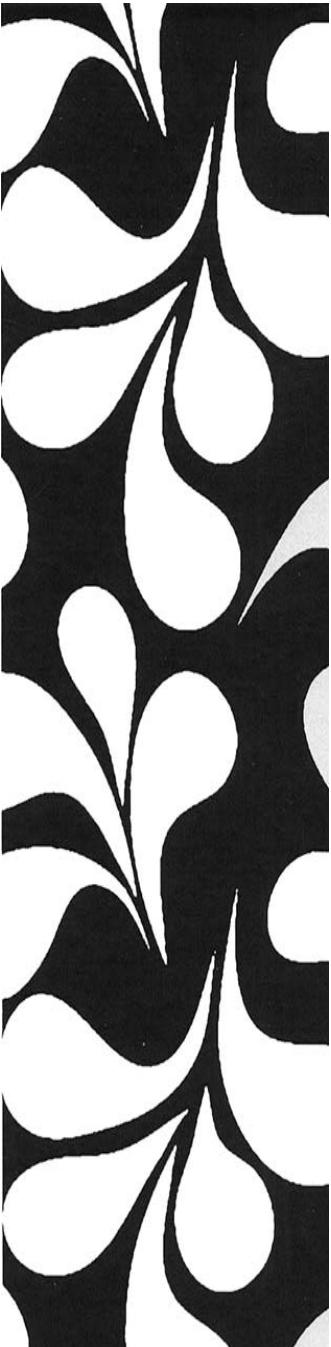
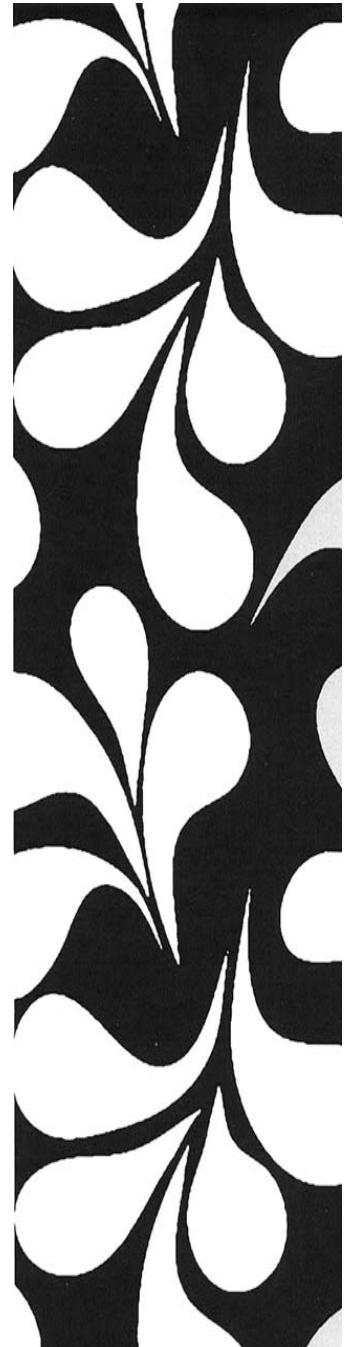
Necə şənlik edim təvəllüdümü,
Dünən Xocalıma yas saxlamışam.
Zəngilanda qırıb son ümidimi,
Mən doğum günümü yasaxlamışam.

Bu gün sevincimi boğur qəhərim,
Bu gün yaşın yaşa köçü olacaq.
Dünən qan içində ölən şəhərin
Sabah matəminin üçü olacaq.

Ümid göyərdirəm içimdə dərddən,
Hər gün zəfərimə Allahdan pənah.
İntiqam almasam yağı namərddən,
Demək yaşamağım günahdan-günah.

Ürək Qarabağsız, can Zəngilansız...
Nə fərq, kimsə bir az gec doğulmayıb.
İl üstə il gəlsin, yaşsız-filansız,
Elə bilin Mahir heç doğulmayıb!
Elə bilin Mahir heç doğulmayıb!

Qeyd: 1959-cu ilin 27 fevralında Mahir Cavadlı dünyaya gəlib. İndi onun 60 yaşı tamam olur. Xocalı qırğınından sonra doğum gününü qeyd etmir. Bu, həm bir vətənpərvər insan üçün həm təbiidir, həm də onun real haqqıdır. Amma bir yaradıcı insanın, bir şairin 60 yaşıının qeyd olunmasını məqbul sayırıq, hökmən deyil ki, həmin günlərdə... Odur ki, jurnalın redaksiya heyəti olaraq Mahir Cavadlıni 60 yaşıının tamam olması münasibətilə təbrik edir, can sağlığı, uzun və faydalı ömür, yaradıcılığında uğurlar arzulayıraq.

İKİ XALQIN SƏSİ

(Dağıstan Respublikasının xalq artisti Dürüyyə Rəhimovanın 90 illiyinə)

İki xalqın səsi deyərkən, mən sadəcə qardaş Azərbaycan və Ləzgi xalqlarını demirəm, Dağıstanda yaşayan hər millətin dilini büləbül kimi ötən, Dağıstanda, Dərbənddə fəaliyyət göstərən Azərbaycan və Ləzgi dram teatrlarının səhnəsinin bəzəyi olan, hər iki səhnənin şah əsəri sayılan, ecazkar səsindən bulaqların zülməsi duyulan, dağların təravətlə avazı sözünlən Dağıstan Respublikasının xalq artisti, Dostluq Ordeni mükafatına layiq görülən, iki xalq arasında mükəmməl dostluq körpüsü missiyalı dostluq simvolu olan Dürüyyə Gülbaba qızı Rəhimovanı nəzərdə tuturam.

Onun adını əbəs yerə çəkmədim, bu adın altında unudulmayan bir tarix durur. Azərbaycanının dilbər güşəsi Quba rayonunun Qimil kəndində, dünyaya göz açan və uşaqlıqdan musiqiyə həvəsi olan, Bakıda dəfələrlə müsabiqələrdə qalib gələn bu xanımın yolu Dağıstan Respublikasına Dərbəndə düşür. Ona qədər o, Quba dövlət dram teatrında çalışıb, Qubada kitabxana müdürü vəzifəsində işləyib. Şəhərin səsi radiolardan eşidiləndən sonra onu Quba mədəniyyət evinə müdir təyin edirlər. Atası Gülbaba müəllim musiqi müəllimi olub, onların evindən hər gün musiqiçilərin, şairlərin, müğənnilərin səsi gələrmiş. Dürüyyə xanım da bütün bunlardan bəhrələnib. Onun ifasında "Can Azərbaycan, can Dağıstan" mahnısı xüsusi yer tutur. Bu mahnı hər iki Vətənə olan sevgisinin sübutudur. O, Dərbəndə, Gəzgi dram teatrına dəvətlə gəlir, orada çalışarkən də Azərbaycan teatrinin yaradılması ilə də ciddi məşğul olur. O, teatrında çalışarkən, Azərbaycan xalqının mədəniyyətini düşünən Dürüyyə xanım Dərbənddə xalq teatrının yaranması üçün, əlindən gələni əsirgəmir və buna nail olur. Bu teatrin yaranmasında böyük əziyyəti olan və o teatri yaratdıqdan sonra qoruyub saxlamaq üçün çox çalışır. Şəhər evlərinin zirzəmilərində tamaşalar qoyub, Azərbaycan mədəniyyətini qoruyub saxlayan, Azərbaycan dram teatrı kimi təsdiqlənməsində əvəzsiz rolu olan ömür-gün yoldaşı Nəsir Həşim oğlu ilə çiyin-çiyinə, bizim mədəniyyətimizi yaradan, qoruyan bir xanım olub.

Dürüyyə xanımın xidmətləri əvəzsizdir. Azərbaycan teatrını yaratmaq üçün gəncləri başına toplayaraq gecə-gündüz yorulmadan çalışması buna sübutdur.

Onun teatrdə həm işləyib, həm də gənc-lərin bir aktyor kimi yetişməsində böyük zəhməti vardır. Nəsir müəllimlə birlikdə, Azərbaycan teatrı kimi bir Qala qurub. Həmin teatra "Qala" deməyimdə məqsədim var, Azərbaycan mədəniyyətinin Qalasını nəzərdə tuturam. Özündən sonra çox isdedadlılar yetişirdi, teatrin gənclərinə səhnə mədəniyyəti, səhnə danışığı, davranışı öyrətdi. Onun əziyyəti hədər olmadı, bu gün Azərbaycan teatrında isdedadlı gənc aktyorlarımız az deyil. Teatrdə onun davamçısı, onun göz bəbəyi, dəyərli balası Dağıstan Respublikasının əməkdar artisti, mədəniyyət işçisi Yaqt xanım Xandadaşova, onun yolu davam etdirir. Onun yetirmələrin-dən bacısı qızı Dağıstan Respublikasının əməkdar artisti Sevda Bəybalayeva, aktrisa Diləfrüz Şixməmmədova, Dağıstan Respublikasının əməkdar artistləri Məhərrəm və Rəhilə Ömərovlar və başqqa aktyorlar buna nümunədir. Dürüyyə xanımın bircə arzusu var idi. O, son nəfəsinə kimi, bu arzunun həyata keçməsini arzulayırdı. "Mən o zaman xoşbəxt olaram ki, Azərbaycan teatrının öz binası olsun", deyirdi.

Dürüyyə Rəhimova səhnədə həm aktrisa, həm müğənni kimi, həm publisistikada, həm də şeirdə öz sözünü demiş sənətkardır. O, Dağıstan və Azərbaycan, Dərbənd və Quba arasına əyilməz bir Qala simvolu idi. Yaşasaydı mart ayının 25-i 90 yaşı tamam olacaqdı. Tale elə götürdü ki, 2014-ci il mart ayının 25-i 85 yaşıını tamam etdi və mart ayının 29-u isə bu işıqlı dünyaya gözlərini əbədi yumdu. O, ürəklərdə özü üçün ölməzlik yaradıb getdi, ürəklərdə də hər zaman yaşayacaq. Dürüyyə xanımın ömrü hər adama nəsib olan ömür deyil, səhnə durduqca, sənət yaşadığca Dürüyyə Rəhimovanın adı yaşayacaq.

Bu gün Dürüyyə Rəhimova tək Dağıstanda, Dərbənddə yox, Azərbaycanda da yad edilməlidir, çünkü o, Azərbaycanda doğulub boy-a-başa çatıb, təhsilini də orda alıb. Vətənin ayrılmaz bir hissəsi olan Dərbənddə Azərbaycan mədəniyyətinin keşiyində durub. Bax, budur Dürüyyə Rəhimovanı ucaldan, ucalardan uca edən.

Böyük hörmət və ehtiramla:

ZEYNƏB DƏRBƏNDLİ
30 mart 2019-cu il

KƏNAN HACI

RUHUMUZU NECƏ XİLAS ETMƏLİ?

*Ayaz İMRANOĞLU'nun 60 yaşına,
yaxud, Vaqif Osmanovun "Üzərində əsməli" kitabı üzərinə notlar*

Üzərində əsdiyimiz dəyərlər tədricən deformasiyaya uğrayır və bu prosesin qarşısında son dərəcə aciz bir durumdayıq. İnsan təfəkküründən sui-istifadə edənlər bəşəriyyəti təhdid edən silahlar ixtira edəndə bu şeytan əməlinin bizi hara aparıb çıxaracağını xəyalımıza belə gətirə bilməzdik. XXI əsrin ortalarına doğru irəliləyirik. Nələr baş verir? Texniki tərəqqi insanı elə bir yerə aparıb çıxaracaq ki, orda daha insana ehtiyac qalmayacaq. Robot qardaş bizim əvəzimizə bütün işləri görəcək və lazımsız əşya kimi tarixin zırzəmisinə atılmış olacaq. Yuvah Noah Harari "XX əsr üçün 21 sual" kitabında artıq həyəcan təbili çalmaqdadır. Nanotexnoloji proseslər insanı öz həyat tərzinə tez-tez düzəlişlər etmək məcburiyyətində qoyur.

Belə bir zamanda bizim dəyərli araşdırmaçı-yazar dostumuz Vaqif Osmanov bir kitab yazar. Adı da belədir: "Üzərində əsməli". Son dərəcə maraqlı və diqqətçəkən addır. Kitab bizi insanlaşmağa səsləyir. İnsanların mənəvi yoxsulluqdan əziyyət çəkdiyi, ruhi tarazlığını itirdiyi bir çağda belə kitab-

ların yazılması nə qədər gözəldir.

Zatən, texniki tərəqqi qaçılmazdır, elm inkişaf etdikcə bəşəriyyəti də yeni epoxaya sürükləməkdədir. Amma və lakin... hər şeydən əvvəl biz insanıq axı. Ruhani mahiyyətin daşıyıcısıyıq. Saatin içindən batareyanı çıxaranda o işləmir, insanın içindəki batareya da Ruhdur. Ruhsuz insan cansız əşyadan heç nöylə fərqlənmir. Biz Ruhumuzun xilası üçün çalışırıq. Üzərində əsməli olduğumuz bir şey varsa, o da Ruhdur. Ruhumuzu öldürməyə çalışırlar, idrakımız isə müqavimət göstərir. Ruhumuzu qoruyanlar sadə və müdrik insanlardır, onlar heç vaxt heç yerdə gözə görünməzlər, ruhani həyat tərzi onlara öyünmək imkanı vermir. Mütəvazi bir ömrün içində böyük ideyaları əzmlə, inadla, böyük inam hissiylə çiyinlərində daşıyırlar. Vaqif Osmanov da bu qəbil insanlardandır.

Mən onu ədəbi-tənqidi yazılarından tanışdım. Sonralar öyrəndim ki, tamamilə başqa sahədə çalışır, hidrometeorologiya üzrə mütəxəssisdir. Sən demə, yerin landscape yaxşı bələd olduğu kimi, ədəbiyyatı da meteoroloji hadisə kimi dərindən öyrə-

nib tədqiq etməyi bacarır. "Üzərində əsməli" kitabı qələm dostumuz Ayaz İmranoğlunun yaradıcılığına fərqli baxış ortaya qoyur. Onlar yaxın dost olmaqdan əlavə həm də ruhdaşdırılar. Bizdə dostun dost haqqında yazması birmənalı qarşılanmasa da düşünürəm ki, əsl dost haqqında elə xas dost yazmalıdır. (Bir az yanılmaca oxşadı deyəsən.) Çünkü onu hamidən yaxşı tanıyan da elə öz dostudur.

Kitaba Asif Ata Ocağını uzun illərdən bəri sönməyə qoymayan dəyərli düşüncə adamı Safruh ön söz yazıb. Bu da təbiidir. Vaqif Osmanov bu kitabı Mütləqə İnam nöqtəyi-nəzərindən qələmə alıb, Ayazın sosial-ictimai və emosional faktorlar üzərində qurulan bədii mətnlərindəki Mütləqə İnam fəlsəfəsini tədqiq edərək çox maraqlı nəticələrə gəlib. Ayazın mətbuatda ara-sıra hekayələrinə, şeirlərinə rast gəlirəm. Onun minimalist şeirlərində, ibrətəmiz hekayələrində səngiməyən bir ağrı var, hər bir qələm adəminin içini didən bu ağrını Ayaz fərqli, özünəməxsus şəkildə ifadə edir. Vaqif müəllim yazarının "Təzə gəlin", "Məcnunsuz dünya" povestlərində, "Göynurun üsyəni", "Dayə" hekayələrindəki mifologiyadan, folklordan, xalq inanclarından qaynaqlanan məqamları ədəbi tənqid nöqtəyi-nəzərindən incələyir. Hiss olunur ki, müəllif ədəbi fakta, hadisəyə hərtərəfli bələd olmaqla yanaşı həmin faktın, hadisənin mənşəyini, törəmə səbəblərini, təzahür kontekstini də təfərrüatı ilə bilir. O, bu mətnlərin fəlsəfəsini və Mütləqə İnam ideyası-

nin bu mətnlərdəki təzahürünün modelini müəyyənləşdirir. Ən diqqətçəkən cəhət odur ki, kitabın müəllifi Ayazın yazılarını təhlil etdikcə həm də Mütləqə İnam fenomeninin genotipini araşdırır. Bu fəlsəfənin yaradıcısı bir insan, filosof olaraq həyatını bir ictimai hadisə kimi yaşamağı bacardı. Onun fəlsəfi təliminin kökündə Zərdüştlük dayanırdı. Bu, Asif Ata fenomeninin genotipidir. Vaqif Osmanov da bu ideyaları öz yaradıcılığında daşıyan bir yazarının şeir və hekayələrinə məhz bu prizmadan yanaşır, zərrə qədər də bu xəttindən kənara çıxmır. Sözsüz ki, belə sistematik yanaşma tənqidcildən peşəkarlıq tələb edir.

Yuxarıda qeyd etdik ki, müəllif dostunun mətnlərini Asif Ata fəlsəfəsinə söykənərək ədəbi təhlil predmetinə cəlb edir. Ayaz İmranoğlu özünü məhz bu fəlsəfi təlimdə tapmış və identifikasiya etmiş qələm adamıdır. Onun özü-nüaxtarıları Ocaqla sonuclanır. Asif Ata nə deyirdi? Deyirdi ki, "ürəyinizdə Günəş

olsun!" İşıqlı adamlar olmasa, dünya qaranlığı bürünər. Maarifçiliyin də mahiyyətində işıq, aydınlanması dayanır. Ziyalı sözünün kökündə "ziya" sözü var. Ziyalıya aydın deyirik, yəni toplumu aydınlığa çıxaran adam. Asif Ata bizə həqiqətin üfüqlərini göstərirdi, bizi yabançı ideologiyanın əlindən alıb özümüzə aparan yolları nişan verirdi. İnsanı ümidsizliyin bihuşdarından ayıldıb özünə inanmağa sövq edirdi, konformist düşüncəni alt-üst edirdi. Asif Ata özündən

sonrakı nəslin düşüncəsinə ciddi şəkildə təsir göstərə bildi. Elə haqqında yazdığını kitab bunun ən gözəl nümunəsidir. "Üzərində əsməli" kitabında Asif Ata fəlsəfəsindən əsintilər var.

Mən bu kitabın məziyyətlərindən bəhs etməyəcəyəm. Məqsədim bu deyil. Vaqif Osmanov və Ayaz İmranoğlu həyatım boyunca tanıldığım insanların içində seçilənlərdəndirlər. Riyasız, boyasız, təmənnasız, merkantil maraqlardan yüz verst uzaq, içində uşaq səmimiyyəti daşıyan bu adamlarla ünsiyyətdən, söhbətdən həmişə yüksək zövq almışam.

Bir dəfə Ayaz haqqında belə yazmışdım: "Ayaz sanki zəhmətin yeriyən heykəlidir, zəhmət onun ilk baxışda sərt görünən simasında öz nəqqaslığıını edib. Bu sərt simanın dərinliklərində işıqla dolu bir cüt göz parlayır. Ürəyindəki işıq o sərt cizgiləri yumşaldır, ətrafdakıları da öz haləsinə bürüyür. Sadə adam necə olur deyə sorusalar mən Ayaz İmranoğlunu nişan verərəm. Onun kimi! - deyərəm. Ayazı bizə sevdirən də onun bu böyük və möhtəşəm sadəliyidir".

Çox qəribədir ki, içində işıq daşıyan "generator" adamlar bir-birini tez tapır və bu işığın əhatəsi bir az da böyükür. İnsanın özünə ruhdaş, sirdəş axtarması arxetipik xarakter kəsb edir. Vaqiflə Ayazın dostluğu işığın böyüməsinə xidmət edir. Əslində onlar üç dostdurlar; şair Süleyman Abdulla bu trionu tamamladı. Bu da ayrıca bir yazı mövzusudur. Müəllif bu dostluğun söz qədər uzunömürlü olduğuna inamını belə ifadə edir:

"Günümüzün ünlü Söz adamları Süleyman Abdulla və Ayaz İmranoğlu (Nurayaz İnamsoy) ilə tanışlığımızın tarixi çox uzaqlara getməsə də tez isinişdik, bir-birimizə elə bağlandıq ki, sanki yarım əsrdir bir yerdəyik. Hətta beş-on dəqiqlik əlüstü söhbətlərimizdə elə mətləblərdən danışırıq, fikir mübadiləsi edirik ki, bu da qısa zaman kəsiyində bir şeirin, içsəsin, harayıñ, deyimin, hekayənin, povestin yaranmasına bü-

növrə olur. Bu möhtəşəm "trio"nun təməlinin əsas özəyi əlahərzət SÖZdür, söz qədər də yaşayacağına əminik". ("Üzərində əsməli", Bakı, 2019, səh.13)

"Üzərində əsməli" kitabında diqqətimi ən çox çəkən "Babanın Muradla söhbətləri" hissəsi oldu. Hesab edirəm ki, Ayazın nəvəsi Muradla söhbətləri uşaqlar üçün məntiqi düşünmə sənəti kimi dərsliklərə salınmalıdır. Baba ilə nəvə arasındakı dialog, mukalimə o qədər iibrətamızdır ki, nəticədə nəvə mütləq kamil insan kimi yetişəcək. Baba uşağıın psixologiyasına bələd olduğundan onun üçün anlaşılmaz olan nəsnələri sadə və aydın dildə ona izah edir. Babanın izahları nəvənin gözləri qarşısında mənəvi dünyانın qapılarını taybatay açır. Nəvə dünyani suallarla kəşf edir və bu sırlı dünyanın açarı babanın əlindədir. Babası balaca Murada İnam, İradə, Məslək, Əqidə haqqında danışır və uşaq bu anlayışların hər birini canlı insan kimi təsəvvür edir. Onlar Muradın dostlarıdır və onun gələcəkdə şəxsiyyət kimi yetişməsində hər birinin böyük rolü olacaq. Bu duyuğu oxucuda dərin təəssürat oyadır. Kaş, bütün babalar Ayaz İmranoğlu kimi müdrik olaydı.

Kitabda müəllifin Ayaz İmranoğlunun şeirləri üzərinə "Fikir gəzişmələri" də yer alır ki, bu aforizm yüklü fikirlər tutumu, sambalı, dərinliyi ilə oxucunu düşündürür. "İnamın gəlişi" qəzeti üçün apardıqları söhbət də əhatəliliyi ilə maraq doğurur.

Kitabı yazdığı üçün Vaqif müəllimə dərin təşəkkür düşür. Ayaz İmranoğlunun mətnlərinə sərraf gözüylə yanaşır və onun söykəndiyi, istinad etdiyi ideoloji təməl prinsiplər nöqteyi-nəzərindən təhlil edərək müəyyən nəticələrə gəlib. Əlbəttə, bu çaparaq düşüncələr təhlil haqqında təhlil deyil, ürəkdən gələn dost sözüdür.

Bu kitabın çapdan çıxməsi və Ayaz İmranoğlunun 60 yaşıının tamam olması münasibətilə hər iki dostumu ürəkdən təbrik edirəm! Asif Ata demiş: "Ürəyinizdə həmişə Günəş olsun!"

ŞƏRQİYYƏ BALACANLI

Şərqİyyə Balacan qızı Seyidova 4 fevral 1949-cu ildə İsmayıllı rayonunun Zarat kəndində anadan olub. 1967-ci ildə İsmayıllı şəhər 1 sayılı orta məktəbi bitirib. Elə həmin ili Bakı Rabitə Elektrik-ləşdirmə Texnikumuna daxil olub. Ali təhsil almaq arzusu ilə 1970-ci ildə sənədlərini Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna verib. O, qiyabi ali təhsil alaraq 1975-ci ildə institutu bitirib, iqtisadçı ixtisasına yiyələnib.

Təqaüdə çıxana qədər öz ixtisası üzrə çalışıb, əmək fəaliyyətində olub. Hazırda ara-sıra şeirlər yazmaqla bərabər mehriban ailəsinin, oğlanlarının, gəlinlərinin, nəvələrinin qayğısını çəkir. Şərqİyyə xanımın vətənpərvərlik ruhunda yazdığı şeirləri yaradıcılığının əsas sütunudur.

"İsmayıllı Yazarları" ədəbi-ictimai birliyinin üzvü, "Ürəyim dünya boyda" kitabının, eləcə də çoxsaylı vətənpərvər ruhlu şeirlərin müəllifi Şərqİyyə Balacanlı enişli-yoxuşlu ömrünün 70-ci baharını salamladı.

Biz də Şairə xanımı bu münasibətlə təbrik edir, ona bol-bol ailə səadəti, oğul-uşaq, nəvə-nəticə fərəhi, yaradıcılıq uğurları arzulayırıq!

BİTMƏYƏN DÖYÜŞ

(Poema)

*Aprel döyüslərinin qazisi
Yaşar Ağayevə həsr olunur*

Dünyaya gəlişin toy-büsət oldu,
Muştuluq paylandı yaxına, yada.
Ürəklər nurlandı, sanki şam oldu,
Bir oğul artmışdı axı, dünyada.

İgidtək yaşayıb, qalasan deyə,
Adını fəxrələ Yaşar qoydular.
Yaşar - çağırışdır mübarizəyə,
Bu adda mərdlik var, qəhrəmanlıq var.

Bu adla keçirdin uşaqlığını,
Bu adla üz tutdun bir gün məktəbə.
Bu adla qazandın üz ağlığını,
Bu adla yüksəldin neçə mərtəbə.

Məktəbi bitirdin, arzun bitmədi,
Əsgər olmaq idi ən böyük arzun.
Əsgərlik həyatın hədər kecmədi,
Bir bölük əsgərə komandır oldun.

Vətənə xidmətin çatsa da başa,
Torpaq tapdaqdadır, dözə bilmədin.
Hər yerdə gəzirdin dərdinlə qoşa,
Artırdı düşmənə ürəyində kin.

Qarabağ döyüşə səslədi səni,
Silaha sarılıb döyüşə girdin.
Vətən dar gün üçün bəslədi səni,
Güllələr önündə sinəni gərdin.

Aprel döyüsləri başlayan anda,
Dəstənin öndə girdin döyüşə.
Vətənə məhəbbət güc idi canda,
Deyirdin: "Alçaqlar əlimə düşə..."

Duruş gətirmədi düşmən hücumu,
Arxaya baxmadan qaçırdı yağı.
Bir də bu torpağa, bu daşa, quma,
Dəyməz erməninin murdar ayağı.

Alındı o gecə "Lələtəpə"miz,
Bayraqlar sancıldı doğma torpağa.
Gördük ki, güclüyük, bir olanda biz,
Qürurdan sinəmiz dönmüşdü dağa.

Axdı bu döyüşdə qızıl qanımız,
Qurtuldu tapdaqdan neçə dağ, dərə.
Vətənə, torpağa qurban canımız,
Afərin, min əhsən qorxmaz əsgərə.

Havada güllələr uçurdu hələ:
-Düz atın, qoy axşın düşmənin qanı.
Ey nankor erməni, sən bundan belə,
Bu yurdun oğlunu, qızını tanı.

Baş tutan deyildir mənfur niyyətin,
Bu yurdun qəhrəman oğulları var.
Çox çətin olacaq səninçün, çətin,
Gen dünya başına dar olacaq, dar.

"Döyüşə hazır ol!" - əmri verildi,
Sarıldı silaha alay büsbütün.
Yatan şəhidlər də qalxdı, dirildi,
Torpaqlar alınsın deyildiyi gün.

Əmr dalğa-dalğa bürüdü eli,
Qana-qan günüydü, qisasa-qisas.
Aşıb daşmaqdaydı arzular seli,
Qarabağ tapdaqdan olunsun xilas.

Əmrə hazır idи mübariz əsgər,
Hamı silah alıb sıraya durdu.
Ölmək də lazımdır çalmaqcün zəfər,
Ürəklər bu gözəl arzuyla vurdu.

Keçdim xəyallarla "Səbətkeçməz"i,
Arxada buraxdım dar çıçırları.
Xinalı görəydi "Xınagah" bizi,
Qalxdım "Zəhərdaş"dan üzü yuxarı.

"Namazgah"a çatıb, qıldıq namazı,
Dedik: "Qurbangahda qurban kəsərik".
Qələbə çalmasaq kim qalar razi,
Biz bu yurdu sevən igidik, ərik.

Xəyallar apardı məni uzağa,
"Hazır ol!" əmriylə qayıtdım geri.
Qabağa, qabağa,ancaq qabağa,
Geri almaliyiq düşməndən yeri.

Ayrıla bilmirdi düşüncələrdən,
Yaşar yeriyirdi ancaq irəli.
Arxada da Vətən, öndə də Vətən,
Bu Vətən əbədi, həm də əzəli.

Bir savaş başladı: Şuar - Qana qan!
Havada uçuşur odlu güllələr,
Döyüşən hər oğul - bir Azərbaycan,
Mübariz, qəhrəman, qorxmaz, igid, ər!

Öndəki təpədə düşmən mövqeyi,
Hücumda olsaq da, döndük hədəfə.
Bu yerdə unutdum artıq hər şeyi,
İgid bir yol olər, qorxaq min dəfə.

Susdu komandirin "Irəli!" səsi,
Bildim, şəhid olub, yoxsa, o, susmaz.
Məni də tutmuşdu mərmi qəlpəsi -
Düşündüm - ömrümdə bu sonuncu yaz...

Gözümüz açsam da heç nə görmədim,
Qaradan savayı sanki yoxdu rəng.
Bu nədir, hardayam, mən kiməm? - dedim,
Dünya başqa idi, fərqliydi ahəng.

Canımda dünyanın ağrı-acısı,
Başımın üstündə şəfqət bacısı.
Səhhətim qayğılı üzündən bəlli,
Məni ovundurur, verir təsəlli:

-Qardaşım, bilirəm, ağırdır yaran,
Dayağın olacaq böyük Yaradan.
Ağrinma, üzülmə, düşmə heç ası,
Səni sağaldacaq elin duası...

Ciddi yara alıb Yaşar başından,
Qəfil ayrı düşüb yar-yoldaşından.
Amma həkimlərin diqqəti, səyi,
Ruhuna dayaqdır, olur köməyi.

Həyata qayıtsın, yaşasın deyə,
Onu göndəriblər qardaş ölkəyə.
Burda hamı doğma - ana-dost, ata,
Sevgiylə qayıtmaq mümkün həyata

Burda insanların baxışı nurlu,
Keçdi əməliyyat xeyli uğurlu.
İnsan yaşadıqca istəyir sevə,
Yaşar Türkiyədən qayıdır evə.

Dağlar da sevindi bu xoş xəbərdən,
Tanrıya şüklərlə yüksəldi yerdən.
Üçrəngli bayraqla el çıxdı yola,
Evinə qayıdır ölməz bir bala.

Gizlədə bilmədən həyəcanını,
Bir mahal gözləyir görüş anını.

Bir anın içində səs-səda artır,
Alqışlar altında o, evə çatır.

Öpüb-qucaqlayır Yaşarı hamı,
Bu görüş sevimli bir el bayramı.
Böyük də, kiçik də halını sorur,
O da el önündə qürurla durur.

Əlini qaldırır Yaşar bu dəmdə,
Təşəkkür eləyir, sözü var həm də:
-Var olun, Vətəni sevən insanlar,
Şəhidə, qaziyə hörmət qoyanlar.

Əlbəttə, sağalmaq istəyirəm mən,
Bitməyən döyüşə çağırır Vətən!
Azad etməliyik biz Qarabağı,
Odur gözümüzün qarası, ağı.

Ötüb gedən şeydir, dərd də, yara da,
Sağalıb duracam yenə sıradə.
Əynimdə olacaq daim bu libas,
Qisas almaliyam, düşməndən, qisas...

Yaxındır qisas günü,
Düşmənlərin yas günü.
Bu bahara qoşul gəl,
Yurdumun xilas günü.

Qarabağda izim var,
Məndə dərdə dözüm var.
Qalib əsgər adıyla,
Deməyə çox sözüm var.

Sevinməsin qoy yağı,
Yaxında zəfər çığı.
Vətənim ola bilməz,
Murdarların oylağı.

Məğruram, güləcəyəm,
Qədrini biləcəyəm.
Qazisən - demə, Vətən,
Sən çağır, gələcəyəm.

Duada əlim, Vətən!
Bir olsun elim, Vətən!
Mən ölməz Yaşarınam,
Sən yaşa, ölüm, Vətən!!!

"DUMAN YOLU BAĞLADIĞI YERDƏNƏM"

(ŞAİR FƏXRƏDDİN ƏZİZİN 65 İLLİK YUBİLEYİNƏ)

İstedadlı şair, sözünə, sənətinə sadıq insan, tanıdığım gündən imzasına inandığım Fəxrəddin Əziz Tanrıının isteklisi olan qələm sahibidir. Özünün dediyi kimi "Sözə könlər vermək, onun içində bərkiyib bu günün, sabahın poetik nizamını yaratmaq hər kəsə müyəssər olmur". Bu mənada o xoşbəxt insandır. Söz sənətində onun öz nağılı, təmiz etirafı var. Və bu onun şəxsiyyət kimi özünü təsdiqidir. Yazdıqları, dedikləri, içini tərpədən anların poetik nizamıdır.

Bir zamanlar Ağdaş rayonunun Qoşaqovaq kəndində doğulub, ilk təhsilini həmin kənddə alsa da, qaynar şəhər həyatı onun yaddaşında dərin iz buraxan, dünyaya göz açdığı yerlərin gözəlliyini unutdura bilməyib. Ürəyindən həmişə yaxşı şeirlər yazmaq istəyi keçən şairin şeirlərində yurd sevgisi öndə olub. Həm də gözəl həmsəhbət olan şairin dünyagörüşü, fikir və mülahizələri çox maraqlıdır. Həyata baxışı rəngarəngdir. Onun vətəndaş əxlaqından doğan təəssübkeşliyi, nurlu sabahın yolunda yaşadığı inamı, sanki ömrü imtahanıdır. Onu oxuyursan və duyduğun həzin kövrəklik səni elə bil sirli bir aləmin ənginliklərinə çəkib aparır. Hiss edirsən ki, əsil şeiri belə yazmaq lazımdır. Vətəndən yazanda müqəddəsliyi, anadan yazanda doğmaliyi, dostluqdan yazanda ehtibarı o mövzunun adına layiq qələmə almaq gərəkdir. Bu mənada Fəxrəddin Əziz xoşbəxt insandır. "Hansısa mövzunu qələmə alanda o mövzunu dəqiq və hərtərəfli öyrənib yazmaq lazımdır" deyir. Söz demək məsuliyyəti şair üçün həmişə şürə olmalıdır. Budur əsil şair etirafı:

*Bir sevginin havasına oynayıb,
Arzularım yorulmayıb, doymayıb.
Məhəbbətim bulaq kimi qaynayıb,
Kükərayəndə, sellənəndə yazmışam.*

Sevə-sevə keçib gəldiyi ömr yollarında tənhaları, unudulanları, səhvinin günahını yaşayanları görən şair belə deyir:

*Ha yazdım ayrılıq oldu,
Məhəbbətin nağılin.
Mən çağurdım eşitmədin,
Aldı, apardı ağlını
Özgəsinin piçiltisi.*

Yaxud, bir başqa şeirində şair belə yazır:

*Xinalı ovcunda adım,
İstəyindi duzum, dadım.*

*O axşamı xatırladım,
Gəl qayıdaq.*

Səmimi etirafın daha bir bənd şeirini nəzərdən keçirək:

*Hardan gəldi qəlbə qonaq,
Bir həsrəti min elədi.
Oz adını söyləməmiş,
Ürəyimdə yer elədi.
Mən belə istəmirdim.*

Fəxrəddin Əziz bütün mövzularda qələmin sınayan, gözəl nümunələr yaradan qələm sahibidir. Amma mən deyərdim ki, o, əslində məhəbbət şairidir.

*Qanad açıb gəldiyin,
İşiq saçıb gəldiyin,
Neçə bəhanə ilə
Evdən qaçıb gəldiyin,
Na tez yadından çıxıb.*

*Titrəyən əllərini,
Ovcumda isitdiyim,
Bağrımı səndən ötrü
Yandırıb köz etdiyim,
Na tez yadından çıxıb.*

Başqa bir şeirində isə şair vurgulayır:

*Gül dərdim gül qoxudu,
Elə bildim yuxudu.
Məktubunu oxudum,
Sənin şeirini yazdım.*

Sevə bilməyin, həqiqi məhəbbəti yaşatmağın imtahan kimi insani hansı sinaqlara çəkdiyini qələmə alan müəllifin çox sayılı kitablarında bənzərsiz və kövrək məhəbbət şeirləri var. Bu şeirlərdə sevgi dolu bir aləmin sehrində ömr yaşamağın gözəlliyi, dəruni saflığı tərənnüm olunur. Hər kəsin sevgisi onun qanıyla, canıyla yaşatdığı duyğuların könül əmanətidir.

*Seviləmək hər eşqin tacındakı ləl,
Sandım ki, tovlamaz bu şöhrət səni.
Ayırıb adılər içindən gözəl,
İlahiləşdirər məhəbbət səni.*

Bir sözlə, eşqinə həvəs və istək, günah və ehtiyac hesab edənlərin şeirlərini yazır Fəxrəddin Əziz. Onu oxuyursan və inanırsan ki, məhəbbət arzuların daşlığı, tələlərin özünə oxşayan, hər kəsi yaşıdan və içində yanın işiqdir. Hər bir insan sevgidən doğulan bəşər övladıdır. Və gözəllik də onun ilahi qüdrətidir.

*Hər hissin, duyğunun adını tutmaz,
Eşqində boy atıb oyanmayanlar.
Tale qismətinə əlləri çatmaz,
Qadın sevgisinə inanmayanlar.*

Ümumiyyətlə, "nədən yazırsan" deyə soruşanlara müəllifin "Mən məhəbbət şairiyəm" kitabında belə bir cavab olub.

*Mənə bircə gülüş, baxış sevgidir,
Külək, tufan, bulud, yağış sevgidir.
Həsrət, giley, qınaq, qarğış sevgidir,
Sevgi şeirləri yazıram ancaq.*

Bir neçə kəlmə də şairin vətəndaş mövqeyindən bəhs etmək yerinə düşərdi. Vətən şeirləri bu mövqeyi ortaya qoyan onun təəssübkeş kimi yurda bağlılığını hər sözündə, kəlməsində qabarık hiss olunan, uşaqlıq illərindən üzü bəri yol gələn şairliyinin ünvani elə vətənin özüdür. Sevinc ilə söz açdığı elləri şair belə xatırlayır.

*Soruşursan haralıyam, deyimmi,
Sellər, sular çağladıqı yerdənəm.
Uca-uca zirvələri qar tutan,
Duman yolu bağladıqı yerdənəm.*

Yaxud da:

*Karvan yolcusuyam ha çək ömrümü,
Gələn günlərimi, gerçək ömrümü.
Mən sənə vermişəm çiçək ömrümü,
Vətən, ay Vətən!*

Uşaqlıq illərinin xatırəsindən isə bir yarpaq deyim:

*Bizim gözümüzlə yatardı günəş,
Şirin röyalara çökərdi duman.
Bizi yuxulardan oyatmamaqçün,
Xəlvəti-xəlvəti söküldərdi dan.*

Məqami gəlmışkən arzuların uşaqlıq nəğməsi haqqında bir bənd şeiri nəzərinizə çatdırırmı.

*Günəşdən ay dərilib,
Gecəyə pay verilib.
Buludlara sərilib,
Ulduzları sanadım.
Arzular ağ qanadım.*

Beləcə, arzularının qanadına sığınib öz sabahına yol gedən Fəxrəddin Əziz həyatının bütün məqamlarının onun içini tərpədən çeşidli şeirlərini yazıb.

*Piçiltisi dilimdə,
Əsməcəsi əlimdə,
Gəlib vaxtsız-vədəsiz,
Yükə dönür belimdə,
İllərin səsidi bu.*

Həyatında heç bir kəsdən təmənnası olmayan şair, əslində elə həyatında da belədir. Özünün dediyinə görə, uzun illər mətbuata yazılarını verməyib. Ehtiyyatlanıb ki, birdən oxumazlar, qəbul etməzlər. Çap olunan kimi isə oxuyublar, qəbul eleyiylər. Sözlərinə mahnular bəstələnib, klipler cəkilib. Şeirləri dillər əzbəri olub. Necə deyərlər tanınmamış sevilənlərdən olub. Çok illərdən sonra ürəklənib. Artıq ondan çox kitabın müəllifidir. Coxlu sayda almanaxlarda çap olunub. Çeşidli qəzet və jurnalarda öz oxucularını tapıb. Bu gün Fəxrəddin Əzizin yaradıcılığı özünün müdriklik günlərini yaşamaqdadır. Bu günlərə gəlib çıxanاقan, bu şeirləri yazanacaq şair belə deyir:

*Zaman açıb tökdü məni,
Dəstələdi, bükdü məni,
Şaman ruhum çəkdi məni,
Getdim edam kötüyünə,
Dar ağacı altınacaq,
Mən şeirimi yazanacaq.*

Şeirlərini yazdı. Taleyinin ən böyük qismətini də söz də, nəğmədə tapdı.

*Dünya sinaq meydanıdi,
Niyə qərib yaşayasan.
Dostun, yarın ilqarına,
Könül verib yaşayasan.*

*Qazanıb öz çörəyini,
Yurda söykə kürəyini.
Süfrə kimi ürəyini,
Haqqə sərib yaşayasan.*

Torpağının, daşının nağıllarıyla böyüdüyü ellərin doğmaliqdan gələn sırrı, sehri bir dəli həsrət kimi Fəxrəddin Əziz yaradıcılığında ana xətti təşkil edir.

*Yuxuma girmişdin, ay ana kəndim,
Qurbani olmağa boyuna gəldim.
Mən indi bilmışəm hayana gəldim,
Yaxınam, vətənə yaxınam indi.*

Oz kiçik yazı masasının arxasında dünyani daha yaxından görən şairin insanlara müraciəti də çox səmimi və kövrək notlar üstə səslənir.

*Dünyanın başuma yağan dördi çox,
Nə bilim mərdi çox, ya namərdi çox.
Bir ömrün yaşamaq haqqı, şərti çox,
Allah adamıym, mənə toxunma.*

Şairin poetik dili rəvan, nikbin və aydındır. Sözünə, şerinə ağırlıq gətirən qəliz tərkiblərdən uzaq bir yaradıcılıq sahibidir. Bəzən bir çoxlarının ana dilimizin sadaladılmış keyfiyyətlərindən yetərincə bəhrələnməsi hər kəsə müyəssər olmur. Fəxrəddin Əzizin isə dilimizin qayda-qanunlarını yaxşı bilməsi həm də onun gözəl pedaqqoq olmasından irəli gelir. Uzun illər müəllim kimi çalışan şair həm də Ana dilimizin keşiyində dayananlardandır. Şair "Mən belə istəmirdim" kitabında belə yazır: "Mənim ilham pərimin öz seçimində bayramıdır. İçimdə təmizlənib, sözün sevgisindən doymamışam. Bir sevginin ümidi yeri olmaq, təmiz ada təşnə olub yağışın, küləyin, torpağın, daşın, vətənin ilahi şeirlərini yazmaq arzularıyla yaşımişam. Bu, mənim ömrümün mənası olub".

Bu günlə səsləşən bütün mövzularda şairin vətəndaş mövqeyi aydın görünür.

*Yollar uzun, yollar açıq, yol işiq,
Yollar ömrən günlərimə yaraşıq.
Yollar boyu eləyəydim soraşıq,
Sevənlərin sırasında ötəydim.*

*Yaxud, başqa bir şeirindən bir bənd:
Öyünməyək bizlər elə buymuşuq,
Çoxlarına qulaq asıb doymuşuq.
Araz, səni aralıqda qoymuşuq,
O tayın da, bu tayın da vətəndi.*

*Ürəyində vətən yeri boşuqsa,
Nə küsürük biz ürəyi daşıqsa.
Sabırların harayında işıqsa,
Məmməd Araz harayında vətəndi.*

Şair dostu Ramiz İsmayılov demişkən: "Bəli, Fəxrəddin Əziz vətən sevgisini belə yaşıyır. Ana və Vətən sevgisi hər bir yaradıcı insanın müraciət etdiyi əbədiyyasər mövzulardandır. Şair bu mövzulara ürəyinin çıraqından işiq salır.

Ana haqqında çox şeirlər yazılib. Fəxrəddin Əzizi anasının boş qalmış çarpayısı qəhərləndirir, soyuqdan üzünen mitil, anasız qalan evdəki masa, kətil, ölüm yaşığına dönənşmiş balış göynədir:

*Haçändi ürəkdə bir qəhər yatr,
Bilmirəm uyuyur nə təhər, yatr.
Bir uzun ayrılıq, bir kədər yatr,
Anamın boş qalan çarpayısında.*

Şair "anamı sevirəm" demir, onu poetik dillə, şairanə tərzdə deyir:

*Küləklər içində ana iyini
Gətirən yellərin sorağındayam".*

Elə burdaca başqa bir şeirinə nəzər salaq.

*Hər ocaqda beşik varsa, bələk var,
Bələk üstə ana adlı mələk var.
Ürəyində görk edən bir dilək var,
Söznən deyim, saznan çalım anamı,
İndən belə hardan alım anamı?*

Budur ana haqqında yazılın əsil şair şeirləri!"

Əlbəttə ki, poetik yollar sonsuzdur, hər zaman da keşməkəşlidir. Qaralı-aglı xəborleriylə axırına çoxa bilmədiyimiz yolların yolcusu olan şairin vətəndaş duyğularının nəzmə çəkilən məqamlarından:

*Hələ bu yolların sonu görünmür,
Hələ bu yollarda qəm-qəmə bağlı.
Hələ gedərgəlməz soraqları var,
Hələ xəbərləri qaralı-aglı.*

*Yolların bəxtində yalquzaq hökmü,
Hələ qorxusu var yaşamağın da.
Ən ağır qiymətlə imtahanı var,
Ömrü bu yollarda daşmağın da.*

Amma Fəxrəddin Əziz nikbin insan kimi öz dünyaya görüşünün gözündən dünyaya baxan, həyatı olduğu kimi dərk eləyən və oxucusunu bu nikbinliyə kökləyən insandı.

*Qayıt işığından, dön işığından,
Demirəm bəsindi, en işığından.
Gördünsə payını gün işığından.
Yəqin qiymətini bılıb yaşadın.*

Bu gün də gənclik eşqiyələ yazıb-yaradan şairin yaradıcılığından çox yazmaq, çox danışmaq olar. Bu yəqin ki, gələcəyin işidir. Daha bir bənd şeiri ilə sözümüz tamamlamaq istəyirəm:

*Bizi vaxtla savaş yeyib,
Qalanı ömür, yaşı yeyib.
Nübarını qurd-quş yeyib,
Yelə sovrulan illərin.*

Yeni-yeni kitablarının görüşlərini arzulayıram və səmimi qəlbdən şəxsən öz adımdan, "Xəzan" jurnalının redaksiya heyəti adından şairin 65 yaşını təntənəli şəkildə təbrik edirəm.

*Əli bəy Azəri,
Azərbaycan Yazuçular Birliyinin üzvü*

BİZ HAQQ YOLÇUSUYUQ, FƏXRƏDDİN ƏZİZ

(Mǐngəçevirdə yaşayıb-yaradan şair dostum Fəxrəddin Əzizin 65 yaşına)

İstedadlı şair dostumuz Fəxrəddin Əzizlə ömrün, yaşın bu gündündə bir daha görüşüb əhvallaşıram və bu görüş mənə daha bir dəst sevinci yaşadır.

Yaradıcılığını daim izlədiyim şairin söz dolu ömür yoluyla tanışlığım hələ keçən əsrin 80-ci il-lərinə təsadüf edir. "Mən məhəbbət şairiyəm" adlı kitabına ön sözü mən yazmışam. Həmin yazıda bir parçaya diqqətinizi yönəltmək istəyirəm. "Sovetlər dönəmində Fəxrəddin müəllim bir sira qəzet və jurnallarda şeirlərini dərc etdirərək redaksiyalarda yerlərini "möhkəmlətmış" bir çox "mətbuat şairləri" rayonlarda yaşayan şairlərə ironiya ilə "el şairləri" deyirdilər. İndi o adamlar unudulsa da el şairlərini el yaşadıb. Çünkü qay纳yan bulağın gözünü tutmaq olmaz.

Şair özü bu haqda belə yazır:

*Sonradan tanıdlar,
O ki var qınadilar.
Ay saqqalı ağarmış,
Yaxşı yazmağın varmış.
Hardasan neçə vaxtdı?*

Bəli, Fəxrəddin Əziz haqlıdır. O, şeirlərini bəsləyə-bəsləyə, sıgal çəkə-çəkə, cilalaya-cila-
laya yazır. Fəxrəddin Əzizin ən üstün cəhəti odur ki, o, bütün yazılarına qəlbinin odunu, közünü qoyur. Həm də çox səmimiyyətlə, ritorikasız, bər-bəzəksiz, tərtəmiz, özü də şeirləri kimi safdır. Şair olmayanlar bar-bar bağırır, Fəxrəddin Əziz isə deyir:

*Deyən lazıim inanmışdır nəyə sən,
Məndən şair olmayıacaq, deyəsən... "*

Uzun müddətdir ki, mətbuatda müntəzəm çap olunan şairin bədii və obrazlı yazıları diqqətimi cəlb edir. Yazılılarıyla insanı düşündürən, duyğu-

ları oyadan, ruhu təzələyən Fəxrəddin Əziz ədebi aləmdə nüfuz qazanan isrtedadlı şairdir. Onun üçün söz kasadlığı da yoxdur. Mən onun yaradıcılığında şair təvazökarlığının bariz nümunəsini görmüşəm. Özünə və sözünə sadıq şairin bu günkü görüşünə bir neçə kəlmə təbrikələ gəlmişəm.

Daha bir yaşın sevincli günlərini yaşayasan şair dostum! Qələmin iti, sözün kəsərli və qüdrətli olsun. Bu yolda yorulmayasan. Ümidvaram ki, ən gözəl şeirlərini indən belə də yazacaqsan. Bağrında kükrəyən sözün gücü əbədi olsun.

65 yaşıını təbrik edirəm!

*Dünya bina olan gündən döyüşdü,
Gah nifrindi, gah təhqirdi, söyüşdü.
Ay ötdü, il keçdi, zaman dəyişdi,
Dəyişə bilmədik, dəyişmədik biz
Yolumuz haradır, Fəxrəddin Əziz??!*

*İnsan gördüm köksü məzar, qəlbi dar,
İnsan gördüm, pullar kimi qəlpi var.
Nə yaxşı ki, şair ömrü, qəlbi var,
Nə yaxşı ki, riya bilməz qəlbimiz,
Sən mənə əzizsən, Fəxrəddin Əziz.*

*O yerdə ki, meyar-əyar ərikdi,
O yerdə ki, şeytan-iblis şərikdi,
Sərçələr ki, elə yerdən perikdi,
Tapılmasın belə yerdə izimiz,
Haqqın yolçusuyuq, Fəxrəddin Əziz.*

*Alovlandıq, yana-yana böyüdüük,
Duya-duya, qana-qana böyüdüük.
Əyilmədik, sina-sina böyüdüük,
Ramızəm, əməlim, arzum tərtəmiz,
Bu ömür yolundur, Fəxrəddin Əziz.*

*Hörmətlə:
Ramiz İsmayıll
Şair dostun*

TANRININ XOSBƏXT BƏNDƏSİ

(Şair Fəxrəddin Əzizin 65 yaşına)

Ömrünün müdirlik çağlarına qədəm qoyan Fəxrəddin Əzizi heç tərəddüd etmədən Tanrıının xoşbəxt bəndəsi adlandırmaq olar. Qaynar gənclik illərini sözlə naxışlayıb, ürəkdən sevdiyi bir el gözəlinə bütün ürəyini bağışlayıb, halal süd əmmiş oğul-qız böyüdüb, bir-birindən gözəl şeirləriyle, müxtəlif illərdə işq üzü görən kitablarıyla öz oxucularını sevindirib. Ömrünün ən barlı-bəhərli çağlarında qayğı və ehtiyacları dilə tutmaqla, özünün dediyi kimi, Tanrıının mərhəmətini qazanıb.

Fəxrəddin Əzizin ciyinlərindən heç vaxt ağır söz yükü, qayğı şəlesi əskik olmayıb. Sözün ağırlığını, həyatın amansız zərbələrini alın yazısı hesab etdiyindən ən çətin məqamlarda belə ümidi itirməyib. Dərdə-həsrətə tablaşmayı, dolaşiq yolların zülmətindən dünyanın işq üzünə çıxmayı bacarıb şair.

Fəxrəddin Əzizi nəzərində söz bitib-tükənməyən sərvətdir. Bu meyarla yanaşanda o, söz mülkündə ən varlı adamlardan biridir, ayrı-ayrı vaxtlarda çeşitli qəzet-jurnallarda, almanaxlarda, kitablarda dil açan şeirləri, telekanalların, məclislərin video yaddaşında, söz xırıdarlarının qəlbində deyimləri yaşamaqdadır. Yaradıcı adam üçün bundan qiymətli var-dövlət, bundan halal qazanc ola bilməz. Fəxrəddin Əzizi bir söz adamı kimi dəyərli edən də Tanrı vergisi adlandırdığımız istedadın gücü ilə qələmə aldığı şeirləri, poemaları, ara-sıra yazdığı povest və hekayələridir. Sözlə aşinalıq insanı cismən, həm də mənən əbədiyəşar edir, onu heç vaxt unudulmağa qoymur. İndiki günlərimizdə üzünü sözün qibləsinə tutub, ürəyinin bulud harayını misra-misra vərəqlərə köçürən Fəxrəddin Əziz hələ bundan sonra da qələmə alacağı ən gözəl poetik söz nümunələri ilə bizi sevindirmək istəyindədir.

Arzuların tükənməsin, əziz dost - Tanrıının xoşbəxt bəndəsi.

65 yaşın mübarək!

*İsmayıllı İmanzadə
Şair, Azərbaycan Yazuçılar Birliyi
Mingəçevir bölməsinin sədri*

FƏXRƏDDİN ƏZİZ

GÖRÜŞMƏMİŞİK

Kəpənək sayağı uçub getmişik,
Yəqin özümüzdən qaçıb getmişik.
Axı bir küçədən keçib getmişik,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

Taniya-tanya bir-birimizi,
Yəqin zülmət tutub gözlərimizi.
Bir cığırдан salıb izlərimizi,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

Sən mənim, mən sənin yolundan keçib,
Ötmüşəm sağından, solundan keçib.
Hər gün bir darısqal dalandan keçib,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

Dəyişəndə səmti, yolu taleyin,
Bəxti gətirməyib arzu, diləyin.
Gözüm axtaranda könül mələyin,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

Daha vaxt qayıtmaz o vaxt olmağa,
O qismət olmağa, o bəxt olmağa.
Dünyada biryolluq xoşbəxt olmağa,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

Fəxrəddin, yaş ötüb heyin düşəcək,
Ömrün axarından yeyin düşəcək.
Dilində bu kəlmə düyüñ düşəcək,
Görəsən, biz niyə görüşməmişik?

GETDİ TA

Atlananda bu dərədən, o dikdən,
Qayıdardıq axırınçı gədikdən.
Quzuları soraqlıyib tütəkdən,
Yamac boyu haylamaqlar getdi ta.

Ha qaçardıq, bir yetərdik mərəyə,
Bu sevincdən pay düşərdi hərəyə.
Arxamızı verib kürək-kürəyə,
Qazan kimi qaynamaqlar getdi ta.

Ata, ana, baba, nənə olsa da,
Hər ocaqda bir nişanə olsa da.
Ər oğuldan neçə dənə olsa da,
Qurşaq tutub oynamamaqlar getdi ta.

Yola salıb baharını, yayını,
İtirmişik illərin də sayını.
Qapı-qapı yiğib bayram payını,
Loxma-loxma paylamaqlar getdi ta.

Yaxşı bilir kim görübəsə o çağı,
Unuduldu babaların oçağı.
Şəhərlərə dəyişdik o qucağı,
O qaçmaqlar, qovlamaqlar getdi ta.

Qarşı yönəndə əsən yeldi, sazaqdı,
Keçən günlər daha bizdən uzaqdı.
O od, o köz Fəxrəddinə yasaqdı,
Həmən-həmən yaylamaqlar getdi ta.
Qazan kimi qaynamaqlar getdi ta.

GEDƏRSƏN

Boylanıb zamanın pəncərəsindən,
Bir gün bu gərdişə baxıb gedərsən.
Əriyər məzarda sümüklərin də,
Dünyanın yadından çıxıb gedərsən.

Uduzub talehin sınaqlarında,
Dağılar cəm olan qonaqların da.
Yaş olub dostların yanaqlarında,
Könülləri oda yaxıb gedərsən.

Gələr axır-zaman vədəsi bir gün.
Ölüm mələyinin hədəsi bir gün.
Əlində ayrılıq badəsi bir gün,
Əməl boxçasını yiğib gedərsən.

GECƏNI

Yığam axşamların qaranlığını,
Dünyanın canından dərəm gecəni.
Diksinib itincə işiq gözündən,
Qaytarıb özünə verəm gecəni.

Möcüzə gəzəndə sehirdə, sirdə,
Ruhumu bir istək oyatdı bir də.
Mürgülü gözəllər uyuyan yerdə,
Açıq yaxalara hörəm gecəni.

Səs-səmir kəsilə, gələn olmaya,
Xəlvəti boyılanan, bilən olmaya.
Şehli yanağını siləm, - olmaya,
Duram, yuxusuna girəm gecənin.

Çağlaya arzular, oyana dilək,
Ala qanadına məni ağ mələk.
Nəğmə oxuyanda bir əsim külək,
Açıb ulduzlara sərəm gecəni.

OLURAM

Hərdən gecənin bir vaxtı,
İlləmimla əlbir vaxtı.
Yazıb sətir-sətir vaxtı,
Dönürəm şair oluram.

Vurulduqca naxış, ilmə,
Can əriyir kəlmə-kəlmə.
Hər beş sözdən elə bilmə,
Dönürəm şair oluram.

Gəlir fikir, gəlir deyim,
Yazılıram, bəs neyləyim?
Elə hökm edir ürəyim,
Dönürəm şair oluram.

Coşur başımın havası,
Gedir sözümüz davası.
Daşır könlümün yuvası,
Dönürəm şair oluram.

Sevib vurulmağım gəlir,
Bir qəlbə dolmağım gəlir.
Lap dəli olmağım gəlir,
Dönürəm şair oluram.

KİMİ

Sevgim könlün ağ bayraqı,
Oldum bu eşqin dayağı.
Göyərdim pöhrə sayağı,
Yarpaqladım ağac kimi.

Selləməmdə çimdi dərə,
Uçdu səmti kəsən bərə.
Ələndim göy çəmənlərə,
Buludumdan yağış kimi.

Dərdlə doğulub dünyaya,
Yandım ki, hırsım soyuya.
Çevrildim daşa, qayaya,
Keçilməyən yoxuş kimi.

Gördükcə hər boşu, bərki,
Axır ki, eylədim dərki.
Amma kimsə bilmədi ki,
Ömür sürdüm dərvish kimi.

YAĞIŞ YAĞIR

Söyüdlər boynunu büküb,
Gecəmizə yağış yağır.
Sevənləri qaçıb gedən,
Küçəmizə yağış yağır.

Döndərən yox inadından,
Qəm asılıb qanadından.
Son ümidi buludundan,
İçimizə yağış yağır.

Biz özümüzün bəsiyik,
Sevdasıyıq, həvəsiyik.
Yol gedən addım səsiyik,
Köçümüzə yağış yağır.

VAXTINI

Sözümə pay eləmişəm,
İllərin şirin vaxtını.
Vallah, şair olmasaydım,
Almazdım şeirin vaxtını.

Gedən gənclik, gələn qıṣdı,
Ömrümə başım qarışdı.
Şeir haçan gəlsə xoşdur,
Taniyaq şərin vaxtını.

Yeli coşanda görmüşük,
Qarı qışında görmüşük.
Sellər daşanda görmüşük,
Çayların dərin vaxtını.

Çəkməkdən ötrü şələsin,
Kim nə istəyir eləsin.
Vaxtin almayıñ heç kəsin,
Özünə verin vaxtını.

QALDIM

Tutsam da yolun ağını,
Görəmmədim Tur dağını.
Övliyalar ocağını,
Gözləyə-gözləyə qaldım.

Ələdim çox əyri-düzü,
Birmiş dünyanın hər üzü.
Nəfsin ayağında sözü,
İzləyə-izləyə qaldım.

Dünya toyuq yalağıymış,
Yatmalı fil qulağıymış.
Zəmanə kor ulağıymış,
Bizləyə-bizləyə qaldım.

Bu səs İsrafil surudu,
Zəhmindən Allah qorudu.
Danışdım dilim qurudu.
Sözləyə-sözləyə qaldım.

Fəxrəddindən ündüm, səsdim,
Olmadı ha ayrı qəsdim.
Oğurlandı odum, istim,
Közləyə-kozləyə qaldım.

ORDA

Evi-eşiyi qaldı,
Yorğan-döşeyi qaldı.
Taxcasında boxçası,
Köhnə beiyi qaldı.
Viran qalan ellərin.

Daş düşdü hücrəsindən,
İtdi şəcərəsindən.
Kimə əmanət etdik?
Hər evin mücrüsündə.
"Quran" qalan elləri.

Ozgələrin şərində,
Azdiq fitnələrində.
Kimlər bu günə qoydu?
Lələ köçüb, yerində
Turan qalan elləri.

GƏLMƏDİ

Susur qanan, qədir bilən,
Fikrə gedib deyən-gülən.
Dünyanın tən ortasından,
Cığır açdı gedən-gələn.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

Atıl zülmətdən işığa,
Tökülən çıxsın qaşığa.
İşiq görüb elə bildik,
Aləm doldu yaraşığa.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

Nənə payı nağıl oldu,
Başımıza ağıl oldu.
Hərəmizin son qisməti,
Bir almasız nağıl oldu.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

Kökü saraldı gözlərin,
Yalani çıxdı sözlərin.
Yozduq, bəxti açılmadı,
Nur ciliyən gündüzlərin.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

Gəldi ölüm mələkləri,
Gəldi hiylə, kələkləri.
İndən belə açmaq üçün,
Qandallanmış biləkləri.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

Gəldi qazisi, darğası,
Gəldi bayquşu, qarğası.
Gəldi divlər, təpəgözələr,
Gəldi atların yorğası.
Ağ atlı oğlan gəlmədi.

PIÇILTİSİ

Bu necə gün işığıydı?
Boyumdan da aşağıydı.
Mən təzəcə doğulmuşdum,
Onda körpə usağıydı.
Nəfəsimin piçiltisi.

Bu sevda gül kimi təzə,
Gəldi, boy ata bilmədi.
Bu nə vaxtin yuxusuydu,
Səni oyada bilmədi.
Həvəsimin piçiltisi.

Ha yozdum, ayrılıq oldu,
Məhəbbətin nağlini.
Mən çağırdım, eşitmədin,
Aldı, apardı ağlini.
Özgəsinin piçiltisi.

VAXTİDI

Bahar, gəl aç bu gülləri,
Yuxudan oyat, vaxtıdi.
Arzuların gözəlləşən,
Dünyanın həyat vaxtıdi.

Oğrun-oğrun ötən qızın,
Həsrətini daşa yazın.
Çünki çiçəkləyən yazın,
Qişının boyat vaxtıdi.

Təzələnir ay da, gün də,
Çoxu qəfil düşür bəndə.
Bu daşı o aynabəndə,
Sapanda qoy at, vaxtıdi.

Özgəyə ver ki yaylığı,
Bu bağ olsun yar oylağı.
Sagollaşıb subaylığın,
Yolundan qayıt, vaxtıdı.

QAYIDARAM

(Köçgün qocanın dilindən)

O gün gələ, bitə savaş,
Ellər yurda qayıda kaş.
Cığır aacam yavaş-yavaş,
Gizlin-gizlin qayıdaram.

Tanrim ola arxa, dirək,
İmkan verə xəstə ürək.
Bacarmasam sürünərək,
Dizin-dizin qayıdaram.

Yol diklənə yoxuşlaya,
Yol qarlaya, yağışlaya.
Yollar məni bağışlaya,
Verə izn, qayıdaram.

Vətən varsa, mən də varam,
Onda qaysaq tutar yaram.
Bəxtinə işiq tutaram,
Yolun, izin qayıdaram.
Dizin-dizin qayıdaram.

GƏLDİN

Sən mənə ayrılığı,
Qıyanan sonra gəldin.
Dərdimi göz yaşımıla,
Yuyandan sonra gəldin.

Yollarını keçdiyim,
Bir yol sevib, seçdiyim.
Kəməndinə düşdürüüm,
Oyundan sonra gəldin.

Deyincə öz sözümüz,
Tənha gördüm özümüz.
Yollar üstə gözümüz,
Qoyandan sonra gəldin.

Ürəyimi dağlayıb,
Ötdün coşub-çağlayıb.
Neçə könül ovlayıb,
Doyandan sonra gəldin.

Aranı vurmaq üçün,
Sevdin yandırmaq üçün.
Yəqin sindırmaq üçün,
Toyundan sonra gəldin.

ÖMRÜ

Arzular çiçəkləsin,
Yaşa təzə-tər ömrü.
Allaha da xoş gedər,
İki canın bir ömrü.

Canda sevgi oyansa,
Qarşılama oyunsə.
Eşq sümüyə dayansa,
Bir gözələ ver ömrü.

Can yarası qanayar,
Bixəbərlər qınayar.
Ayrılıqla sinayar,
Son qəza-qədər ömrü.

Badəsi ki dağıldı,
Göz dünyadan yiğildi.
Bir kədərli nağıldı,
Əfsanədi yer ömrü.

GƏL QAYIDAQ

Kim nə bilir aziq, çoxuq,
Axı gözü-könlü toxuq.
Biz olası yerdə yoxuq,
Gəl qayıdaq.

Xinalı ovcunda adım,
İstəyindi duzum, dadım.
O axşamı xatırladım,
Gəl qayıdaq.

Arxamca yaylıq yelləmə,
Gözündə yaşı selləmə.
Ağ yağış yağır könlümə,
Gəl qayıdaq.

Sən bu sevginin mələyi,
Oldun könlümün diləyi.
Əsməmiş payız küləyi,
Gəl qayıdaq.

Ayrılıqlar ötən yoldan,
Son ucunda bitən yoldan.
Uçuruma gedən yoldan,
Gəl qayıdaq.

DANIŞDIM

Gündüzüm gecəmdən keçib,
Əzabım içimdən keçib.
Öz ölçü-biçimdən keçib,
Danışdım.

Yaşayıb azaldım deyə,
Söz oldum, yazıldım deyə.
Susmaq da "qızıldır" deyə,
Danışdım.

Tanımadığım qorxunu,
Məni aldadən yuxunu.
Dərdin azını-çoxunu,
Danışdım.

Nə gördüm, mənim olmadı,
Heç kəsə qənim olmadım.
Yanıb töküldüm, qalmadım,
Danışdım.

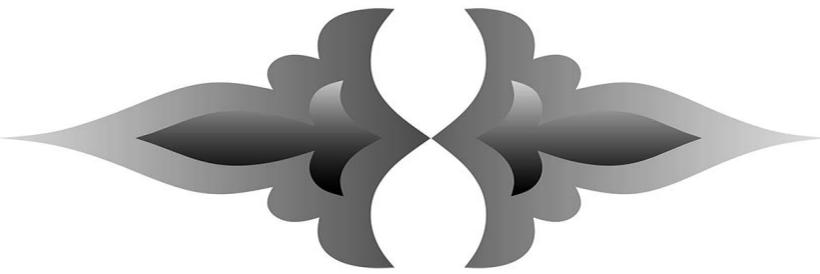
DANIŞSIN

Ömür deyir bir daha,
Nəfəsini dər daha.
Qoy söz verək bir daha,
Xatırələr danışsin.

Sevgimizin adından,
O günlerin dadından.
Çıxıbdısa yadından,
Xatırələr danışsin.

Qaranlıq küçələrdən,
Yuxusuz gecələrdən.
Ətirli qonçələrdən,
Xatırələr danışsin.

Məhəbbətim bir aləm,
Gəldim səninlə böləm.
Dinləsin kağız, qələm,
Xatırələr danışsin.

ARİF AĞALAR

TALENİN SINAĞI

(povest)

-Salam, necəsiniz? - deyib, Adilə əl uzatdı.

Ona əl uzadan, çohrəsindən sevinc yağan, suyuşırın bu xanımın qarşısında çəşqin qalan Adil qeyri-ixtiyari əl verib onunla görüşdü. Çox yaxşı tanıdığı tanıştı kimi kef-əhval tutdu. Amma bu cazibədar xanımın kimliyi onu həmin andan düşündürməyə başladı. Adillə salamlasañ xanımın uca boyu, gülərz siması, tökmə bədən quruluşu, ağbəniz sifəti və diqqəti ilk baxışdan çəkən yanağındakı qara xalı tanıdığı tanışlarından kimisə xatırladırdı...

Elə həmin andan "bu kimdir?" sualı Adilə rahatlıq vermirdi. O, diqqətlə məclisin lap yuxarısındaki üzbüüz masalardan birində əyləşmiş, yanındakı qonaqlarla toy əhval-ruhiyyəsini yaşayan həmin xanımı süzür, diqqətini ondan çəkə bilmirdi.

Həmin gün Adili çoxdan tanıdığı, rayondakı tanışlarından biri qızının toyuna dəvət etmişdi. Məclisin axarı, süfrədəki ləziz yeməklər, bir-birini əvəz edən musiqi, kal səsi ilə toy məclisinə haray salan, tanımadığı qonaqlardan nəmər almaq üçün onların qabağına qaçan, əndamını əsdirə-əsdirə toya gələnlərlə rəqs edən xanım müğənninin hərəkətləri, içkinin təsirindən pörtmüş, ucadan danışa-danışa siqaret çəkənlər, məclisdəki qonaqlara öz xidmətinə göstərənlərin heç biri Adili xəyaldan ayıra bilmirdi. Adilin gözü birdən lap yaxında yaşı bir kişi ilə könülsüz rəqs edən həmin xanımı sataşdı. Üzünün mimikasından hiss olunurdu ki, kollektivdən seçilməmək üçün onlarla bərabər meydana girib. Bir az sonra həmin xanım meydandan çıxıb, masasına qayıtdı. Yanında əyləşmiş rəfiqəsinə nəsə pi-

çıldıdıcı və hər ikisi gülümsündü.

Məclisin başlanmasından bir neçə saat keçmişdi. Adilin tanıya bilmədiyi xanım ayağa qalxıb nazik dəri gödəkcəsini götürdü və rəfiqəsinə getmək işarəsini verdi. Onların getməyə hazırlaşması gözünü ondan ayırmayan Adili narahat etsə də, qəlbində belə cansıxıcı məclisdən onların getməsinə haqq qazandırdı.

Onların ardınca Adil də papiroş çəkmək üçün məclisdən çıxdı və sakit addımlarla birinci mərtəbəyə endi. Foyedə onların dayandığını görüb əhəmiyyət vermədən bayır çıxdı. Bir siqaret yandırıb tüstüsünü ciyərlərinə çəkə-çəkə şadlıq evinin həyətində gəzişməyə başladı. Havanın soyuq olması ona siqareti axıradək çəkməyə imkan vermədi. Əlindəki siqareti söndürüb içəri daxil oldu. Qapıdan bir az aralı dayanmış bütün məclis boyu xatırlaya bilmədiyi xanıma yaxınlaşdı.

-Bağışlayın, mənə çox tanış gəlsəniz də, sizi tanıya bilmədim, - deyə Adil dilləndi.

Qız mehriban baxışlarla gülümsəyərək:

-Siz məni tanımasanız da, mən sizi yaxşı tanıyıram, - cavabını verdi.

Hələ də çəşqinliq içində olan Adilə onun: "Siz mənə iyirmi il bundan qabaq ali məktəbə qəbul sənədlərinin hazırlanmasında kömək etmisiniz" - söyləməsi onun çəşqinliğini daha da artırdı. Adilin yənə də onu tanımadığını görən xanım əlavə etdi:

-Bizim qonşu da sizinlə bir məktəbdə işləyirdi. Rəhmətlik Asif əmi məni sizin yanınıza gətirmişdi.

Ali məktəblərə qəbul imtahanı zamanı yaşadıq-

ları rayonda abituriyentlərə ixtisas seçimində yaxından köməklik göstərənlərdən biri Adil müəllim idi. Onun düzgün seçiminə görə çoxları istədiyi ixtisasın tələbəsi olmuşdu. Təkcə onun işlədiyi orta məktəbin məzunları deyil, hətta qonşu rayonlardan eşidənlər ona müraciət edirdilər. O da hər kəsə hörmətlə yanaşar, heç kimdən köməyini əsirgəməzdı.

Rəhmətlik Asif müəllimin adını eşidəndə Adil bu xanımın atmasını və onların evində iştirak etdiyi qonaqlığı xatırladı. Tələbəlik illərindən yaxın dost olduğu Asif müəllimin təkidi ilə bu məclisə gəlmışdı. Həmin ziyafətdən uzun illər keçməsinə baxmayaraq, Adil halal bir ocağın sahibi Hidayət müəllimi və onun ailə üzvlərinin qonaqlara qarşı bütün diqqət və etiramını olduğu kimi gözlərinin önünə gətirdi...

...Masa zövqlə bəzənmiş, bir-birindən ləziz yeməklər, qrafinlərdə şirin içkilər, çərəzlər süfrəyə qoyulmuşdu. Adil həyətə baxan pəncərənin qabağında oturmuş, sakitcə bu xudmani məclisdəki qonaqları süzürdü. Sükutu yuxarı başda əyləşən və ilk baxışdan təmkini ilə seçilən, çöhrəsindən sevinc yağı, saçının ortası seyrəlmış qarabəniz ev sahibi pozdu.

-Yenə xoş gəlmisiniz, - deyib ilk olaraq əlini süfrəyə uzatdı.

Ev sahibinin üzündəki fərəh və məmnunluq hissini qonaqlarda bir rahatlıq yaratmışdı. Hər kəs zövqü istəyən təamlardan dadmağa başlamışdı. İçkiyə meylli Asif müəllim süfrəyə qoyulmuş arağı tələsik açaraq qədəhlərə süzdü. Ev sahibi Hidayət kişi dolu qədəhi əlinə alıb hörmət əlaməti olaraq ayağa qalxdı:

-Hörmətli qonaqlar, bu xudmani məclis bizim bir-birimizlə tanışlıq məclisimizdir. İnşallah, bundan sonra bir-birimizlə daha yaxın dost münasibətində olarıq. Qızımın ali məktəbə qəbul olması bizim tanışlığımızın, bundan sonrakı dostluğumuzun bir bəhanəsidir. Sizin sağlığınızı içmək istəyirəm, - deyərək qədəhi qonaqlarla toqquşdurub dodaqlarına yaxınlaşdırıldı.

Məclis getdikcə şənlənirdi. Asif müəllimin nəşeli səsi qonaqlığın təşkil olunduğu kiçik otağı başına götürdü. Arabir otağa daxil olan ucaboy, ağbəniz qız utana-utana masaya nəzarət edir, anasının bişirdiyi müxtəlif yeməkləri süfrəyə düzürdü. Yemək sona çatdı. Əldən iti o utancaq qız cəld süfrədəki boşqabları yiğməgə başladı, sonra asta addımlarla otaqdan çıxdı. Çox keçmədən əlində pür-rəngi çay szüzlümüş stəkanlarla dolu məcməyi ilə

qapıda göründü. Çayları payladıqdan sonra səliqə ilə doğranıb qablara qoyulmuş tortu və çəngəlləri süfrəyə düzdü.

Hidayət kişi:

-Bu il ali məktəbə qəbul olunan qızım Mahirədir. - deyə onu qonaqlarla indi tanış etdi.

Atasının bu sözlərindən yanağına qızartı çökmüş Mahirə utana-utana otağı tərk etdi. Ziyafət sona çatdı. Qonaqlar sağıllaşıb getdilər.

Adil sakit addımlarla evlərinə sarı getməyə başladı. Onu yol boyu qonağı olduğu bu ailənin səmimiyyi və hallalığı düşündürür, dostu Asif müəllimin israrlı təkidi ilə qonağı olduğu bu ailəni öz ailələri ilə ürəyində yolboyu müqayisə edirdi.

Adilin özü də kasib bir ailədə doğulmuş, atasının aldığı az məvaciblə böyük ailələri dolanmış, çətinkilərə baxmayaraq, qardaş və bacıları ali məktəbə daxil olmuşdu. Artıq onların Adildən başqa, hər birinin ailəsi və iş yeri var idi. Ailənin böyük övladı olan Adil ali məktəbi bitirdikdən sonra Qafqaz Sıra Dağlarının ətəyinə sığınmış rayonlarına qayıtmış, müxtəlif universitetlərdə oxuyan qardaş-bacılarına maddi cəhətdən kömək etməyə başlamışdı. Atası və anası dünyasını dəyişdikdən sonra ailənin bütün qayğılarının ağırlığı onun çıyılınrinə düşmüş, qardaş və bacılarının toyunu etmişdi. Onların güzəranlarının yaxşılaşmasına Adilin başı elə qarışmışdı ki, illərin necə ötüb keçməsindən xəbəri olmamışdı...

...Aradan illərin keçməsinə baxmayaraq, Mahirənin göstərdiyi bu diqqət, onun cüzi köməyinin unudulmaması Mahirənin ailəsinə Adilin rəğbətini daha da artırılmış oldu. Adil ilk olaraq Hidayət müəllimi soruşdu. Mahirənin: "Atam üç ildir rəhmətə gedib", deməsi Adili sarsıdı. Hörmətlə xatırladığı ailədə keçən bu illər ərzində olanları öyrənmək üçün Adil onun telefonunu istədi. Mahirə çəkinmədən telefon nömrəsini söylədikcə Adil nömrələri telefonuna yiğib, zəng düyməsini basdı. Artıq Adil də nömrəsi Mahirənin telefonuna düşmüdü. Sağıllaşıb ayrıldılar.

Axşam saat onda Mahirə evdə idi. Günlərdən bəri davam edən təmir işləri onu lap təngə götürmişdi. Otaqların toz-torpaq içinde olması onu hövsələdən çıxarrıdı. Bir də hər bir işin dalınca özünün qaçmayı, evdəki kişi işlərini də təkbaşına görməsi onu sixır, bəzən hönkür-hönkür ağlayaraq bəxtsizliyinin üstünə su səpirdi.

Mahirə necə illər idi ki, tək yaşayındı. Onun da

bəxtəvər günləri var idi. Oxuduğu ali məktəbi yenice bitmiş, anası Gülnaz xanımla eyni idarədə işə başlamışdı. Təzə iş yeri onun üçün yeni bir məktəb idi. Hər kəs bu sakit, gülərüz qızə hörmətlə yanaşır, bilmədiklərini təcrübəli iş yoldaşlarından öyrənməyə səy göstərdiyi üçün onu təqdir edirdilər. Axşamlar atası Hidayət müəllim, anası Gülnaz xanımla bir süfrə arxasında əyləşib şam etmək, onlara çay süzmək, valideynlərinin qulluğunda durmaq Mahirənin xoşbəxt anlarından idi. Günlərin birində Gülnaz xanım qızını yanalayıb dedi:

-Qızım, artıq ərgənlik vaxtındı. Sən də ailə qurmalısan, sənin də öz yuvan olmalıdır...

Anasının birdən-birə bu mövzuya toxunması Mahirəni utandırdı. Həyatda hər kəsdən çox sevdyi ata-anasından ayrılmak qorxusu onu sıxmağa başladı. Anasının sözlərindən yanaqları qızarmış Mahirə başını aşağı salıb: "o işlər mənlik deyil", cavabını verdi. Gecə yatağa girəndən sonra hər gün onu uzaqdan təqib edən, hərəkətinə göz qoyan uca-boylu, ilk baxışdan zəhmi və qaradınməz görünən oğlanı düşünməyə başladı. Nə zaman yuxuya getdiyini bilmədi. Zaman keçdikdə Mahirə hiss edirdi ki, valideynləri onun Elçinlə ailə qurmasına öz arasındakı razılıq veriblər. Hidayət müəllim Elçinin ailəsini yaxşı tanıydı. Mahirənin o ailənin gəlini olmasına da ilk razılıq verən elə onun özü olmuşdu.

Artıq, ailələr razılığa gəlmiş, toy üçün hazırlıq işlərinə başlamışdır. Nişandan sonra Elçinin Mahirə ilə görüşmək istəyi nə qədər çox olsa da, Mahirə yaşça özündən böyük olan nişanlısından cəkinir, onunla danışmağı nədənsə özünə qəbahət bilir, hər dəfə onu görəndə utandığından yanaqları allanır, Elçinlə yanaşı addımladığı yol sanki get-gedə uzanır, hər dəqiqə ona il kimi gəlir, evlərinə tez çatmağa tələsirdi.

Mahirənin yaşıdları kimi sevgilisi ilə dondurma yeməyə, kinoya getməyə, onunla tez-tez görüşüb səhbət etməyə, birləkə gələcəkləri üçün xəyallar qurmağa nə həvəsi, nə də vaxtı oldu. Nişandan çox az sonra Elçinlə Mahirənin toyu olmuş, Mahirə valideynlərinin xeyr-duası ilə ər evinə köçmüştü. İlk vaxtlar Mahirə üçün gəlin gəldiyi ocağa alışmaq çox çətin idi. Elçinin ona çox diqqət yetirməsi Mahirəni sevindirir, ürəyində sevgi hissələrini alovlaşdırır, köçdüyü evə bağlayırırdı.

Aradan bir neçə il keçmişdi. Mahirənin övladının olmaması ailədə narazılıqların yaranmasına gətirib çıxarmışdı. Hər gün qayınanasının tənəli sözləri onu hövsələldən çıxarıır, öz otağına çəkilib içindən

için ağlayırdı. Qayınanasının ona dediyi haqsız kəlmələri Mahirə ərindən gizlədir, evdə qayınanası ilə əri arasında söz-söhbətin olmasını istəmirdi. Mahirə bir neçə dəfə təsadüfən qayınatasının arvadını məzəmmət etdiyini eşitmış: "o gəlindən nə istəyir-sən?" deyərək, qayınanasına acıqlandığının şahidi olmuşdu. Zaman keçdikcə qayınana gəlin münasibətlərindəki soyuqluğu Elçin də hiss edir, hər dəfə Mahirəyə təsəlli verirdi.

Qayınanası Naibə Mahirəni sevmir, onu oğluna sanki qısqanır. Ona qarşı bu qısqanlığın səbəbi isə vaxtilə oğluna yaxın qohumlarından birinin qızını almaq istəməsi idi.

Naibə xanım bacısı qızı Sevinci gözaltı etmiş, ondan yaxşı gəlin olacağını düşünərək, bu barədə oğlu ilə dəfələrlə səhbət etmişdi.

-Ay oğul, Sevinc evimizin uşağı sayılır. Gözümüzün qabağında böyüyüb. Ondan sənə yaxşı arvad, bizə isə yaxşı gəlin olar.

Anasının: "Neçə illər ərzində dişimiz-dırnağımızla qazandıqlarımızı yad qızının yeməsinə necə razı olaq?" - deməsi, hər dəfə Elçini hövsələdən çıxarıır, nə olursa-olsun öz istədiyi qızla evlənəcəyini bildirirdi.

...İllər bir-birini əvəz etdikcə ana ola bilməməsi Mahirəni daha çox üzür, özündən çox onu dünyalar qədər sevən Elçinin halına acıydı. "Allah bilən məsləhətdir", - deyərək Mahirənin könlünü almağa çalışan Elçin də ata olmaq, tay-tuşları kimi övladının əlindən tutub gəzdirmək, məktəbə aparmaq, evləndirmək və sair kimi bir-birindən gözəl xəyal-larla yaşıyırdı. Günlərin birində Elçin işi ilə əlaqədar Bakıya köçəcəyini valideynlərinə bildirdi. Bu xəbər onlar üçün gözlənilməz və üzücü oldu. Atası onu qərarından döndərə bilməyəcəyini yaxşı bildiyindən "Allah hansı xeyrdir, onu etsin", - deməklə kifayətləndi. Elçin Bakıya köçməklə daha çox pul qazanmaq deyil, Mahirəni müalicə etdirmək, övlad sahibi olmayı qarşısına məqsəd qoymuşdu.

Üç ay idi ki, onlar hər cür şəraiti olan kirayə tutduqları mənzildə yaşayırdılar. Mahirənin də müalicələri başlamışdı. Elçin özü onu həkimə aparır, müayinə və müalicələr qurtarana qədər gözləyirdi. Həkimlərin ümidsiz danişmasını Elçin bilsə də, Mahirəni həkimlərin yanına aparmaqdan yorulmur, indi təkcə özünü deyil, daha çox ana olmaq istəyini içində boğa bilməyən Mahirəni düşündürdü.

Milliyyətçə yəhudü olan Lara adlı həkim neçə müddət idi ki, Mahirəni müalicə edirdi. Günlərin

birində müalicənin nəticəsini bilmək üçün Mahirə müayinəyə getmişdi. Ad-sanı geniş yayılmış, çox sayda ailələri dağılmaqdan qurtaran, dolu bədənli həkimin müayinədən sonra Elçinə dediyi: "Biz əlimizdən gələni etdik. Tibbin sizin xanımınız üçün edə bilecəyi bir şey yoxdur. Allahdan ümidiñizi kəsməyin", - sözləri Mahirənin bütün dünyasını altüst etmişdi. Elçinə övlad verə bilməyəcəyi üçün özünü danlayır, bütün günü tək qaldığı evdə bəxtsizliyinə iñin-iñin ağalyır, illerdən bəri onun nazını çəkən Elçininin sonsuz qalmaması üçün boşanmağı düşündürdü. Bu dərdini doğmaları ilə bölüşə bilməmək, valideynlərindən uzaqda olmaq da ona da cox təsir edirdi. Hər gün evə gələndə Mahirənin üzündəki pərişanlığı görən Elçin narahat olur, həyat yoldaşının onu atıb gedəcəyini xəyalına gətirəndə dəli olmaq dərəcəsinə çatırdı. O, Mahirəni cox sevir, indiki zəmanədə belə bir qadın tapmağın çətin olduğunu yaxşı bilirdi.

Payızın soyuq nəfəsi yağışlı havaların başlanmasından ilə duyulurdu. Bakının izdihamlı, səs-küülü küçələrində indi cox az insana rast gəlmək olurdu. Bir axşamüstü yenice kəsmiş yağışdan sonra Elçinə əl-ələ dənizkənarı parkda xeyli gəzib səhbət etdikdən sonra kafelərin birində şam yeməyi yedilər. Evə qayıdanda Mahirənin gəzintidən sonra üzündəki məmmənluq hissini duyan Elçin sakitcə ürəyindəkiləri deməyi qararlaşdırıldı.

-Mahirə, əzizim, bizim də qismətimiz belə imiş. Allah bizə övlad sevgisini yaşamağı nəsib etməyib. Bizim ovladımız olmasa da, mən ölüənə kimi səni atmaram. Sevgini, mehribançılığı, ailəyə bağlılığı səndə tapmışam. Sənsiz yaşamaq mənim üçün ölümündən betər olar. Ona görə də sənin məndən boşanmağın heç cür razı ola bilmərəm.

Mahirənin gözlərinin dolduğuunu görən Elçin bu vəziyyətdən çıxməq üçün sözünə davam etdi:

-Öş, fərsiz övlad yükünü ürəyə yük eləməkdən sə, sonsuz olsam yaxşıdı, - dedi və Mahirəyə baxdı.

Mahirə üzünü yana çevirib, doluxsunmuş gözlərini ondan gizlətdi.

-Bəlkə, körpələr evindən uşaq götürüb, öz uşağımız kimi böyüdək? Hə, nə deyirsən?

Elçindən bu sözləri eşidəndə Mahirənin içində olan bütün ümidləri qırıldı. Heç bir zaman ana ola bilməyəcəyinin agrısı yenidən bütün bədənini çığladı. Mahirənin qəlbindən ani olaraq baş götürüb tənha olacağı bir guşəyə qaçmaq, doyunca ağlayıb içini boşaltmaq keçdi. Bu fikir o qədər onu məşğul

etmişdi ki, evə gəldiklərindən xəbərsiz idi. Maşını həyətdə saxlayıb evə qalxdılar. Mahirə: "Başım ağıriyir, yatacam", deyib, yataq otağına keçdi. Elçin televizorun qarşısında əyləşib, yaxşı bir veriliş tapmaq üçün pultun düymələrini əsəbi halda sıxır, xəyalında gözlənilmədən Mahirəyə uşaq götürməyi təklif etdiyi üçün özünü qınayırdı. (Bir zaman gələcəkdi ki, Mahirə bu təklifi qəbul etmədiyi üçün çox peşiman olcaqdı.) Allahın qismətindən qaçmağın mümkün olmadığını yaxşı bilən Elçin öz tale yazısına acıyr, xəyallar aləminin burulğanından çıxa bilmirdi.

-Hələ yatmamışan?

Mahirənin verdiyi sual Elçini xəyaldan ayırdı. Saat üçü keçmişdi. Mahirə ərinin də övladı olmayaçağı üçün nə qədər sarsıldığını, əzab çəkdiyini yaxşı bilirdi. Onu bu sıxıntıdan qurtarmaq istəyi Mahirəni rahat buraxmır, ürəyindəki fikrini dilə gətməyə məcbur edirdi. Üz-üzə əyləşdilər. Susqunluqla bir-birilərini süzdülər. Ailə qurduqları gündən bəri ərinin qarşısında danışmağa çəkinən, onun sözünü heç zaman çevirməyən Mahirə özündə cürət tapıb ürəyini boşaltmağa başladı:

-Elçin, sən mənin həyatımı dəyişdin. Səninlə yaşadığım hər bir gün mənim ömrümün xoşbəxt anıdır. Məni cox sevdiyini, hər kəsə və hər şeyə qısqandığını yaxşı bilirəm. Onu da bilirəm ki, hansı qadın sevilirsə, o xoşbəxtidir. Mən də sevildiyim üçün dönyanın xoşbəxt qadınlarındanam. Mənim üçün hər əzaba qatlaşıbsan, hər istəyimi yerinə yetiribsən, mənim ana olmağım üçün gəzmədiyin xəstəxana, döymədiyin qapı qalmayıb. Allahdan mənə ana olmaq qismət deyilmiş. İstəmirəm ki, mənə görə sən də ömrünü sonsuz başa vurasan. Gəl, boşanaq. Başqa birisiylə ailə qur, övladların olsun. O qadından olan uşaqlarını öz balam bilərəm. Sənin xoşbəxtliyin elə mənim...

-Sus! - deyərək, masanın üstündəki siqaret və alışqanı götürüb eyvana çıxan Elçinin çöhrəsindəki zəhmi görən Mahirə fikrini tamamlaya bilmədi.

Elçin "Kent" siqaretiñin acı tüstüsünü acgözlük-lə ciyərlərinə çəkərək: "İlahi, bu qədər geniş ürəkli qadını bir daha tapa bilərəmmi?" - fikrini beynində dolandırdı. "Mən bu qadını itirə bilmərəm. Övladımız olmasa da, birlidə mənalı yaşaya bilərik. Təkcə biz deyilik ki, övladı olmayan!" Balkondan şəhərin sakitliyini arabir pozan maşınlara baxan Elçin bir-birinin ardınca bir neçə siqaret yandırdı. Düşüncələr içərisində get-gedə sükuta qərq olan şəhəri yaşadığı doqquzuncu mərtəbədən xeyli seyr etdi.

Üşüdüyünü hiss edib yatmaq üçün içəri girdi və yataq otağının qapısını açdı. Mahirənin gur dağının qara saçları, məsum sıfəti, üstünə örtdüyü nazik yorğanın altından qabarən sinəsi, bütün aydınlığı ilə görünən əndamı Elçinin ehtiras hissini coşdurdur. Mahirənin yatağına girib onu qucaqladı. Özünü yatmış kimi göstərən Mahirə hərəkətləri ilə narazlığını bildirsə də, sonra ram oldu... Elçinin sinəsinə başını söykəyib yuxuya getdi.

...Mahirə ilə Elçinin alınmayan bu səhbətindən altı ay keçmişdi. Axşam Elçin evə gəldi. Qapıdan içəri girəndə Mahirənin hazırladığı qara-qırmızı dolmasının qoxusu burnuna doldu. Onu gülərzlə qarşılayan Mahirə:

-Xoş gəlmisən! Əynini dəyiş, yuyun. Mən də sürfəni hazırlayıram, - deyib, mətbəxə yollandı.

Sürfə arxasında səssizcə əyləşib şam edirdilər. Sükütu Elçin pozdu:

-Hazırlaş, iki gündən sonra Antalyaya gedirik.

Bu xəbər Mahirə üçün gözlənilməz oldu. Ərinin xasiyyətini yaxşı bilən Mahirə heç bir şey soruşmadan ancaq:

-Baş üstə, - dedi:

Mahirə ailə qurduqdan sonra əri ilə bir neçə dəfə istirahətə getmiş, yaxşı gəzib, əylənmişdilər. Bu səfərin həm onun, həm də Elçinin sixıntılarını yox edəcəyini, beş günlük dünyada yeyib-içib, gəzməyin ömrü yarısı olduğunu Mahirə yaxşı dərk edirdi. İki gündən sonra yalnız zəruri geyim əşyalarını götürüb hava limanına gəlmişdilər.

İlk dəfə Türkiyədə olan Mahirəni Antalya şəhərinin gözəlliyi valeh etmişdi. Müxtəlif ölkələrdən gəlmiş minlərlə turist burada istirahət edir, şəhərin görməli yerlərini gəzir, Aralıq dənizinin göz yaşı kimi dupduru sularında çimir, bir sözə, ömürlerinin mənalı günlerini yaşayırdılar. İnsanların yaşamaq həvəsini, zamanlarını dəyərləndirə bilmələri ni, onların coşqusunu, yaşamaq həvəsini görən Mahirə öz-özünə xəyalında danişirdi:

-İlahi, yəni biz də yaşayırıq? Biz də insan kimi istirahət edirik? Biz də sərbəst və mənalı ölüm sürürik?

Bu suallar Mahirənin beynindən çıxmır, bir həftəlik istirahəti ömürlerinin ən yaddaqalan günlərdən hesab edirdi. Çünkü hər şeyi unudub yaşamaqdan mənəvi zövq alırdılar. İstirahətlərinin dördüncü günü idi. Səhər yeməyindən sonra Elçin Mahirəyə dedi:

-Mahirə, bəlkə, gəlmışkən buradakı həkimlərə

də səni müayinə etmək üçün müraciət edək.

Elçinin gözlənilmədən və qayğıkeşliklə dediyi bu sözlər Mahirənin içində sanki işq yandırdı. Yanaqlarına qızartı çökmüş, gözlərində ümid qıgilicimləri hiss olunan Mahirə ciyinini çəkərək:

-Sən bilərsən, - deməklə kifayətləndi.

Onlar soraqlaşa-soraqlaşa ən yaxşı həkimlərin işlədiyi "Şifa" özəl xəstəxanasına gəldilər. Resepsionda işləyən tibb bacısı onları gülərzlə qarşılıdı.

-Xoş geldiniz. Nasıl yardımçı ola bilerim, sorunuz ne?

Mahirə utana-utana sonsuzluğu ilə əlaqədar müayinə olunmaq istədiyini bildirdi. Mahirənin dediklərini dinləyən şəfqət bacısı onu doktor Səmra xanımın yanına apardı. Doktor Səmra Mahirənin Azərbaycandan olduğunu biləndə onunla çox səmimi görüşərək dilləndi:

-Əvət, sizi dinliyorum.

Mahirə aparılmış müalicələr, onların nəticəsiz olması ilə bağlı hər şeyi ətraflı danışdı. Mahirənin dediyi bəzi sözləri tam şəkildə başa düşməyən doktor təbəssümlü baxışlarla onu süzüb dedi:

-Anladığım kadar cocuğunuz olmuyor, anne olamayacağınızı sənə söylemişlər, öylemi?

-Bəli.

-Pəki, biz de bir bakalı, - deyib tibb bacısına xəstəni müayinə otağına aparmasını tapşırıdı.

Mahirənin daxilindəki ümid işığına bütün bədənni bürümüş qorxu hissi sanki hücum çəkirdi. Doktor müayinəni qurtardı. Üzünü Mahirəyə tutub dedi:

-Sizin doktorlar cocuğunuz olmayıacaq demişlər, öyləmi?

-Bəli! - Mahirə üzüntülü səslə dilləndi.

-Allahdan başqa bunu kimsə bilməz. Cocuğu vəren Yüce Allahdır. Siz uzun zaman tedavi görsəniz, Allahın iznilə çocuq sahibi ola bilərsiniz.

Bunu eşidən Mahirəni qəhrə boğdu. Sevincdən Mahirənin ağladığını görən doktor Səmra da doluxsundu: "İnşallah nur topu kimi cocuğunuza kucağınzı alarsınız" deyib, kartını ona verdi. Sonra əlavə etdi:

-Sizin tedaviniz mutlaka bizim hastanemizdə yapsılmalıdır.

Mahirə bu xəbəri çöldə intizarla onu gözləyən Elçinə vermək üçün həkimlə saqlaşış otaqdan çıxdı. Foyedə əli qoynunda dayanmış Elçinə ağlaya-ağlaya yaxınlaşan Mahirə onun boynunu qucaqlayıb, ucadan hönkürdü:

-Həkim dedi ki, bizim də uşağımız ola bilər,

dedi.

Elçin eşitdiklərinə inanmadı və təlaşla soruşdu:

-Necə? Uşağımız olar?

-Bəli, Elçin! Amma, bu xəstəxanada uzunmüddətli müalicə olunmalıyam.

Elçinin gözlərindən axan yaş gilələri, başını onun sinəsinə söykəmiş Mahirənin alnını islatdı. Xəstəxanadan çıxdılar. Sevincdən uçmağa qanadları yox idi. Elçin Mahirəni şəhərin mərkəzində yerləşən AVM-ə gətirdi. Xeyli alış-veriş etdilər. Elçinin uşaq paltarları satılan şöbənin qabağında dayanması Mahirənin gözündən qaçmadı. Onu dünyalar qədər sevən Elçinin xəstəxanadakı göz yaşları və uşaq geyimlərinə sevinc qarışq həsrətlə baxması Mahirəni daha da kövrəltmişdi. Mahirə bilirdi ki, çox sərt xarakteri olan, indiyədək ağladığını görmədiyi ərinin bu gənki duyğusallığı özündən çox, onun ana ola biləcəyi ilə bağlıdı. Axşam belə qərrara gəldilər ki, Vətənə qayıdır, lazımı qədər pul topmayıb, müalicə üçün geri qayıtsınlar.

Bu bir həftənin nə zaman qurtardığını özləri də bilmədilər. Gəzintidən sonra yenə əvvəlki həyatlarına qayıtmışdılar. Mahirə tez-tez xəyyallara dalır, xəstəxanaya aparılacağı, oradan qucağında ona bir dünya sevinc bəxş edən balaca körpəsi ilə qayıdaçağı günü gözləri önnən gətirir, ana olacağı ilə öyünnür, gecə-gündüz Tanrıya dua edirdi. Düşünürdü ki, divarları üstünə gələn bu ocaqdan körpə qıqlıtı gələcək. Körpəsini böyübəcək, uşaqlıqda anasının söylədiyi laylaları, oxşamaları ilə öz ciyərparasını cəfakesh özür-gün yoldaşı Elçinin adına layiq böyüdəcək...

Atalar yaxşı deyib: "Sən saydığını say, gör, fələk nə sayır". Həyat eşqi ilə yaşamağa çalışan, gələcəyə ümidi lə baxan Mahirə və Elçin onların başına gələcək bədbəxt hadisələrdən xəbərsiz idilər.

Elçinin atası dünyasını dəyişəndən sonra Mahirəgil rayona - qayınanasının yanına qayıtməğə məcbur oldular. Mahirə əvvəl işlədiyi yerdə işini davam etdirir, yataq xəstəsi olan qayınanasının qulluğunda durdurdu.

Ağır xəstə olan Naibə xanım Mahirənin qızlarından çox ona qulluq etməsini gördükcə, gəlininə bir zamanlar dediyi tikanlı sözlərə görə daxilən vicdan əzabı çəkir, dilinə gətirməyə cürəti çatmasa da, yalvarışlı baxışları ilə gün vermədiyi gəlinindən bağışlanması, ona halallıq verməsini istəyirdi. Hər dəfə iztirab və yalvarış dolu baxışları üzündə hiss edən Mahirə ona təskinlik verirdi:

-Naibə xala, gəlinlə qayınananın deyil, ana ilə balanın da arasında söz olar. Sən yalnız Elçinin deyil, mənim də anam sayılırsan. Mən bu illər ərzində olub-keçənləri tamam unutmuşam. Sizin üçün etdiklərimi də halal edirəm.

Gəlininin bu sözündən kövrəlib göz yaşlarını saxlaya bilməyən Naibənin üzündə sevinc qarışq bir rahatlıq hissi yarandı.

Bir müddət sonra haqq dünyasına qovuşan qayınanasının yas mərasiminin ağırlığını çəkənlərdən biri Mahirə oldu.

Bakıdan qayıdan sonra Elçin yaxın bir dostu ilə şərik mağaza açmış, Mahirənin müalicəsi üçün lazım olan möbləgi əldə etmək məqsədilə ticarətlə məşğul olurdu. Həmin il rayona xeyli qar yağmış, yollar buz bağlamışdı. Buna baxmayaraq hər gün olduğu kimi Mahirəni səhər tezdən Elçin öz maşını ilə işə aparmışdı. O, özünü narahat hiss etdiyindən işə getməmiş, evə qayıtmışdı. Neçə gün idi ki, sinəsindəki ağrılar ona rahatlıq vermirdi. Elçin isə həkimə getmək isəmir, nəsə ciddi bir xəstəliyinin olmadığını düşünürdü. Ona görə də bu narahatlılığını Mahirədən gizlədir, onun üzülməsini istəmirdi. Elçinin ağrıları getdikcə onu daha çox narahat edirdi. Evə qayıdanda şərkinə zəng vurub bu gün mağazaya gəlməyəcəyini bildirdi. Maşını qaraja salıb qapını bağladı. Küçə qapısında dayanmış qonşusu Əli ilə salamladı. Elçinin narahatlılığı boğulmuş sifətindən sezildirdi. Əli ona nə olduğunu soruşdu:

-Bir az narahatam, - deyən Elçin müvəzinətini itirdi. Qonşusu onun qoluna girib evə apardı. Divanda uzanan Elçin Əliyə təşəkkür edib, ondan televizoru açmasını xahiş etdi. - Bəlkə həkim çağırırm, - Əli dilləndi.

-Lazım deyil, bir az uzanım, indi keçər, əziyyət çəkmə, qonşu, - deyə Elçin cavab verdi.

Onun əziyyətinin getdikcə pisləşdiyini görən Əli tez bayira çıxbı, mobil telefonla təcili yardımə zəng vurub, ünvanı söylədi və yaxın qonşuları səslədi. Məhəllədə hamı Elçinin xətrini istəyir, ona hörmətlə yanaşırıdlar. Küçəyə çıxan yaxın qonşular Elçinə bildirmədən həkimin gəlisiğini gözləyirdilər...

Divanda uzanıb televizora baxan Elçinin fikri televiziyyadakı verilişdə deyil, get-gedə artan təngə-nəfəsliyində və onu gərginləşdirən sıxıntılarında idi. O, gecəni də rahat yatmamış, tez-tez boğulduğundan bir neçə dəfə yuxudan oyanmış, Mahirəyə isə narahatlılığı ilə bağlı yenə heç nə deməmişdi. Bu gün həmişəkindən tez yataqdən qalxan Elçin

ona nəsə olacağını, bir xoşagəlməz hadisənin baş verəcəyini beynindən çıxara bilmirdi. Birdən atası Rəhim kişinin ölüm yatağında olarkən dedikləri yadına düşdü.

...Payızın son ayları idi. Havalarda xeyli soyumuşdu. Axşamlar əsən güclü küləklər ağacların yerə tökülmüş qızılı yarpaqlarına süpürgə çekir, səkilərin kənarına, divarların küncünə yiğirdi. Havanın soyuq və küləkli olmasına baxmayaraq, Elçinlilər yaxın qonşuları yenə Rəhim kişini ziyarət etməyə gəlmişdilər. Onunla hal-əhval tutan qonşular sanki sözleşmişdilər. Hamısı bir ağızdan dilləndilər:

-Allaha şükür, ay Rəhim qonşu, bu gün daha yaxışan. İnsallah, tezliklə ayağa qalxarsan. Bu sözlərdən çöhrəsinə azacıq təbəssüm qonan Rəhim kişi qonşularına təşəkkür etdi:

-Allah sizdən razı olsun! Siz yaxşı insanlarınız. Yaxşı ki, sizi son nəfəsimdə gördüm. Neçə illərdir ki, yaxşı qonşu olmuşuq. Bir-birimizin sevincinə sevinib, dərdinə şərik olmuşuq. Bəlkə, bilmədən hansınızın qəlbinə dəymişəm. Mənim ürəyimə damıb ki, çox az ömrüm qalıb, qonşu kimi məni halal edin!

Bu cavabı gözləməyən qonşular ona ürək-dirək verdilər:

-Ay kişi, elə sözlər danışma, Allah qoysa, sağalacaqsan.

Rəhim kişi nəsə bilirmiş. Həqiqətən də aradan bir neçə saat keçəndən sonra o, dünyasını dəyişdi.

Atası kimi ölümünün çatdığını hiss edən Elçin son dəfə həyat yoldasını görmək, onu doyunca seyr etmək üçün Mahirənin iş yerinə getməyi qərarlaşdırıldı və evdən çıxdı. Mənzilbaşına az qalmış Mahirəni telefonla aradı. Telefonu açan Mahirə:

-Bəli, eşidirəm,- söyləyib Elçinin nə deyəcəyini gözlədi.

-Həyətə düş, səninlə işim var.

Mahirə nigaran halda tələsik pilləkənləri enib həyətə çıxdı. Elçin Mahirənin işlədiyi idarənin həyətində maşını saxlayıb onun gəlməsini gözleyirdi. Maşına yaxınlaşan Mahirə təlaşla soruşdu:

-Nə olub?

-Əshi, heç nə, buradan keçirdim, gəldim görüm nə edirəm? Səndən nigaran qalmışdım.

-Nə edəcəm, aylıq hesabatları hazırlayıram.

-Yaxşı, gəlib səni gördüm, daha gedirəm. Axşam dalınca gələcəm. Sağ ol!

Elçin qapını örtdü, maşını işə salıb ordan uzaqlaşdı. Ərinin bu müəmmalı gəlişi və dedikləri onu çox narahat etmişdi. Nəsə xoşagəlməz bir hadisə

baş verəcəyi sanki onun da ürəyinə dammışdı. O, bu üzücü narahatlılıqdan qurtarmaq üçün başını işlə qatmağa çalışırı. Aradan iki saat keçmişdi. Mahirənin telefonuna zəng edən qonşusu onun təcili evə gəlməsini xahiş etdi. Mahirə bu zəngdən çox narahat oldu. Çantasını götürüb otaqdan necə çıxdığını bilmədi. Taksi sürücüsünə ünvani söyləyib ürəyində nə baş verdiyini düşünməyə başladı. Taksi deyilən ünvana çatdı. Mahirə həyətlərinin ağızında dayanan tanıldığı və tanımadığı adamları görəndə həyəcandan nə edəcəyini bilmədi. Sürücüyə uzatdığı pulun qalığını almadan maşından düşüb evə tərəf qaçıdı. Həyətə girəndə eşitdiyi ağlaşma səsindən yerində qurudu. Hönkür-hönkür ağlayan, onu qucaqlayıb təsəlli verənlərin niyə belə etdiklərinin fərqi nə vara bilmir, nə olduğunu dərk etməyə çalışırı. İçəri daxil oldu.

-Elçin hardadı? Nə olub? - soruştı.

Üzü təmiz mələfə ilə örtülümiş meyidin üstündə balıqlarının: - Qardaş!, Bədbəxt Elçin heey! - bağıraraq üzlərini dırnaqları ilə didməsini görən Mahirə qeyri-ixtiyari olaraq "Elçin" çığırıb özündən getdi. Ona iynə vurub, əl-üzünə su ciləyib aylıtsalar da, Mahirə nə olduğunu anlaya bilmir, otaqda baş verənləri seyr edirdi. Ağlamaq istəsə də, ağlaya bilməməsi, gözlərində donub qalmış yaş gilələri onu boğur, sanki başına hava gəlirdi.

Çox ağır yas mərasimi oldu. Elçinin doğmaları, dost-tanışları, bir sözlə, onu tanıyanların heç biri bu itki ilə barışa bilmirdi. Mahirə qədər isə üzülən, dünyası dağilan heç kəs deyildi. Elçinlə bərabər onun ümidi də ölmüşdü. O, həm dünyasını dəyişmiş həyat yoldasına, onunla bərabər dəfn olunmuş xəyalında yaşatdığı arzularının puç olmasına, taleyinə yazılmış qara gününə, təkliyinə, sonsuzluğunə ağlayırdı.

Qızının təkliyi bir neçə il bundan əvvəl həyat yoldasını və cavan bir oğlunu itirmiş Hidayət müəllimi daha çox pərişan etmişdi. Axşamlar Hidayət müəllim qızının evinə gəlib onunla qalır, səhərlər isə öz evinə gedirdi. Gülnaz xanım rəhmətə gedəndən sonra Hidayət müəllim də tək yaşayır, özünü çay dəmləyir, yemək bişirir, paltarlarını isə hərdən qızlarından biri yuyub, ütüləyirdi. Mahirə atasına digər bacalarından daha çox diqqət göstərir, bu yaşlı, qayğıkeş atanın qulluğunda dururdu.

Hidayət müəllimin həyat yoldası Gülnaz xanım müalicəsi olmayan xəstəliyə tutulmuşdu. Xəstəliyin əlacı olmadığını yaxşı bilən bu ailənin üzvləri

xəstəyə bildirmədən yas mərasiminə əlaltından hazırlıq göründülər. Bir payız axşamı əcəl Gülnaz xanımın qapısını döyüdü. Çox ağır xəstəliklə yatağa düşmüş Gülnaz xanımın ölümünü ürək ağrısı ilə gözləyən, daxilən özlərini bu hadisəyə hazırlayan ailə üzvləri ana itkisinin necə çətin olduğunu həmin gün daha yaxşı bildilər.

Həyat yoldaşının ölümündən iki ay keçmişdi. Hidayət müəllim uşaqlarını bir yerə yiğib xəstə analarına göstərdikləri qulluğa, yas mərasimini yaxşı yola verdiklərinə görə minnətdarlıq etdi:

-Allah o dünyasını versin. Bu itki ilə barışmaqdan başqa çarəmiz yoxdur, balalarım, - dedi.

Atalarının bu sözündən sonra hər biri daxilində az da olsa, bir təskinlik tapmışdı. Bu ailənin övladları anasızlığı zamanla qəbul etməyə başlamışdır. Onları isə digər bədbəxt hadisə gözləyirdi. Yanvar ayının sazaqlı günlərinin birində, Gülnaz xanımın vəfatından doqquz ay sonra, ailənin ortancı oğlunun qəfil ölümü bu ocağın bütün doğmalarını bir daha sarsıdı. Yoldaşının və gənc oğlunun bir-birinin ardınca həyatdan köçməsi Hidayət müəllimin qəddini əymış, qüssədən saç-saqqları tamam ağarmışdı. Əzizlərini itirmək onun üçün nə qədər ağır olsa da, ağsaqqal kimi başını dik tutmalı, ailəsinin digər üzvlərinə təskinlik verməli, onları sabaha ümidi ləndirməli idi. Hidayət müəllim məğrur görünməyə çalışsa da, övladları içində qan ağlayan atalarının nə çəkdiyini yaxşı bilir, onun halına çox acıydılar.

Elçinin ili tamam oldu. Mahirə yas mərasimin bütün xərcini özü çəkdi, ehsanlar verdi, hər cümə axşamı "Quran" oxutmağı unutmadı. Tez-tez qəbiristanlıq getməyi ilə təsəlli tapmağa başladı. Bir il ərzində Mahirə tamam dəyişmiş, onun gülərüz çörəsi solmuş, qaradınməz olmuşdu. Qızının bu hali Hidayət müəllimi çox düşündürür, fikir və dərddən tanınmaz hala düşmüş Mahirəni öz evinə gətirmək istəyirdi. Bu barədə qızı ilə bir neçə dəfə səhbət etse də, ondan bir cavab ala bilməmiş, hiss etmişdi ki, Mahirə hələ omur-gün yoldaşı ilə bərabər yaşıdığını, acılı-şirinli xatırələrlə dolu evdən getmək istəmir.

Bütün günü Elçinin əksi Mahirənin gözünün önündən getmir, bəzən isə qapıdan içəri girəcəyini düşünürdü. Anidən onun bir daha gəlməyəcəyini xatırlayanda isə göz yaşlarını saxlaya bilmir, hönkürdü. Mahirə tez-tez mərhum ərini yuxuda görür, onunla dərdləşirdi. Əsəbləri tarıma çəkilmiş Mahirə Elçinin yoxluğuna alışa bilmir, onu yuxula-

rında tapdığına görə, bəzən səhərin açılmasına təessüflənirdi.

Axşamlar qızının evində yatan Hidayət müəllim dəfələrlə onun "Elçin" - deyə bağıraraq yuxudan oyanmasının şahidi olmuş, öz başına gələn bədbəxt hadisələri unudub, Mahirəni düşdüyü bu sarsıntılı vəziyyətdən qurtarmaq üçün yollar düşünməyə başlamışdı. Onun təkidi ilə Mahirədən böyük qardaş-bacıları da dəfələrlə ondan ata evinə qayıtmamasını xahiş etsələr də, Mahirə razılaşmamışdı.

Novruz bayramına bir neçə gün qalırdı. Həyatdan tamamilə küsmüş, özünə qapanmış Mahirə doğmalarının, xüsusən atasının necə əzab çəkdiyini, üzüldüyünü görüb, son qərarını verdi. O, geyim əşyalarını götürüb, son bir ildə Elçinsiz yaşadığı evindən ata evinə gəldi. İlk vaxtlar doğulub-böyüdüyü bu doğma evə uyuşa bilmir, divarlar elə bil üstünə gəlirdi. Get-gedə taleyin ona vurduğu bu zərbənin də ağrısı səngiyir, Mahirə öz taleyi ilə barışaraq, necə deyərlər, yeni həyatını yaşamamağa başlayırdı. İşlədiyi kollektivdə böyük hörməti olan Mahirənin işini də böyümüşdülər. İşlərinin çoxluğu, yaşlı atasının nəvazişi Mahirənin narahat günlərini geridə qoyur, unutdururdu. Mahirə atasına daha çox diqqət ayırır, bəzən axşamlar ata-bala kimi deyil, çox yaxın dost kimi onunla dərdləşirdi. Hər zaman da Tanrıya şükür edirdi ki, nə yaxşı ki, atam qabaqdadır.

Yaşça ailənin kiçik övladı olmasına baxmayaq, iradəsi, dözümü, hər şeydə düzluğun tərəfdarı kimi Mahirə bütün bacı-qardaşlarından seçilirdi. Bəlkə də, çox erkən həyatın hər üzünə bələd olmuş, çox acılar yaşamış Mahirəyə bunları həyatın özü öyrətmışdı. Mahirənin ata evinə dönməsi qardaş - bacılarında rahatlıq hissi yaratmış, artıq onlar nə atalarından, nə də bacılarından nigaran deyildilər. Mahirənin dəyanəti və qayğılılığını yaxşı bilən bacı-qardaşlar atalarına Mahirənin yaxşı baxmasından arxayı idilər.

Hidayət müəllim dünyagörmüş insan idi. Halal zəhmətiylə balalarını böyümüş, kimsəyə onların möhtac olmasına razı olmamış, hamısını evləndirib, ailə sahibi etmişdi. Mahirənin yanında olmasından rahatlıq tapsa da, onun gələcək taleyi gecə-gündüz dərdli atanı düşündürməkdə davam edirdi. Hidayət müəllimin illərdən bəri çox yaxşı tanıdığı dostlarından biri Mahirəni ailəsini boşamış oğluna almaq üçün bir neçə dəfə onunla səhbət etmiş, hətta onun qonağı olmuşdu. Hidayət müəllim nə qədər çətin

olsa da, dostu Nadirin fikrini qızına deməyi qərara aldı. Bir gün yeməkdən sonra Mahirəni yanına çəğirib dedi:

-Qızım, sənin də taleyin belə gəlib. Allahın məsləhəti, yazılı belə imiş. Nadir əminin ailəsini sən də yaxşı tanıyırsan. Onun da oğlunun taleyi getirməyib. Bəlkə, onunla ailə qurasan. İnşallah, tale üzünə gülər. Mən də bu dünyadan nigaran köçmərəm.

Atasının üzülərək qızına dediyi bu sözlər onu çox narahat etmişdi. Gecələr yuxusu, gündüzlər rəhatlığı ərşə çəkilmişdi. Atasına da haqq qazandırıldı. Düşünürdü ki, "Allah eləməsin, kişinin başına bir iş gəlsə, mən nə edərəm? Əgər onun dediyi ilə razılaşsam, Elçindən sonra başqası ilə bir yastığa necə baş qoya bilərəm? Ərə getdiyim adam Elçin kimi məni sevəcəkmi, nazımı çəkəcəkimi, ona alışa biləcək, sevə biləcəyəmmi?" kimi suallar Mahirəyə rahatlıq vermir, ömür-gün yoldaşı ilə yaşadıqları acılı-şirinli xatırələri ürəyindən çıxarmağı özünə və Elçinin ruhuna təhqir sayır, bu addımı atmağa çox qorxurdu...

Hidayət müəllim axşam yeməyini yedi. Mahirənin süzüyü pürrəngi çayı qabağına çəkib, bir siqaret yandırdı. Bir neçə dəfə acı tüstünü ciyərlərinə çəkdi. Masada əyləşib diqqəti televizorda olan qızından soruşdu:

-Qızım, nə deyirsən? Nadir kişi məndən cavab gözləyir, axı!

Mahirə köksünü ötürüb atasına baxaraq, sözünə davam etdi:

-Ay ata, nə deyim! Səhər günəşinə qızınmayan, axşam günəşinə qızına bilərmi?...

Qızından bu cür cavabı gözləməyən Hidayət müəllimin qaşları düyünləndi. Əlini bir neçə dəfə ortasının tükü tökülmüş başına çəkib, köksünü ötdürdü. Daha heç nə demədi.

Günlər bir-birini əvəz edir, Mahirənin atası ilə olan səhbəti yaddan çıxırdı. Onu narahat edən bu səhbət qurtarandan sonra Mahirə sanki azadlığı çıxmış, günlərdən bəri çiynində hiss etdiyi ağırlıqdan qurtarmış, gündəlik həyatını əvvəlki axarına salmışdı.

Mahirə atasının onu gözdən qoymadığını hiss edirdi. Səhərlər onu dayanacaqdə işə yola salıb, axşam həmin dayanacaqdə gözləməsi Mahirəni narahat etmir, əksinə ürəyində qızını qoruyan, onun bir telinə belə zərər gəlməsini istəməyən dəyanətli bir ata ilə qürur duyurdu. Hidayət müəllim bilirdi

ki, dul qalmış qadının arxasında nadürüst insanlar boşboğazlıq edə bilər. Ona görə də gəzmək, hava almaq bəhanəsi ilə hər gün qızı ilə evdən bir çıxır, onu işə yola salır, dostları ilə nərd oynadığı çayxanaya gedirdi. O, Mahirənin işdən çıxacağı vaxtı gözləyir, hər gün onu yola saldığı dayanacaqdə qarşılıyır, birləşdə də evə qayıdırıllar. Hidayət müəllim qızından çox arxayın idi. Ona güvənirdi. Elçindən sonra Mahirə üçün yenidən sevmək, sevilmək hissələri sanki olmusp, bu hissələrin baş qaldırıldığı ürəyi elə bil daşa dönmüşdü.

Mahirənin ata evinə gəlməsindən bir neçə il keçəsə də, o uşaqlığı və gəncliyi keçdiyi məhəlləyə çıxmamış, kimsə onu küçədə, həyətdə oturub qonşularla səhbət edən görməmişdi. Mahirənin anası rəhmətlik Gülnaz xanım qızını o cür tərbiyə etmiş və dəfələrlə demişdi ki, qadının ev işləri qurtarmaz. Mahirə də işdən gələndən sonra ev işləri ilə məşğul olur, boş vaxtlarında televizora baxır, bəzi vaxtlarda bacı-qardaşlarını yolu xururdı. Həyatını bu şəkildə qurmuş Mahirə həyatın onun üçün hazırladığı daha bir çətin sınaqdan xəbərsiz idi. Bir gün axşam Mahirə atasının kefsiz olduğunu görüb soruştudu:

-Ata, xəstələnmişən?

Köksündəki ağrılardan ona əziyyət verdiyini qızına bildirmək istəməyən Hidayət müəllim:

-Yox, qızım, deyəsən soyuqlamışam, - deyə cavab verdi.

Get-gedə atasının vəziyyətinin pisləşdiyini görən Mahirə təcili yardımə zəng etdi. Aradan iyirmi dəqiqə keçməmiş təcili yardım maşını məhəllənin başında göründü. Küçə qapısında onları gözləyən Mahirə həkimi içəri dəvət edib, özü qabaqda atanının uzandığı otağa keçdi. Ağ xalatlı həkimi başının üstündə görən Hidayət müəllim təəccübləndi və uzandığı divandan qalxmaq istədi. Həkim onu qalxmağa qoymayıb, Mahirənin divanın yanına getirdiyi stulda əyləşdi.

-Əmi, nə şikayətin var? Haran ağrıyır?

-Ay oğul, heç bir şikayətim yoxdu. Azacıq si-nəmdə ağrılar var, o da keçib gedər. Xəbərim olmayıb, qızım sizə zəng edib. Sizə də zəhmət oldu.

Üzünə təbəssüm qonan həkim dilləndi:

-Əmi, heç bir zəhməti yoxdu. Bu, bizim işimizdi. Bir də ki, qızınız sizi görün nə qədər çox sevir ki, narahat olmağınızı dözə bilməyib bizə zəng vurub.

Həkim danişa-danişa Hidayət müəllimi müayinə etməyə başladı. Xəstənin nəbzini yoxlayan həkim

min mimikasının dəyişməsi Mahirənin gözündən qaçmadı.

-Əmi, sizin bir yoxlanılmanızın faydası var. Sizə bir sakitləşdirici iynə vuracam, rahatlanacaqsınız. Amma, sabah bir ürəyinizi yoxlatsanız yaxşı olar.

Həkim işini qurtarıb, sağollaşıb evdən çıxdı. Mahirə həkimi maşına qədər ötürüb, ona təşəkkürünü bildirdi.

Birdən həkim Mahirəyə tərəf dönüb, narahat bir şəkildə:

-Sabah mütləq atanızı xəstəxanaya aparib müalicə etdirin, - dedi və maşına əyləşdi.

Həkimin belə deməsi Mahirəni bütün gecəni rahat buraxmadı. Bir neçə dəfə Mahirə atasının yatağının yanına gəlib onun sakit-sakit nəfəs alaraq yaşığını seyr etmişdi. Səhər saat doqquzda Mahirə söbə müdirinə zəng edib, bu gün işə gəlməyəcəyini bildirdi və atası ilə birləkdə xəstəxanaya getmək üçün evdən çıxdılar. Onlar qapının ağızında dayanan çağırıcıları taksiyə əyləşib, sürücüyə xəstəxanaya sürməyi xahiş etdilər. Yol boyu Hidayət müəllim: "Nahaq yerə, ay Mahirə, işindən qaldın, özüm də gedərdim. Vallah, heç nəyim yoxdu. Bir az soyuqlamışam", deməklə pərişan görünən qızına toxraqlıq verdi. Maşın xəstəxananın qarşısında dayandı. Mahirə sürücünün pulunu verib, maşından enmiş atasının qoluna girdi, pillələri qalxmağa başladılar. Qəbul şöbəsindən Fəxrəddin həkimin otağını sorusub, ora yaxınlaşdırılar. Xeyli gözləyənlər var idi. Növbə onlara çatdı. Fəxrəddin həkim Hidayət müəllimin təzyiqini öldürdükdən sonra ondan çarpanıda uzanmasını xahiş etdi. Həkim xəstəsinin kardioqramını çıxarıb, kardioqrama baxa-baxa nəsə düşünür, sanki götür-qoy edirdi. Sükutu Hidayət müəllim özü pozdu:

-Həkim, qızıma deyəndə ki, nahaq əziyyət çəkirsən, heç nəyim yoxdu, mənə inanmadı. Yaşlı olmağımı baxmayın, buz baltası kimi yəm, - deyib, Mahirəyə tərəf gözəcək baxdı. Narahatlığını hələ də gizlədə bilməyən Mahirə bu sözdən gülümsündü.

Xəstəsinin bu cür şux danışığından həkimin çöhrəsinə təbəssüm qondu. Həkim dilləndi:

-Hidayət əmi, siz bir neçə gün burada saxlayıb müalicə etmək lazımdı.

-Niyə? Ay həkim, mənim nəyim var ki?

-Hidayət əmi, siz gizli infakt keçirmisiniz. Alla-ha şükür, buz baltası kimisiniz ki, xoşagəlməz bir hadisə olmayıb.

Həkimin bu sözlərindən sonra Hidayət müəllimin baxışları Mahirənin doluxsunmuş gözlərinə,

qorxudan qanı qaçmış sıfətinə zilləndi, təlaşla ona baxan qızının bu halına acıdı. Özünün ciddi xəstəliyini, hər an ölü biləcəyini deyil, Mahirənin qarşılışacağı çətinlikləri düşünərək köksünü öttürdü.

Hidayət müəllim qiyabi də olsa, Fəxrəddin həkimi tanır, onun ən yaxşı kardioloq olduğunu bildirdi.

Həmin saat Hidayət müəllimə palatada yer ayırmış, onun müalicəsi üçün həkim təyinatı verilmişdi. Tibb bacıları təyinat üzrə xəstənin iynələrini vurur, tez-tez nəbzini yoxlayıb, qediyyat aparırlar. Rezeptə yazılmış bəzi dərmanları almaq üçün Mahirə bir neçə aptekə girmiş, özünü itirdiyindən qardaş-bacılarına xəbər verə bilməmişdi. Günorta-yaya yaxın həkim palataya girib Hidayət müəllimin kefini soruşdu, nəbzini yoxladı və başını tərpədərək sözünə davam etdi:

-Hidayət əmi, indi qorxulu bir şeyiniz yoxdu. Amma, müalicəni tam sağalana qədər aparmalıyıq. Əlində dava-dərman bağlaması palataya girən Mahirə Fəxrəddin həkimin dediklərini eşidib, "şükür Alla-ha" deyib, həkime minnətdarlıq etdi. Mahirənin uşaq kimi sevindiyini görən həkim Hidayət müəllimə tərəf dönüb:

-Bu qızın yeddi oğula dəyər, Hidayət əmi, - deyib, palatadan çıxdı.

Həkimin Mahirəyə bu cür qiymət verməsi Hidayət müəllimə qürur hissi verdi.

-Mahirə, qızım, qardaşlarına xəbər verməmisən?

-Xeyr, ata! Narahat etmək, istəmədim.

-Niyə, ay qızım?!

-Mən burdayam da, nə lazımdı özüm edəcəm.

Qızının bu cür ürəkli cavabı Hidayət müəllimin övladları onun çarpayışının yanında idilər. Mahirənin qardaşları onu qınayırlar, niyə onlara xəbər vermədiyi üçün məzəmmət edirdilər. Mahirə isə sakitcə onların giley-güzərini dinləyir, cavab vermək istəmirdi. Bircə ona sevinirdi ki, atasının vəziyyəti yaxşılaşırırdı. Mahirə elə dünən bütün dərmanları alandan sonra həkimə və atasının iynələrini vuran tibb bacılarına minnətdarlığı bildirmişdi.

Bir həftədən sonra Hidayət müəllim müalicəsi ni evdə davam etdirməyə başladı. Atasının iynələrinin vurulmasına və dərmanlarının vaxtı-vaxtında qəbul edilməsinə Mahirə özü nəzarət edirdi. Uşaqları da ara-sıra atalarını görməyə gelirdilər. Tam yaxşılaşmış Hidayət müəllim öz yaşlıları ilə parkda gəzib-dolaşır, səhbət edir, bir sözlə, gününü ke-

cirirdi. Havalər soyumuş, qar yağmaza da, qış öz qışlığını göstərirdi. Həmin gün Mahirə evdə öz işləri ilə məşğul idi. Atası isə dostları ilə görüşmək üçün evdən yenicə getmişdi. Evdən yüz metr aralınmışdı ki, birdən-birə halı pisləşdi. Hidayət müəllim özünə gəlmək üçün qonşu evin qarşısında kəsikdə əyləşdi. Get-gedə onun təngnəfəsliyi artırır, boğulurdu. Küçəyə çıxan qonşu Hidayət müəllimi bu vəziyyətdə görəndə çəşqin halda ona tərəf yeridi. Tez həkim çağırıldı. Artıq, yaxınlıqdakı qonşular Hidayət müəllimin başına yiğmişdilər. Çox keçmədən çağırışa gələn həkimin başını yelləyərək: "Daha geddir, Allah rəhmət eləsin", deməsi toplaşanların üstünə sanki su səpdi. Qonşu uşaqlarından biri atasının xəstələndiyini artıq Mahirəyə çatdırmışdı. Tələsik küçəyə çıxan Mahirə atasının qonşuların qucağında evə gətirildiyini, küçədə isə təcili yardım maşınının dayandığını gördü.

-Atama nə olub? - deyərək onlara tərəf yüyürdü.

Qonşular Mahirənin atasına yaxınlaşmasına imkan verməyib, onu evə apardılar. Artıq Mahirə atاسını da itirdiyini bildi. Son illərdə bir-birinin ardınca dörd əzizini itirən Mahirə sanki özündə bir güc tapıb kimsədən kömək gözləmədən nə edəcəyini ani olaraq beynində qərarlaşdırmağa başladı. Dəfn üçün lazım olan işlərin hər birindən Mahirənin xəbəri var idi. Bütün işlərə özü nəzarət edir, onun etrafına toplaşmış qonşuların köməyini gördükcə, qonşunun yaxın qohumdan irəli olduğu fikrinə haqq qazandırdı.

Mahirənin qardaş və bacıları gələndə artıq dəfn üçün hər bir şey hazırlanmışdı. Ondan çox böyük olan qardaşları bacılarının onlardan fərqli olaraq valideyn üçün daha layiqli övlad olduğunu, özünü itirmədən çox kişilərin edə bilməyəcəyi işləri bu cür yerbəyer etməsinin qarşısında susurdular. Bacılarının bu dəyanətini, təziyə məclisi üçün lazım olan hər şeyin ondan soruşulduğunu görən qardaş-bacılar da yasa gələn qonaqlar kimi onu yasın əsas sahibi sayırdılar. Mahirənin boğulmuş sıfəti, dağınıq saçları, ağlamaqdan alacaalanmış gözləri yasa gələnlərin diqqətindən qaçmır, hər kəsdən daha çox ona təsəlli verirdilər. Bu başsağlıqlarını qəbul edən Mahirənin isə göz yaşları yanağından çox ürəyinə axırdı.

Artıq yasın yeddinci günü başa çatmışdı. Bu evdə doğulub boy-a-başa çatan qardaş və bacılar sakitcə oturub xəyalə dalmışdılardı, heç biri ağızını belə açmırıldı. Böyük qardaş Orxanın çəkdiyi siqaretin tüstüsü otağa dolduğundan nəfəs almaq çətin idi.

Mahirə pəncərəni açdı. Qışın soyuq havası otağa doldu. İçəriyə dolmuş soyuq havanın təsirindən hamı sobaya yaxınlaşmışdı. Mahirə ətrafına toplaşmış doğmalarına baxır, xəyalında öz taleyinə yas tuturdu. Hidayət müəllimin ölümü digər övladları üçün ata itkisi idisə, Mahirə üçünsə arxasını söykədiyi dağın yerlə-yeksan olması, dərd sirdaşının, sevincinin, ümidişlərinin tamam puç olması idi.

Bacı-qardaşların başı öz evlərinin, ailələrinin qayğılarına qarışmışdı. Bəzən Mahirənin tək olduğunu da onların yadına düşmür, zəng vurmağı da unudurlar. Doğmalarının bu unutqanlığı ona əzab versə də, son illərdə yaşadığı acılarla dərdləşə-dərdləşə axşamı səhər edirdi. Atasının dediyi "Həyatda nəyin nə zaman olacağını kimsə bilməz. Hər kəs hər şeyə hazır olmalı, taleyi ilə barışmalıdır" sözleri ona təskinlik verirdi. Dünyanın faniliyini olanlardan sonra yaxşı dərk edən Mahirə öz ayaqları üzərində dayanmalı, kimsəyə möhtac olmadan qalan ömrünü yaşamalıydı. Təkliyini indi daha çox hiss edən Mahirə vaxtında Elçini eşitmədiyinə görə özünü qinayırdı. Əgər onu eşidib bir uşaq götürsəydi, indi qulaq yoldaşım, məni həyata bağlayan ümidim olardı. Bu fikirlər onu rahat buraxmir, mənən sixır, çarəsizlikdən gücü üçin-icin ağlamağa çatırıdı.

İnsanın öz qanı, öz canından olan övladlarının vəfəsizliyini çox eşidib, çox görən Mahirə yad övladından da vəfa gözləməyin əbəs olduğunu bilirdi. O, vaxtı ilə atmadiği bu addıma görə özünü qınamaqla bərabər, həm də haqq qazandırırdı.

Həyət evində tək yaşamağın onun üçün çətin olacağını yaxşı bilən Mahirə evini bina ilə dəyişmiş, yeni mənzilinə köcmüşdü. Neçə vaxt idi ki, mənzildə təmir işləri gedir, qurtarmaq bilmirdi. Havaların soyuması, təmir işlərinin də qurtarmaması onu tam hövselədən çıxarmışdı. Yeni köcdüyü binada heç kimi tanımır, axşam işdən qayıdan kimi qapını arxadan bağlayır, səhər işə gedəndə açırı. Mahirə yavaş-yavaş bu cür yaşamağa alışırı.

Qaranlıq çoxdan düşmüşdü. Mahirə üzüdüyündən qızdırıcıının yanında oturmuş, olub-keçənləri xəyalında canlandırır, keçən günləri gözü önünə gətirirdi. Birdən telefonun zəngi onu xəyallardan ayırdı. Telefonu düşmüş nömrənin kimin olduğunu bilmədiyi üçün açmaq istəmədi. O, tanımadığı zənglərə heç vaxt cavab verməzdi. Hətta, dəfələrlə iş yoldaşları onların telefonunu açmadığı üçün Mahirəyə giley də etmişdilər.

Nömrə tanış gəlsə də, zəng edənin isə kim olduğunu bilmirdi. Bir az düşündükdən sonra telefonu açdı. Mahirə Adili səsindən tanıdı. Hal-əhval tutdular. Toyda təsadüfən Mahirəni tanıyan, onun xırda bir yaxşılığı itirmədiyi bilən Adil vaxtı ilə qonağı olduğu ailənin etibarının təsirindən hələ də çıxa bilməmiş, qəlbində onların ailəsinə ehtiram hissi güclənmişdi. İndi Adil zəng etməklə Mahirəni da-ha yaxşı tanımaq, onunla maraqlanmaq istəmişdi.

Söhbətləri xeyli çəkdi. Mahirə özü istəmədən Adilin onun ailəsi, iş yeri, indi harada yaşaması ilə bağlı suallarına cavab verir, içində onunla bu qədər yaxından maraqlanan Adilə özü də bilmədən rəğbəti artırdı.

Artıq, Mahirə ilə Adil tez-tez telefonla danışır, çoxdan bir-birini yaxşı tanıyan ürək dostu kimi dər-dələşirdilər. Adilin zəngləri Mahirəyə təzə köcdüyü evindəki qəribliyini, onu həmişə sixan təkliyini ya-vaş-yavaş unutdurur, onda xoş əhval-ruhiyyə yaranan zəngləri səbirsizliklə gözləyirdi. Telefonun o başında deyilən "salam mələleyküm" (Adil salamı belə verərdi) kəlməsi Mahirənin kefini açır, onu güldürdü. Zənglərə ara veriləndə Mahirə bu kəlmə üçün çox darixirdi.

Adillə danışdıqları, Adilin onunla telofonda səmimi ünsiyyəti Mahirənin xəyallarını başqa bir aləmə apardırdı. Mahirə Adili özünün yaxın dostu hesab edir, hər sırrini onunla bölüşürdü. Bəzən də Mahirə özündən baş aça bilmir, Adilə bu qədər isinişməyinin səbəbini axtarırdı. Bəlkə, çətin günlər yaşadığı bir vaxtda Adilin onun qarşısına çıxmazı, onun dərd ortağı olması, yoxsa Adilin ona bu cür diqqət göstərməsi onların arasındakı səmimiyyət körpüsü salmışdır? Başa düşə bilmirdi. Bu düşüncələr onun beynindən çıxmasa da, bircə ona şükür edərdi ki, iyirmi il bundan qabaq onun atası ilə kəsdiyi çörəyi itirməyən bir insanı tanımışdır. Kəsdiyi çörəyi itirməyən, etibarlı insanların az olduğu bir zamanda yaşamağa hələ dəyər, deməklə olidlara şükür etməyə başlamışdır.

Bir dəfə telefonla danışında Mahirə Adildən ailəsi haqqında soruşsa da, evli olmadığından başqa cavab ala bilməmişdi. Adilin evlənməməsi ilə bağlı heç bir söz deməməsi onu düşündürsə də, həmin mövzuya bir daha toxunmamışdı.

Adil ali məktəbi Bakıda oxumuşdu. Ailənin imkansızlığı onun digər kurs yoldaşları kimi tələbə həyatı yaşamasına imkan verməmişdi. Gündüzlər universitetə dərsə gedən Adil, dərsdən sonra Yasa-

maldakı tikinti obyektlərinin birində gözətçi işləyirdi. Aldığı az əmək haqqı yaşadığı evin kirayəsini və gündəlik tələbatını ancaq görürdü. Valideynlərinə tez-tez məktub yazan Adil, onların narahat olmaması üçün aldığı əmək haqqının çox olduğunu, heç bir ehtiyacı olmadığını bildirirdi. Tətillərdə evlərinə gəlməyən Adil gündüzlər də çalışıb ehtiyaclarını ödəyirdi. Oxuduğu qrupun ən yaxşı tələbəsi olan Adil imtahanlardan özü qiymət alır, hətta yoldaşlarına da köməyi dəyirdi. Adilin bu cür köməyi尼 və çalışqanlığını həmişə təqdir edən tələbə yoldaşlarından biri də Nərminə idi. Əslən Ağdam şəhərindən olan bu xanım suyuşırın, baxımlı və cəzibədarlığı ilə qrupdakı bütün qızlardan seçilirdi. Onun yazılı keçirilən imtahanlarda həmişə Adilə ehtiyacı olurdu. Bəzən imtahanlarda Adil ilk olaraq onunla yanaşı oturan Nərminənin suallarına cavab yazırırdı. İmtahan sessiyası dövründə ona daha çox diqqət yetirən Nərminəyə qarşı doğmaliq hiss edən Adil getdikcə ona bağlanmağa başlamışdır. Adilin qəlbindəki bu sevgi təlatümlü dənizə çevrilsə də, ona qəlbini açmağa qorxurdu.

İkinci kursun yay imtahanları yekunlaşmışdır. Hər kəs yay tətilinə gedirdi. Adil Nərminəni yola salmaq üçün dəmiryol vağzalına gəlmişdi. Qatarn yola düşməyinə az qalırdı. Adil onunla yanaşı oturub xəyalə dalmışdır. Sükütu Nərminə pozdu:

-Nə olub, gəmilərin batıb?

Xəyaldan ayrılan Adil Nərminəyə tərəf çevrildi:

-Nərminə, çoxdan sənə bir söz demək istəyirəm, amma çəkinirəm.

-Çəkinmə, sözünü de. Amma mümkünə, tez de, qatar tərpənir.

-...

Adilin həyəcandan əllərinin titrədiyini və tərlədiyini görən Nərminə gülə-gülə dilləndi:

-Sən belə çətinliklə danışmağa başlasan, yəqin mən qatara minə bilməyəcəyəm.

Onun zarafatla dediyi sözlərdən ürəklənən Adil utana-utana dilləndi:

-Nərminə, mən səni sevirəm. Mənimlə ailə qu-rarsan?

Eşitdiklərindən Nərminə duruxdu, sərt baxışla Adilə baxıb, bir söz demədən tərpənməkdə olan qatara mindi.

Adil uzun zamandan bəri ürəyində gəzdirdiyi pünhan hissələrini Nərminəyə deməklə, ona ürəyini açmaqla ciyinlərindən sanki ağır yükü götürmüş oludı. Amma, Nərminənin sərt baxışı və sağıllaşmadan qatara minməsi onu çox narahat etmişdi.

Nərminənin rayona getməsindən on gün keçmişdi. Axşam işdən qayıdanda ev sahibi Adilə bir məktub verdi. Nərminədən idi.

Məktubu tələsik açıb oxumağa başladı.

"Sənin kimi acıdan günorta duranla mənim işim olmaz. Mənim ərə gedəcəyim oğlan sənin kimiləri pulla basdırar..." sözlərini oxuyanda başına sanki qaynar su tökdülər. Məktubun qalanını oxumadan cırıb yerə tökdü. Nərminənin məktubundan sarsılan Adil özünü xeyli danladı. Sevgini pulda gərən Nərminənin yazdıqlarını unuda bilmir, onun gözəlliyyinin arxasında gizlənmiş şöhrətpərəstliyini duya bilməməsini isə öz sadəlöhvlüyündə görürdü. Nərminədən sonra digər sevəcəyindən də o, bu cür cavab alacağından qorxaraq, duyğularını içində boğmağa başladı. Adil düşünürdü ki, bu məsələ yalnız ikisinin arasında sırr olaraq qalacaq.

Yay tətili dövründə Nərminə nişanlanmışdı. İlk baxışdan sadə, səmimi görünən Nərminə tamamilə dəyişmiş, əynindəki bahalı geyimlər və ziynət əşaları ilə hər kəsdən seçilməyə çalışırdı. Adilin onunla evlənmək istəməsini Nərminə yaxın rəfiqələrinə rişxəndlə söyləmişdi. Artıq, bu söhbəti yeni dərs ilində bütün tələbə yoldaşları bildi. Bu məsələdə Adili başa düşənlər olsa da, atmaca ataraq onunla zərafat etmək istəyənlər də az deyildi.

Onun saf duyğularına lağ edənlərin cılızlığı Adili çox sixır, Nərminə və onun ətrafında olan rəfiqələri ilə üz-üzə gəlməkdən qaçan Adil bəzən dərslərə girmək istəmirdi.

Üçüncü kursun yayında Nərminə bir qrup tələbə yoldaşını toyuna dəvət etdi. Aile qurduqdan conra Nərminə dərslərə az-az gəlir, imtahanlardan isə ərinin "tanişları" vasitəsilə qiymət alırıdı. Nərminə hər dəfə universitetə gələndə özünü çox xoşbəxt göstərir, var-dövləti, həyat yoldaşının ona aldığı yeni maşını və ədası ilə onu tanıyanlara sanki açıq verirdi.

Yay imtahan sessiyasının başlanmasına az qalmışdı. Nərminə iki aydan cox idı ki, dərslərə gəlmirdi. Bir gün Nərminənin ərindən boşandığı xəbəri bütün fakültəyə yayıldı. Onun rəfiqələrinin dediyinə görə, üzdə özünü xoşbəxt göstərən Nərminə yoldaşının qumar oynamasına, hər gün evə iċkili gəlməsinə dözə bilməmiş, dəfələrlə təhqir olunaraq, döyülmüşdü. Açıq edib atası evinə gedən Nərminənin cehizləri elə həmin gün həyətlərinə gətirilib boşaldılmış, ona alınan maşının açarı və ləl-cəvahirat əlinənən alınmışdır.

Bu olanlardan sonra tələbə yoldaşlarından utanan Nərminə atasının dostlarının köməyi ilə başqa bir ali

məktəbə köçürülmüşdü.

Adil dövlət imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verib qurtarmış, fərqlənmə diplomunu yenice almışdı. Ona qurtardığı ali məktəbdə qalib işləmək təklif olunsa da, ailə vəziyyəti ilə əlaqədar doğma rayonuna qayıtmaga qərar vermişdi.

O, neçə illər kirayə yaşadığı kiçik evdən əşyalarını yiğisidirildi, ev sahibi ilə vidalaşmaq üçün onun qapısını döydü. Qapıda görünən ev sahibi:

-Oğlum, gedirsən?

-Bəli. Gəldim, sağollaşaq!

-Yolun açıq olsun, oğlum! Sənin kimi tərbiyəli övlad yetişdirən valideynlərinə mənim salamımı yetirərsən, - deyib, əlindəki məktubu Adilə uzatdı.

Adil məktubun üstündəki xətti tanıdı. Nərminənin idi. Məktubu cibinə qoydu və həyətdən çıxdı.

Avtobus dayanacağına gəlib, rayona gedən marşrut avtobusuna mindi. Cibindən məktubu çıxarıb, tərəddüdlə açdı. Nərminə yazmışdı:

"Adil, xahiş edirəm, məni bağışla. Sənin saf, təmiz duyğularımla oynadığım üçün Tanrı məni cəzalandırdı. Kaş ki, sənin təklifini vaxtında dəyərləndirdi biləydim. Başına gələnlərdən anladım ki, xoşbəxtlik yalnız pulda, var-dövlətdə deyilmiş..."

Nərminənin məktubun əvvəlində yazdığı cümlələri oxuyanda Adil sarsıldı və məktubu əlində əzib pəncərədən bayıra atdı. Bir zamanlar onun kasıblığına gülən Nərminənin bu məktubu onu Adilin gözlərində daha da cılızlaşdırıldı.

Nərminənin halına acıyan Adil onunla bağlı xatirələrini Bakıda "dəfn edib", onu evlərinə doğru aparən avtobusun pəncərəsindən yolboyu uzanan çölləri seyr edirdi.

İllər keçdi. Adil artıq uzun müddət idi ki, təhsil ocaqlarının birində çalışırdı. Saçlarına dən düşmüşdü. Böyük ailələrinin qayğıları ilə yaşayan Adil evlilik haqqında heç düşünməmişdi. Mahirənin gündəngünə ona artan inamını hiss edən Adil hey onu düşünür, bu cür dəyanətli, hər sınağa sinə gərmiş qadına qıbtə edirdi. Kaş, Nərminə də var-dövlət düşküni deyil, Mahirə kimi sevgiyə qiymət verə biləydi. Bəlkə, Mahirəyə ürəyini açsın, qalan ömrünü onunla birgə yaşamaq istədiyini bildirsin? Bu düşüncələr onu rahat buraxmir, Mahirəyə də zəng vurub ürəyindən keçənləri deməyə çəkinirdi.

Coxdan Adilin zəng etmədiyindən Mahirə daxilən narahat idi. Nə olduğunu bilmək üçün çəkinə-çəkinə onun nömrəsini yüksəl. O başdan səs gəldi:

-Bəli.

Bu kəlməni eşidən Mahirənin narahatlılığı yox oldu. Ürəyində "Allaha şükür, salamatçılıqdır", dedi. Adilin kefini soruşduqdan sonra, ondan nigaran olduğunu üçün zəng vurdunu bildirdi.

Mahirənin onun üçün narahat olduğunu eşidən Adil ona rahatçılıq verməyən hissələrini demək qərarına gəldi:

-Mahirə xanım, bu müddət ərzində sizi yaxşı tənqidim. Həqiqətən də, indiki zəmanədə sizin kimi dəyanətli xanım tapmaq çətindir. Təkliyin necə ağır olduğunu mən də yaxşı bilirəm. Elçindən sonra qəlbində sevgiyə yer varsa, səninlə evlənmək istəyirəm.

Bu sözləri eşidən Mahirəni qəhər boğdu, bir söz demədən telefonu söndürdü. Elçindən sonra ailə qurmayıacağına qərar vermiş, Mahirəyə zaman-zaman ana olmaq duyğusu güc gəlir, Adilin dediklərini götür-qoy edir, qəti qərara gələ bilmirdi.

Gecədən xeyli keçsə də, gözünə yuxu getmirdi. Yatağından qalxıb xalatını geyindi və pəncərəyə yaxınlaşış onu açdı. Axşamdan bəri yağan yağış yenice kəsmişdi. Gecənin sakitliyi və yağışdan sonrakı temiz hava onun xoşuna gəldiyindən pəncərənin önündə dayandı. Adilin çəkinə-çəkinə ona etdiyi təklif barədə düşünməyə başladı. Yatağına qayıdan da saat beş idi. Çarpayıya uzananda gözü telefonuna sataşdı. Telefonu əlinə götürdü. Adilin nömrəsini yığış onun təklifini qəbul etdiyini demək istədi. Əllərinin titrəməsini, ürəyinin daha sürətlə döyünməsini hiss etdi. Zəng vurmaq fikrindən daşındı.

Adillə son danışından bir neçə gün keçmişdi. Mahirə səbirsizliklə onun zəng etməsini gözləyirdi...

Bir axşamüstü Adilin etdiyi zəng Mahirənin son günlərdəki düşüncə və ailə həyatından gözləntisinə rahatlıq gətirmişdi. Mahirə artıq heç kimdən çəkinmədən Adillə bir neçə dəfə görüşmüş, bundan sonra qalan ömürlərini birləşə yaşamağı qərarlaşdırmışdır.

Adilin üç nəfər yaxınının Mahirənin böyük qardaşılıq gəlməsi və onunla etdikləri söhbətdən sonra bu izdivaca razılıq alınmış, toy hazırlıqlarına başlanmışdı. Toy ərəfəsində Mahirənin gördüyü qəribə yuxu onu rahat buraxmir, mərhüm həyat yoldaşı Elçinin siması gözlerinin önündən getmirdi.

"...Qubada Elçinlə vaxtilə istirahət etdiyi pansiyonatda idilər. Masa arxasında əyləşmişdilər. Elçin mənalı baxışlarla onu sözərək: "Mahirə, bu vəfasız həyatda səni istədiyim kimi yaşatmağa, səni xoşbəxt etməyə mənim zamanım yetmədi. İnşallah, quraca-

ğın yeni ailə həyatı sənin üzünü güldürər. Sənin xoşbəxtliyini səndən də çox istədiyimi yaxşı bilirsən. Aile qurandan sonra məni unutsan da, gözəl yaşamağın mənim yaşamağımızdır elə" deyib, başını aşağı dikdi. Sakit səsle: "Səndən bir xahişim var. Oğlunun adını Elçin qoyarsan" dedi və masadan qalxıb iti adımlarla uzaqlaşmağa başladı. Elçin, hara? Elçin...."

Öz səsinə hövlək yuxudan oyandı. Xeyli nə olduğunu anlaya bilməyib hərəkətsiz yatağında uzanıb otağın sükütunu dinləyə-dinləyə gecənin qaranlığında gözləri ilə işiq axtardı.

Gördüklərinin yuxu olduğunu biləndən sonra rahat nəfəs aldı. Yatağından qalxıb işığı yandırdı və mətbəxə keçdi. Bir fincan su içib, əl-üzünü yudu.

-İlahi, bu nə yuxudu mən gördüm? - deyib, pəncərənin önünə yaxınlaşdı.

Ürəyində: "Yəqin, Elçinin ruhuna ailə qurmaq istədiyim agah olub" dedi. Elçinli günlərinin bütün xoş anlarını beynində canlandıran Mahirənin gözlərindən axan yaş yanaqlarında iz salmışdı.

-Bəlkə, evlilik qərarını verməkdə düz etməmişəm? Axı, Elçini itirəndən sonra bir daha evlənməyəcəyimə söz vermişdim.

Gördüyü yuxunu beynindən çıxara bilməyən Mahirə sözünə xilaf çıxdığına görə öz-özünə: "Neçələrinin evlilik təklifini rədd etdim. Əhdimə sadiq qalmaq üçün rəhmətlik atamın sözünü dəfələrlə yerə saldım. İndisə... belə. Sən hardan mənim qabağıma çıxdın, ay Adil?" - dedi və yenə kövrəldi. Ürəyində evlənmək fikrindən daşınmayı keçirən də, nəvazişini və diqqətini ondan əsirgəməyən Adilin sarsılmaşını istəmirdi və yenə öz-özünə: "Bilirəm, Allah məni bəxtsiz yaradıb. Bəs, yaziq Adilin günahı nədir? Axı, ona mən ümid vermişəm. Ona səninlə ailə qurmağa raziyam deyəndə onun necə sevindiyinin şahidi olmuşam. İndi ona bu iş bas tutan deyil, deyə bilərəmmi?

...Niyə məni daş üstə doğmusan, ay ana!" deyib yataq otağına qayıtdı. Yatmaq istəyirdi. Beyni yorğun və dumansız idi. Amma ürəyi ona düşmən kəsilmişdi. Elə bərk vururdu ki, sanki yerindən qopacaqdı. Ürəyinin döyüntüləri qulaqlarında əks-səda verirdi. Yerində qurcalanır, o tərəf-bu tərəfə çevrilirdi. Heç nə düşünməyərək yuxuya getməyə çalışırı. Amma fikirlər elə bil özləri onu axtarıb tapır, qəsdən beyninə girirdi. Saatlar keçir, səhərə az qalır, amma hələ də yata bilmirdi. Səssizlikdən hiss olunurdu ki, hamı yatıb. O isə gecə ilə baş-başa qaldığını, gecənin qaranlığının üstünə çökdüyünü və bu ağırlığın altında əzildiyini hiss edir, gecənin bu vaxtında şirin-

şirin yatanlara həsəd aparırdı. Bu duygunu duyduqca üstündə uzandığı yumşaq yatağı gözündən düşür, elə bilirdi ki, yatağı onu yeyib didişdirirdi. Ətrafında qaranlığa bürünmüş əşyaları nəzərdən keçirir. Elə bilir ki, bu əşyalardan fərqlənmir, o qədər ağırlaşır ki, yerindən tərpənməyə taqəti olmadığını hiss edirdi. Fikirləri yenə beynindən qovmağa çalışırı. Peşmançılıq hissinin insanda ən mənasız hiss olduğunu düşünüdü. Bir iş ki, artıq olub-keçib, zamanı geri qaytarmaq və onu dəyişmək olmaz, ondan ötrü peşman olmanın, yanib-yaxılmanın nə mənası var? Nə qədər özünü danlasan da, özünə əzab versən də, heç nəyin dəyişməyəcəyini xəyalında canlandırdı. Yatağında sakitcə uzanıb bu mənasız hissələrlə mübarizə aparan Mahirənin gözləri doldu. Öz-özünə sakitcə piçildədi: "Mən heç də göründüyü kimi güclü deyiləm. Kövrək, zəif, diqqət və sevgiyə ehtiyacı olan bir qadınam. Göz yaşlarına hakim ola bilmirəm. Onlar hər adı bir narhatçılıqdan bir-birinin arxasına düzülüb axır, mənə əzab verir". Bu piçiltinin arxasında ağlamğa başladı. Ağladıqca daha çox ağlamaq, ürəyini boşaltmaq, yüngülləşmək istəyirdi. Gecənin sükütnü pozan hönkürtüsü ilə bütün problemlərin həll olunacağına sanki inanırdı. Hıçqırıqları yavaş-yavaş seyrəlirdi. Göz yaşları ilə islanmış balışını çevirdi, gözlərini yumub yatmağa çalışdı. Amma, səhərəcən beynində bir-birini əvəz edən dolaşq fikirlər ona əzab verdiyindən yata bilmədi.

Saat 10 radələrində Adilin zəngi onu xəyallardan ayırdı. Könülsüz-könülsüz telefonu açdı. Onun "eşidirəm" söyləməsindən sonra "sabahınız xeyr, Mahirə xanım, sizi həyətdə gözləyirəm. Zəhmət olmasa hazırlaşın həyətə enin" sözlərini eşidəndə bütün gecəni onu narahat edən fikirləri sanki unutdu və yaşa özündən böyük, həssas qəlblə bu insani yarı yolda buraxmağın böyük günah olduğunu düşündü. Mahirə cəld hazırlaşaraq həyətə endi. Adilin maşınınə əyləşib rayonun simalında yerleşən nigah dairəsinə istiqamət aldılar. Yol boyu Adilin çöhrəsindəki sevinci seyr edən Mahirə Adile yaşatdığı bu xoşbəxtliyi onun əlindən ala bilməyəcəyinə, qiymayacağına əmin oldu. Mahirənin özü də bilmədən bu qısa zaman ərzində Adilə elə isinişmiş, elə bağlanmışdı ki, həmin ülvə hissələrin əhatəsindən çıxmak istəmir, qalan ömrünün mənasını təmkini və mədəni görünüşü ilə onun ürəyini ovsunlamış Adillə evlilikdə görür, hətta analıq duyğusunu da yaşayacağına inanırdı.

Toy gününün vaxtını dəqiqləşdirmişdilər. Nə Adil, nə də Mahirə toyun geniş, təmtəraqlı olmasını istəməmiş, bu yaşda bəylək və gəlinlik kürsüsündə

oturmaqdən utandıqları üçün Adilin evinin həyətində bir məclis qurmayı planlaşdırılmışdır. Adil məclis üçün lazım olan bəzi vacib şeyləri almaq, həm də şəhərdə yaşayan yaşca ondan kiçik bacı-qardaşlarını toya dəvət etmək üçün Bakıya gəlmişdi.

İşlərini qurtarıb rayona geri dönmək üçün vağzala yenicə qayıtmışdı. Hələ qatarın tərpənməsinə bir saat var idi. Saatına baxıb ətrafa göz gəzdirdi. Yaxınlıqdakı skamyada əyləşib şirin-şirin səhbət edən oğlanla qızı baxanda illər öncə onun saf sevgi dünyasını şöhrətpərəstliyi ilə məhv edən Nərminəni bura-dan yola salmasını xatırladı. Qeyri-ixtiyari olaraq təəssüf hissilə başını bulayıb, Gəncə istiqamətdə yenicə yola düşən qatarın arxasında baxmağa başladı. Çoxdan gözdən itmiş qatarın getdiyi istiqamətə gözləri zillənmiş Adil tələbəlik illərini, Nərminə ilə bağlı indiyə qədər unutmadığı xatırələri xəyalında canlandırdı. Məlumat bürosundan qatara miniyin başlanması xəbəri onu xəyaldan ayırdı. Ayağa qalxıb əl çantalarını və iplə bərk-bərk bağlanmış karton yekşikləri qaqona yaxınlaşdırıldı. Başı toy üçün aldığı şeyləri yükleməyə qarışmış Adil kiminsə ona həsrətlə zillənmiş baxışlarını sanki hiss etdi, başını qaldırıb ətrafa göz gəzdirdi. Qatara minmək üçün tələsən sərnişinlərin, yenicə Rostov qatarından düşənlərin, bir-birindən çox müştəri tapmaq üçün ucadan "Taksi lazım olan", deyib bağışan taksi sürücülərinin bir-birinə qarışmış səsindən qaçırmış kimi cəld işini qurtarıb qatara mindi. Pəncərə önündəki yerində oturub perronda qaçısan adamları seyr etməyə başladı. Birdən diqqətini perrondakı su köşkünə söykənib, baxışlarını ondan ayırmayan, doluxsunmuş sadə geyimli qadın çəkdi. Tələbəlik illərindəki gözəllik və ədasından əsər-əlamət qalmayan, xəstəhal görkəmində olan Nərminəni tanıdı. Ayağa qalxıb tərpənən qatarın pəncərəsindən bayır boylandı və Nərminənin ürkək addımlarla qatarın arxasında gəldiyini gördü. Nərminənin xəstəhal görkəminə acıyan Adil ürəyində: "Kaş, səni tez görərdim. Bəlkə, köməyə ehtiyacın var?" - deyib köksünü ötürdü. Nərminəyə qarşı içindəki bu narahatlılığın baş qaldırmasını Nərminəyə acımasız, yoxsa hələ də sönməyən sevgi hissi olduğunu özü də bilmədi. Xəyala dalmış Adilin çöhrəsindəki üzüntünü ani olaraq bir sevinc əvəz etdi. Mahirəni düşündü. Polad resslərin üzərində sürətlə irəliləyən qatar onu həyatını dəyişən qadının - Mahirənin yanına aparırdı.

Həmin gün Nərminə xəstələndiyi vaxtdan bəri onu rayondan tez-tez gəlib yoluxan bacısını yola salmaq üçün vağzala gəlmişdi. O, üstündən illər keç-

məsinə baxmayaraq, Adili görən kimi tanımışdı. Yaxınlaşış hal-əhval tutmaq, ondan keçmişdə olanlar üçün üzr istəmək istəsə də özündə cürət tapmamış, yaxınlıqdakı köşkə söykənin doyunca onu seyr etmək istəmişdi. Bu keçən illər ərzində başı daşdan-dasha dəyən Nərminəni daha çox düşündürən Adilin sonrakı həyatı, onun evləndiyi o xoşbəxt qadının kimliyi idi. Nərminə Adilin bulaq suyu qədər saf sevgisini rədd etdiyi və bu saflığı çox gec anladığından hər zaman özünü məzəmmət etmiş, yaşadığı məşəqqətlə həyatı öz cəzası bilmiş, etdiklərinə görə vaxtı ilə məktub yazıb üzr istəsə də onun ünvanına məktub yazmağa utanmış, keçmiş rəfiqələrindən Adili dəfələrlə soruşmuş, amma heç bir məlumat əldə etməmişdir.

Adilin həyətində qurulmuş xudmani məclisdə yalnız hər iki ailənin doğmaları və bir neçə yaxın dost iştirak edirdi. Məclisdəkilər süfrəyə düzülmüş ləziz təamlardan dadır, ailə quranların şəninə xöş sözlər söyləyirdilər. Mahirənin susqunluğu və fikirli oturması Adili üzsə də heç nə demir, baxışlarını həyətin kənarında sira ilə əkilmiş gilənar ağaclarının yarpaqlarına payızın verdiyi qızılı rəngə zilləmiş və düşüñürdü:

-Bəlkə, onu bu evliliyə mən məcbur etmişəm?

-Yoxsa, fikrindən daşınım?

-Axı, biz hər şeyi onunla danışmışıq.

-Ay Adil müəllim, həyatının bu xoş günündə də dünyananın dərdi-sərini çıxınından yerə qoymadın. Bu gün sənin toy günündü. Bir az üzün gülsün.

İş yoldaşı Həsən müəllimin ucadan söylədiyi "sənin toy gündündür" sözündən xoşallanan Adilin yanaqlarına çökmüş qızartı ilə xəfif təbəssüm bir-birinə qarışdı.

Nəhayət, bir neçə saat davam edən məclis yekunlaşdı, yeni cütlüyü xoşbəxtlik diləyən qonaqlar dağılışdır.

Ailə qurdüğü ilk aylardan Adilin həyat eşqi çoxalmış, yaşamaq həvəsi ümmana dönmüşdü. Evindeki səliqə-səhmanı, Mahirənin diqqət və qayğısını görən Adilin qəlbində həyat yoldaşına sonsuz rəğbət hissi baş qaldırmışdı. Vaxtı ilə Nərminənin ona yaşadığı sarsıntıdan sonra sevgiyə inanmayan Adildə Mahirə ilə yaşadığı hər gün əsl sevgi hissələrini oyamışdı. Həm Adil, həm də Mahirədə qarşılıqlı hörməti sevgi duyğusunu üstələmişdi. Bir-birinə inam, hörmət və sevgi ilə bağlanmış bu cütlük özlərini dünyanan xoşbəxti bilirdilər.

Evliliklərinin üçüncü ili idi. Yaz fəslinin nəfəsi

duyulurdu. Hamının içində bu il sərt keçən qışın ömrünün başa çatması sevinci baş qaldırmış, sazaqlı günlərdə insanların gediş-gelişinə qəribəmiş səki-lərdə az da olsa izdiham görünürdü.

Mahirə özünü halsız hiss etdiyi üçün işə getməmişdi. Nahar üçün evə gələn Adil qapıda onu qarşılayan həyat yoldaşının avazımış çöhrəsini görəndə duruxdu.

-Hazırlaş, həkimə gedək.

-Heç nəyim yoxdu, narahat olma.

-Heç nə olmadığını həkim bilər, - deyib Adil onu tələsəldirdi.

Mahirənin dediklərini diqqətlə dinləyən İbrahim həkim eynəyini çıxarıb, Adilin üzünə baxdı və güllümsündü. Bundan bir şey anlamayan Adil narahatlığını gizlədə bilmədiyindən əllerini ovuştura-ovuştura həkimin US müayinəsinin sonunu səbirsizliklə gözləməyə başladı. Müayinədən sonra məmnunluqla başını tərpədən, ağsaçlı İbrahim həkim özünü ələ ala bilməyən Adilə dedi:

-Yoldaşınızın heç nəyi yoxdu. Onun halsızlıq və yorğunluğu hamiləliklə bağlıdır.

Bu xəbərdən həm Adilin, həm də Mahirənin sanki nitqi qurudu. Baxışları sevinclə bir-birinə zillənmiş ər-arvadın gözlərindən axan yaş yanaqlarını islatdı. Özünü ələ alan Adil Mahirənin sevinc qarışq honkürtüsünə dözə bilməyib onu qucaqladı. Mahirənin sakit səslə: "Allahım, mənə bu hissi yaşatdığını üçün sənə minnətdaram" deməsi həkimi də kövrəltmişdi. İbrahim həkim onları təbrik edib, yola saldı. Yolboyu eşitdikləri xoş xəbərin təsirindən qurtarmaq istəməyən onların heç biri danışmir, bu yaşda bütün vücudlarını bütürmiş valideynlik duyğusunun necə də əvəzsiz sevinc olduğunu düşünürdülər. Mahirə anidən bir neçə il bundan qabaq gördüyü yuxunu - mərhum əri Elçinin ondan etdiyi "xahiş"i xatırladı....

Qəlbində oğlu olarsa Elçin adını qoyacağını qəti-ləşdirdi.

Bir müddət sonra baş verən hadisə Mahirəni yənə sınağa çəkdi. Gözənləniləmdən Adilin səhəttində baş verən rahatsızlıq onu Bakıya - Onkoloji xəstəxanaya gətirib çıxardı. Həkimlər onun xəstəliyi ilə bağlı burada təhlillər aparılmasını və müalicə olunmasını məsləhət gördülər. Uzun illər Gülhənə Tibb Akademiyasında işləmiş Aydın həkimin bir-birinin ardınca apardığı təhlillərlə bağlı heç nə deməməsi Adilin bütün doğmalarını, xüsusən bacı-qardaşlarını üzür, onlar nigarançılığını gizlədə bilməyən, ağlamadan gözləri şışmış Mahirənin halına acıydırlar.

Hər kəs öz içində özü ilə dərdləşir, Tanrıının möcüzəsinə inanırdılar... Onlara təsəlli verən isə Mahirənin bətnində hər şeydən xəbərsiz böyükən körpə və Adilin Mahirə ilə birgə yaşadıqı bir neçə illik firəvan həyat idi.

Nərminə yatdığı palatanın pəncərəsindən Bakının geniş küçələrində şütyüən maşınlara, səkilərdə tələsən adamlara baxır, qəlbində yaşadığı keşməkəşli həyatının xoş anlarını xatırlamağa çalışırdı.

Birinci uğursuz evliliyindən sonra valideynlərini bir-birinin ardına itirən Nərminə qonşu rayonda yaşayan bacısına yük olmamaq və tənhalıqdan qurtarmaq üçün özündən yaşa böyük Məhəmmədlə ailə qurmuşdu. Bir neçə ildən sonra övladı olmayan Nərminə içki aludəçisi ərinin təhqir və işgəncələrinə dözməyiib ondan ayrılmış, işlədiyi məktəbə yaxın həyət evlərinin birinə kirayə köçmüdü. O, son vaxtlar ağrıları artdığı üçün yenə müalicə aldıqı xəstəxanaya gəlmişdi. Nərminə mübtəla olduğu bu xəstəliyin ona qalib gələcəyi günü palatada gözləməkdən başqa çarəsinin olmadığını yaxşı biliirdi.

Qonşu palatada sakit tonda danışanlardan birinin səsi ona çox tanış gəlirdi. Çoxdan qohumlarının və rəfiqələrinin yadından çıxmış Nərminə bu səsin sahibinin xatırlaya bilməsə də tanıdıqlarından kimisə görəcəyinə sevindiyindən solğun bəninizə xəfif təbəssüm qondu... Onun kimliyini bilmək marağlı Nərminəni qapiya yaxınlaşmağa məcbur etdi. Çarpayının baş ucunda dayanmış qadının ona nəvazişlə verdiyi təsəllinin şahidi oldu. Nərminə balınca söykənib həmin xanımla danışan xəstəni tanıdı. Sanki günlərdən bəri ona rahatlıq verməyən ağrılarını unutdu. İçəri girib niyə burda olduğunu soruşmaq istəsə də gənclik illərində etdiyi səhvələr bir anlığa gözləri önündə canlandı. Utandığından geri çəkilib, dəhlizdə qapiya yaxın qoyulmuş oturacaqda əyləşdi... Adilin xəstələnməsinə acısa da doğmalarının, xüsusən də onun yanındaki qadının təsəlli verməsini bir xoşbəxtlik bildi. Nərminə oturduğu yerdən çarpayıda uzanmış Adilin nigaran baxışlarla onu süzən hamilə qadına dediklərini aydın şəkildə eşitməyə başladı.

-Mahirə, əzizim, mənə evləndiyimiz gündən bəri yaşatdığın xoş günlər üçün minnətdaram. Həyatın mənasını, saf sevginin nə olduğunu mən səndə tapmışam. Atalıq hissini yaşamağım sənə görədir. İnaniram ki, övladımızı sev-sevə böyüdəcək, elə tərbiyə edəcəksən sənin kimi ləyaqətli ananın adına layiq olacaq.

Adilin bu sözlərində doluxsunan Mahirə "İşsal-

lah, onu birlikdə böyüdüb, tərbiyə edəcəyik. Hələ toyunu belə birlikdə görəcəyik. Elə sözərək söyləmə, qurbanın olum, bizim gözəl günlərimiz qabaqdadır" deyib, yaşarmış gözlərini silə-silə palatadan dəhlizə çıxdı. Üz-üzə gəldiyi xəstə qadına əhəmiyyət vermədən sakit addımlarla həkimin otağına yaxınlaşdı. Ərinin xəstəliyi ilə bağlı bir şey öyrənmək üçün qapını döyüd.

Qapıda Mahirəni görən Aydin həkim təbəssümlü baxışlarla Mahirəni süzüb ona oturması üçün yer göstərdi və sözə başladı.

-Biz yoldaşınızın xəstəliyi ilə bağlı bütün təhlilləri apardıq. Bəzi təhlillərin cavabını tam dəqiqləşdirmək çox çəkdiyi üçün sizə bir şey deyə bilmirdik. Adil müəllimin ciddi bir şeyi yoxdu. Qısa müddətli müalicə ilə hər şey düzələcək. İnşallah, övladınızı birlikdə böyüdəcək, toyunu görecəksiniz.

Bu nikbin xəbəri eşidən Mahirə həkimə təşəkkür edib iti addımlarla otaqdan çıxbıd Adilin yanına qayıtdı. Sevincdən göz yaşını saxlaya bilmirdi. Palataya girən kimi çarpayıda xəyallar içində oturmuş ərinin boynunu qucaqlayıb "Sən yaşayacaqsan, əzizim! Qorxulu heç nəyin yoxdu" dedi. Mahirənin arxasında içəri girən Aydin həkim fərəhdən göz yaşları bir-birinə qarışmış bu cütlüyü süzə-süzə Mahirənin dediklərini təsdiq etdi:

-Bəli, Adil müəllim, sizin heç bir qorxulu xəstəliyiniz yoxdu. Təhlillərin cavabına görə qısa müddətli müalicəyə ehtiyac var.

Bir həftəlik müalicədən sonra, Adillə Mahirə həkimlə sağollaşıb xəstəxanadan çıxdılar. Son on gündə yaşadıqları sarsıntı və qorxudan uzaqlaşıb şirin xəyallarla dolu evlərinə doğru sanki qanad açmışdır. Tam müalicə olunan həyat yodaşının əlindən bərk-bərk yapışan Mahirə elə bil onu xəstəxananın həyətindən çıxarmağa tələsirdi. Bu mənzərəni dördüncü mərtəbədən izləyən gözü yaşlı qadın Mahirənin Adilə qarşı nəvazişi və diq-qətini bir həftə ərzində uzaqdan seyricisi olmuş, ürəyində onları bir-birinə bağlayan sevgi və hərmətin uzaqdan da olsa şahidinə çevrilmişdi. O, Adilin Dəmir yol vağzalında utana-utana ona ürəyini açdığını, özünün isə etdiyi yersiz təkəbbürlüyünü yenidən xatırladı və etdiyi səhvələrə görə peşmançılıq hissini bir daha duydu. Adilin sevgisini qazanan həyat yoldaşına və onların bu yaşadıki sevgi dolu həyat eşqinə qıbtə hissi keçirə-keçirə sakitcə: "Bu xoşbətliyi yaşamaq mənə qismət deyilmiş. Nə yaxşı ki, Adil gec də olsa öz xoşbəxtliyini təpib" deyə öz-özünə piçildədi.

HAFIZ ƏLIMƏRDANLI yaradıcılığında QƏZƏLLƏR və RÜBAİLƏR

Qəzəl - nəzmin klassik şeir forması hesab olunur. Xəqanidən, Nizamidən üzübəri ta dövrümüzün tanınmış qəzəlxanı Əliağa Vahidə kimi çox az şair tapmaq mümkündür ki, qəzəl yazmasın. Heç də hər şair qəzəl yazmağa cəhd göstərməz, qəzəlin ruhunu duyanlar isə qəzəldən gen durmaz. Qəzəl şeirin elə formasıdır ki, burada qoşmadan, gəraylıdan tutmuş meyxanaya kimi bütün ritmləri duymaq, zövq almaq mümkündür. Şairin qeyd etdiyi kimi burada əsas şərt doğma anamızın öyrətdiyi dildə qəzəl yazmaq, qəzəl yaratmaqdır.

Haqqında söhbət açdığımız **HAFİZ ƏLİMƏRDANLI** imzası kitablarıyla bərabər, həm də dövrü mətbuatda və ədəbi-bədii dərgilərdə mütəmadi dərc olunan şeirləri ilə yaxşı tanışdır. Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun direktoru akademik Vaqif Abbasovun "Kimyaçı alim - lirik şair", Akademik Nizami Cəfərovun "Elm adamının poetik axtarışları", tənqidçi Vaqif Osmanovun "Poeziya ilə elmin ülfəti" məqalələrində kimya elmləri doktoru, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, neft-kimya sintezi sahəsində çoxsaylı elmi işlərin, kitabların, ixtiraların müəllifi olan Hafiz Əlimərdanlının bədii yaradıcılığından kifayət qədər bəhs olunmuşdur.

Bu günlərdə onun yaradıcılığında yeni, əlamətdar bir hadisə baş vermişdir, "QƏZƏLLƏR, RÜBAİLƏR" kitabı nəfis tərtibatla işıq üzü görmüşdür. Oqtay Səfəvinin redaktorluğu ilə "Elm və təhsil" nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi tərəfindən çapa hazırlanan kitaba şeirin son illərdə yazdığı qəzəllər, rübaiłər və dübeytlər, müxəmməs və məsnəvilər, gözəllərə həsr olunmuş mə-

həbbət şeirləri və az-az rast gəlinən təmsillər və allegorik şeirlər daxil edilmişdir.

Oqtay Səfəvi kitaba yazdığı "Ön söz"də Hafiz Əlimərdanlının şeirlərindən nümunələr gətirməklə şeirin yaradıcılığına nəzər salmış, qəzəlləri təhlil süzgəcindən keçirmişdir. Belə ki, alim şeirin bədii yaradıcılıqda belə, elmə söykəndiyini, elmə üstünlük verdiyini xüsusilə qeyd etmişdir.

*Elm olan yerdə həyat firəvan olacaqdır,
Elm yolunda səhralar gülüstan olacaqdır.*

*Elmi kandar edib, lazımlı bilməyən nadan,
Elmlə inkişafı görüb peşiman olacaqdır.*

*Elmdir tarixdə yüksəldən milləti hər an,
Elmsiz həyat hər gün sərt imtahan olacaqdır.*

*Elmlə qoyar millət imzasını imzalar içində,
Bu imzani görən gün Hafızə mehman olacaqdır.*

Poeziyamızın, ümumiyyətlə Azərbaycan ədəbiyyatının ən yüksək mərtəbəsində bərqərar olmuş dünya şöhrətli Nizami Gəncəvi hələ XII əsr də qeyd edirdi ki, "Qüvvət elmdədir, başqa cür heç kəs, Heç kəsə üstünlük eyləyə bilməz!"

Məncə, şərhə ehtiyac yoxdur. Hafız Əlimərdanlı bir elm adamı kimi elmə olan rəğbətini poeziyanın dili və köməyi ilə izhar etmişdir. Elm adamı arzusunun, amalının davamı kimi "Dilim qanun, alim insan olan yerdə" qəzəlində daha konkret nəticəyə gəlmışdır.

*Dilim şirin, dilim şəkər, nəzmi qanan olan yerdə,
Dilim qayda, dilim qanun, alim insan olan yerdə.*

*Layla deyib anam mənə, ürəyindən gələn sözlə,
Böyümişəm öz dilimdə nağıl, dastan olan yerdə.*

*Gəncliyimdə arzularım, xəyallarım zirvələrdən,
Ucalıqda uçub süzər, qartal, tərlan olan yerdə.*

*Kitablara tez alışib öyrəndim çox sənətkarı,
Söylədim çox şeir, dastan, ona məstan olan yerdə.*

*Başa düşdüm dilə hörmət hər kişinin həyatında,
Olmalıdır əsas amal mərdlik, vicdan olan yerdə.*

*Hafız, sözün söylə əgər, başa düşüb qanan olsa,
Məsləhətdir susmaq yenə, qanmaz, nadan olan yerdə.*
- deyən şair müdrik ağsaqqal nəsihəti ilə dilimizin qanun səviyyəsində qorunması, sevilməsi üçün alim olmaqla bərabər insan olmayı arzulayırlar. Qanmaz, nadan olan yerdə susmağı məsləhət görür. Çünkü atalar belə deyib: "Əbləhin cavabı susmaqdır!"

Uzun müddət faydalı ömrünün böyük bir hissəsini elmə həsr edən Hafız Əlimərdanlısı düsündürən təkcə elm, kimyəvi reaksiyalar deyil. O, indi kimyəvi reaksiyalarda əmsalları necə bərabərləşdirirsə, qəzəllərində də misraları, beytləri bir-birinə elə "qovuştura" bilir. Sözün sıgalına yatan misralar "Sevinclə qarşilar" qəzəlində "baş-başa verib" aşiqanə duyğulara sarılırlar.

*Dinmədim mən, səndə ki, yox, dindi baxışlar,
O gözlər heç gizlətmədi, etdi alqışlar.*

*Səninlə hər keçən ulduzlu, aylı illərim,
Əlvən xalçalardır, ömrümə gözəl naxışlar.*

*...Darıxma, həyatda sevinc də, kədər də vardır,
Gözləyər sinaqlar çox çətin, çətin yarışlar.*

*...Hafızın həyatda durursa o xuramani,
Ahil çağları da sevinclə, qəlbdən qarşular.*

Qəzəlxan da eşqdən, məhəbbətdən yazmaya, bu nə qəzəlxan oldu?

Hafız Əlimərdanlı yaşıının bu vaxtında sevgiyə, məhəbbətə, sədaqətə daha yüksək qiymət verib.

Cavanlıqdakı sevgi ilə ahıllıqdakı sevgi nə ilə fərqlənir? Cavab tapmaq çətindir. Uzun illər həsrətlə sevgilisindən bircə kəlmə "hə" cavabı gözləyən aşiqin təsəllisinə fikir verin.

"Axır ki, sevgilim, fikrini bəyan eylədin", - deyən şair "dilbərindən söz alandan" sonra məhəbbətinə sadiq olduğunu bu misralarla bəyan edir:

*Hər könül verənə yar demərəm heç,
Hər açan çıçayı bar demərəm heç.*

*Cox gözəl görmüşəm min naz eyləyən,
Naz etsə dilbər, nigar demərəm heç.*

*...Gəl, indi görüşək, axsa da sular,
Çıxanda bənövşə Bahar demərəm heç.*

*Hər ötüşən günün ömürdən gedər,
Qismətim vüsalə çatar demərəm heç.*

**Sinasan Hafızı gör neçə illər,
Çəkdiyin zəhmətin batar demərəm heç.**

Burada Hafız Əlimərdanlı şair-alimdir. Aşıqini illərlə sınağa çəkən gözəlin zəhmətinin batma-yacağına inam aşılıyan şair "Qoy hamı bilsin" qəzəlində daha "cəsarətlidir".

**Görcək dedim, qəlbim sənin, qoy hamı bilsin,
Sən də mənim, desin qəlbin, qoy hamı bilsin.**

**Səndən başqa dilbər görsəm vermərəm qərar,
Sözün şəkər, ləbin şirin, qoy hamı bilsin.**

Bağışlaram indiyədək versən də əzab,
Hər əzabda məna dərin, qoy hamı bilsin. - misraları ilə sevginin əzablı, iztirablı günlərindən bəhs edərək "hər əzabda dərin məna olduğuna" işarə edir. Qəzəlin sonrakı beytlərində şair-alim:

**Bircə sənsən dərdə dərman, söyləmiş loğman,
Baxan kimi edib yəqin, qoy hamı bilsin.**

**Ayri düşmüş namərd dünya dönərsə bir gün,
Sənə Hafız özü zamin, qoy hamı bilsin.** - deyərək "dönərsə bu namərd dünya" yenə də səndən "ayrı düşməz" qərarnı verir. "Qoy hamı bilsin" ki, şair eşqində mübariz, əhdində vəfali və sədaqətlidir.

"Leyli də, Məcnun da, bilirsən, Hafız, əfsanə olub.

Bu eşqdən, sevgidən danışır Vətən, anlama-dım mən". - deyən şair, qərinələşib əfsanələrə dönən, əfsanələrdə yaşayan məhəbbətin ülviliyi-ni bir daha təsdiqləmiş olur.

Əlbəttə, kiçik bir yazıda şair-alim, alim-şair Hafız Əlimərdanının qəzəl yaradıcılığını daha əhatəli şəkildə şərh etmək çətindir. Şairin vətən haqqında, eşq-məhəbbət haqqında təbiətimizin, hətta şəhər mühitinin qəzəllə bədii təsviri barədə yazdıqları qəzəlləri oxumaqla dediklərimizə ina-naçağınızı və fikirlərimizə şərik olacağınızı əminəm.

Hafız Əlimərdanının "Qəzəllər, rübailər" ki-

tabında qəzəllərdən və rübailərdən başqa müxəmməs və məsnəviləri, təmsillər və alleqorik şeirləri də yer alıb.

Məlum olduğu kimi, Hafız Əlimərdanlı bədii yaradıcılığa gənc yaşlarından başlasa da, şeirlərini son illərdə üzə çıxarmışdır. Gənc yaşlarında o, nigarançılıqla yazmışdı ki, "İsmim bu dünyada dillərdə qalacaqmı?" İndi əminliklə bu suala cavab vermək olar. Hafız Əlimərdanlı alim-şair kimi, həm də şair-alim kimi sözünü demiş ziyalıdır. Zaman özü mizan-tərəzidir, gəncliyində istedadını boğaraq bədii yaradıcılığının üzə çıxmasına imkan verməsə də, bütün gücünü elmə sərf etsə də, indi, ömrün müdrik çağında gənclik coşqusu ilə bədii yaradıcılıqla məşğul olur. Müdriklik bədii yaradıcılığa nəinki güc qatır, eyni zamanda elmə bağlayır, mətiqlə yanaşma tərzini bərkidir, poetikliyi daha canlı edir.

Yeri gəlmışkən, qeyd edək ki, Hafız Əlimərdanının yaradıcılığı akademik Nizami Cəfərovun diqqətini çəkib. Akademik yazır: "Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən olan Lahic qəsəbəsində dünyaya gəlmiş Hafız Əlimərdanlı yetmiş yaşını başa vurub səksənə doğru gedir. Və bu yaşında yalnız gənclik şeirlərini üzə çıxartmaqla kifayətlənməyib, eyni zamanda, yeni şeirlər yazıb nəşr etdirir, bu, təsadüfi deyil..." "Azərbaycanım mənim" kitabı (kitab 2018-ci ildə nəşr olunub - Ə.A) poetik yaradıcılığının istər ideya-məzmun, istərsə də bədii forma axtarışlarına görə imkan verir ki, Hafız Əlimərdanlıya heç bir tərəddüdsüz şair deyək..."

Oqtay Sarıcallı qeyd edir ki, "Hafız müəllim görkəmli alim olmasayı, yəqin ki, görkəmli şair olardı!"

Hafız Əlimərdanının yaradıcılığına nəzər salan Oqtay Sarıcalı yazır: "...deyəsən, söz mülkümüzə yeni bir ustad, söz sahibi gəlmişdir. O, Hafız Əlimərdanlıdır!"

Əməkdar incəsənət xadımı Baba Vəziroğlu isə yazır: "Hafız müəllim ədəbiyyatı gözəl bildiyi üçün yazdığını şeirlərində heç bir ədəbi qanunu və ölçünü pozmur, onun poeziya dünyası ilə tanış olduqca şairin təbii bulaq kimi çağlayan ilhamına insan heyran qalır".

Hafiz Əlimərdanlı yaradıcılığında mühüm istiqamətlərdən biri rübaiyərdir. O, qəzəllərində olduğu kimi rübaiyər də ana dilimizin bütün incəliklərindən məharətlə istifadə etməklə şifahi xalq ədəbiyyatından bəhrələnərək sadə, məzmunca yeni sənət nümunələri yaratmağa nail olmuşdur:

*Qarabağ Vətənin bir məkanıdır
Baxdıqca lalələr orda qızarır.
Toxunma onlara söyləyir qəlbim
Bəlkə, şəhidlərin axmış qanıdır.*

Məlumdur ki, min iki yüz ildən yaşı olan artıq yazılı ədəbiyyatımızda bu istiqamətdə klassik şairlərimiz yazış yaratmışlar. Dahi sənətkarımız Məhsəti Gəncəvinin rübaiyəri indi də sevilə-sevilə oxunmaqdadır. Lakin dövrümüzdə rübai yanan şairlərimiz, demək olar ki, yox dərəcəsindədir. Öz yaradıcılığı ilə Hafiz Əlimərdanlı bu janra da yeni nəfəs gətirmiş, onu müasir həyatımızın fəlsəfəsi ilə bilavasitə əlaqələndirilmişdir.

*Dəyişən zəmanədir, yoxsa ki insan?
Bu sual verilir hər zaman, hər an.
Dünya öz ahəngiyələ fırlanan zaman,
İnsanlar həyatında verir imtahan.*

Rübai yaradıcılığında hər bir şairin söz ehtiyatı dolğun, mənayüklü, fəlsəfi dünyagörüşü geniş olmalıdır. Bu cəhətdən Hafiz Əlimərdanının yazdığı rübaiyər oxucularının diqqətini cəlb edir.

*Çalışıb var-dövlət əldə eləsən,
Düşünmə xoşbəxtlik əldə edərsən.
Xoşbəxtlik ölçülür başqa meyarla,
Çalış o meyari əldə elə sən.*

Şair yaradıcılığında rübaiyər dən bir çələng höyrür və onu dəst şəklində oxucularına çatdırır:

*Qəlbini sükutla dinlə hərdən-bir,
Gör sənə o nələr, nələr söyləyir.
Ümidi həyatda olmayan yerə,
Sərf etmə ömrünü, qayıtmır gedir.*

*Bir uca zirvəni götürsə hədəf,
Zirvələr o yolda düzülüb səf-səf.
Bu yolda çən düşür, dolu da tökür,
Zirvə taleyindir, get ona tərəf.*

*Zirvəyə qalxmasan irad tutulmaz,
Taledir ömürdən bəlkə də çatmaz.
Çatsan o zirvəyə könül sevinər,
Çatmasan vicedanın səni qınamaz.*

Qəzəllərdə olduğu kimi rübaiyər də şair eşqin həyatda tutduğu mövqeyi məharətlə açır, məhəbbəti, gözəlliyi vəsf edir.

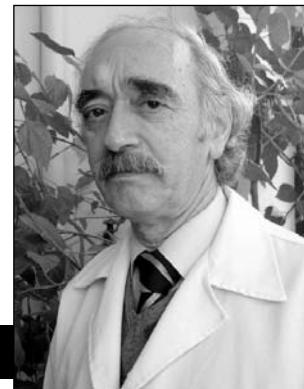
*Bir çıraq yandırdın, desəm, ay mələk,
Yaratmaq eşqinə eylədin kömək.
Yüz mələk yiğilsa yarada bilməz,
Yüzdən birisini yaratsa ürək.*

Başqa bir rübaide şair eşqin həyatda rolunu belə təsvir edir.

*Eşqi varsa insan həyatı qurar,
Eşq olmasa həyat mənasız olar,
Eşqini sərvətə sərf edən nadan,
Bilsin qoy, hər nə var dünyada qalar.*

Hafiz Əlimərdanlı yaradıcılığında qəzəllər və rübaiyər təmiz Azərbaycan dilindədir, mümkün qədər sadə, daha çox işlənən sözlərdən ibarətdir. Həm qəzəllərdə, həm də rübaiyər də xüsusi izah tələb edən ərəb, fars sözlərindən istifadə olunmayıb. Şairin "Qəzəllər, rübaiyər" kitabına toplanan əsərləri geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub, oxumağa, bəhrələnməyə dəyər.

*Əli bəy Azəri
Azərbaycan Yazuçular Birliyinin üzvü*

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QƏZƏLLƏR

AZƏRBAYCAN, AZƏRBAYCAN

Gələn bir kəlmədir qəlbdən, sevda ilə dolu candan,
Haqq yolunda çarpişan, vətənimdir Azərbaycan.

Əzəl gündən duz-çörəyi o vermişdir əcdadıma,
Məlhəm olmuşdur könlümə, ürəyimə odur dərman.

Odur məskən gələcəkdə övladımın övladına,
Həm həyatda mənə arxa, yaşıdığım geniş məkan.

Sevsəm əgər bu dünyada pak eşqimlə pəricahan,
Odur mənə ən sevimli, ürəyimə yatan canan.

Lazımdırsa, çağır indi, oğullarım haydi gəlin,
Dayanaram ön sıradə, bir dəfəlik versən fərمان.

Başqa cürə heç olarmı, qəbul etməz bunu insan,
O insanda namus varsa, bir də əgər azca vicdan.

Hafız, darıxma ki, tanrı, əzəl gündən rəva bilib
Arxayı ol, vətən durar, dəyişsə də əgər cahan

Davam etsə tarix özü, bu dünyada qalar düzü
Yadigar tek babalardan, Azərbaycan, Azərbaycan.

DİLİM QANUN, ALIM İNSAN OLAN YERDƏ

Dilim şirin, dilim şəkər, nəzmi qanan olan yerdə.
Dilim qayda, dilim qanun, alim insan olan yerdə.

Layla deyib anam mənə, ürəyindən gələn sözlə,
Böyüküşəm öz dilimdə nağıl, dastan olan yerdə.

Uşaq ikən dostlarımıla moruq, alça yiğan zaman,
Sövdələşib yiğışardıq kənddə bostan olan yerdə.

Gəncliyimdə arzularım, xəyallarım zirvələrdən
Ucalıqda uçub, süzər qartal, tərlan olan yerdə.

Kitablara tez alışib öyrəndim çox sənətkarı.
Söylədim çox şeir, dastan, ona məstan olan yerdə.

Başa düşdüm dilə hörmət hər kişinin həyatında,
Olmalıdır əsas amal, mərdlik, vicdan olan yerdə.

Hafız, sözün söylə əgər, başa düşüb qanan olsa,
Məsləhətdir susmaq yenə, qanmaz, nadan olan yerdə.

BƏNÖVŞƏ

Gəldi bahar, salam verdi qar altından bənövşə,
Vəslə çatdım, sevindi qəlb, getdi hicran bənövşə.

Gənc yaşından gəzdim səni Niyal boyu ətəkdə,
Mən axtardım, sən gizləndin, qaldın pünhan, bənövşə.

Könül istər tapam səni, sanma xəzan gəlmış daha,
Darıxma çox, görüş üçün vardır güman, bənövşə.

Neçə bahar həsrət çəkdir, bu sevdadan alım xəbər,
Bir gün gələr, həsrət gedər, dərdə dərman, bənövşə.

Bilir hamı ətrin sənin ətirlərin şahidir,
Gözəllərdən gələr ətrin sənə heyran, bənövşə

Gülzərimdən sordum, hardan tapmış sənin ətrini,
Dedi mənlə etmiş özü əhdi-peyman bənövşə.

Gəl görüşək, Hafız yazmaq istər dastan, bənövşə,
Soruşma heç, olmuş sənə vurğun çoxdan, bənövşə.

BAKİ - ŞÖHRƏTİM MƏNİM

Bakı canan təki mənim qismətim oldu,
Ey dad, necə gözəl günlər sərvətim oldu.

Heç bilmədim həyatımda kim kimi tapdı,
Hər ötən sənli günüm böyük şöhrətim oldu.

Dost-tanışlar hamı məni təbrik etdilər,
Şanlı tarixindən şirin söhbətim oldu.

Səndən ayrı düşən gündən neylərəm ki, mən,
Hər keçən günlərim əzablı həsrətim oldu.

Səbir eyləyib gözləmişəm hicran gedəcək,
Şükür yaradana, köməyim, hikmətim oldu.

Bakı, tarixin nişanəsi Qız qalasıdır,
Alov Qülləsi indi istiqamətim oldu.

Sökülür köhnə Bakı, qəlbimə ağrı da gəlsə,
Tikilən hər yeni, gözəl imarətim oldu.

Bakı, adm hallanır millətlər dilində,
Nankor qonşu, qəlbimdə zülmətim oldu.

Fəxr edir Hafız, Bakı bütün dünyanın gözündə,
İndi Azərbaycanım məsud dövlətim oldu.

ANADIR

Ucalan qəlbimdə bir dağ ki, var canım anadır,
Ətəyi dumanla-çən, zirvəsi qar canım anadır.

Axan bulaq südüdür, mənə hər gün həyat verər,
Uçan qartal gözüdür, ömrümə yar, canım anadır.

Düşsəm dara əgər ki, mən, o dağdan sellər axar,
Axan göz yaşıdır, dərdimdən ağlar canım anadır.

Ananın sevgisini həyatında hər qazanan,
Ərməğan pak məhəbbət, mütləq alar, canım anadır.

Tək ananı sevən oğul, Vətənə arxa durar,
Silinməz çöhrəsində sevinc, vüqar canım anadır.

Anaya xor baxanın, gözlərinə qan damacaq,
Olsa oğul naxələf, qəlbi qubar canım anadır.

Söylə Hafız, ana tək qayğı çəkən heç olarmı?
Heç zaman! Tanrıdan gəlir qərar, canım anadır.

SƏNİ DEDİLƏR TƏK

Gəl, ey dildar, könlümə mehman səni dedilər tək,
Təbiblər, bu dərdimə dərman, səni dedilər tək.

Cəmalın gör neçəsin salıbdır bəlayi dərdə,
Olmuşam bəs mən kimə heyran, səni dedilər tək.

Hər gecə surəti can qonağı olur xəbərsiz,
Məni candan eyləyər hicran, səni dedilər tək.

Nə çox aləmdə afət, qəlbimə onlar yapışmaz,
Şəkər ləbin, eyləmiş bəyan, səni dedilər tək.

Görsəm səni, hər dəfə şükürlər eyləyərəm mən,
Çün baxışın söyləyər rəvan, səni dedilər tək.

Eşqimdən şad olmazmı, Leylinin Məcnunla ruhu,
Şairlər yazsa yeni dastan, səni dedilər tək.

Hafızın qəlbi kövrək, dahilər də kömək etməz,
Sənsiz keçən günlərimə peyman, səni dedilər tək.

SÖYLƏYİN DİLDAR BİLSİN

Hicrindən şamtək yandım, söyləyin dildar bilsin,
Söyləsə xəbəri var, çatdırın təkrar bilsin.

Eşqimi gizlətmirəm, qoy aləm aşkar bilsin,
Rəqibə meyl etməsin, o nazlı gülxar bilsin.

Ol yarın kamalına dastanlar mən yazmışam,
Leyli, Şirin oxusa, pərişan olar, bilsin.

Hüsnünə heyran oldum, aləm də bundan deyir,
Həsrətlə gözləyirəm, axır ki, nigar bilsin.

Çox gözəllər cəhd edir, qəlbimdə yer saxlasın,
Kim olsa ondan başqa, eylərəm kənar bilsin.

Fərağın dərdi nə çox, ürəyim qubar edər,
Bu yolda hər kim olsa, tutacaq azar bilsin.

Ey Hafız, sən layıqsən o yarın vüsalına,
Taleyin hökmü ilə, verildi qərar, bilsin.

DÜNYA BİR XƏZİNƏDİR

Dünya bir xəzinədir, hər sirri əfsanə imiş,
Əfsanələr şamtək yansa, axtaran pərvanə imiş.

Açılmayırlar xəzinələr hər cəhd ilə istəyənə,
Çox cəhd etsən söyləyərlər, Məcnundan divanə imiş.

Sirlər olan xəzinəyə yollar gedir kitablardan,
Kitablara sətir salan, dövründə zəmanə imiş.

Hər yazılın yeni kitab yeni-yeni sirlər açar,
Deyilən hər tazə fikir yollara nişanə imiş.

Bilinməyən bir məkana eşqin səni yönəldərsə,
Başqa məkan axtarma heç, o yerlər viranə imiş.

Sirlər bir-bir açılsa da, yenə dünya sırlı qalır,
Açılmayan sirlər bizə, neyləyək, bəhanə imiş.

Hafızın hər kəlməsinə diqqətlə sən qulaq assan,
Həyatında dərk edərsən, eşqində məna nə imiş.

XATIRƏDİR VERƏN SORAQ

Axırı yetdi zaman, nazəninlər düşdü fəraq,
Qalan yalnız xatirədir, bir də şeir hərdən qonaq.

Hər gecə gizlicə o, pəncərəmi döyəcləyər,
Hər gecə xəyalıma o dildardan gələr soraq.

Söyləməyin, vaxt ötüşüb, qəlbdə qalıb qüssə-kədər,
Könlüm hələ vüsal istər, qəm-kədəri eylər uzaq.

Nazəninlər olsa afət, mənə canan o can olub,
İndi şeir, qəzəl istər, canan ilə birgə qalaq.

Qələm aldım, ürəyimdən gələn sətri yazım deyə,
Göz öünüə gəldi aşkar xumar baxış, lalə dodaq.

Baxışınla qəlbim mənim o günlərdən verər xəbər,
Ah necə də ötdü zaman, keçən hər gün olmuş sınaq.

Yenə şükür eyləyirəm, surəti-afət görəndə,
Çünki yanar ürəyimdə, əvvəl yanan o çıl-çıraq.

Xatırlayıb afətini sevinc ilə Hafız deyər:
"Hər gecə vüsalıma o dildardan gələr soraq".

QƏZƏL NƏDİR?

Qəzəl odur, dinləyənin qəlbi yana,
Qəzəl odur, hər oxuyan onu qana.

Ürək istər, Vətənindən qəzəl yaza,
Hər misrası doğma dildə məlhəm cana.

Vətən Ana kəlməsiylə birgə gələr,
Vətən deyən, qəlbdə deyər, mütləq Ana.

Rast gələndə ürək sevən bir dilbərə,
Görən kimi şeir, qəzəl kömək sana.

Hər şeirdə fəlsəfə var, dərk eləsən,
Hər qəzəldə bir hikmət var, çatdır ona.

Bu hikməti Nizamidən miras aldıq,
Tarixlərdən yadigarlıdır, sirdəş qana.

Hafız bilir, qəzəl yazmaq çətin işdir,
Hər qəzəli ellər gəzər xana-xana.

VƏTƏNƏ GƏLDİM

Bu gün necə də xoşdur, yenə Vətənə gəldim,
Şükür olsun Xudaya, doğma məskənə gəldim.

Nə vaxtdır, həsrətdən gündüzüm olmuşdu gecə,
Röyamda hər dəfə sevimli məkanə gəldim.

Sevdiyim dildarın hicrinə mən ki, dözmüşəm,
Ey Vətən, hicrinə dözmədim, səcdənə gəldim.

Oldun sən qəlbimə daima mütləqi hakim,
Səndən aldım ilham, dediyin vicdanə gəldim.

Sinasın zəmanə, sinasın qoy hər gün məni,
Keçdi zaman, Vətənlə yeni dövranə gəldim.

Nə edim, ölçülmüş səninlə olduğum zaman,
Hər çətin günün öhdəsindən mərdanə gəldim.

Hafızəm, Vətənim deyərsə övladım mənə,
Nə lazımla həyatda cah-cəlal, səhmanə gəldim.

YANSIN SƏNSİZ

Bir zaman könül istər, tənha bir gün qalsın sənsiz,
Xəyalım həmdəm olsun, hicrindən kam alsın sənsiz.

Sənlə hər vəslim şəkər, heç doymuram sözlərindən,
Hər kəlmən qəlbədə qalar, ayrılıqda yansın sənsiz.

Olmasa bu ayrılıq, vəslə dəyər kimsə verməz,
Kimsəyə mən söylədim, bəlkə indi qansın sənsiz.

Ney təkin fəryad etsəm, sənsiz ona əlac olmaz,
Tək hicran edir yaxın, ürək yada salsın sənsiz.

Min gülüzar olsa, yalnız qəlbimdə sən mənimləsən,
Eşitdim dildar gəlir, qoy tar-kaman çalsın sənsiz.

İllərdən möhlət aldıq, qurdुq eşqin baxçasını,
Ayrılan zaman qoymaz, baxçamız saralsın sənsiz.

Hafız, ol şuxdan danışma çox, görənlər qoy desin,
Bəxtinə çıxan sənəm, eşqinlə oyansın sənsiz.

İLAHİDƏN FƏRMAN OLDU

Şükürlər olsun, afəti-can mənə mehman oldu,
Hər sözü bir dərdə əlac, könlümə dərman oldu.

Arzum vardı, röyada dildar ilə bir görüş olsun,
Fələyin hökmü ilə, vəslə səbəb hicran oldu.

Bilmədim heç görüşdən yetdi məqsudə ol canan,
Söz demədi, getməyi gəldiyi tək pünhan oldu.

Ayrılıq gəldi yenə, görüşdən yarandı ümid,
Surətinə könlüm necə, şövq ilə qurban oldu.

Sevgilim, heç soruşma, şikayətim varmı səndən,
Diqqət elə, bu sevdaya, rəqiblər də heyran oldu.

Rəqiblər özün söylə, sənin qəlbin mənimlədir,
İki sevən qəlbə xain, əzəl-axır viran oldu.

Ey Hafızə könül açıb, gizli-aşkar sevən afət,
Bu sevdaya hökm verən, İlahidən fərman oldu

MƏN OLAN YERDƏ

Ey dildar, axtarma vəfali bir yar, mən olan yerdə,
Rəqiblər çox olsa çətindir qərar, mən olan yerdə.

Gözəlin adəti, ondan aləmdə fikir yayılsın,
Könlüm də fikrimi eylədi aşkar, mən olan yerdə.

Yusifi Kənan, Fərhadla Məcnun əfsanələr olmuş,
Ötdü xəzan, həm boran, gəldi bahar mən olan yerdə.

Ey can, qəlbimi peşkəş dedim, dəyəri çoxdur deyə,
Gözləsən, qorxuram döner ruzigar, mən olan yerdə.

Hicran dərdi qoy gəlməsin, ayrılığın zəhri ölüm,
Vəslin iki aləmdən dəyər alar, mən olan yerdə.

Rəqiblər özün söylə, qəlbindədir qəlbim mənim,
Yoxdur daha hicr salan, qala, hasar, mən olan yerdə.

Dostlar bilir, nə Leylidən, nə Məcnundan bir xəbər var,
Dastanlar Hafızdəndir diyar-diyar, mən olan yerdə.

HƏMDƏM İSTƏRƏM

Könlüm həsrətdədir, həmfikir, həmdəm istərəm,
Qəlbimi ona mən açmayı hərdəm istərəm.

Dost tapmaq çətindir, söyləyim çətin əzəldən,
Dastanlar bu haqda yazmağa qələm istərəm.

Axtarsam bir dildar zamanı, dövrəni vardır,
Tapmağa sirdaşı bəxtimə, kərəm istərəm.

Xoşbəxtidir o insan həyatda bir dostu varsa,
Can deyən, eşidən, can üçün aləm istərəm.

Dost olmaq çətindir, çalışsa hər kəs bacarmaz,
Xəyanət edənə əzəldən sitəm istərəm.

Sinamaq lazımsa, duz-çörək bir bəhanədir,
Sınağa fürsətdir, bəzən də dərd-qəm istərəm.

Ey Hafız, xoşbəxtən, dar gündə sirdaşın vardır,
Könlünə bir çarə, onları məhrəm istərəm.

FENTEZİ JANRINDA ƏSƏRLƏRİN NƏŞRİ VƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Fantastikanın fentezi, magik realizm, elmi fantastika, qorxu və sair kimi istiqamətləri vardır. Onların arasında fentezi məşhur ingilis yazıçısı Con Tolkienin sayəsində ayrıca bir janr kimi inkişaf etmiş, elmi fantastika isə fantastika janrinin əsas istiqamətlərindən biri olmuşdur.

Vikipediyyada [1] ədəbiyyatdan götürülmüş və film, cizgi film, elcə də teatr kimi bir sıra sahələrdə istifadə olunan janr kimi izah olunur.

Fentezi ilə fantastika janrı arasında əsas fərq nədir? Adları yaxın olsa da bu iki sözün ifadə etdiyi mənada müəyyən qədər fərq var. Bəzən biz bu fərqə ciddi fikir verməyib bəzi fentezi janrında olan əsərləri fantastika adı ilə qeyd edirik. Oxular arasında bu hal daha çox baş verir. Ancaq fərqini bilməyimiz vacib məsələlərdən biridir. Bir neçə cümlə ilə bu iki janr arasındaki fərqi belə izah edə bilərik:

Fantastika janrı dedikdə mətndə ilk növbədə müasir texnoloji yeniliklərdən, robotlardan və sair bu qəbildən olanlardan söhbət açılacağı başa düşülür. Əslində bu iki janrlar yarandığı vaxt elə bir janr kimi qələmə verilirdi. Yəni fentezi də fantastika idi, fantastika da fantastika idi. Ancaq illər ötdükdən sonra bu janrlar arasında kəskin fərq yarandı. Bəziləri bunu hətta Tolkienin romanları ilə əlaqələndirir.

Tolkiendən söhbət açmışkən yəqin ki, fentezinin tərifini də anladınız. Fentezi dedikdə burada daha çox keçmişə aksent edilir, belə ki, keçmişdə yaşamış müxtəlif möcüzəvi canlılara, başqa sözə mistik mövzulardan bəhs olunur. Nümunə olaraq Harry Potter, The Lord of the Rings əsərlərini qeyd etmək olar.

Bu janrin ən əhəmiyyətli xüsusiyyəti, real dünyaya fantastik elementlər qatılması yerinə, tamamilə yazıçı təxəyyülüne söykənən bir dünyada keçən əhvalatlar anlatmağıdır. Mifologiyası, coğrafiyası, tarixi, irqləri ilə, "yəni hər detallıyla" yazıçığa aid bir dünyadır bu. Əlbəttə, yazıçı bu dünyani hazırlayarkən gerçək dünyadan sözlərindən və bəzi qanunlarından faydalananır. Amma növün ciddiyə alına bilecək yazıçıları, bu sözləri aid olduqları mədəniyyətlərdən qoparmağa, onlara tam fərqli mənalar yükləməyə daim diqqət göstərə biliblər.

Nikki Gamble fentezini üç yerə bölgür:

1.Real dünyanın mövcud olmadığı mühit (Ga'Hoole'un himayəçiləri, Discworld, Buz və odun musiqisi, Zaman çarxi);

Leyla ABASOVA

*tarix üzrə fəlsəfə doktoru,
Bakı Dövlət Universitetinin
Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi
kafedrasının müəllimi
sg.leyla@gmail.com*

2.İkinci dünyaya real dünyanın qapısından daxil olunur (Alisa möcüzələr diyarında, Narniya səlnamələri, Onun qara fikirləri, Xans, Qaranlıq Qüllə);

3.Real dünyanın içərisində onun bir hissəsi olan fərqli bir dünya (Harry Potter, Peqana'nın Tanrıları);

Real dünyanın mövcud olmadığı yerdə, qurulmuş dünyanın xəritəsi, coğrafiyası və tarixi tez-tez göstərilir. İkinci dünya real dünyaya əsaslanır, yaxud simvolik olaraq onu təmsil edir. Məsələn: Phillip Pullman'ın "Şimal Şəfəqləri" (Qızıl Kompas adlı film bu əsərin motivləri əsasında çəkilmişdir), əsəri buna misal ola bilər. Pullman girişində onu izah edir ki, burada mühit bizimki kimidir, ancaq bir çox yönlərinə görə fərqlənir. Dünya içərisində ikinci dünya real dünya ilə birlikdə mövcud olur, buna baxmayaraq real dünyadan sakınləri anlaşılmaz səbəblərdən ikinc-

ci dünyadan xəbərsizdirlər. Harry Potter da real dünyada qurulub, buna baxmayaraq Hoqvarts məktəbinin Şotlandiyada təcrid edilmiş bir yerdə yerləşdiyi və real dünyadan ancaq fiziki cəhətdən ayrıldığı dünya içində dünyada yerləşir. Buna görə de Hoqvarts, C.S.Lewis'in Narnia əsərində olduğu kimi alternativ dünyadır və əsər fentezi janrı kimi özünü göstərir. Gembl iddia edir ki, "Üzüklərin Hökməti" real dünyanın olmadığı yerdə baş verir. Bu Tolkien'in inkar etdiyi bir şey idi və o iddia edirdi ki, burada "Orta dünya" keçmişdəki real dünyadır. Bir çox hallarda o, bu hadisələrin başqa planetdə yox, Yerdə baş verdiyini deyir. Fentezi janrında dünya, real dünya mühitinə az, və ya çox əslənə bilər. Oxşarlıq güclü olduqda, xüsusilə real dünya tarixindən istifadə olunanda fentezi, alternativ tarix janrına çevrilir.

Dünya ilə tanışlığı başladığı ilk illərdən etibarən (təqribən 1955-ci il) gözlənilməz uğurlar qazanan fentezi janrı C.S.Lewis və J.R.R.Tolkien'in əsərləri ilə yüz milyonlarla insanın yaddaşında silinməz izlər qoymuşdur. Çıxdığı ilk vaxtlarda ədəbiyyatçıların böyük tənqidlərinə baxmayaraq qısa zamanda oxucuları özünə heyran qoyan fentezi, həzirdə dünyada ən çox oxunan ədəbi janrı kimi ad qazanmışdır.

Bu gün dünyada ən çox satılan kitablar sırasında fentezi janrında yazılmış əsərlərdir ki, bunu aşağıdakı cədvəldən daha aydın görmək mümkündür.

Cədvəl №1

Sıra	Müəllif	Əsərin adı	janr	Nüsxə
1	J.K. Rowling	Harry Potter	Fentezi	400 milyon
2	J. R. R. Tolkien	Üzüklərin hökməti	Fentezi	150 milyon
3	C. S. Lewis	Narniya səlnamələri	Fentezi	120 milyon
4	J. R. R. Tolkien	Hobbit	Fentezi	104 milyon

Bundan başqa Fentezi janrı film sahəsində də yüksək uğur əldə etmişdir. Təsadüfü deyil ki, Hollivud kino sənayesində ən çox gəlir gətirən 20 filmdən 9-u bu janrda yazılmış kitabların motivləri əsasında çəkilən filmlərdir.

Oxuyucunu fərqli diyarlarda maraqlı mədəniyyətlərlə tanış edərək "səyahət" arzusunu təmin etməyi və yaradıcılığı ilə fentezi, günümüzdə dünyadan ən çox oxunan janrlarından biridir. Bundan sonra da yenilikləri ilə zənginləşməyə, bizi rəngarəng diyarlarda gəzdirərkən bəzən əyləndirib bəzən də düşündürməyə davam edəcəyini şübhə etmədən deyə bilərəm.

Son 15 ildə uşaq oxusu sırasına bütöv bir silsilə əsərlərin daxil olmasını müşahidə etmək olar. Ədəbiyyatşunaslıqda onlar "fentezi" adlandırılmışdır. Bu janr dünya ədəbiyyatında XX əsrin ortalarından möv-

cuddur, lakin onun kökləri Lord Danselin "Yuxular povesti" (1910) və D.Kerrolun "Alisa möcüzələr ölkəsində" əsərlərindən gəlir.

"Fentezi" - termini tərcümə olunmur. Bugünkü gündə fentezi janrinin müxtəlif izahları mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılar tərəfindən fentezi müəllifin spesifik (xüsusi), mifoloji ilə bərabər tutulan əhval-ruhiyyəsini ifadə edən bütöv irreal dünya yaratdığı şərti janr forması kimi düşünülür. Janrin əsasında nağılın, fantastikanın və macəra romanının özünəməxsus şəkildə vahid, paralel, ikinci dərəcəli, bədii reallığa çevrilməsi dayanır. Digər hallarda fantaziya materialist elmi fantastikadan fərqli olaraq dünyanın quruluşunu obyektiv idealizm nöqtəyi-nəzərindən şərh edən ədəbi cərəyan kimi şərh edilir. Janrin əsasını yaradıcı akt təşkil edir - tanrılarının, iblisin, demiuşqun. Bu aktın nəticəsi kimi vahid idrakla yaradılan dünya çıxış edir. Bu dünyanın mütləq xeyir və şərin iştirakı ilə vahid dəyərlər sistemi olmalıdır (V.Qançarov). Başqa bir tədqiqatçı qrupu isə fantaziya adı ilə sehirlili əşyalar, çevrilmələr, fantastik varlıqlar, yeni zaman kəsikləri, gerçəkliyə zidd olan qanunlar dünyasını yaradan ədəbi nağılı adlandırırlar (Q.Anufriyev, S.Soloddevnikov). N.Peruman "fantaziya" janrında oxucunun azad dünya həsrətini ifadə edən ədəbi forma görür; daha geniş mənada həm bugünkü elmi təsəvvürlər baxımından, həm də elmin inkişaf proqnozu baxımından rasional izahı olmayan, mistik elementli hər hansı bir əsər.

Janr təyini əsasında qoyulan əlamətlərin müxtəlifliyi ədəbi cərəyanların müxtəlifliyini yaradır. Klassik fentezi (hadisələr biziñ və ya paralel dün-

yanın şərti mifik keçmişdən baş verir), tarixi fentezi (hadisələr bəşər tarixinə məlum olan real tarixi hadisələr fonunda baş verir), elmi fentezi (elmi fantastikanın ənənvi süjetlərinə sehirlili mifoloji dünyaya baxış elementləri daxildir). Bu üç əsas cərəyanların daxilində qəhrəmanlıq, fentezi-cəzur, sosial psixoloji, yumorlu fentezi, "səhər nağılı", kriptotarix kimi fərqli növləri formalıdır.

Beləliklə, fentezi janrı xüsusiyyətlərini əsatir, əfsanə, rəvayətin reallıq, müasirliklərə bir-birinə qarışması təşkil edir. Bu təxəyyülün və fantaziyanın reallıqla sintezi, köhnə əsatir və xalq nağıllarının yeni şərhidir. Belə hekayələrdə əsas - ideal İkinci Dünyanın yaradılmasıdır ki, o, həm möişət gerçəkliliklərindən (realist əsərlərdə olduğu kimi), həm də təbiət qanunlarından irəli gələn məhdudiyyətlərdən eyni şəkildə azaddır.

Xeyli vaxtdır ki, orta və yuxarı yaş qrupuna aid məktəbli uşaqların arasında Con Ronald Ruel Tolkienin "Xobbit" əsəri populyardır, bundan başqa "Üzüklər hökmədarı", "Narnianın xronikası", K.C.Lyuisin, Enn Makkefrinin "Pernin atlari", Sergey Abramovun "Gümüş variant" və "Ona görə ki, ona görə" romanlarını da bu sıraya daxil etmək olar.

Uşaq ədəbiyyatının klassiki Vladislav Krapivin də fentezi janrında öz yaradıcılıq ideyalarını müvəffəqiyətlə reallaşdırır. Oxular V.Krapivini uşaqlar üçün romantik və fantastik nəşr müəllifi kimi tanıırlar. 80-ci illərdən başlayaraq isə onun "fentezi" janrında yazdığı əsərlər çap olunmağa başladı. Bu çox tanınmış "Sarı talada göyərçin yuvası" roman-trilogiyası və Böyük Kristal haqqında silsilə əsərlərdir: "Monitordan açılan atəş", "Qazlar, qazlar qa-qa-qa", Lövbər meydanında qaravul (zastava)", "Xoruzun banlaması", "Matros Vilsonun ağ şarı", "Lotsman", "Balıqlar və balıqçılars haqqında nağıllar" və s. Sadalanınların içində Kir Bulicevin "Yer kürrəsindən qız" XXI əsr-dən qız haqqında silsilə əsərini, S.Suxanovun "Nağıllar mühəribəsi" trilogiyasını da qeyd etmək olar. Bu və digər "fentezi" janrında yazılın əsərlər orta və böyük yaşılı məktəbəliləri maraqlandırır. Lakin hər şeyi bilmək həvəslərini ödəmək üçün böyükler üçün yazılın "fentezi" janrında əsərlərə də müraciət edirlər. Məsələn, onlar Y.Burkinin və S.Lukyanenkanın "Rus adası", S.Lozenovun "Dolayının çoxəlli ilahəsi", S.Lukyanenkanın "Yer kürrəsindən lord" adlı trilogiyasını, Oldi Qnri Layonun "Ac gözələr dəryası" sisiləsi və s. kitabları oxuyurlar.

Uşaqların fentezi janrında əsərlərə tələbatı nə ilə izah olunur? Sualına belə cavab tapa bilərik: Ümumiyyətlə, yuxarıda qeyd edildiyi kimi fantaziya mifoloji, tarixi, elmi-fantastik və nağıll arxitiplərinin birləşməsini və yenidən dərk olunmasını özündə əks etdirir. Hər əsər oxucuya təqdim olunan macəradır. Bu macəranı yaşamaq uşaqlara öz həyatının mənasını və həyatda öz yerini anlamasına kömək edir. Bədii ədəbiyyat, xüsusilə də nağıllar, fantastik əsərlər həmişə uşaqlar tərəfindən sevilib. Bədii şərtlik növü uşaq təfəkkürü ilə analojidir. Nağılların məzmunundakı fantastik oyun elementləri uşaq təfəkkürünün və dünayagörüşünün funksional ifadəsidir.

Naşirlər fentezi janrında əsərləri uşaq oxusularına təqdim edib hansı nəticə əldə etdilər? - bu suala cavab verməzdən əvvəl qeyd edək ki, redaktor tərəfindən fantastikaya obrazlı modelləşdirmə və "ikinci gerçəkliyin" qurulması üçün vasitə kimi baxılmalıdır. Fantastika dünayının özünəməxsusluğunu ibarətdir ki, o şərti ümumiləşdirilmiş, fərqli, lakin real dünayaya paralel olur. Fentezidə hadisələrin gedisi paralel dünayalara keçirilir. Bu postkatostrofik keçmiş,

və ya gələcək dünyamız ola bilər. Etnoqrafik və coğrafi reallıqların əsasında müəlliflər etnoqrafik və iqtisadi-təşkilatı ilə yeni xəritələr yaradır.

Fentezi müəlliflərinin yaratdığı fantastik obrazları "estetik ünsiyyətin ən effektiv forması" adlandırmış olar (O.Saparev). O əyləndirir, sakitləşdirir, gündəlik həyatın adiliyindən uzaqlaşdırır. Uşaqlar fantastik süjetlərin minnətdar oxucularıdır. Bu uşaq psixikasının xüsusiyyətləri ilə izah olunur. Uşaqlarda fantaziya ruhun üstün bacarığı və gücüdür; fantaziya uşağıın ruhu və gerçək dünya arasında vasitəci olur.

İreal həyata keçməyən, eyni zamanda ideal olan həmişə uşaq oxucuları cəlb edir. Fantaziya uşaq və yeniyetmələrə həyəcanlı hissələr yaşadır. Məlumdur ki, nağıllar kiçik yaşılı oxucunun mənəvi tələbatlarını ödəyir, lakin o həm də insanın daxili dünayını formalaşdırır və uşağıın emosional həyatına mübət təsir göstərir.

Fentezinin fantastika, macəra ədəbiyyatına yaxınlığı 10-17 yaşılı oxucuda bu janra maraqlaşdırır. Fentezi müləlliflərinin də diqqət mərkəzində insan və onun istəkləri, qayıqları, problemləri dayanır. Qəhrəman onun xasiyyətinin tam açılmasına səbəb olan qətiyyətli bir anda çətin məsələ qarşısında da-yandığı halda göstərilir. Fentezi əsərlərində personajların əsl mənəvi seçim ilə qarşılaşdığını müşahidə etmək olar. Mübarizə prosesində qəhrəman çətin seçimlə üzləşə bilər. Bəzən bir dosta kömək digərinin xəyanət etməsinə səbəb olur. V.Krapivinin "Sarı talada göyərçin yuvası", "Karavellanın kölgəsi", "Karonad meydanında üç nəfər" povestlərində hadisələr elə gətirir ki, bir dostu xilas etmək üçün öz həyatını, və ya digər canının həyatını qurban vermək lazımlı gəlir. Müəllifin, şər qüvvələrin gücünü yaxşı dərk et-sə də xeyrin qalib gəlməsi və ədalətin bərqərar olmasına prinsiplərinə sadıqlıyi dayanır. Dostluq və xeyir-xahlıq naminə fədakarlıq edənlər, öz canlı enerjisini qurban verənlər həlak olmurlar. Onlar Böyük Kristal Dünayına gedirlər, başqa dünayalara aparan Yola çıxırlar. Yeniyetmə yaşlarında oxular qeyri adı, sırkı, cəlbedici adamları axtarırlar və bunu V.Krapivin, K.Bulicyov, S.V.Loginov, Y.Kozlov, M.Simone, C.R.R.Tolkien və b. yazıçıların əsərlərində tapırlar. Ədəbiyyatşunas M.İ.Meşeryakov deyir: "Çox güman ki, "fentezi" forması yeniyetmənin dünyası dərk etməyə başladığı dövrde bəşəriyyət qanunlarını və həqiqətlərini anlaması üçün münasib formadır".

Y.Kozlovun "Yeniyetməlik səhrası" romanında baş qəhrəmanlar səciyyəvi davranış qaydasını nümayiş etdirən ən adı yeniyetmələrdir. Süjet zaman kəsiylərinin oyunu kimi düşünülüb. Burada bütün iştirakçılar seçim hüququna malikdir. Təhkiyənin gedisi ilə müəllif insanın əşya ölçüsü olmaması, dünya-

nin insandan daha büyük olduğu, insanın dünya ilə əmin-amansız, kosmos, bitki və heyvanlarla harmoniya da yaşıamalı olduğunu oxucuya çatdırır. Romanın fəlsəfi əsasını və mifoloji strukturunu məhz yeniyetmənin ədəbi həqiqətləri dərk etməsi təşkil edir. Bu həqiqətləri dərk etmək yolu isə mücərrəd mənimsənilmədən başlayır və müəyyən dünyagörüşünün formallaşmasına götürür, nə vaxt ki, insan özünü nəhəng, mürəkkəb və ruhu olan dünyanın bir hissəsi kimi hiss etməyə başlayır və bu dünyada onun hər addımı ətrafda olan hər bir kəsin taleyiñə təsir edir. Müəllifin yaş kateqoriyası yox, bir növ ruhun durumu kimi düşündüyü yeniyetməlik səhrasını yalnız bu yolla keçmək olar.

K.Bulicevin XXI əsrənən balaca qız Alisa haqqında povestlər silsiləsinin əsas ideyası müəllifin uşağın qərəzsiz obyektiv düşüncəsi ilə asanlıqla həll etdiyi məsələ qarşısında böyüklerin rasional, elmi düşüncəsinin aciz olması fikridir. "İfritələr mağarası" adlı digər silsilə isə Yerdə və Kosmosda digər ölçü kimi insanlığın olduğu ideyası aşilanır.

S.V.Laginovun elmi fentezi janrında yazdığı "Dolayının çoxəlli ilahəsi" romanının qəhrəmanları mənəvi axtarışadırlar. Təhkiyə yaradıcılıq, dünya, bu dünyada öz yeri haqqında düşüncələrdən ibarət mürəkkəb oyuna bənzəyir.

C.R.R.Tolkienin "Hobbit" və "Üzüklər hökməti" kitabları da gənc oxular arasında çox yayılmışdır. Bəlkə də bu kitablar gənclər arasında fentezi janrında yazılan ən məşhur kitablardır.

İkinci dünyada baş verən qeyri-adi hadisələr və qeyri adı qəhrəmanlar oxuları cəlb edir. Müəllif sanki iki dünyayı üst-üstə birləşdirən misilsiz bir məkan yaradır. Qəhrəmanlar yeri tərk etmədən mənəvi keyfiyyətləri əks etdirən qeyri-adi fiziki xüsusiyyətləri olan ölkələrə düşürlər. Sehrili ölkə oxulara çox real görünür. Burada onların fantaziyasının genişlənməsinə imkan yaranır, sehirli hekayə oyunu isə Tolkienin Dünyasına daha dərindən bələd olmağa şərait yaradır. Bizim qarşımıza çıxan qəhrəmanlar sadəcə döyüşülər və hökmətlər deyil - analitiklərdir. Əsərdə baş verən qarşılurma isə fiziki qarşılurmadan da ha çox intellektual, mənəvi-əxlaqi qarşılurmalardır.

Beləliklə, redaktor nöqtəyi-nəzərindən kitabların əsas spesifik xüsusiyyəti aşkarlanır - onların pedagoji yönümlüyü üzə çıxır. Bu pedagoji yönümlüün əsas məqsədi özündə Kainatın qanunlarını, dünya quruluşunun prinsiplərini və insanların yer üzündə yerinə yetirməli olduğu vəzifəsini əks etdirən yeni mənəvi reallığı oxucunu alışdırmaqla onun mənəvi tələbatını inkişaf etdirməkdir.

Fentezinin fərqli xüsusiyyəti ondadır ki, bir fərd böyük problemlərin həllində müstəsna rol oynayır.

Qəhrəman öz ətrafında baş verən hadisələrin gedışatını dəyişə biler və hətta dünyaya təsir edə biləcək bir qüvvəyə malikdir. Müəlliflər əksər hallarda hadisələrin gedişini başqa qanunlarla yaşayan paralel dünyaya keçirir. Fentezinin səciyyəvi əlaməti qədim tərxiyi və orta əsrlərin mühitinin yaradılmasıdır. Bu əlamətlər böyükən nəslin keçmişin yüksək romantik əhvalına meyl etməsinə uyğundur. Uşaq oxusu sırasına adı çəkilənlərdən savayı Y.Nikitinin "Meşədən gedən üçlük" silsiləsini də daxil etməyi nəşriyyatlara məsləhət görmək olar. Əsərdə müəllif rus knyazlarının mifoloji şəcərəsini tədqiq edir. M.Semenovanın əsərləri də uşaq oxuları maraqlandırır bilər. "Qu quşları uçub gedir" povesti, "Qurdbasan", "Valkiriya" romanları maraqlı romantik qəhrəman eposu formasında slavyanların qədim tarixinin "Sehirlə reallığını" yaradır.

Henri Layan Oldinin qəhrəmanlıq fentezisi də yeniyetmələri maraqlandıracaq. Onun yaradıcılığını fəsəfi-alleqorik hekayələrin, savaş ənənələrinin, elmi fantastika elementlərinin, romantik nəşrin və magik realizmin bir araya gəlməsi fərqləndirir. "Dünya alatoranlığı" romanı oxucunu uşaqların ata nəsiyyətini unudub öz istədikləri kimi yaşamağa başladıqları dövərə aparır. Əminamanlıq içində yaşayanlar artıq bir-birini anlamış istəmir və anlaşılmazlığın ardınca düşmənçilik başlayır; beləliklə, dünya alatoranlığı qərq olur. Nəticədə qəhrəmanlar özlərinə bir dərs götürürler ki, - insanlar bir-birini "necə varsan elə də" qəbul etməli və sevməlidirlər. Oldi nəsrində bu fikir daima səslənir.

Ursula Le Quinin "Lemnomoryenin sehirbazı" tragediyasında insanın böyüməsi mövzusu araşdırılır, onun "mən" anlayışının integrasiyası izlənilir. Lemnomoryenin qəhrəmanları səyahət edir və bu səyahətin sonunda onlar qəlbən böyük və böyüklerin xüsusiyyətlərini mənimsəyirlər. Trilogiyada sehirli nağılların quruluş prinsiplərdən istifadə olunur: mənəvi yüksəkliyə çatmaq üçün qəhrəman sinaqlardan keçməlidir və sehirli nağıllarda olduğu kimi hər şey "qadağanın" pozulmasından başlayır. Trilogiyanın hər 3 kitabında müəllif bizə göstərir ki, dünyada tərazlığın qorunub saxlanması üçün zəruri olan "mən" dərk olunduqda mümkün olur. Le Quin onu da oxucuya göstərir ki, yalnız öz kökünü yaxşı bilən öz qismətini anlayar, həyatda məqsədini görə bilər. Quin elə bir mifologiya yatatmışdır ki, orada qəhrəmanlığın bizim zamanda, yaşadığımız dünyada tale yazısı olduğunu, buna şəraitin yarandığını, hətta psixoloji cəhətdən zəruri olduğunu göstərmışdır. Trilogiyanın qəhrəmanları Ged, Tenar, Lebənen qəhrəmanlıq göstərir ki, zülmət onları məhv etməsin və bununla da bütün canlıları ucaldırlar.

Fentezi janının ən böyük üstünlüyü, hər millət-dən oxucuya eyni məsafədə dayanmasıdır. Azərbaycanlı, İngilis, ya da bir Yapon oxucu, fərqi yoxdur, hər kəs fentezinin xarakterlərinə eyni dərəcədə yaxın ola bilər. Çünkü digər janrların əksinə fentezi müəyyən bir cəmiyyətin, və ya ölkənin mentalitetinə uyğun yazılmır. Bu janrda qurulan dünyanın öz adətləri və qanunları, cəmiyyətin isə xüsusi düşüncə tərzi olur. Məsələn: J.K.Rowling'in "Harry Potter" əsərində hərəkət edən şəkillər və uçan süpürgələr nə qədər təbii görünse də "maqlı"ların gözündə (kitabda insanlara maqlı deyilir) bunlar o qədər mümkünsüzdü.

Dünya terminologiyasında "magik" termini qədim latin, və ya yunan dilindən gəlmə söz kimi istifadə edilir.

Əlbəttə ki, "magik" sözü magiya-maq sözü ilə eyni mənşəlidir. Magik ifadəsi termin olaraq Avropada yaransa da, magiya sözünün yaranma tarixi və işlənmə arenası daha qədimə gedir. Onun üçün də "magik" termininin magiya, maq, mug terminlərindən yarandığını qəbul edərək sonuncuların mənşeyindən başlaya bilərik. Anlamı dini dünyagörüşdür. Bu barədə Q.Qeybullayev yazar ki, "magiya sözü qədim Azərbaycan tayfalarından olan maqların adı ilə bağlıdır. Belə ki, qədim dövrlərdə məhz maqlar sehr və əfsunla məşğul olduqlarına görə qədim yunanlar bu cür əməlləri "maqların əməli" anlamında "magious" adlandıırlılar. Zaman keçidkəc həmin söz latinların da dilinə keçib və magiya şəklində bir çox dünya xalqarının dilində bu gün də işlənməkdə, maqların adını yaşatmaqdadır".

Bu gün magik realizmin anlamı da qədim türk dilindəki anlam ilə eynidir. Sehrli, əfsunlu ədəbiyyat deməkdir.

Təsadüfi deyil ki, Türkiyə ədəbiyyatşunaslığında magik realizm sözünü "Büyülü gerçeklik" termini ilə əvəz etmişlər. Büyü sözünün də etimolojisini araşdırıran Dəniz Qaraqurdun fikrincə, "Bağı - türk və altay mifologiyasında sehr, cadu, əfsun deməkdir. "Bayı" olaraq da deyirlər. Bağıçı, Bağışı sözləri sehrbaz mənasını verir.

"Azərbaycan tarixində maqlar böyük rol oynamışlar. E.ə. 521-ci ildə fars hakimiyyətinə qarşı Qaumatin üsyani və Babəkin başçılığı ilə ərəb işğalçılarına qarşı uzun müddətli mübarizə" aparan xürrəmilərin, bəzi mənbələrdə, maqlar olması göstərilir; məsələn, İbn Əl-Əsir yazar ki, xürrəmilər Məcus, yəni Maq tayfasının bir dəstəsidir [2].

Magik realizm - magik elementlərin dünyanın realist mənzərəsinə daxil edildiyi bədii metod kimi izah olunur. X əsrin 1930-1960-cı illərində Cənubi Amerikada realizmin növbəti milli forması - şərti olaraq magik realizm adlandırılan hadisə meydana çıxmış-

dir. Cənubi Amerikada ispanlarla yerli xalqların birləşib qarışmasından ispan dilində yeni bir ədəbi mədəniyyət yaranmış və tarixi tərəqqinin nisbətən aşağı səviyyəsindən müasir sivilizasiyaya qoşulmuş bu xalqların miflərini də realist nəşrə gətirmişdir. Miflərdən bədii vasitə kimi istifadə gerçəkliyi realist təsvirin imkanlarını artırır və Avropa ədəbi tənqidinə də maraqlı təsir buraxırdı. Əslində mifdən, rəmzdən, alqorik obrazdan realist əsərlərdə, xüsusilə poeziya da istifadə həmişə olmuşdur, ona görə Cənubi Amerikada Jorji Amadu, Qabriel Qarsiya Markes kimi yazıçıların əsərlərində özünü göstərən magik realizmi simvolizm elementlərindən istifadənin milli bir ədəbiyyatda üzə çıxması kimi qiymətləndirmək olar. Mistik və ya fantasmaqorik realizm Qərbi Avropada macəra nəşrinin bir forması kimi yaranmışdır. Bədii kino biznesinin inkişafı tamaşaçı cəlb etmək üçün yeni-yeni süjetlər tapmalı idi. Bu süjetlərin bir qismi qədim dini-mistik ədəbiyyatlarda və magiyaya dair kitablarda tapılmağa başladı. Qədim magiya və mistika bir qayda olaraq müasir həyata köçürürlər. Lakin ciddi sosial-fəlsəfi realist nəşrdə mistik ümumiləşmələrə meyli daha artıq rus ədəbiyyatı, xüsusilə Nikolay Qoqol, Fyodor Dostoyevski və Anton Chejovun ədəbi təcrübəsi ilə bağlamaq daha düzgün olar. Sonralar Frans Kafka kimi yazıçıların yaradıcılığında simvolizmin ifrat bir bədii şərtlilik şəklini alması, ədəbi obrazın öz konkretliyini itirməsi, həm də onların təsiri ilə bağlı idi. Əlbəttə, Kafkada xalis alman mistikası da vardır, lakin dünyanın fundamental fəlsəfi həqiqətlərini tapmaq və bədii şəkilde göstərmək meylinde o, rus klassikasının təsirindədir. Belə təsir Herman Hessenin nəşrində də özünü göstərirdi.

Şübhəsiz ki, F.M.Dostoyevskidən və Avropa macəra ədəbiyyatından gələn iki müxtəlif realizm forması fərqlidir. Macəralı, mistik realizmi rus ədəbiyyatında da müstəqil xətt kimi olmuşdur. Rus yazıçısı Mixail Bulqakovun "Master və Marqarita" romani buna gözəl misal ola bilər. Realizmin bu şəklində artıq fəlsəfi-sosial ümumiləşdirmə aparıcı deyil, həyatın realist macəralı təsviri lövhələrinə fantastik elementlər qarışır. Bu fantastikanın məzmununa görə sözü gedən realizm formaları müxtəlif və mənaca yaxın terminlərlə adlandırıla bilir. Məsələn, xalis fantastika elmi mistikadır. Eyni zamanda, din və təriqətlərlə, tibb elmi ilə, kitab fali ilə vəcadugarlıklə bağlı çoxlu əsərlər yazılmış və onların əsasında da bədii filmlər çəkilmişdir.

XX əsrin sonlarında mistik realizmə geniş meyl müşahidə olunmuşdur. Bu daha çox kinoda belə süjetlərin işlənməsi və maddi uğur qazanması ilə də bağlıdır. Məsələn, Amerikada cadulanmış mənzillər mövzusu ilə bağlı xüsusi mistik realist film janrı for-

malaşmışdır. Bundan əlavə, Antik dövrdən məlum olan insan - heyvan metamorfozları mövzusu da geniş işlənən magik süjetlərdir. Bədii film uğur qazandıqdan sonra onun nəşr variantı da bəzən bestseller şəklində yayırlar.

Realizmin mistik formasının geniş inkişafı kinonun ədəbi zövqlərə və ədəbi axtarışlara təsirinin çox yeni bir hadisəsidir. Bəlkə kino vasitəsi ilə ədəbi təsir barədə danışmaq daha doğru olar. Bu halda vahid mətn mədəniyyəti ilə kino obrazı mədəniyyətinin qaynayıb qarışması baş verir.

Haqverdiyev ədəbiyyatımızda üç ədəbi cərəyanın yaradıcısı kimi qiymətləndirilməlidir: simvolizm, magik realizm və primitivizm. Hər üçü bir yerdə Haqverdiyevin Sırkı Üçbucağı da adlandırılara bilər.

Azərbaycan magik realizminin banilərindən olan İsa Müğənnanın Bağ Ata ifadəsini xatırlamaya bilmərik. Dünyanın yaradıcısının, bizim Tanrı adını verdiyimiz gözə görünməz qüvvəni İsa Müğanna "İdeal" əsərindən başlayaraq Bağ Ata adlandırdı. Sözsüz ki, müəllif gözə görünməz qüvvəni "Bağ Ata" adlandırma rəkən təsadüfi və ya mənası xoş olan söz kimi seçməmişdir:

"Həmən birinci əsrənən başlayaraq, ta səkkizinci əsrin axırına qədər Ulu Bağ "atəşgah"larda "Muganna", "Mağ Mağan" (Mağlar Mağı) adları altında gizlənib" [3].

Bu gün dilimizdə "bağ" sözünün ifadə etdiyi mənaya diqqət etsək, nəyisə nəyəsə bağlamaq anlamını görərik. Hətta "filankəs filankəsin dilini-ağzını bağladı", yəni ofsunladı, sehrlədi. Vikipediyada "Bağ" və "maq" sözü ilə bağlı, qısa da olsa, gərkli bir fikir yerləşdirilib. "Bağ" sözü Anadoluda "Büyü" halına çevrilmişdir. Bağlamaq sözü ilə də əlaqədardır. Məsələn, "ağzınızı-dilini bağlamaq..." Bağ sözünün düyün mənası da vardır ki, əvvəllər ovsunlar düyülər ilə edilib. Baxmaq (fal baxmaq) sözüylə də əlaqəlidir. Anadoluda "Bağnaz" (fanatik) sözü də bir şeyə bağlanmış mənasını verər və "bağlanmış (ovsunlanmış)" deməkdir. Bağ kökü tunguscada ağlıq ifadə edər. Bağ-Mağ kökü bir çox dildə sehrlə əlaqəli mənaları olan sözləri yaradır. Cəlal Beydiliyə görə, Maqus-Magus (sehr) sözü Bağ-Mağ kökü (və Bağı sözü) ilə əlaqəlidir. (Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük, Cəlal Beydili, Yurt Yayınevi (Türk). Baxşı sözü də bu kökdən törəmişdir. Baqı-Baqı-Baxı isə fal deməkdir[3].

Slavyan dillərində, "boğ", "bog", "boh" və "bug" şəkillərində rast gəlinən və ilk mənası "bogat" sözü ilə əlaqələndirilərək türklərə təmas halında olmuş Şərqi Avropa dillərində rast gəlinir. Miladdan əvvəlki əsrlərə aid Ön Asiya yazılarında bilinən ən ulu ilahi varlığın adı "Bag-Maştı" şəklindədir. Urartuda isə

belə bir ilahi varlığın yoldaşı da yenə "Bag" sözündən ortaya çıxmış adla "Bag-Bartu" şəklində xatırlanır (https://wap.525.az/?name=wape&news_id=34668).

Türk xalqlarının ənənəvi görüşlərində "Bag-Mag" (Bay-May) kökündə çox sayıda mifoloji varlıq, ruh və təbii obyektlərin adları mövcuddur. "Mag" (Magiya) anlayışının kökü də "Bag-Mag" təməlinə əsaslanır[3].

Ədəbiyyatşünaslığımızda mahiyyət etibarı ilə hələ şifahi xalq ədəbiyyatında özünü göstərən "magik" termini magik realizm olaraq son zamanlar gəlib, bəlkə də, Markesin əsərlərinin dilimizə tərcüməsindən sonra bu ifadə bizə məlum olub. Bunun üçün də bu ifadənin dilimizdə necə işlənməsi adamı düşündürməyə bilmir. Ədəbiyyatşünaslığımızın rus ədəbiyyatşünaslığı ilə ruhən bağlılığı danılmaz və inkar olunmaz faktdır[3].

Rus dili dünya terminologiyasını adətən olduğu kimi qəbul edir. Lakin 1930-cu illərdən türk dilində rəsmi olaraq terminlərin belə türkcəyə uyğunlaşdırılması prosesi başlandığından indi də dünya ədəbiyyatında istifadə olunun terminlərin türkcəyə çevrilməsi prosesi gedir[3].

Azərbaycan dilində isə XX əsrin əvvəllərində başlanan bu ənənə Sovet hökuməti dövründə səngi-sədə, 60-cı illərdə yenidən dirçələn özleşmə meyilləri müstəqillik qazandıqdan sonra daha da sürətləndi. Elə bu səbəbdən də, biz terminin hansı adla ifadə edilməsi haqqında düşünməyə bilmədik. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, qardaş Türkiyədə bu termini da-ha çox "Büyük gerçəklik" istilahı ilə əvəz edirlər. Bunun qarşılığı olaraq biz "sehirlə reallıq", "sehirlə gerçəklik", "əfsunlu reallıq" kimi ifadə edə bilərik [3].

Zənnimizcə, əgər magik realizm terminini tərcümə etmək istəyiriksə, elə "əfsunlu gerçəklik" deməyimiz daha məqsədə uyğun olardı. Lakin dilimizin ən dərin qatlarında "magik" sözünün türk dilində olduğu faktları ilə razılışsaq, elə magik realizm kimi ifadə etməyimizi uyğun görürük [3].

Fantastlar şürurun sehrasında azib qalan nabələd yolculara bənzəyir. Zaman və məkan sər hədlərini aşmaq, paralel aləmlərdə addimlamaq, alternativ dünyalardan bəzi ismarıcıları çatdırmaq onların əsas missiyası olub. Antik dünyanın kor şairi Homerin "İlliada" və "Odisseya"sından tutmuş, Dantenin "İlahi komediyası"na, Rablenin "Qarqantua və Pantaqrel" əsərlərinə qədər bir çox bədii mətnlərdə fantastikanın elementləri olub. Əksər dünya xalqlarına məxsus nağılların əsasını fantastik elementlər təşkil edib. Lakin bu yazının qəhrəmanları, şərti olaraq "şürə səhra-sının yolcuları" adlandırılan fantastlar elmi fantastika

janrını inkişaf etdirməklə yanaşı, bəşəriyyətin əsas dayaq nöqtəsi olan elm üçün də nəsə etməyə çalışıblar. Tomas Edis son, Maykl Faradey, Albert Eynsteyn başda olmaqla, dünyanın bir çox alımları, ixtiraçıları onları bu işə sövq edən əsas təkanın məhz elmi-fantastik əsərlər olduğunu qeyd ediblər. Təbii ki, onların əksəriyyəti Jül Vern, Hüqo Hensberq və Herbert Uellsdən təsirlənmışdır. Lakin sonradan Ayzek Azimov, Robert Hayn layn, Rey Bredberi, Ar tur Klark, Alek sey Tols toy, Alek sandr Belyayev və s. kimi müəlliflər elmi fantastikanı XX əsrin elmi üçün əsas motivasiya mənbəyinə çevirə bildilər. 1926-cı ildə Hens Berq tərəfindən ədəbiyyata gətirilən "elmi fantastika" termini bədii təxəyyüllə, praqmatik düşüncə arasındaki sərhəddə özünə məskən saldı. "Şür yolçuları"nın zamanı qabaqlama, məkanı aşma cəhdələri mətnlərdə yeni təxəyyül oyunlarının, elmi proqnozların meydana çıxmamasına səbəb oldu. Təqdim edəcəyimiz yazıda bu janra aid olan əsərləri nəzəri yönən təhlil edib, bədii cəhətdən qiymətləndirməyəcəyik, yalnız və yalnız, elmi-fantastik ədəbiyyatın, "şür səhrasındaki yolçuların" elmə verdiyi töhfələrdən danışacağıq:

Şür səhrasının yolçuları heyrətamız texniki ixtiralar, yeni təbiət qanunları, fərqli düşüncə sistemləri bu müəlliflərin istifadə etdiyi əsas elementlərdi. Müəllifindən asılı olmayaraq bütün yazınların hamısını eyni məqsəd birləşdirir - uzaq gələcəyi təsəvvür etmək və o zamandakı insanların yaşam tərzini öyrənmək. Kliff ord Saymakın "Vaxtdan sadə nə ola bilər" romanında insan şüru ilə qeyri-insani təfəkkürün vəhdəti, telepatlar və telepatiya vasitəsilə cihazlardan istifadə etmədən ulduzlara səyahətin mümkünlüyündən danışılır. Lakin burada fantastik ehtimal yalnız bir elementdir. O element vasitəsilə insan öz "mən"ini qoruyur. Uzaq qalaktikalara, ulduzlar arası boşluqlara səyahət etsə də, özü ilə Ali Enerji Kütləsinin zərrəsini - ruhu aparır. Həyatın olmadığı qalaktikalara, paralel aləmlərə qonaq olan ruh oranı da öz nuruna boyayır. Deməli, burada elmi fantastik ehtimal yalnız bir metoddur. Əsas, məqsədi çatdırmaq üçün edilən müəllif gedidişdir. Rey Bredberi, Saymak, Hamilton kimi romantik fantastlar da elmi ehtimallar yardımçı elementlərdir. Lakin Jül Vern, Herbert Uells, Aleksey Tolstoy, Robert Haynlayn, Ayzek Azimov kimi elm tarixinə və onun ayrı-ayrı sahələrinə bələd olan insanlar üçün isə elmi ehtimallar bəşəriyyətin gələcəyi naminə səsləndirilmiş proqnozlardır. Elə isə, adı çəkilən müəlliflərin bu əsərlər vasitəsilə elmə verdiyi töhfələrdən danışaq:

Jül Vern Məşhur alim, dünya elmində ən çox ixtira müəllifi olan Tomas Edisson məhsuldarlığına görə Jül Vernə borclu idi. Onun qeydlərində də bu haqda

fikirlərə rast gəlmək olar. Jül Verni oxuyarkən insan zəkasının intəhasızlığına valeh olan Edisson onun kağız üzərində olan ideyalarının bəzilərini laboratoriya gətirdi. Jül Vernin "Hava şarı ilə beş həftə", "XX əsr də Paris", "Yerin mərkəzinə səyahət", "Dünya-dan aya", "20 minlə su altında", "80 gün Yer ətrafinə səyahət" kimi əsərləri onlarla ixtiranın toxumunu daşıyırırdı. Dalbadal o qədər roman yazırı ki, Fransada bir çoxları Jül Vernin tek bir şəxs, vəkil Pyer Verinin oğlu deyil, bir cəmiyyət olduğunu güman edirdi. Elektrik stul, sualtı gəmi, vertolyot, təyyarə, qazma texnikası, raket və kosmosa ucuş kimi yeniliklər onun ideyalarının bəhrəsi idi. Bir çox ixtiraçının Jül Vernə ithafən söylədiyi sözlər boşuna deyildi. İlk dəfə Şimal qütbünə təyyarə ilə uçan admiral Riçard Börd "Mənə yolu Jül Vern göstərdi", - deyirdi. Sualtı dünyanın atası hesab olunan Simon Leyk isə "İşığım Jül Vern oldu", - deyərək onun yazdıqlarının önemini vurgulayırdı. Jül Vernin bəzi ixtiraları coğrafiya və başqa təbiət elmləri sahəsinə aid idi. Çünkü peşəkar coğrafiyasunas olan Jül Vern gənclik çağından əllil olana qədər (ruhi xəstə olan qardaşı oğlu silahla onun diz qapağını yaralayandan sonra yazıçı bir daha səyahətə getmir) dünyanın əksər quru və su hövzələrini qət edərək, qabarma və çəkilmələr, sualtı dünyadakı tektonik proseslər, temperatur və təzyiqin dəyişmə metodları kimi elmi məsələləri ilk dəfə öz əsərlərinin də nəzəri əsaslarla təqdim edib. Jül Vern zamanında mövcud olmayan, bəşəriyyəti heyran qoya biləcək bir çox texniki nailiyyətlərin təsvirini verib. Romanlarının birində təsvir etdiyi sualtı qayıq - "Nautilus" bir çox yazıçılar tərəfində rişxəndlə qarışanmışdı. Lakin sonradan bu, heç də utopiya sayılmadı. Yazıçının istə sualtı qayıq, istərsə də gəmini gur işıqlandıran elektrik və ya rezin gülələr haqqında söylədikləri bu gün bir reallıqdır, yəni insan əli ilə yaradıla bilən işlədir. Jül Vernin böyük elmi uzaq görənliliklə təsvir etdiyi bu gəmi, həqiqətən də o zaman elm aləminə və hərb tarixinə məlum deyildi. Dahi yazıçının bu uzaqgörənliyi yalnız 1917-ci ildə həqiqətə çevrildi və bu gəmi də onun şərəfinə məhz "Nautilus" adlandırıldı. Ümumiyyətlə, ədəbiyyatşunaslar hesablaşıblar ki, Jül Vernin 108 fantastik ideyasından yalnız 10-u yanlış olub, və ya prinsip etibarilə həyata keçirilməsi mümkün olmayıb. Qalan 98, istənilən halda yazıçının gölöcəkdən böyük uzaqgörənliklə xəbər verdiklərinin hamısı doğru çıxbı.

İki dahi - Herbert Uells və Robert Haynlayn indi isə Jül Verndən ilhamlanaraq, elmi fantastikanın məhək daşlarına çevrilənin ingilis yazıçı Herbert Uells və ABŞ fantastı Robert Haynlaynın uzaqgörənliyi bərədə qısa da olsa, danışaq. "Görünməz adam" və "Dünyaların müharibəsi" kitablarının müəllifi olan

Herbert Uellsin gələcək haqqında xəbər verdiyi 86 ideyasından 75-i indiyə kimi ya artıq həyata keçirilib, ya da müasir elmin məlumatlarına əsasən, mütləq həyata keçəcək. Herbert Uells 1902-ci ildə çapdan çıxan "Gələcəyi görmə" kitabında yazdı: "Aero nəvika heç zaman ciddi nəqliyyat və rəbitə vasitəsi olmayacaq. Hər hansı bir sualtı qayığın heyətinin boğulması, qayığın özünü isə suyun dibinə enməməsinə təsəvvürə gətirməkdən təxəyyül imtina edir. Siz öz-özünə hərəkət edən minanı, və ya başqa bir mərmini hədəfə ala bilərsiniz, amma belədə hədəfi məğlub etmək ehtimalınız, heç də düşmənlə gözü bağlı atışmadan çox olmayıcaq". Herbert Uellsin XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində yazdığı bir əsərdə atom bombası haqqında üstüortülü məlumatlar da verilir. Hətta radioaktiv zəhərlənmə, bakterioloji silahlar barəsində ilkin təsəvvürləri də onun əsərlərindən ala bilərik. Yəzicinin bir əsərində modern mikrobiologiyaya aid məsələlərə də rast gəlmək mümkündür. Kiçik hekayədə modern mikrobiologiya elminin araşdırmalı olduğu bəşəri problemlər öz əksini təpib. H.Uellsin "Dünyaların mühabibəsi" əsərində isə bu gün NASA-nın Marsda kəşf etdiyi bəzi elmi faktlara, səthi də olsa toxunulub. UNO gəmisi, onun ətrafa saçıldığı yaşıl işıq haqqında ilk məlumatı da yazıçı bu əsərində qeyd edib. Robert Haynlayn isə öz əsərlərində elmi ehtimallarla bərabər, onların gələcəkdə bəşəriyyətə gətirə biləcəyi felakətlərin də proqnozunu verib. Amerikalı fantast Xirosima faciəsindən dörd il əvvəl - 1941-ci il də "Uğursuz nəticə" adlı povestində amerikalıların "Uran-235" dən mərmi düzəldəcəklərini və mühərbiyənin axırında həmin mərmini düşmənin böyük şəhərinə atacaqlarını təsvir etmişdi. Təsvirlər o qədər aydın və yerli-yerində idi ki, yazıçını hərbi sırları yaydıǵına görə, məsuliyyətə cəlb etmişdilər. Çünkü həmin ərefədə ABŞ-da və İngiltərədə atom silahı ilə bağlı işlərə artıq başlanılsa da, bu proses son dərəcə məxfi aparılırdı...

Son illərdə Azərbaycanın bir sıra sərbəst yazıçıları İ.Hüseynov "Penqeymanın övladları", "Aqvananın məhəbbəti", Q.Əhmədov "Yad dünyadan gələn adam", "Altinci duyğu", Ə.Xospoladovun "Dünyalar qovuşur" və s. əsərləri nəşr edilmişdir. Lakin bu əsərlərdə çatışmazlıqlar, fantastika janrına bələd olmamaq özünü göstərir. Bu mənada A.Eminovun fikirləri maraq doğurur: bu "əsərlərdə janra məxsus elmi-bədii cəsaret çatışmir, hadisələr, situasiyalar, obrazlar sxematik təsir bağışlayır, dedektivliyə meyl fantastikanı üstələyir" [4].

Emin Mahmudovun "RT-1" adlı ilk elmi-fantastik hekayəsi 1952-ci ildə "Pioner" jurnalında dərc edilmişdir. "Günəş şəhəri" adlı ilk elmi-fantastik he-

kayələr toplusu 1953-cü, "Muğanda qütb parıltısı" adlı hekayələr toplusu isə 1954-cü ildə çapdan çıxmışdır. Emin Mahmudov elmi-fantastika janrında "Kainat gəmisi", "Veneranın göyləri od içindədir", "Zülmət dənizi", "Atlant qızı" və s. povestlərin, çox sayda hekayələrin müəllifidir. Emin Mahmudov publisist, jurnalist və tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərmişdir. Onun elmi-kütłəvi, yumoristik, satirik məqalələri, kiçik hekayə və miniatürləri dövrü mətbuatda dərc olunmuşdur. Yəzici bir çox Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini rus dilinə, çox sayda xarici müəlliflərin əsərlərini isə doğma dilimizə tərcümə etmişdir.

Uşaq və yeniyetmələr üçün çap edilən kitab və kitabçalar mütalıə marağının və həvəsinin genişlənməsinə, vərdişlərin tərbiyə olunmasına kömək etməlidir.

Uşaqların bədii zövqünün formalaşması və onlardan durmadan artan bədii tələblərinə cavab verən sənət əsərləri yaratmaq məsələlərinin həlli bu vacib problemin düzgün və səmərəli yollarla istiqamətləndirilməsi işində ağırlıq başlıca olaraq yazıçılarımızın üzərinə düşür.

Təəssüflər olsun ki, 1970-1980-ci illərin uşaq ədəbiyyatında yeniliklərə yanaşı, olduqca mühüm nöqsanlar da nəzərə çarpırdı. Belə ki, dünya uşaq ədəbiyyatında elmi-fantastik, elmi-texniki tərəqqiinin inkişafına dair əsərlərin çoxluq təşkil etdiyi bir zamanda, bəzi yazarlar aktual olmayan məsələlərdən bəhs edən əsərlər yazılırlar. Ədəbiyyatşunas Akif Əliyev haqlı olaraq yazar: "Aşkarlıq və demokratiya işığında deməliyik ki, uşaq ədəbiyyatının həzirki vəziyyəti yaritmazdır. Onun yaradıcıları bu güñədək ixtisaslaşmayıb. Bir gün elmi fantastikadan, dramaturgiyadan, sabah tarixi keçmişdən "əsər" yazar. Uşaq ədəbiyyatında layiqli yerini tutan roman, poema, pyes və s. olduqca azdır".

Uşaq nəşrinin bir nöqsanı da, əsərlərdə olduqca mürəkkəb həyat hadisələrinin geniş təsvirindən ibarət idi. Adı çəkilən dövrdə ədəbi mühitin birbaşa diqqət mərkəzində olan uşaq nəşrində bu tip mövzuların seçilməsi təbiidir ki, kiçik yaşlı oxucular üçün böyük problemə çevirilir və onları maraqlan salır. Bu nöqsan əsasən qocaman yazarların yaradıcılığında nəzərə çarpırdı. "Zamanın ulduzları", "Samovar tüstülinir" (Ə.Vəliyev), "Silah qardaşları" (M.Cəlal), "Kaman" (X.Hasilova), "Kəkilli xoruz" (H.Hüseynov), "Qırmızı respublika" (E.Ağayev), "Evimiz, doğma evimiz" (Çingiz Sultanov) kimi əsərlər bu qəbildəndir. Görkəmlı yazıçı Ələviyyə Babayeva bu məsələni ön plana çəkib qeyd edirdi: "Uşaqı kiçik yaşlarından mürəkkəb həyat hadisələrindən, hətta məhəbbətdən, sevgidən də danışmaq olarmı? Əl-

bəttə, ancaq bu məsələlərdə ölçünü bilmək, uşaq təbiətinin və bədii ədəbiyyatın imkanlarını nəzərə almaq zəruridir. Burada yüksək romantika olmalıdır, yazıçı yeniyetmənin əlindən tutub onu müqəddəs hissələr aləminə aparanda bu uşağı daxilən zənginləşdirməli, düşünməyə sövq etməlidir".

XX əsrin ruhunu və simasını müəyyənləşdirən elmi-texniki kəşflər uşaq ədəbiyyatında da fantastika janrının yaranmasına və inkişafına ciddi təkan verdi. Məhz bu dövrdən (1970-80-ci illər) başlayaraq elmin inkişafını, texnikanın gələcəyini təsvir edən maraqlı əsərlər yaranmağa başladı. E.Mahmudovun "Veneranın göyləri od içindədir", "Qeyb olmuş səslər", "Dəmir necə ayaq açdır", "Zülmət dənizi", "Ulduzlar yolumuzu gözləyir", "Qüdrətli pillə" kimi əsərlər milli uşaq ədəbiyyatında bu janra böyük tələbat olduğundan xəbər verirdi. Yaziçı N.Abdullayevin bu janrda qələmə aldığı "Sehrli oğlan", "İtirilmiş dünya", "Balaca Kiberin macəraları", "Gecələr uzanayıdı", "Piyada vəzirə çevrilir" adlı kitabları oxucuların rəğbətini qazanmışdı. Bundan başqa az da olsa İbrahim Hüseynov bu janra müraciət etmişdi. Onun yazdığı "Aqvanın məhəbbəti" povesti fantastik janrدادır.

Yeri gəlmışkən onu da qeyd etməliyik ki, ölkəmizdə fantastika janrında yaranan yazıçılar kifayət qədər deyildir. Cənki, janrin səviyyəsini yüksəltməyə tələbat çoxdur. Fantastika janrında yaranan yazıçıların üzdən getməyə haqları yoxdur. Onlar, cəmiyyətin, elmin, texnikanın inkişafını yaxşı dərk etməli və onların bədii obrazlarla əks etdirməyi bacarmalıdır.

Məsələn, A.Eminov yazar ki, "elmi-fantastik əsərlərimizin zəifliyinin mühüm bir səbəbi mövzu axtarışı ilə bağlıdır. Lap, J.Vern və H.Uells mövzularına da qayıtmak mümkündür. Nə kosmosun, nə də oxuyanın təsvirini yazıçıya yasaq etmək olmaz. Bir şərtlə ki, gərək o, fantastların indiyədək görüb yaza bilmədiklərini ədəbiyyata gətirsin, bu günü sosial və ekoloji problemləri məcrasında yeni oxunaqlı əsərlər yazsın. Bizim fantast yazıçıların mövzuları isə təxminən belədir: əsərlərin qəhrəmanları kosmosa uçur, burada canlı məxluqlar axtarırlar, daha sonra başlanır lüzumsuz dialoqlar, qəribə əhvalatlar... Bu əsərlərdə bədii təxəyyül analitik tə-

virdən çox-çox uzaqdır, hadisələr oxucunu öz qoyununa ala bilmir" [4].

Onu da qeyd etməliyik ki, "elmi-fantastika" anlayışının özü çox vaxt dumanlı şəkildə qavranılır. Elmi həqiqət fantastikanı öz ardınca aparmır. Bəzən fantastlara elə gəlir ki, uydurma fərziyyələrin hamısı fantastik əsərlərin materialı ola bilər. Əgər fantast yazıçı bu fərziyyələri mənimsemir, necə deyərlər, özünükü ləşdirmirsə, bədii və elmi həqiqəti yaradıcı fantaziyasında həll etmirsə layiqli əsər yarada bilməz.

Son illərdə Azərbaycanın bir sıra sərbəst yazıçıları İ.Hüseynov "Penqeymanın övladları", "Aqvanın məhəbbəti", Q.Əhmədov "Yad dünyadan gələn adam", "Altıncı duyğu", Ə.Xaspoladovun "Dünyalar qovuşur" və sair əsərləri nəşr edilmişdir. Lakin bu əsərlərdə çatışmamazlıqlar, fantastika janrina dərindən bələd olmamaq özünü göstərir. Bu mənada A.Eminovun fikirləri maraqlı doğurur: bu "əsərlərdə janra məxsus elmi-bədii cəsarət çatışdır, hadisələr situasiyalar obrazlar, sxematik təsir bağışlayır, dedektivliyə meyl fantastikanı üstələyir" [4].

Ancaq təəssüflər olsun ki, ədəbiyyatın bu maraqlı növü ilə məşğul olan yazarlar son dərəcə az olduğu kimi, bu janrda qələmə alınan əsərlər də azlıq təşkil edirdi.

Azərbaycan ədəbiyyatında isə elmi-fantastik janrin ilk nümunəsi Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin 1933-cü ildə yazdığı "Gələcək şəhər" hekayəsidir. Sonrakı illərdə Namiq Abdullayev ("Sehirli oğlan", "Balaca kiberin macəraları", "Gecələr uzanayıdı", "Piyada vəzirə çevrilir") və Emin Mahmudov ("Kainat gəmisi", "Veneranın göyləri od içindədir", "Qeyb olmuş səslər", "Dəmir necə ayaq açdır", "Zülmət dənizi", "Ulduzlar yolumuzu gözləyir", "Qüdrətli pillə", "Günün nəfəsi", "Atlant qızı") fantastik janrda yazdığı kitabların müəllifləridir. Sonralar AYB sədri Anar da "Əlaqə" povesti ilə bu janra öz töhfəsini verdi və sözügedən əsər əsasında bədii film də çəkildi. Lakin sonrakı illərdə fantastika Azərbaycan ədəbiyyatından sanki qeybə çəkildi, hazırda isə zəif də olsa canlanma yaranmaqdadır.

Ədəbiyyat:

<https://az.wikipedia.org/wiki/Fentezi>

Nəfisi S. Babək. Baki, 1990; [http://az.wikipedia.org/wiki/Maqlar](https://az.wikipedia.org/wiki/Maqlar)

https://wap.525.az/?name=wapxeber&news_id=34668.

Eminov A. Vacib janra soyuq mniásibət (fantastika) // "Baki" qəz., 1988, 23 noy.

Abasova L. Fantastika janrında əsərlərin yaranma tarixi və nəşri problemləri // Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi: Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal, 2018, №3 (21), S.22-32

BƏXTİYAR ABBAS İNTİZAR

O ƏFƏN DAŞINA TOXUNMA

Hələ ki, dördnala çapır yalanlar,
Bilinmir kim gedib, kimdi qalanlar.
O daşın altında yatır ilanlar,
O əfən daşına toxunma, bala!

Göstər bir uğuru, avandı, göstər,
Əllərin bomboşdu, yavandı, göstər,
Qoyub atmaq üçün sapandı göstər,
O əfən daşına toxunma, bala.

Ev-eşik tikmirsən, tağa qoyasan,
Götürüb ya sola, sağa qoyasan,
Hamının başına qovğa qoyarsan,
O əfən daşına toxunma, bala.

İynəsi məlumdu, üsküyü məchul,
Artığı məlumdu, əskiyi məchul,
Mahnısı məlumdu, səs-küyü məchul,
O əfən daşına toxunma, bala.

O daş şeytanlara beyhət daşdı,
Neçə yüz milyona əhlət daşdı,
Sabaha saxlanan lənət daşdı,
O əfən daşına toxunma, bala.

NIYƏ BELƏYƏM

Nə məhkum deyiləm, nə də ki, möhtac,
Fərmanı cibində azad köləyəm.
Yeni döndlər gəlir hey qulac-qulac,
Kərəmi itirmiş qərib Lələyəm.

Yenə xəyallarda gəzir duman, çən,
Təklik istəyirəm özüm ilə tən.
Elə bil yüz ilin yorğunuyam mən,
Özüm də bilmirəm niyə beləyəm.

GEDƏK BİZƏ

Yaman havalısan, xeyirə dönsün,
Uğunur ürəyin, gül, gedək bizə.
Sənə göstərərəm Sıratə oxşar,
Qalıbdır tək bircə yol, gedək bizə.

Gözümdə bərq vurur ömrünün çatı,
O çatın altından dəbərtmə qatı.
Unut gizlətdiyin hər xatiratı,
Ruhdan mənsizliyi sil, gedək bizə.

Axtarma dünyada bircə ədalət,
Zülmətdi hər işlər, qandı səltənət.
Hələ olmayıbdır, birinci sən et,
İlk sevgi namazı qıl, gedək bizə.

Ürək varlığına şübhə qoyulmaz,
Ürəkdən gələnə nöqtə qoyulmaz.
Tövbnin üstünə tövbə qoyulmaz,
Etdiyin tövbəyə gəl, gedək bizə.

Nə olsun yox evim, yoxdu eşiyim,
Həsrətdi yorğanım, qəmdi döşəyim.
Gedək yollarına cənnət döşəyim,
Təzə İntizarım ol, gedək bizə.

GÖZLƏYƏ-GÖZLƏYƏ

Erkən çıxdım ki, haqq yola,
Gəlim gözləyə-gizləyə.
Bu dünyanın qovğasına
Gülüm gözləyə-gözləyə.

Sizə lazım deyil yetim,
Yeyiləsi deyil ətim.
Söyləyir son vəsiyyəti
Dilim gözləyə-gözləyə.

Bilməyir bir hədd, qadağa,
Ruhum gedir çox qabağa.
Belə yaşayırıq, qağa,
Ölüm gözləyə-gözləyə.

QORXURAM SƏNİ İTİRİM

Könlümü ovan olmadın,
Alıb özümə gətirim.
Dibçeyin it sümüyündən,
Onda necə gül bitirim.

Oxudun, ozan olmadın,
Səsindən azan olmadı,
Qələmin yazan olmadı,
Demə əlimə götürüm.

Soyumusan bilə-bilə,
Söz böyükdü gəlmir dilə.
Ərz edim hansı üz ilə,
Uca dərgaha yetirim.

Haqq qalmadı sənə, mənə,
Dərd qayıtdı bizə yenə.
Bəxtiyaram, deyim yenə;
Qorxuram səni itirim.

YUVASIZAM

Bir qərib dərviş kimiyəm,
Elim yoxdu, obasızam.
Nəfəsim gedib-gəlsə də,
Boğuluram, havasızam.

Hamı üzü bu yönəldədi,
Bir biçimdə, bir gündədi.
Xeyirin çoxu məndədi,
Yenə xeyir-duasızam.

Fərqi yoxdu, yaydı, ya qış,
Nə alqışdı, nə də qarğış.
Gözün aydın, bəxtəvər quş,
İnsana bax, yuvasızam.

BAXA BİLİM

Əs canımda, dəli külək,
Darıxıram səssizlikdən.
Tufan elə, ruhumda sək,
Qoy ölməyim sözsüzlükdən.

Yaxşı süpür bu şəhəri,
Zibilləri yiğ tinlərə.
Gözümdən apar səhəri,
Baxa bilim ötənlərə.

DƏYİŞƏN DEYİLƏM

Heç vaxt gətirmə ağıla,
Mən dəyişən deyiləm ha...
Göylər uça, yer dağıla,
Mən dəyişən deyiləm ha...

Fələk göyərə, bozara,
Könül qoymaram bazara.
Tutularam min azara,
Mən dəyişən deyiləm ha...

İstəsən doyunca danla,
İstər öldür, istər qanla,
İstər yar ol, məni yanla,
Mən dəyişən deyiləm ha...

CİNAS GƏRAYLI

Yana tutma baxışları,
Baxan yoxdu gözümüzə.
Atəşinin ümmanında
Bir aman ver, gözüm üzə.

Təbibim ol, gözdən qan al,
Ürəyimi anla, qan, al.
Damarında olum qan al,
Axıb gəlsin gözüm üzə.

Yazı yazan gör nə yazdı,
Bəxtiyara bu nə azdı.
Sel apardı, bu nə yazdı,
Tutub çıxsın gözüm üzə.

GERİ ÜNVAN

Sosial şəbəkərərdə
hey üyüdüb tökdüyün
heç kimin deyil vecinə,
lap yüz tərif yazılsın,
lap min bəyənmə olsun.
Çəkdiyin siqaretin
tüstüsü kimi itəcək
hava boşluğununda.
Əgər ünvanı yoxdursa
sənin o yazdıqların
zavallı poçt zərfidi,
markası lap qızıldan.
Şifarişli qəbul etməz
heç bir yaşıl paltarlı
rabitəçi səndən.
Uzaqbaşı atarsan
gözdən uzaq qutuya,
o da itib-batacaq.
Kaş olaydı bir azca
ağıl deyilən səndə,
geri ünvan yazaydın.

KİM-KİMƏ

Yazlıq bir fəqir kimi
böyük bir millətin də
baxtı bağlanarmış,
qisməti tilsimlənərmış,
günü göy əskiyə
büklüb tikiləmiş.
Və buraxılmış
taleyin hökmünə.
Əlindəkini itlər yeyərmiş,
canını bitlər,
şərəfini də bütər.
Hər yandan üstünə
çaqqallar hürüşərmiş.

Eh, qardaşım,
cəmiyyət dediyimiz
bu sivil cəngəllikdə
kim-kimədi,
kim kimə...

POSTMODERN

Bu qızın işləmir başı,
heç istəmir getsin ərə.
Yığışış qohum-qardaş
birtəhər verdik "hə"sinə,
deyir, oldu azad, sərbəst.
İndi nişanı düşdü cəncələ,
Deyir, əgər nişanlansa
olacaqdır modern.
Toy etsək ümumiyyətlə,
olacaq postmodern.

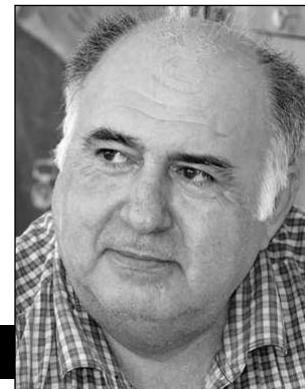
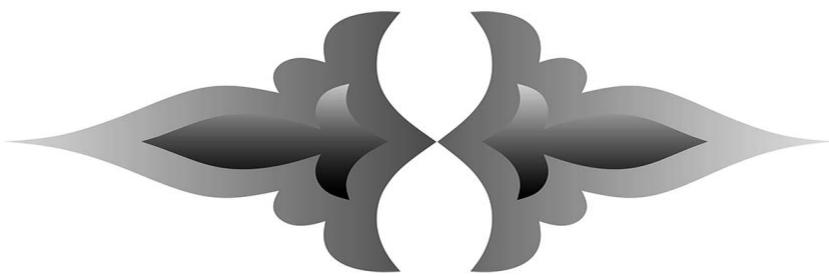
MAŞIN

Maşın deyəndə tək bircə anlanır insan maşını,
Çox maşınlar düzəldiblər, qalıbdı güman maşını.
Şairlər də olubdular sevgi, ürək, can maşını.
Bankirlərin əllərində qan-qan edir san maşını.

Ətçəkən doğrayır əti, heç kimi salmır zəhmətə,
Nehrə, cəhrə, daraq, kuzə çoxdan gedibdi rəhmətə.
Tozsoran-şirəçəkənlər qoymur biz düşək minnətə,
Xanımlar paltar yumur ki, var paltaryayan maşını.

Ustalar da atıbdılar balta rəndə, kəlbətini,
Amma duyan olmayıbdi İntizarın qüdrətini.
Artırıblar hər bir yerdə, hər bir işin sürətini,
Kəmərləri bərk bağlayın, bərk gedir zaman maşını.

FƏXRƏDDİN ORUC QƏRİBSƏS

ALBALI AĞACI

(Hekayə)

Məktəbin qocaman bağbanı Həbib gecə yerə tökülen qızılı yarpaqları ehmalca dirmiqla toplayırdı. Günəş artıq aləmə nur saçırı. Yüngül payız küləyi əsirdi. Gök səx və ağır idi. Ağacların altında yerdə yarpaq topaları görünürdü.

Hər gün Həbib payız yarpaqlarını beləcə toplayırdı, günəşdən quruyan zaman yandırırdı.

Müxtəlif ağaclar arasında, məktəb bağçasının sakit bir guşəsində, hasarın yanında bitən gənc albalı ağacının yarpaqları da payiza tab gətirməmiş, xəzən olmuşdu.

Payız onları həzin külək ilə tumarlayırdı, səhər də öz hüquqlarına sahib olmuşdu. Məktəbin həyətində artıq gülüş səsləri eşidilirdi, geniş həyət şəraqların səsindən bulaq kimi coşurdu. Bir zaman zəng səsləndi.

Həbib albalı ağacının altında özü düzəldiyi oturacaqda oyləşdi. Damarları görünən cılız barmaqları ilə cibindən bir qutu "Prima" çıxardı, içindən birini çəkib yandırdı. Dodaqlarında sıqaret bağban diq-qətlə albalı ağacına baxdı. Bu albalını o yeganə oğlu İlqarın toy günü münasibəti ilə əkmışdı.

Qoca ağaca necə qayğı yetirdiyini tək özü bilirdi. Uzaq çaydan yayda qab ilə su gətirib sulayırdı. Ağac olduqca tez vaxtda budaqlarını yuxarı uzatdı.

Toy günü artıq arxada qalmışdı.

Beş ildən artıq idi ki, təvazökar kənd qızı Telli, səhər və axşam Həbibə zoğal mürəbbəsiylə çay verir, axşamlar sabun ilə qocanın ayaqlarını yuyurdu. Qoca gəlini Tellidən çox razı idi. Bir vaxtlar uca-boylu, incəbelli qız indi şabalıd saçlı qadın idi. La-

kin Həbibin ürəyinin ən gizli guşəsində bir kədər aramsız sizlayırdı. Gəlinin övladı yox idi. Həbib baba olmaq arzusunda idi, hətta nəvəsinə ad da hazırlamışdı. Bir neçə dəfə yuxuda onun yanına oğlan uşağı gəlirdi və deyirdi:

?Baba, gəl albalı ağacının yanına gedək.

Bu yuxulardan sonra o, daha kədərli və qəmğin görünürdü.

Axşam qocanın həyat yoldaşı Zərifət tikanlı, tənə dolu sözləri ilə gəlinin qəmini çoxaldırdı. Amma qoca bağban hər söhbəti rahat sakitləşdirirdi.

Gənclər bir-birini sevirdi. Həbib səmimi olaraq hesab edirdi ki, əsas budur, hər şey düzələr.

...Siqareti çəkib o, ayağa qalxdı, həyətdəki uşaq-lara baxdı. Ətrafında heç kim yox idi, uzaqdan uşaq-ların dərsdə nəğmə oxumasını eşitdi.

"Hələlik yarpaqlar qurusun, günəş qızmardır, gedim evə", ? bağban belə düşündü. Dirmiği ciyninə qaldırıb, məktəb bağçasından çıxdı.

Yolda o, nədənsə yenə ağac haqqında fikirə daldi. Təəccüblü işdir! Ağac, bitib, o qədər əmək qoyub bağban onun üstündə, amma bir dəfə də olsun bar vermirdi. Bu fikirdən onun bədəni soyuyurdu, ürəyi narahat-narahat titrəyirdi...

Həyətinin qapısını açdı, daxil oldu. Dirmiği çəpərə söykəyib, evə girdi. Orada heç kəs yox idi. Telли kənd idarəsində makinaçı işləyirdi. İlqar isə traktor briqadasında çalışırdı. Bir az keçmiş həyətə dağ-dağalı Zərifət girdi. O, quzuları həyətə sürdü. "Lə-nətə gəlmışlər, lap məni bezkdirdilər", - arvad şikayəti ilə elə-bil Telliyə işaret edirdi.

Zərifət heç qocaya məhəl qoymadan evə girib divanda əyləşdi.

?Hansı it qapdı səni? - deyə yavaşca, nəhayət, Həbib soruşdu.

?Burda hər nə var mənə qarşıdır. - açıqla Zərifət dilləndi. ? Mən nə deyirəm, yerinə düşmür, heç kim bu evdə mənə qulaq asmir, heç kim mənim fikrimlə hesablaşdırır. Ay Allah, məni bunların əlindən al.

Zərifət göz yaşı axırdı. Həbib başa düşürdü ki, söhbət nədən gedir. Amma yenə də soruşdu:

? Sən nədən narazisan axı? Aydın de, guruldama, heç bir şey başa düşmək olmur.

?Sən çox gözəl bilirsən ki, söhbət nədən gedir. Adamların nəvələri var, gözəl, gül kimi uşaqlar mehribanlıqla mənə "nənə" deyir. Mən isə nə? Tərbiyə verdiyim yeganə oğlumu evləndirdim, heç bir şeyi dünyada onun xoşbəxtliyi üçün əsirgəmədim. Eh, sənə dedin-demədin, onsuz da, heç fərqi yoxdur. Sən dərhal Tellinin tərəfini tutursan.

?Bəs təklifin nədir? - qadının qəlbindəkini öyrənmək istəyən Həbib, soruşdu.

?Təklifim nədir? Əcdadlarım necə hərəkət edirdi? Əgər qadın evə övlad gətirmirsə, o heç nədir, o barsız ağaç kimidir, belə ağacı kəsirlər.

Bu zaman qocanın ürəyi sancı. Həbib fikirli halda başını aşağı salıb, susdu. Yenə albalı ağacı haqqında düşündü.

Vaxt günortaya yaxın idi. Qoca durub geyindi və yenə də məktəb bağçasına yollandı. O, çalışqan bağban idi, əbəs yerə bütün kəndlilər onu peyvənd etməyə çağırırdı. Asan əli vardi. Ağaca o bir insan kimi yanaşır, quru budaq görsə, özündən çıxırdı.

Məktəb bağçasına girəndə yenə siqaret yandırdı. Bütün ağacları gözdən keçirdi, lakin yenə onun diq-qətinə albalı ağacı çəkdi.

"Sənsən bu işlərin günahkar! ? düşündü Həbib. ? Mənim bütün bələlərim səndəndir. Bəlkə doğrayıım səni..." Ancaq tez də bu fikirdən vaz keçdi, kibrit alışdırıb yarpaq topasına qoydu. Topadan boz tüs-tü çıxmaga başladı. Yarpaqlar yavaş-yavaş yanır, külə dönürdü. Həbib yenə kədərə qapandı, müxtəlif fikirlər qəlbini deşdi. Günəş isə az qala onu yandırdı.

Bağban topaları çevirir, yarpaqların yanmasına baxır, Zərifətin sözlərini düşünürdü. Qadının söhbəti onu yaman tutmuşdu. Lakin gənclərin ailəsini dağıtmaq istəmirdi. O bilirdi ki, oğlu Tellidən yaxşısını tapa bilməyəcək. "Bax, əgər o, özü getsə... yaxşı, amma gəlinə: Bizə lazım deyilsən, get - yox, arvad, bu iş deyil, mən bunu deyə bilmərəm!" - Həbib be-

lə düşündü. Bu əzabla günlər aylara, aylar da illərə döndürdü.

Zərifət daha da əsəbli halda hər anda Tellini qı-nayırdı. Artıq qocanın ona tərəf acıqla baxmayı faydasız idi. Telli bütün işləri gözəl başa düşürdü. "Doğrudanmı İlqar da bu fikirdədir?" - deyə özündən soruşurdu. Amma İlqar hər zaman səssiz dayanırdı və xoşagəlməz söhbətlərdən qaçırdı, amma ananı da saxlamağa gücü çatmırı.

Bir gün Telli özü Həbiblə qayınanasının söhbəti-ni eştidi.

?Həbib, sən hər zaman deyirsən: tələsmə, sən nənə olacaqsan, körpəmiz olacaq, nəhayət, sənin xoş günəşin isti verəcək. Amma, de görüm, məgər günəş günortadan sonra isti verir. O, yandırır, isti vermir.

?Zərifət, sən ağılsız danışma. Fikirləş, xalq nə deyər? Telli əməksevər və mehribandır.

?Sən istəyirsən ki, doğrudan da, bizim yeganə oğlumuz bədbəxt olsun? Sənin günahın var bu işdə!

?Arvad, gəl qurtaraq bu faydasız söhbəti!

Bundan sonra Tellinin son ümidi kəsildi. O, daha qəməgin olsa da, ev işlərini yerinə yetirir, hissələrini gizlədirdi. Lakin bədbəxtlik hissi heç vaxt bir dəqi-qə də olsun onu tərk etməmişdi. Telli bu evdə artıq bir əşya olmuşdu. O, bir yol aramağa çalışdı. Taleyi ona ən qəddar oyunlardan birində qalib gəlmişdi. Bir payız gecəsi İlqar həyat yoldasını evdə tapmadı. Tez həyətə qaçırdı, Zərifəti gördü, soruşa bilmədi, evə döndü, masa üzərində kaqız parşasını tapdı:

"İlqar, bağışla, heç kim günahkar deyil. Məni ax-tarma, onsuz da mən qayitmayacağam. Heç yük ol-maq istəmirəm sənin üçün, xoşbəxt ol. Telli".

İlqar yorğun halda geri dönüb divana oturdu, onu ikiyüzlü hiss bürümüştü: ana xahişini yerinə yetir-mək, yoxsa Telliyə olan sevgisini öldürmək? Tək Zərifət Tellinin getməsindən razı idi. Əmin idi ki, oğlu ondan da gözəl qız tapacaq.

Amma qoca Həbib heç bir şey demədi, kiçik uşaqları kimi göz yaşlarını yağırdı, elə hey siqaret çək-di. Tellinin bu kənddə heç kimi yox idi, ona görə də, o, yeganə xalasının yanına, şəhərə üz tutdu.

Bir neçə gün belə keçdi. Telli hələ də ümid edirdi ki, İlqar onu arayıb tapar, amma acı halda yanılımışdı. Hər şey adı idi, onu heç kim, hətta soruşturma. Telli düşündü ki: "Zərifət heç vaxt İlqarı onun dalınca gəlməyə qoymaz..." Ürəkdən ah çəkdi, ağladı.

Qış bitmək üzrə idi. Artıq son qar əriyirdi. Kənddə hər hansı bir xəbər sürətlə yayılır, ildirim kimi

çaxır, sönürdü, ardi ilə digər xəbərlər gəlirdi, Telli haqda xəbər yox idi.

Bir gün erkən yaz kəndini bir xəbər bürüdü: bağban Həbibin oğlu evlənir. Bütün işləri Zərifət qurmuşdu, qoca heç nəyə qarışmamışdı. Bu xəbər artıq Telliyə çatdı, lakin o, buna heç məhəl də qoymadı. Üstəlik, onun özünü də nişanlaşdırılar. Tezliklə o, evləndi və sakit bir şəhərdə yaşamağa başladı.

Qoca Həbib, əvvəlki kimi hər gün məktəb bağçasına gedirdi, orada işləyib, evə qayıdır, Zərifətin həmişəki söhbətlərinə artıq cavab vermirdi.

Aradan bir il keçdi. Bağbanın ailəsində ən dəhşətli günlər başladı. İkinci gəlinin də övladı yox idi. Qoca əmin idi ki, bu bələlər albalıdan gəlir. Həbibin evində xoşbəxtlik ərşə çıxmışdı, ümidiin son qıçılcımları sönmək üzrə idi.

İkinci gəlin Tellidən qat-qat tənbəl idi. Ona əvvəller qaynanası pis söz deməyə qoymurdu. Vaxt keçdi, arvad yenə başladı deyinməyə. Hər şey əvvəlki kimi oldu. Zərifət oğlunun şəninə söz deməyə qoymurdu. Bahar Həbibə gündüzlər bağıda işləməyə imkanı verirdi. Amma gecələr çətin idi...

Ağaclar artıq çiçək açmış, kənd gül-çiçək içində idi. Albalı ağacı da çiçəkləmişdi. Tez-tez Həbib bu ağaca yaxınlaşır, fikirli halda siqaret çəkirdi. Evdə o suallara könülsüz cavab verirdi, bəzi hərəkətlərə qoca heç fikir vermirdi, oğluna heç bir söz demirdi. O, həyata marağını itirmişdi. Bir ay sonra, təzə gəlin qaynana ilə davani uduzub çıxıb evinə getmişdi.

Albalı gül içində idi. Lakin meyvə görünmürdü. Qoca özünü itirirdi, əllərində taqət azalırdı. Həbibin evi bom-boş oldu. Miskin bir tənhalıq qocanı bürüdü.

Qəflətən yayda qoca çarpayıya uzandı, öskürək onu dinc qoymurdu, üstəlik, siqaret də çəkirdi. Məktəb bağçasında artıq kiçik budaqçalarda yetişməmiş meyvələr görünürdü. Alça meyvələri külək-lə bahəm tərpənirdi. Albalı ağacı yüngül bir küləkdən titrəyir, elə bil meyvəsiz olduğuna utanırdı.

Bir səhər bağban özünü yaxşı hiss elədi. O, ayağa durub, çay içdi və balta əlində məktəb bağçasına yollandı. Ona hərəkət etmək çətin idi, ayaqlarını güclə sürükleyirdi. Bir az dayandı, nəfəs aldı, bağçaya girdi.

Yay günəşi səhərdən qızmar idi. Həbib səkidə oturdu və siqaret yandırdı. O, yavaş-yavaş yaddaşında ötən illəri xatırladı. Deyəsən, heç kimə pislik etməmişdi, hamiya kömək edirdi, nə üçün ona işgəncə verir bu həyat?

Heç siqaretin sonuna çatmaya, atdı yerə, ayağı ilə

əsəbi halda onu əzdi, və albalı ağacına tərəf getdi. Ağac qocaya oğlunun birinci toyunu xatırlatdı, yarpaqları ilə piçildədi: "Ey Allah, məni bağışla!" Həbib qaldırılan baltanı saxlamadı, zərbə endirdi, ağac çarəsiz yerə düşdü. Budaqlar elə bil qocadan bu hərəkətin səbəbini soruşurdu. Həbib kəsdiyi ağacın nifrətlə götürüb məktəb hasarının üstündən atdı. Qocanın ürəyi tez-tez döyünməyə başladı. O, ömründə ilk dəfə ağaca əl qaldırmışdı. Həbib narahat halda bağçanı tərk etdi.

Evə gəlib, dərindən nəfəs aldı və kədərlə dedi:

?Qarı, həyatimdə ilk dəfə mən özüm əkdiyim ağaca balta qaldırdım.

?Sənin fikrin ancaq aqaclardadır, - deyə Zərifət hirslə deyindi, ? Bir bizə məsləhət ver, bu necə olan işdi, bütün kənd bizə gülür. Yaxşı olardı ki, mən vəfat edəydim, bunları görməmiş olaydım.

Bir gün İlqar şəhərdən həyəcan içində qayıdı, heç kəsə cavab vermədi. Səbəbi Telli ilə şəhərdə gözlənilməz görüşü idi. İlqarın yarası təzələnmişdi. Onun sualı: "Sən niyə getdin, Telli?" ? cavabsız qalmışdı. Bu son sevgi parıltısını "yox" kəlməsi söndürmüdü...

Payızın gəlişi ilə Həbib özünü pis hiss etdi. Bir birinin ardınca dostları və qohumları onun yanına gəlirdi. Qocanın gözlərində yavaş-yavaş həyat sönürdü. Dumanlı bir gündə bağban dünyasını dəyişdi.

Həbibin dəfni təntənə ilə keçirildi. Mərhum haqqında söz deyilmədi, hamı bilirdi, kim həyatda nə edib. Mərasimdə yaxın kəndlərdən də gələnlər var idi.

Qəflətən başlayan külək məktəb bağında ağacları lərzəyə gətirmiş, budaqlarda yarpaq qoymamışdı, yağan yağış elə bil Həbib üçün möhtəşəm göz yaşları tökürdü.

Dəfn başa çatdı. Xalq yavaş-yavaş kəndin qəbiristanını tərk etdi. İlqar bir qədər təzə məzarın yanında dayandı, qəmli xəyallara daldı. Dostları ona ürək-dirək verib evə apardı.

Gecə keçdi. Səhərin təzə ətri kəndə yayıldı. Kəndlilər goyun-quzunu, malını otlağı çıxardılar.

Mərhum bağbanın evinə gələnlər çox idi. İlqar qəmgin halda evin qabağında dayanmışdı. Birdən hüzn yerinə gələnlərdən bir xəbər qulağına çatdı. Qonşularından biri məlumat verirdi ki, Həbibin məzarının üstündə qara geyinmiş gəlin ağlayırdı. İlqar daha heç nə eşitmirdi, elə bil kar olmuşdu. Dünya yerindən qopmuşdu. Ona hər şey aydın idi, məzarnın üstündə göz yaşı axıdan Telli idi...

ZAUR İLHAMOĞLU

ANAMIN AĞ SAÇLARI

Hər şeyin qanunu olduğu kimi,
Ömrün də qəribə qanunu varmış
Dünən sığal çəkən qara saçların
Bir də görürsən ki, bu gün ağarmış.

Baxıram anamın ağ saçlarına,
Ürəyim fikirdən sığmır köksümə.
Ananın başında ağaran saçlar
Dünyanın ən böyük dərdiymiş demə.

Bilirik ağırdır ömür-gün yükü,
Hər ciyin tab etmir bu yükün altda.
Bir anlıq nəzər et, gör nələr yatır,
Saçlarda ağaran hər tükün altda.

Qaralar ağ olar... Kaş təbiətin
Biz poza biləydik bu ahəngini.
Anamın saçını ağ gorən gündən
Sevmədim dünyada mən ağ rəngini.

Ağaran saçında yaşıanan ömrün
Acılı-şirinli xatırəsi var.
Əyilib beşiyim üstə sübhədək.
Yuxusuz gecələr, layla səsi var.

Səni cavan görmək istədim hər an,
Bu idi ən ülvi arzum, diləyim.
Ağbirçək olmusan, ay ana, sənə
Dilim də gəlmir ki, ağbirçək deyim.

Saçının ağlığı ucalığındır,
Səndən alçaqdadır geniş asiman.
Elə bir ucalıq onun önündə
Həmişə fəxrlə baş əyir cahan.

Uca zirvələrin başı ağ olar,
Eybi yox, sənin də saçın ağ olsun.
Saçın ağarsa da, ay ana, təki
Ömrün uzun olsun, canın sağ olsun.

DÜŞÜNÜB ADDIM AT...

Düşünüb addım at ömür yolunda
Taleyin saldığın iz üstündədi.
Səhvələr elədikcə ümidsiz olma
Bəzən əyrilər də düz üstündədi.

Söz üçün deməyə tərpədəndə dil,
Dediyin hər sözün öz yerini bil.
İnsanın kimliyi adında deyil,
İnsanın kimliyi söz üstündədi.

Bağını görməmiş gülünü dərmə.
Dəvət olunmamış içəri girmə.
Hər çörək kəsənə sərrini vermə.
İnsan var çörəyi diz üstündədi.

Hər kəsin yeri var gəl, saxla yadda
Sən də öz yerini qoru həyatda.
Kiminin varlığı ayaqlar altda,
Kiminin varlığı göz üstündədi.

ŞAIR ÖMRÜ

Şair şeir yazır, misralar düzür
Sərir vərəq üstə düşüncələri.
Gizlənir yazdığı misralar altda
Bir şair sevinci, şair kədəri.

Bizlər oxuyuruq yazdıqlarını.
Ürəyə toxunur deyirik: -Əhsən!
Bəs heç düşündükmü, şair bunları
Hansı şəraitdə yaradır görən?

O necə yaşayır, necə dolanır?
Bəlkə yarıacdır, bəlkə yaritox.
Bəlkə kirələrdə can verir şair
Yaşamaq üçün öz otağı da yox.

Körpələr haqqında şeirlərini
Analar oxuyar öz körpəsinə.
Biz heç biliyim bəlkə də şair
Özü həsrət qalib körpə səsinə?

Ruhumuz isinir, canımız qızır.
Odlu misraları oxuyan günü.
Duyduqmu görəsən o misraların
Üşүyen əllərdən süzüldüyünü?

Düşünək... Nə fərqi... Bu düşünməyin
Ona nə köməyi, nə əlacı var.
Baxsaq görərik hər şair ömrünün
Bir xoşbəxt həyata ehtiyacı var.

Qəm-kədər içində yaşayar şair.
Xoşbəxtlik ömründən didərgin düşər.
Ondan uzaqdadır işıqlı səhər
Onun həyatına haçan gün düşər?

Bəzən məskən olar soyuq türmələr,
Həsrətdən içindən oyular şair.
Bəzən qürbət eldə əcəl yetişər
Kəfənsiz məzara qoyular şair.

Gözəl əks etdirir şair ömrünü
Bizə müdriklərdən qalan bu kəlam:
"Dünyanı dolaşan gözəl əsərlər
Uçuq daxmalarda yaranmış müdam"

Şairin kimliyi şeirləridir.
Misralar danışan, dinən dilidir.
Bədbin şeirləri yaşadıqları,
Nikbin şeirləri təxəyyülidür.

NƏ VAR Kİ..

Ağılnan düşünüb danışmaq gərək,
Söz ağıln quludur, sözə nə var ki.
Üzə vurulan söz ürəyə dəyər,
Ürək sizildayar, üzə nə var ki.

Od necə yetişir, ocaq nə bilir,
Kökün çəkdiyini budaq nə bilir,
Yolun ağrısını ayaq nə bilir,
Üstündən salırsan, izə nə var ki.

Sağın xeyirxahlıq, solun fitnədir,
"Hər şey" dediyinin sonu "heç nə"dir.
Bu günün təzəsi sabah köhnədir,
Dünya yaranandan təzə nə var ki.

Küldə eşələnmə, köz ola bilər,
Sırr vermə, dillərdə söz ola bilər.
Dağ boyda insanlar toz ola bilər,
Daşı da sindirir, gözə nə var ki.

Nəsə söz deyəndə səbrlə döz, de.
Sonrəni fikirləş, saxlayıb üz, de.
Özündən böyüyə "sən" demə, "siz" de.
O da üç hərfdir, "siz"ə nə var ki.

Hər dərdə, əzaba dözmək çətindir,
Çətinlik nədədir, çözəmək çətindir.
Zirvədə dolanıb gəzmək çətindir,
Gəzərsən, təpəyə, düzə nə var ki...

YAŞAMAQ

Bir dəfə gəlirik bu dünyaya biz,
Ömrün başlangıcı-gəldiyimiz gün.
Kimə uzun olan, kiminə qısa,
Bir ömür verilir yaşamaq üçün.

Hər kəsin öz ömrü, yaşam dünyası,
Həyatı özüyün düşünən də var.
Yaşayıb kimisə yaşatmaq üçün
Ürəyi köksündə döyünən də var.

Özüyün yaşamaq, ömür eləmək,
Sadəcə boş ömrün, boş zamanındır.
Həyat özü üçün yaşayanın yox,
Həyat yaşayaraq yaşadanındır.

Eybi yox, ömür sür bənövşə kimi,
Ətrin ruh oxşasın yaşasan da az.
Yoxsa ki ətirsiz, gərəksiz kimi
Qanqal ömrü sürmək ömür sayılmaz.

Bir gün "nə etmisən?" deyə vicdanın
Sənə sual edib, hesab çəkəcək.
Bax onda sürdüyün mənasız ömrün
Vicdan qarşısında əzab çəkəcək.

Xoşbəxt o kəsdir ki, ömür yükünü
Sonadək fəxrlə daşıya bilir.
Xoşbəxt o kəsdir ki, öləndən sonra
Çoxunun qəlbində yaşaya bilir.

Bədbəxtlik o deyil, hansısa yaşıda
Əcəl tamam ola, ömür qalmaya.
Bədbəxtlik odur ki, qəbrinin üstə
Səni yad edəsi adam olmaya.

KÜLÜMÜN ALTINDA

Bir vücudda yarandım mən,
İçim çölümün altında.
Tanrı başımın üstündə,
Dünya əlimin altında.

Yaşamağım çılgın istək,
Budur vazkeçilməz məslək.
Günlərim yeraltı çaytək
Axar ilimin altında.

Hər atəşə gərim sinə,
Yandırınlar dönə-dönə,
Kül olsam da, közüm yenə
Qalar külümün altında.

Nə gördümsə gözlərimlə,
Seçdim əyri, düzlərimlə.
Məzarımı sözlərimlə
Qazdım dilimin altında.

ADAM

Allah, bu necə adamdır
Kim nə deyir baxır, gülür.
Özgəsi də yixir, gülür,
Doğması da yixir, gülür.

Hər görəndə adam çəşir,
Bu nə hissdir, aşır-daşır?
Kim ayrıılır, vidalaşır,
Əllərini sıxır, gülür.

Dərd çıxsa da çopur-çopur,
Yenə üzə gülüş hopur.
Həyatında tufan qopur,
Dəli şimşək çaxır, gülür.

Dəli deyil, dəli olsa,
Qırıb-tökər ona qalsa.
Kim nə versə, kim nə alsa,
Adam əvvəl-axır gülür.

Gülüşlə qatır başını,
Həm yazını, həm qışını.
Gecə tökür göz yaşıını,
Səhər üzdən yiğir, gülür.

ÇATMIR

Ruh içimdə haray salmış:
-Dərd üstəyəm, dəvam çatmir.
Nə fayda içimdən çölə,
Səsim çatmir, sədam çatmir.

Həm doğmayam, həm özgəyəm,
Bütövdən qopmuş hissəyəm.
Yarımçıq qalmış cümləyəm,
Nöqtəm çatmir, nidam çatmir.

Bacarsan, alışma, yanma,
Bu nə sirdir, nə müəmmə?
Hər tərəf açıqdır, amma
Boğuluram, havam çatmir.

Bir günəşəm, kütləm ziya,
Həmdəməm ulduza, Aya.
Nur ciləsəm də dünyaya,
Öz dünyama şüam çatmir.

Əl açaraq göyə hətta,
Dua etsəm də həyatda,
İlişir hansısa qatda,
Allahıma duam çatmir.

GİLEY-GÜZAR

Giley-güzər dünyasıdır
Torpaq daşdan gileylənir.
Qış havası duyulduqca
Payız qışdan gileylənir.

Ürək dözmür göynəyəndə.
Bir toxunan söz deyəndə.
Yerində işlənməyəndə
Ağıl başdan gileylənir.

Ağacdən bir meyvə düşür
Bağ köksünə qüssə düşür.
Göz üstünə kölgə düşür
Kiprik qaşdan gileylənir.

Qocalıq insan qocalır.
Gəncliyini seyrə dalır.
Zaman bir kənarda qalır
Ömür yaşdan gileylənir.

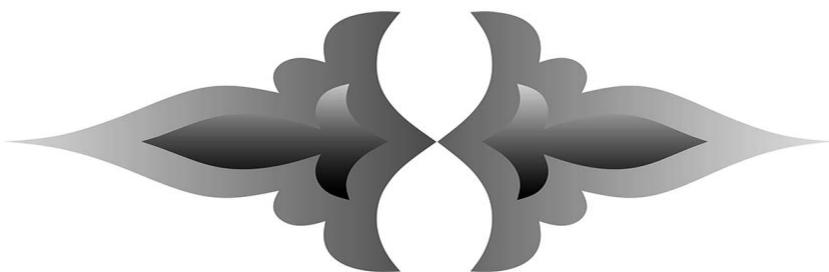
HƏLƏ

Tanrı dərgahından gəldim.
Əmrindəyəm, qulam hələ.
Bəndə qəbul etməsə də,
Tanrıma qəbulam hələ.

Ağlıma məhkum olsam da,
Hissimə qəyyum olsam da.
Cölümdə məlum olsam da
İçimdə məchulam hələ.

Dolmalıyam, daşmalıyam
Çox sədləri aşmalıyam.
Bərkiyib daşlaşmalıyam
Bir duru məhlulam hələ.

Düşünərək dönə-dönə
Başlayıram yeni günə.
Ölüm, mane olma mənə
İşim var, məşğulam hələ.

ƏLİ BƏY AZƏRİ

NAZİRİN QƏBULUNDAN REPORTAJ

(hekayə)

Səhər yuxudan oyananda yoldaşımın yazdığını siyahı stolun üstündə idi, dərhal gözümə sataşdı. Tez telefonumu götürüb gələn mesajlara baxdım, əllilik təqaüdüm hələ köçürülməmişdi, köçürülsəydi mütləq mesaj gələrdi. "Bəs deyirdiniz bütün təqaüdlər artıqlaması ilə bayrama qədər köçürülcək..." - ürəyimdə nazirlik rəsmilərinin də, məlumatı efirdə səsləndirən aparıcıların da qarasına deyindim.

Könülsüz-könülsüz siyahını götürüb baxdım. "Bir hicaz toyuğu, aşın altına qoymaşa, bir kiloqram yarım uzun düyü, 200 qram ən ucuz yağ, bir səba toyuğu, duxovkada qızartmaq üçün..." Elə beləcə də yazılmışdı. Vəssalam. Kompot, marinat evdə varıydı, yaydan tədarük olunmuşdu. Uzaqbaşı iki-üç çörək əlavə etməliydim. Vur-tut, hesablaşsaydım, heç on beş manat eləməzdə. Çox şey istəmirdi ki, həyat yoldaşım. İyirmi manat qazana bilsəydim, özümü bəy balası kimi hiss edərdim. Nə qədər olmasa da, mən axı milyonçu ölkənin vətəndaşıyam.

Amma bu iyirmi manatı harada və necə qazanmalıyım? Bax, əsl problem də elə bu idi. Heç fiziki cəhətdən tam sağlam olanlar səhər obaşdan evdən çıxıb axşama iyirmi manat pulla qayıda bilmirlər. O ki, ola əlil, Qarabağ əlili, ayağının biri dizdən aşağı protez. Hardan və necə qazana bilərdim bu on beş-iyirmi manat?

Bir yandan bu fikirlər beynimi dolaşdırırı, bir yandan da gecəki yuxunun təsirindən çıxa bilmirdim. Gecə yuxuda görmüşdüm ki, hardayıqsa, bir bərlibəzəkli hündür binanın yaxınlığındayıq, çoxlu adam toplaşıb, sanki böyük izdihamdır. Yekəpərin biri əllerində paçka-paçka pul ortada gəzib camaata payla-

yır. Biz iki nəfər qalmış pul paylamağı dayandırıdı. Baxdım ki, hələ pulu qurtarmayıb, əlində xeyli pul var. "Bəs bizə niyə vermirsin?" - deyə soruştum. Qayıtdı ki, özüm bilərəm. Day özüm bilərəm, özüm bilərəm, mən ona nə deyə bilərdim?..

Deməkdən də artıq yorulmuşdum. Müharibədən sonrakı bu iyirmi beş ildə deyə bildiklərimi hamiya deyib qurtarmışdım. Dediklərimin də heç bir təsiri olmamışdı. Məmura demiş, ya lay divara demiş, eyni şeydi, heç bir təsiri, eks-sədəsi, nəticəsi olmurdu. Yavaş-yavaş elə mən özüm də həmin məmurlardan birinə çevrilmişdim. Ayda bir dəfə işiq müfəttişi gəlib danlayırdı ki, niyə borcunu ödəməmisən? Qaz müfəttişi saygacın üstünə quraşdırılmış plasmas qu tunun sindirildiğini irad tuturdu. Su müfəttişi həyət-dəki ağacları niyə içməli su ilə suvardığımı başıma qaxac eləyirdi. İncəvara, nə işığımı kəsirdilər, nə də cərimə eləyirdilər. Bax, beləydi mənim günlərim...

Hə, hələ qonşuların tənəli baxışlarını demirəm. Dalbadal növbəyə düzülən toylar, hüzür yerləri gələndə az qalırdı ki, qaçıb toyuqların hinində gizlənəm. Olmuşdum məmurlardan biri. Hamının danlağını qulaqardına versəm də bircə həyat yoldaşımın buyruğunu yerə sala bilmirdim. Zalimin qızı çox şey istəmirdi ki...

Ömrü boyu qızıl, brilyant adı tutmamışdı. Son beş ildə təzə paltar aldığı yadına gəlmir. Xalalarının, əmiqzlarının köhnəsini alıb götürər, ora-burasını düzəldib geyinərdi. Yamağı elə vururdu ki, elə bilirdin fabrik bəzəyidir, müasir dəbdər. Bir sözlə, istədiyi ancaq evin dolanışılığıdı. İşığımız yansın, qazımız, suyumuz gəlsin, bir də qazanda bisirməyə bir şeylər

olsun.

Uşaqlar yuxudan durmasın deyə sakitcə mətbəxə keçdim. Çayı qızdırmaq üçün qazı yandırdım. Çaydanı qazın üstünə qoymuşdum ki, zəng gəldi. Telefonu cibimdən çıxardıb baxdım, ekranda "Həmzə" yazılımışdı.

Həmzə mənim əsgərlik yoldaşımıdı, müharibədə bir yerdə olmuşduq. İkimiz də eyni gündə yaralanmışdıq. Çox dəqiq, hətta məndən də dürüst birisi idi. Seyrək əlaqə saxlayardıq, amma faydalı işlərdə mütləq bir-birimizi itirib-axtarardıq. Bildim ki, elə-bələ zəng eləməyib. "Bu səhər-səhər xeyirdimi? Yəqin bayramı təbrik etmək istəyir" - deyib yaşıl düyməni basdım.

-Sabahın xeyir, Təhmasib! - Xəttin o başından səsini eşitdim, yuxulu idi, amma təmkinli danışındı, ölüb-itən yoxuydu, deyəsən.

-Aqibətin xeyir! - Mən də təmkinlə cavab verib fasılə etdim, həm uzun-uzadı hal-əhval tutmağı xoşlamırdım, həm də imkan yaratdım ki, sözünü desin.

-Botanika bağına gələ bilərsənmi?

Hirs vurdub başıma! "Ə, indi botanika bağı yeridə?! Kefdəsən? Botanika bağında gözintiyə çıxməq istəyirsən?" - birtəhər hirsimi boğdum.

Həmzə yataqxanada tək yaşayırıdı. Yoldaşı əllil təqaüdünə yaşamağa duruş gətirə bilməmişdi, ayrılmışdı. Oğlunu da götürüb atası evinə qayitmışdı. Dərnəgündə mebel alveri ilə məşğul olan qardaşları öz yanlarında işə düzəltmişdilər. Deyirlər bəzi qadınların tamahı Həzrət Əlinin Zülfüqar qılıncından itidir. Pulu, dolanışıği yaxşı olsa da Həmzənin yaxasından əlini çəkmirdi. Uşaqın alimentini alır, üstəlik, paltar, təhsil, müalicə və başqa xərclər üçün də vaxtaşırı pul tələb edirdi.

-Xeyirdimi? - Özümü toplayıb soruştum.

-İnşallah, xeyir olar. Burda bir qrup əllil qardaşlar, bacılar toplaşmışlıq, nazirliyə, nazirin qəbuluna gedəcəyik.

Son vaxtlar Həmzə dindar olub dindarlara qoşulmuşdu, namaz qılırdı, oruc tuturdu, ibadətlərini edirdi. Pis vərdişlərdən tamamilə kənarlaşmışdı. "Qardaşlar, bacılar" deyəndə az qaldı gülmək məni tutsun. Camaat öz qardaşına qardaşlıq edə bilmir indi... "Görüm, bacısız qalasan səni, vallah, demişdim. Öz arvadından bərk yaridin, indi də gedib "bacılar" dediklərinlə bir arada toplaşırsan. Day bilmirsən ki, yad qızı elə yad qızıdır..."

-Nazırılıkdə nə işimiz var?

-Bəs bu gün əziz gün deyil?! İlaxır çərşənbəsidir axı... dalıncaq da bahar bayramı gəlir. Nazir çərşənbə, bayramımızı təbrik edəcək.

-Nə danışırsan? - Sevincələ soruştum, gözlərimə

işiq gəldi, qəlbim fərəhləndi.

-Həə... Deyirlər ki, adambaşına iki yüz manat pul verəcək.

Şadlığımdan bilmədim neyləyim, telefonu bağrıma basıb öpüm, yoxsa xəttin o başındaki Həmzəni...

-Tez gəl. Elə olsun ki, nazir işə gələndə bizi görəsün.

-Nazir saat neçədə işə gəlir?

-Sən nə qəribə adamsan! Heç xəbərin yoxdur ki, bunlar hamısı saat onda işə gəlirlər...

-Gəlirəm. - Sevincək cavab verib telefonu söndürdüm.

Kefim yüz biri vururdu. Sevindiyimdən nə çay içdim, nə də bir tikə çörək yedim. İki yüz manatın sədasi məni doydurmuşdu.

Hazırlaşib çıxdım.

İki yüz manat... İki dənə qıpqrımızı yüzlük, istisi az qalırdı sifətimi qarssın. Təsəvvür eliyə bilmirdim. Aylıq təqaüdümün yarısından çox idi. Yuxusunu da görmüşdüm. Amma heç inana bilmirdim. Ya mənə çatanda pul qurtaracaqdı, ya da nə isə başqa bir hoqqa çıxacaqdı...

Deyirdilər, yuxu tərsinə yozular, mənim yuxularımsa həmişə çin olurdu. Eybi yox, mənə çatmasa da, heç olmasa onlara paylaşınlar, iyirmi manat Həmzədən borc alaram, bu, evə boş qayıtmaqdan yaxşıdır.

Avtobusda tez-tez əlimi cibimə salıb əllillik vəsi-qəmin yerində olub-olmadığını yoxlayırdım. Avtobusda yaman basabas idi, belə bir əziz gündə, ilaxır çərşənbə gündə bu qədər adam hara gedirdi, görəsən? Eşitmışdım ki, belə basabas avtobuslarda cibgirələr olur. Onları şübhələndirməyə də qorxurdum. Hər dəfə əlimi cibimə salıb vəsiqəni yoxlayanda fikirləşirdim ki, mütləq görüb şübhələnəcəklər. Düşünəcəklər ki, yəqin cibimdə pul var deyə narahatam. Onlara nə var. Cibdə pul tapmayanda acığa düşüb vəsiqəmi çəkərdilər. kim idi mənə vəsiqəsiz iki yüz manat pul verən. Heç əlliliyimə inanmayacaqdılar da, nə olsun ki, çəliklə gəzirəm. Əlliyyi qanan olsayıdlar, elə avtobusdakılar da qanardılar. Bayaqdan ayaq üstə qalmışam, heç olmasa cavanlardan kimsə durub yerini mənə verərdi...

Botanika bağının qabağında avtobusdan düşdüm. Burada xeyli adam toplaşmışdı, içində qadın da vardı, kişi də, uşaq da... çəlikli də, çəliksiz də. Elələri vardi ki, lap qucaqda olan balaca uşaqlarını da gətirmişdi.

Avtobusdan düşüb camaata qoşuldum. Onlar sanki mənim gəlisiyi gözleymişlər, komandasız-filan-sız hərəkətə gəlib üzü aşağıya yön aldılar. Bəlkə də kimsə komanda verdi, ya əli ilə işarə verdi, sadəcə mən görüb-eşitmədim.

-Əkrəmdən bir dənədi. - Qadınlardan kimsə dil-ləndi.

-Əkrəm oğului, oğul. Onu Allah saxlasın. - Bunu başına çalma bağlamış bir arvad dedi, 65-70 yaşlarında olardı, nədənsə diqqətimi çəkdi.

Beləliklə, hərə bir söz deyir, gedirdik. Bu Əkrəm kim idi, arvadlar onu niyə tərifləyirdilər, baş açmır-dim,ancaq təxmin edirdim ki, hər kimdirse, nə vax-tsa burda toplaşanlara yaman yaxşılığı keçib. Yoxsa, kütlə boş-boşuna adam tərifləməz...

Gözüm camaatın arasında Həmzəni axtarırı...

Sısqa yağış yağırdı, külək də əsirdi...

Külək hərdən güclənir, yağışı şiddetləndirir, ca-maatın üzünə çırpıldı.

Birdən baxdım ki, Vəli də camaatın arasındadır.

-Ə, Vəli, sən burda neyniyirsən? - Əl verib görüş-düm.

Vəli tezcə şəhadət barmağını dodaqlarına apardı, yəni sən sus.

Vəli nə əlil deyildi, nə də məcburi köçkün. Heç müharibədə iştirak da etməmişdi. Sağlamlığı da ye-rindəydi, elə bil buz baltasıydı. Yanında da iki gənc addımlayırdı, vid-fasonlarından tələbəyə oxşayırıdlar.

-Bunlar kimdi? - Astadan soruşdum. - Bunların burda nə işi var?

Mənim təsəvvürüm də burada toplaşanlar ya əlil olmaliydi, ya məcburi köçkün.

-Tələbələrdi, çağırdım ki, onlar da bayram payı alınlars.

Daha heç nə demədim.

Nazırliyin qabağına çatanda orada yola yaxın yer-də divarın dibində on-on beş nəfərin dayandığını gördük. Yağışın və küləyin şiddetinə baxmayaraq kefikök görünürdülər.

-Deyəsən, çörək iyi gəlir ha... - Gələnlərdən kimsə onlara söz atdı.

-Nazır indicə keçdi. - Papağının qulaqlarını aşağı sallamış biri sıqaretini sümürüb ağızındaki tüstünü göyə üfürərək gülümsəyib cavab verdi. - Bizi görcək əlini yelleyib salamladı. Yəni ki, gözləyin.

Burda duranların şad xəbəri ağız-ağız dolaşdı, hamının canına bir istilik gətirdi.

Bir-birimizə qısıla-qısıla divarboyu düzüldü. Külək və yağış arada elə şiddetlənirdi ki, nəfəs almağa belə imkan vermirdi, lap əhədimizi kəsirdi.

Telefonumu cibimdən çıxardıb Həmzəyə zəng vurdum, gəldiyimi bildirdim.

-Mən içəridəyəm, qəbul şöbəsində. İndi bir şey öyrənib deyərəm.

-Deyirlər, nazir gəlib keçib. Camaati görüb, sa-lamlayıb.

-Hə, elə deyirlər. Görək də...

Yaman ümidiyyidim. Həmzəyə çox inanırdım. O, indi nəsə edəcəkdi. Yoxsa, mən burda nə gəzirdim. Basırıq olsa, camaatın arasında itib-batardım.

Bir saatə yaxın beləcə gözlədik. Əllillər üzümə-mək üçün sıqaret çəkir, köhnə xatirələrini danışır, öz aralarında zarafatlaşırırdılar.

Əllillərdən biri ucadan danışırı.

-Baxın, diqqətli olun. İndilərdə kimsə gəlməlidir, camaati siyahiya almalıdır.

-Həə, həmişə belə olur... - O birisi onun sözünü təsdiqlədi.

-Nə siyahıbazlıqdır! - Başqa birisi onun sözünə etirazını bildirdi. - Bir belə adamı burda, bu yağışın, küləyin qabağında siyahiya almaq olar..?

-Bəs nə təklif edirsən?

Guya ki, bunların təklifini soruşan vardi... Guya ki, nazir bunların sözü ilə hərəkət edəcəkdi. Elə də arxayın-arxayın danışırırdılar ki, elə bil nazir bunlar-dan hansınınsa bacısı oğlu yedydi.

-Yuxarıda, bina ilə hasarın arasında boş yer var. Camaati yiğsinə ora, pulu paylayıb buraxsınlar.

-Sən lap qoyunu mağala yiğib sağdırın baş çoban kimi danışırsan...

-Sən lap hərbi strateglər kimi danışırsan... Böyük əməliyyatçısan.

Hərə bir söz deyirdi...

Bu zaman nazırliyin qabağından biri tövsiyə-töv-siyə gəldi.

-Orda deyirlər ki,ancaq əllillərə. Qalanları gözlə-məsinlər.

-Nə danışırsan? - Ağzı yaşmaqlı, dolu bədənli bir qadın dilləndi. - Başlarını yararam. Martin yeddisi bütün günü burda yağışın altında siyrik vurmüşəm. Müavin özü məni görüb. Deyib ki, martin on doqquzu gəlin, hamınızı yola salacağıq.

Qırx-qırx beş yaşlarında olan arıx, sısqa bir kişi qabağa yeridi. O, əlil arvadı, üç uşağı ilə gəlmişdi. Uşaqlardan ikisi azyaşlıydı, birini - lap balacanı qu-cağına almışdı, o biri balacanın isə - hardasa 4-5 yaşı olardı, arvadı əlindən tutmuşdu.

-Mən onlara göstərərəm ancaq əllillərə... Bəs biz zəllillər neyləməliyik. - Dedi. - Biz adam deyilik? Biz bayram keçirməməliyik? Normal bir iş versin, gedib işləyim, ailəmi özüm dolandırırm. Kopoyoğluyam eyə bura gəlsəm...

-Uşaqlarına yazığın gəlsin. Onları burda saxlayıb sətəlcəm eləmə. - Yaşlı kişilərdən kimsə tövsiyyə verdi.

-Uşaqlara görə burdayıq. - Arvadı cavab verdi. - Uşaqlar olmasa kimdi bizi sayan...

-Onda get gir içəri. Sözünü de. De ki, soyuqdur,

uşaqlar xəstələnəcəklər, insafınız olsun.

Deyəsən, ərinin ağlına batdı. Arvadı ilə uşaqlarını da götürüb binaya tərəf getdi. Dayanmadan binanın giriş qapısına yaxınlaşdı. Qapıda dayanan polis nəfəri ilə əl-qol ölçə-ölçə xeyli danişdi. Sonra geri qayıtdı. Ağacın dibinə qısılib bir siqaret yandırdı.

Həmzəyə zəng eləmək istəyirdim ki, özü gəlib çıxdı.

-Nə fikirləşirsin? - Soruştum.

-Hər şey əllinin əlliyyədir. - Yenə öz fəlsəfəsini atdı ortaya.

-Yəni nə?

-Ola da bilər, olmaya da bilər.

-Bəs onda məni bura niyə çağırımsın?

-Evdə oturub nağayıracاقدۇن؟ Dur burda, bəlkə alındı.

Onun belə danışmağı olub-qalan ümidi də üzdü.

-Gecə yuxusunu da görmüşdüm. - dedim.

-Yuxular tərsinə yozular. - Bayaq tanış olduğumuz Aydın belə dedi.

-O yuxuları ki, mən görürəm, onlar ancaq düzünə yozulur. - Mən də inadımdan əl çəkmədim.

-Lap yaxşı. - Vəli də söhbətə qosuldu. - Deməli, pul paylanacaq! Sənə və daha bir nəfərə çatmasa da olar. Adama beş-on manatdan yiğib sənə də bayram payı düzəldərik, evə əlibos getməzsən.

Vəli mənə ürək-dirək verdi. Baxdım ki, bayaq Vəlinin yanında olan tələbələr yoxdur.

-Bəs tələbələr hamı?

-Dözə bilmədilər. Üşüdülər, çıxıb getdilər.

-Deyəsən elə ən ağıllı işi onlar görüblər.

-Baxın! - Aydın aydınlıq gətirdi. - Elə nazirlik işçilərinin istədiyi də budur. Əsas odur ki, nazir keçəndə camaati özü görüb. Bunlar istəyir ki, adam azalsın. Nazirdən çox pul qoparıb camaata az paylaşınlar.

-Artığını da öz ciblərinə qoysunlar. Eləmi?

-Əlbəttə!

Elə bu vaxt nazirlik rəsmilərindən bir nəfər bina-dan çölə çıxdı.

-Avratlar, irəli! - Kimsə komanda verdi.

Beş-altı arvad qabağa düşüb binaya tərəf getməyə başladı. Kişilər də onların arxasında düzdülər.

-Bax, bunlar Qarabağı da belə veriblər. - Boynuna qırmızımtıl şərf dolamış, Gürcüstan ləhcəsi ilə da-nışan 60-65 yaşlarındakı bir kişi belə dedi. - Mən heç buralı da deyiləm. Ancaq o vaxt könüllülərə qosulub Qarabağda döyüşə yollanmışdım. Hansı rayonda bir az güclü döyüş gedirdi, arvadları qabağa verib, rayondan çıxırdılar.

-Day arvadları niyə qabağa verirdilər? - Soruştum. - Özləri qabağa düşüb rayondan çıxa bilmirdi-

lər?

-Hər rayonun çıxışında polis dayanırdı, camaati çıxmaga qoymurdu. Deyirdi gedin, vuruşun. Onda kişilər arvadları göndərirdi polislərin üstünə, qarışılıq yaradıb çıxırdılar. Bilirdilər ki, polislər özlərininkinə gülə atmazlar.

Biz də camaatin arxasında yaxınlaşdıq ki, görək nazirlik rəsmisi nə deyir.

Nazirlik rəsmisi orta yaşılı, dolu bədənli birisiydi, çox da hündürboylu deyildi. Əynində bahalı göyüm-tül kostyum vardı.

-Əkrəmin köməkçisidir, tanıyırıq. - Kimsə tanışlıq verdi.

-Sizə kim deyib burası toplaşmışınız? Kim deyib ki, nazir bayramınızı təbrik edəcək? - Əkrəmin köməkçisi yaman diri-diri danışındı.

-Necə yəni kim deyib? - Bayaqkı ağızı yaşmaqlı, dolu bədənli arvad cocudu. - Martin yeddisi müavin özü şəxsən mənə deyib.

-Bayaq nazir özü keçəndə də bizi gördü, əlini yel-lədi, yəni ki, gözləyin. - Kişilərdən biri qadının sözünü nə qüvvət verdi.

-Əkrəm xeyirxah adımdır.

-Hər il belə edir.

-Bizi heç vaxt naümid qoymayıb.

-Allah onun canını salamat eləsin.

Arvadların səsi bir-birinə qarışdı.

-Yaxşı, gözləyin, mən indi məruzə edərəm, görək nə deyir.

Əkrəmin köməkçisi dedikləri adam qayıdırıb bina-yaya daxil oldu. Camaat isə sevinə-sevinə bayaqkı yeri-nə - hasarın dibinə axıṣdı. Hava heç açılmaq bilmirdi. Yağış yağır, yağırdı, külək də ara vermədən əsirdi. Corabımıza qədər islanmışdıq, soyuq lap iliyimi-zə işləyirdi.

-Vəli, necəsən? - Hiss etdim ki, soyuqdan tir-tir titrəyir.

-Mən heç Sibirin soyuğundan qorxmamışam. - Vəli özünü sindirmədi.

-Buranın soyuğu daha təhlükəlidir, nəmişlikdir, rütubət coxdur. - Aydınlıq gətirdim.

Beləcə, söhbət edə-edə dəha bir saatı yola verdik getdi. Deyəsən, yağış bir az səngimışı, külək isə öz şıltaqlığından əl çəkmək istəmirdi. Birdən bayaqkı göyüm-tül kostyumlu nazirlik işçisi, Əkrəmin köməkçisi dedikləri adam binanın qapısında göründü.

-Avratlar, irəli! - Qeyri-ixtiyari həmin komanda səsləndi.

Arvadlar qabaqda, kişilər də onların arxasında qa-piya doğru axıṣdılar. Soyuğun iliyə işləməsinə bax-mayaraq xəcalət təri mənə basdı. Bir bayram payın-dan ötrü, o da olacaqdı, ya olmayıacaqdı, bilmirdik,

oğlum yaşında birinin, nazirin köməkçisinin qabağına yüyürməyimizə utandım. İnanın, yer yarılsayıdı, yerin altına girməyə razı olardım, nəinki onun qabağında aciz-aciz boynumuzu büküb gözləməyə... Tüpürəsən belə yaşayışa. Bu nə həyat idı bizə yaşıdırı Tanrı?

Papağımı yuxarı qaldırıb alnımın, boynumun tərini səhərdən burnumu silməkdən nəmləmiş cib dəsmalımla sildim.

Axın böyük idi deyə binanın qabağında nə danışdıqlarını eşidə bilmirdim. Saata baxdım, on iki qırx yeddini göstərirdi. Kamal dedikləri nazir öz əshabələri ilə hardasa bir neçə dəqiqədən sonra nahar fasiləsinə çıxacaqdı. Bayramqabağıydı deyə qısalılmış iş günü hesab olunurdu. Nazirliyin bütün işçiləri nahar fasiləsinə yollanacaq və geri qayıtmayaçaqdılar. Binada bir neçə nəfər növbətçilik çəkənlər qalacaqdı. Bunu dəqiq bilməsəm də ehtimal edirdim, fəmmim mənə belə deyirdi.

-Yaxşı, burada durmayın, keçin qəbul otağına. İndi tapşırıq veriləcək, sizinlə məşğul olacaqlar.

-Allah sizi qorusun! - Başı çalmalı qadın bunu deyib qabağa düdü, axın binanın yan tərəfinə yön aldı. Qəbul otağına giriş binanın sol tərəfindən idi.

-Durun! - Özümdən asılı olmayaraq səsləndim. - Getmeyin!

Göyümtül kostyumlu mənə tərs-tərs süzüb binaya daxil oldu.

-Sən nə danışısan e... - Kimsə mənim sözümə ağızını büzdü. - Eşitmədin? Kişinin oğlu dedi ki, indi tapşırıq veriləcək.

-Nə tapşırığı? İndi onlar aradan çıxacaq. - Mən də əsəbi cavab verdim. - Demədi ki, camaati töbrik edib yola salacaqlar. Dedi məşğul olacaqlar. Məşğul olmaqları isə, indi görəcəksiniz necə olacaq.

Çəliklilər çəliklərini taqqıldada-taqqıldada mənə tərs-tərs süzərək yanından keçib getdilər, binanın sol tərəfində qəbul otağına doluşan camaata qarışdlar. Əllərində əlacları olsayıdı çəlikləri ilə təpəmi odlayardılar. Çəliklərini yere düzülmüş səki daşlarına bərk-bərk döyəcləyərək hirsələrini ağılı-qaralı bəzək daşlarının üzərinə tökürdülər.

Qəbul otağı çox da böyük deyildi, harda isə səksən-doxsan adam güclə yerləşərdi, ora adamlı zıxçama dolmuşdu. Adamların qalanları pilləkəndə və binanın yan tərəfində sıxlışmışdılar ki, imkan yaranan kimi qəbul otağına soxulsunlar.

Bu vaxt iki nəfər nazirlik işçisi əllərində kağız, qələm, gelib divarın dibinə qıslaraq siyahı tərtib etməyə başladılar. Bayaq mənə kinli-kinli süzən çəliklilərdən biri üzünü mənə tutmasa da ünvanıma deyməyə başladı.

-Bildiklərini də danışırlar, bilmədiklərini də. Görürsünüz ki, Əkrəm yekdir.

-Əkrəm qardaşdır. - O biri çəlikli də onun səsinə səs verdi.

-Allah onu min budaq eləsin! - Pilləkəndə dayan arvadlardan biri bunu eşitcək dilləndi.

Binanın tinində dayanmışdım deyə o biri tərəfdən çıxan maşın kartejini gördüm. Dörd-beş zil qara rəngli maşın şütyüb yola çıxdı və sürətlə uzaqlaşdı.

-Getdilər! - İstəməsəm də dedim.

Bu dəfə çəliklilərlə bərabər nazirlik işçiləri də mənə tərs-tərs süzdülər, amma heç nə demədilər.

Daha bir neçə dəqiqə keçdi. Siyahı vərəqini dolurdular. Nazirlik işçilərindən biri o birisindən də siyahını alıb dedi:

-Mən siyahını içəri keçirirəm. Sən o biri tərəfdən de, pəncərəni açıb qəbul eləsinlər.

"Deməli, bunlar da aradan çıxırlar. Bu qədər adamı aldatmaq nə qədər asan imiş?" - deyə fikrimdən keçirdim.

-Axı hamını yazmadınız... - dedim.

-Sən qarışma. - Yaxınlığında duran çəliklilərdən biri hirsə qulağıma piçildədi, bu dəm lap çəliyini başına endirəcəyini də gözləyirdim. - Onlar nə etdiklərini yaxşı bilirlər.

Bu dəm telefonuma zəng gəldi, Həmzə idı.

-Hə, eşidirəm.

-Sən hardasan?

-Çöldəyəm.

-Mən qəbul otağındayam. Burda bütün pəncərələr bağlıdır. Orda nə var, nə yox?

-Heç nə. Əkrəm getdi. Burda siyahı yazırlar.

-Fikir vermə, boş şeydi.

-Nə boş şeydi? Əkrəmin getməyi, yoxsa siyahı tutmaqları?

-Elə hər ikisi. Keç gəl içəri.

Elə bu vaxt siyahıları götürüb içəri keçmək istəyən nazirlik işçisi pilləkənlərlə yuxarı qalxmağa cəhd göstərirdi.

-Yol verin, yol verin, siyahını içəri keçirsinlər. - deyib nazirlik işçisinin arxasında düşdüm ki, görün bu oyun nə vaxt və necə bitəcək.

Adamları itələyə-itələyə, "zəhmət olmasa, yol verin", deyə-deyə birtəhər pilləkənlərin yuxarısına qalxdıq.

-Mustafayev Rizvan, Cəfərov Sadiq! - İçəridəki kişilərdən kimsə sanki siyahı oxuyurmuş kimi tanıdlıqlarını səsləyirdi.

-Canəliyeva Gülpəri, Hətəmova Yazdagül! - Qəbul otağının girəcəyində gur toplاشan qadınlardan da biri eyni imitasiyanı təkrarlayırdı, tanıdığı qadınların adlarını çağırır, məzələnirdi.

-Deyəsən, qızışıblar, soyuğun təsiri keçib. - dedim.

Adamları yara-yara birtəhər qapıdan içəri keçə bildik.

-İmkən verin, siyahını pəncərəyə çatdırın. - Ucadan səslənirdim ki, camaat yol versin.

Güç-bəla ilə adamların arasından keçib sağ küncdəki pəncərəyə yaxınlaşdıq. Pəncərənin şüşələri tünd qara rəngli idi, görünür içəridən pylonka yapışdırılmışdır ki, çöldən içəri baxanda görünməsin. İçəridə oturanlar isə qəbul otağında gözləyənlərin hərəkətlərini izləyə bilsin. Baxmayaraq ki, dörd bir tərəfdə kamerası quraşdırılmışdır, yenə də göz nəzarətinə ehtiyacları vardı.

Nazirlilik işçisi pəncərəni döyən kimi arxadan açılar, sanki onu gözləyirmişlər. Baxdim ki, bayaq çöldə ikinci siyahını yanan məmurdu. Mənim onu gördüyümdən siyahını cəld alıb pəncərəni bağladı. "Bu basa-basa düşməyin nə lüzumu, siyahını elə o biri qapıdan da apara bilərdilər" - deyə düşündüm.

Siyahi gətirən məmur gəldiyi kimi də çətinliklə camaatın arasından keçib geriyə qayıtdı.

Çəliklilərdən bir neçəsi sıqaret çəkmək istədiklərini bildirdilər və nazirliyin əməkdaşının arxasında çölə çıxdılar.

Kimsə sol tərəfdə divarımı, qapınımı möhkəm möhkəm döyücləməyə başladı.

-Açınnnn!

-Niyə hörmətsizlik edirsınız? - Qadınlardan kimse səsləndi.

-Əkrəmdən də başqa nazirlər var. Gedin görüm, onların qapısına gedə bilirsınız? - Başqa bir qadın ona qoşuldu.

Deyəsən, qapını döyürdülər, çünkü ikinci dəfə döyücləmədə qapı açıldı və yoğunqarın bir nazirlilik işçisi ordan çıxdı.

-Nə var? Noolub? Niyə döyücləyirsınız? Voopşə, burda durmayın, çıxın bayira.

Camaati qapıya doğru itələməyə başladı.

-Çıxın də... Nə durmusunuz? Sizi o biri tərəfdə qəbul edəcəklər.

-Getdik o biri tərəfə. - Xoş xəbər eşidibmiş kimi pilləkənin başında duranlardan biri ucadan səsləndi.

- O bir tərəfdə qəbul edəcəklər.

İndi də axın nazirlilik binasının o biri tərəfinə yön aldı. Heç üçcə dəqiqə keçmədi ki, qəbul otağı boşaldı. Nazirliyin əməkdaşı içəridən qapını açarla bağladı, bu mənim diqqətimdən yayınmadı.

"Bu da son! Bu da toplaşanların dilindən düşməyən tərifli, gülməşəkər nazırın pərəstişkarlarına, fanatlarına bayram təbrik!" - deyə düşündüm və inspektiki olaraq axının arxasında getdim.

Yağış kəssə də külək əsməyindəydi...

Camaat hasar boyu bayaqkı kimi bir-birinə sıxılaraq düzülmüşdülər.

"Yazıq camaat! Hələ də ümidiidlirlər ki..."

Qadınlar iki-bir, üç-bir komalaşış danışır, kişilər sakit-sakit sıqaret çəkirdilər...

Beləcə, özlərinə təsəlli verirdilər.

Saat üçdə nahardan qayıdacağını, quş dimdiyində balalarına yem götirdiyi kimi nazir də bir cib dolu onlara pul götirəcəyini, onları bayram münasibətilə təbrik edib yola salacağını düşünürdülər. Necə də xoşbəxtildilər!

Uşaqları ilə gələn kişi lap balaca sağlığını qucağına alıb o baş-bu başa gozışır, havalanmış adam kimi öz-özünə danışındı. Uşaqın sifəti bayaq qıpqrırmızıydısa, indi bozarmışdı, qanı çəkilməkdəydi.

-Uşağı yazığın gəlsin, xəstələndirəcəksən. - dedim.

O da dönüb məni tərs-tərs süzdü. Bu gün hamı mənə günahkar kimi baxırdı, sanki mən qoymurdum nazir gəlib onları təbrik etsin, bayrampulu paylaşın.

-Nə tərs-tərs baxırsan? Get onları başa sal! - Binanı göstərdim. - De ki, körpə uşaqlara yazığınız gəlsin, daha gözləyə bilmirlər.

Deyəsən, ağlına batdı. Söylənə-söylənə binaya tərəf getdi. Girişdə kiminləsə bir xeyli danışış geri qayıtdı. Giriş qapıları şəffaf şüşədən olduğundan içəri görüñürdü.

Hardasa, nahar fasiləsinin qurtarmasına az qalmış qadınlar nazir gələn yola yığışdılardı. Onlar aldandıqlarını indi-indi dərk etməyə başlayırdılar, amma artıq gec idi. Nazir nahara getmişdi, çətin ki, qayıdardı.

Bəlkə də hələ dərk eləmirdilər. Sadəcə, gözləməkdən bezmişdilər deyə yola toplaşırdılar ki, nazirin qabağını kəsib bayram təbriklərini tezleşdirsinlər.

Doğrudan, bu nə münasibət idi? Zorla kimisə məcbur eləmək olarmı ki, sənin bayramını təbrik etsin? Məgər zorla mərhəmət olur?

Bu zaman iki ortaboylu, dolu bədənli, görünüşlərindən bürokrat məmurların nazirlilik işçisi bina-dan çıxbı onlara tərəf gəlirdi. İkisinin də başında kepkası vardı, əlləri ilə kepkalarının dimdiyindən bərk-bərk yapmışdılar ki, külək başlarından çıxarıdib aparması. Onlar yaxınlaşan kimi adamların dörəsinə düşdülər.

-Nazir hamının bayramını təbrik edir!

-Sağ olsun!

-Var olsun!

-Allah onun canımı salamat eləsin!

-Əkrəmdən bir dənədi.

Yerbəyerdən səsləndilər, məmura sözünün gerisini deməyə imkan vermədilər.

-Sakit olun! İmkan verin görək nə deyir. - Qırmızı zimtıl şərfli kişi camaata çəmkirdi.

-Özünüzü yormayın. - Nazirlilik rəsmisi davam etdi. - Sizdən kimsə hörmətsizlik edib, qəbul otağında olarkən qapını bərk-bərk döyücləyib. Nazir də buna görə inciyib. Bayram payı olmayıacaq. Bizi də incitməyin, özünüüz də, dağılışın evlərinizə.

-Necə olmayıacaq?

-Neçə saatdır gözləyirik.

-Tezdəndən burdayıq. Onda deyəydiniz.

-Səhər-səhər deyəydiniz, biz də avara olub gözləməzdik.

-Yalan danışırsan, Əkrəm belə oğul deyil.

-O, heç vaxt bizi ümidsiz vəziyyətdə qoymayıb.

-Nə hörmətsizlik?! Qapı döyüclənəndə Əkrəm hardaydı ki..? Özünüzdən söz çıxardırsınız.

Nazirlilik rəsmisi əlini yuxarı qaldırdı ki, sakitləşsinlər.

-Bizə indi xəbər gəldi. Biz də dərhal çatdırıldıq ki, daha gözləməyəsiniz.

Kənardakı yaşılı, dolubədənli qadın durub müşahidə edirdi.

-Sizi görüm qanınıza boyanasınız. - dedi. - Gör necə də haram yeyib şişiblər. İndi də pulu alıblar, istəyirlər ki, camaati aldatsınlar.

Deyinən qadına diqqət artırdı. O, bunu görüb üzünü çəliklilərə tutdu:

-Nə üzümə baxırsınız? Ermənilərə gücünüz çatmayıb, çatmayıb. Bunlardan da qorxacaqsınız? Onların ikisini də al-qana boyayıb buraxın getsinlər rəislərinin yanına. Bax, bu olsun bayram təbriki. Yoxsa Qarabağda erməninin qabağında qızınızın birin qoyub gəlmisiniz, bunlar deyəni də peysərə verirsiniz. Adınızı da qoymusunuz Qarabağ əlili. Hanı sizin hökmünüz?..

Nazirlilik rəsmiləri əllərini sallayıb qollarını yelləyə-yelləyə çıxıb getdilər. Başı çalmalı, ağızı yaşmaqlı qadın onları arxadan səslədi.

-Bir dəyqə əyaq saxlayın. - Məmurlar dayanıb geri döndülər. - Gedin nazırınızə deyin ki, onu görüm qan quşsun. Elə sizi də, bu əziz gündən demişəm, qanınıza bələnəsiniz. Siz ki, bu gün bizə bir belə zülüm verdiniz... .

Aydın qolumu dümsüklədi.

-Taniyırsan o qadını?

-Yox! - Cavabını verdim. - Hardan tanıyorum? Birinci dəfədir görürəm.

-Ona da "ağzı dualı Fizzə" deyərlər. On gün keçməz, duası qəbul olar, görərsən...

Camaat çəşqinqılıq içində dinməz-söyləməz yavaş yavaş dağılışmağa başladı.

Suyu süzülə-sützülə kor-peşman geri qayıtdım.

Evə girəndə plovun iyi ciyərlərimə doldu. Bəhbəh!

-Qırmızı toyuğu uşağa kəsdirdim. -İçəri keçən ki-mi əlimin boş olduğunu görən həyat yoldaşımın ilk sözü sifetimdə sillə kimi partladı. - Nə etməliydim? Bu bayram günündə uşaqları umsuq eləməyəcəkdir ki...

-Axı o toyuq gündə birini yumurtlayırdı... - Elə dedim ki, elə bil qırmızı toyuq gündə bir qızıl yumurta yumurtlayırdı.

Dillənmədi.

Gündə bir yumurta verən toyuq da belə getdi.

Başımı bulayıb içəri keçdim. Kompyuterin düyməsini basdım. Paltarımı dəyişib qayıdana kimi kompyuter açıldı. Bir az internetlə başımı qatdım.

-Çay içmirsenmi? - Yoldaşımın səsi fikirdən ayırdı.

Yaxşı ki, bu çay içmək vardi. Durub masaya yaxınlaşdım. Masada bir şəkərbura ilə pürrəngi çay məni gözləyirdi.

Pultu götürüb televizoru yandırdım. "Ümid.TV"-də xəbərlər gedirdi. Matışka sıfətli birisi tövşüyyə-tövşüyyə danişirdi:

-Novruz bayramı münasibətilə nazir iki yüz Qarabağ əlilinin ailəsini sevindirib. Hər bir ailə başçısı ilə görüşüb, bayram hədiyyəsi olaraq iki yüz manat nəğd pul verib.

Ekranda bizi göstərirdilər. Nazirliyin qabağında toplaşdığını, göyümtül kostyumlu ilə danışığımızı, qəbul otağındakı basa-bası, nazirlilik işçisinin çəliklilərin siyahısını tutmasını...

Təəccüb məni bürüdü: "Axı ərazidə çəkiliş olmayıb. Onlar bizi necə çəkiblər?"

Həyat yoldaşım şübhəli-şübhəli məni süzdü.

"Bəs niyə əlibəs gəlmisən?" - baxışlarından oxudum.

"Vallah, yalan deyirlər" - qənd qabından konfet uğurlamış uşaq kimi məyus-məyus onun gözlərinə baxdım.

"Mən cəhənnəm, o boyda televiziya doqquz mil-yonun gözünə baxa-baxa yalan danışacaq?" - sual dolu baxışlarını üzərimdə gəzdirib mətbəxə keçdi.

Nitqim tutulmuşdu, heç nə deyə bilmirdim. Dívanda oturub gözümü televizorun ekranına zilləmişdim. Buza dönmüş çayımı da içmirdim. Televizorda danışılanları da eşitmirdim, çünkü qulağımı o başı çalmalı qadının səsi yağır eləmişdi.

"Nazirə deyin ki, onu görüm qan quşsun. Elə sizi də qanınıza bələnəsiniz. Siz ki, bu əziz gündə..."

Aurasından çıxa bilmirdim, heç vaxt belə qarğış eşitməmişdim.

SAQİF QARATORPAQ

BİR BAHAR ÇƏLƏNGİ

Mən sükutun dilini elə gözəl bilirom,
Mənim kimi susmağı daha kimsə bacarmaz.
Gülə-gülə ağlayıb susanların içində
Zalim, mənim adımı birinci sıradə yaz...

Bu səhər də oyandım, şükür, hələ ki, sağam,
Şirin yalanlar deyib azdirmışam ölümü...
Sırr deyil ki, qoy deyim, ürəyimdən asmışam
Adının baş hərfinə uzanan sağ əlimi.

Daha bizdən danışmaz o küçə də, o yol da,
Başı elə qarışib təptəzə nağıllara.
Bir xatirə boynunu büküb içimdə ağlar,
Hər gecə köks ötürüb boylanar uzaqlara.

Bəlkə şirin yuxuymuş başımıza gələnlər,
Ayrılığa "sağ ol" de, bizi yaxşı oyatdı.
Ayağımın izini göz yaşları yuyandan
Nə varsa bu ömürdə, elə hamsı boyatdı.

Elə də çətin deyil, vallah, bəhanə tapmaq,
Nə var nağıl uydurub özünü aldatmağa.
Hər gecə üz-gözümü yuyub ay işığında,
Gedirəm bir misranın qolu üstə yatmağa...

Bir adam da tapmadım, ürəyimi boşaldım,
Nə yaxşı aq varaq var - hırsımı soyutmağa.
Mənimki çoxdan keçib təsəllidən, bilirəm,
Daha heç can atmırıam qəlbimi ovutmağa.

Bildim, heç vaxt düzəlməz bu dəvənin donqarı,
Lap yüz dəfə keçirsən bir iynənin gözündən.
Özünə bir yuva tik yaxından, yaddan uzaq;
Sənə nə bu dünyadan əyrisindən, düzündən...

Mən elə islanmışam bir sevda yağışında,
Min ildə günə tutsan çıxmaz canimdakı su.
Bu acı xatirənin qara üzü ağarmaz
Lap istəsən hər gecə onu göz yanında yu.

Əlin bir yana çatmaz, sözündən çıxsa ürək,
Yaralı bir quş kimi az qalır ruhun uça...
Bircə anın içində təzədən doğularsan
Söykəyib kürəyini bir misraya astaca.

Bir baxsan, ay da doğdu, düşür bir qərib axşam,
Sığınib yuvasına çardaqdakı qumrular.
Nə var çıxıb getməyə... elə də asan deyil...
Gör nə qədər yolunu həsrətlə gözləyən var.

Qismət olsa, görüşərik nə vaxtsa,
Ya baharda, ya payızda, ya qışda.
Bircə mənə öz yanında yer saxla,
Ya ayaqda, ya ortada, ya başda...

Giley eylər, mənə, səndən razılar,
Qəm göyərdər həsrət yazan yazılar.
Tumurcuqdu sinəmdəki arzular,
Solub gedər bircə soyuq baxışda.

Bəxt gəmisi dönər, dönməz, nə deyim...
 Fərq eləməz qınasan da fələyi.
 Cadar-cadar bir səhradı üzərim,
 Nə bitirər gözündəki yağışda?

Məni gəzir nə zamandı bir ölüm,
 Demək mənə çox heyrandı bir ölüm...
 Məndən ötrü sərgərdandı bir ölüm,
 Ya yoldadı, ya gözdədi, ya qaşda.

Hər xatirə - əl çatmayan bir ada,
 Son ümidi barı vermə gəl bada...
 Bir ömürə pəncərədi bu sevda,
 Ya gülə tut, ya naxışda, ya daşda.

Mən unuda bilmirəm başıma gələnləri,
 Üzərim unudulmuş xatirə qəbristanı.
 Yaddaşından boylanır aynəbədli bir daş ev,
 Bir də hələ bitməyən bir sevdanın dastanı...

Xəzəl olmuş ömrümün illər sarı yarpağı,
 Öz əlimlə qoparıb göz yaşımında axıtdım.
 Ha dolandım, ha gəzdim yaxın, uzaq yolları,
 Tüstüsü burum-burum bir ocağa qayıtdım.

Üzərimi üzüdüür o apreldə yağan qar,
 Çiçəyini don vurmuş qoca ərik ağacı...
 Səfil küçə ititək qapımızdan qovmuşduq
 Tutub qar topasına biz onda ehtiyacı.

Qarı deşib çıxmışdı novruzgülü eşqimiz,
 Xəbəri yoxdu hələ ayrılığın qışından.
 Üçgünlük ay kimiydi o vaxt uşaq üzərim,
 Beşdaş yığan vaxtimdə küçənizin daşından.

Güzgülənir gözümüzdə indi neçə xatirə,
 Kölə kimi izləyir məni hayana qaçsam.
 Bəlkə elə yuxudu bir ömür gördükərim,
 Bəlkə elə nağıldı... bitməz bir qış danışsam...

Günlər qoymur gün görəm,
 heç bilmirəm hirsimi hara tökəm, öldürəm...
 çıxmaga yerim də yox,
 hərdən özümdən çıxım.

Qoy hirsimi, hikkəmi elə özümdən çıxım.

Qış günü gödək olur,
 heç isitmır adamı...
 Üzəyimdə islanmış, üzüyən ümidləri
 sərəm günə, qurudam.

Könlümdə yaz həsrəti,
 bu qışdan da keçərəm.
 Bu qədim xarabada axtarış su tapmasam,
 göz yaşımı içərəm!

Mən bir sevda yolçusu,
 lap əzəldən yoldayam...

Qoymuram köhnə yaram bir azca qaysaq tuta.
 Göz yaşlarım quruyub,
 min ildi ağlamıram...
 halıma üzülməsin gəndən baxıb gedənlər.

Sizi də saxlamıram,
 yolunuz açıq olsun, məndən çıxıb gedənlər!

Harda olsam,
 mənə bir pəncərə verin,
 bir ovuc göy üzü,
 bir damla dəniz,
 bir zərrə günəş...
 ilıq şüaların işığında yuyunsun fikirlərim.

Harda olsam,
 gözlərimdən baş alıb
 getsin üfüqlər,
 Baxışımı üsütsün dağların qarı,
 könlümdə ləpələnsin
 dənizin suları.

Harda olsam,
 yuxuma layla desin anadılın səsi,
 eyvanımı isitsin
 etcə balaları civildəşən qaranquşun nəfəsi.
 Bir əlçim bulud da bəsimdi...
 sıxım közərən həsrətimin üstünə.

Bir ömür yetər mənə,
 ulduzları muncuq-muncuq
 İydə qoxulu bir gecə,
 bir masa,
 bir qələm,
 bir ağ varaq.

Bir də
 təzəcə doğulan
 pişik balası kimi
 gözləri açılacaq bir sabah...

Yenə çatdı qaşını
ömrün qərib axşamı...
Sevgi öldürmür, ancaq
dəli edir adamı.

Korun-korun,gizlicə
tüstüleyir bir ocaq.
Ürəyimin ağrısı
gözlərimə çıxacaq.

Bu da qismətdi belə,
yazılıb alnımızı.
Bəlkə heç görüşmədik,
vədə vermə bu yaza...

Belə sevgimi olar?
Bu ki divanəlikdi.
Könlüm arı şanıtek
baxsan dəlik-dəlikdi...

Yollar elə uzaqdı,
Bəlkə gələ bilmədim.
Gözlərinin yaşını
Heyif, silə bilmədim...

Hər gün yollara baxıb
çox ağlama,nə olar...
O körpə ümidini
sellər yuyub aparar.

Bu dünyada heç kimin
Bircə gülü solmasın.
Gəlib səni tapacam
əgər dəli olmasam...

Bəlkə də ən çətini
geri dönməkdi elə.
Qoyub gəldiyin ocaq
demə dönübmiş külə...

Sel yuyub,su aparıb
sən getdiyin yolları.
Qurumuş budaq kimi
düşüb yana qolların...

İndi könül evinin
divarı göy mamirdi.
Tavanı damır elə,
deyirsən,nə yağmurdu?

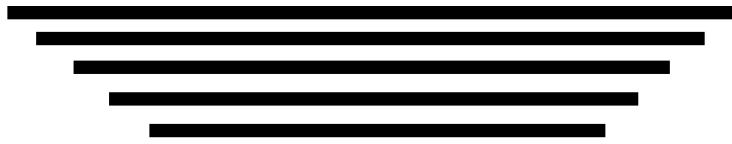
Təzə ocaq çatmağa
bir dənə kibritin var.
Bu yağmurlu havada
o da çətin alışar...

Payız gəldi, çisək yağış başladı,
Payız gəldi, getməyə yer tapmadım.
Sənə gəldim, kipriklərim qurusun,
Sənə gəldim, ürəyimi oda tut...
Heç bilmirdim, bildim, elə ağrıldım...
Yollar elə sonsuzluğa dönürmüş,
Yollar üzü ayrılığa gedirmiş...

Payız gəldi, sazaq aldı könlümü,
Payız gəldi, yarpaq-yarpaq üzüdüüm.
Sənə gədim, qəlbi islaq, üstü yaş...
Sənə gəldim, nəfəsinə isinim...
Heç bilmirdim... bilməyəydim elə kaş...
Yuva olmaz əllərimə əllərin,
Kölgə salmaz ürəyimə tellərin...
elə gecdi, elə gecdi, elə gec...
Gün istəsəm, yaz bircə gün borc verməz,
İmidlərin yarpaqları tökülb,
Ömrüm-günüm ayaq altda xəzəldi...

Payız gəldi, sən insafa gəlmədin,
Payız gəldi... getdin, daha gəlmədin...
Ağacdakı son yarpaqdı ürəyim,
Sən gələnə, yaz gələnə gec olar,
Dözsə, dursa... ilk qaracan dözəcək,
Bir də gördün budağından üzüldü,
Sən gələnə, yaz gələnə qalmadı...

RAMİZ İSMAYIL

TORPAĞA VƏ SÖZƏ MƏHƏBBƏT

"Xəzan" jurnalının fevral (1, 2019) nömrəsində **Gülnaz Abdullayevanın** "Mələk" npvellasını və "Haram tikə" hekayəsini oxudum. "Mələk" novellası janrın tələblərinə cavab verməsi ilə yanışı müasir dövrümüzün reallıqlarını əks etdirən bir əsərdir.

Yaşlı bir kişinin sosial şəbəkədə gözəl qadın şəklinə vurulmasını, bəlkə də məqbul sayanlar tapılar. Onsuz da indi internetlə; "feysbukla, instaqramla" və mənim "baş açmadığım" bir çox texniki vasitələrlə tanış olan, virtual sevişən, evlənən, boşanan o qədər oğlan, qız, kişi, qadın, ər-arvad var ki!

"Mələk" novellasında müəllifin toxunduğu mövzu bir qədər fərqlidir. Bəlkə də qəribədir deşək daha yerinə düşər. Yetmiş yaşında bir qadınla sosial şəbəkədə tanış olmaq və onu görüşə çəgirəmaq nə dərəcədə məntiqlidir? Bu, hansı hissələrdən, duyğulardan doğan arzudur? Şəkli görəməklə özündən də böyük və yaşılı qadına vurulmaq bir qocaya yaraşan işdirmi? Üstəlik otuz dörd illik ailə həyatı yaşayan bir kişini yenidən eşqə düşməyə nə vadə etmişdir? Altmışdan çox yaşı olan bir kişini bu qadına bağlayan nədir? Elə bir maddi imkanı da yoxdur ki, deyəsən "ovuna" xidmət göstərə biləcək. Kinolara, teatrlara getmək keçmişdə qaldı, qoca, indi "sevgilinə" restoranlarda eşqnamə oxuya bilərsən. Qoca isə "Allaha pənah, nə olar, olar" deyib tanımadığı, üzünü

görmədiyi bir qadını görüşə dəvət edir. Həm də elə, belə - park oturacaqlarında külünc səhbətlərə deyil, restoranda təntənəli və kişinin cibinə uyğun gəlməyən yerdə.

"Kişi çəşib qalmışdı.

-Siz o qadının nəyisiniz? FB-də danışdığım qadının?" - kimi mənasız bir sual da vermişdi.

"Qadın gülümsədi..."

Elə bu gülümsəməkdən kişi özü üçün bir nəticə çıxarmalı idi.

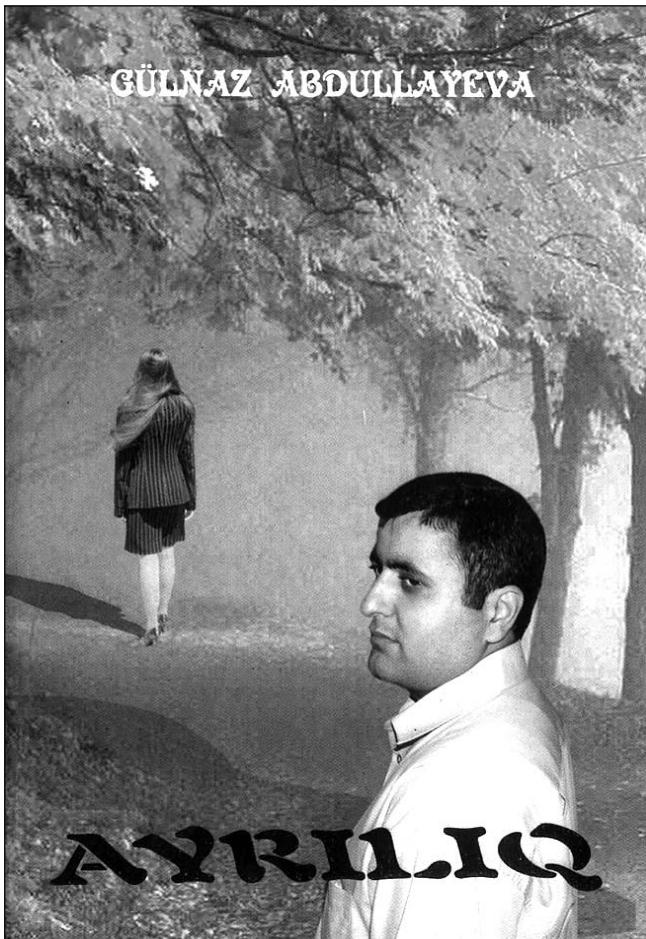
"Stolun üstünə yeməklər gələndə isə köks ötürməkdən başqa əlacı qalmamışdı. Kürəkəninin ona ad günündə bağışlaşlığı telefondan başqa onu bu biabırçı vəziyyətdən çıxara biləcək bir şey yox idi. Telefonu girov qoyub "şotu" sonra ödəyəndə götürəcəkdir".

Gülnaz xanım qəribə bir sonluqla "novellaya xas olan bir ədəbi priyomla "qəhrəman"ını xilas edir. Qadın, sən demə, rəssam imiş və belə bir vücudun portretini çəkib payızda açılacaq sərgisində nümayiş etdirəcəkmiş..."

"Evə qayıdır kompyuteri yandırdı. Mesaj quatusuna girib bayaq deyə bilmədiklərini yazdı qadına. İstədi ondan çox xoş geldiyini də yapsın".

Fikir verin! Yaşının bu vaxtında da dərk etməyib. Qadın rəssamdır, kişiyyə bir portret kimi baxır. Kişi isə hələ deyəcəklərini, deyə bilmədiklərini kompyuter vasitəsilə çatdırmağa çalışır.

Mən bir oxucu kimi belə bir ironiyalı nəticəyə

gəldim: "Ay kişi, ara yerdə min manat qazanmışsan, həm də qazancın elə bura qədərdir... bir dəfə qarnını doydurmusan. Allah ağıl versin, get yaşa də-ə! Eşqbazlıq sənlik deyil.

Novella gözlənildiyi kimi bir sonluqla bitir: "Amma qadın bir daha görünmədi. Mələk sanki göylərə - öz yerinə çəkilmişdi".

Müəllif bununla novellanı oxuyan hər bir kəsi öz düşüncəsi, dərrakəsi ilə baş-başa buraxır və "özün nəticə çıxart" qənaətini aşılıyır.

"Haram tikə" hekayəsində hamımızın gördüyü, rastlaşdığı, şahidi olduğu hadisələrlə tanış oluruq. Müəllif yazır: "Vəzifə sahibi olan Famil hamiya əvəzsiz yaxşılıq edirdi".

Elə burada yerinə düşər deyək ki, hər vəzifə sahibi əvəzsiz yaxşılıq eləmir.

O, Mirəli kişinin iyirmi bir yaşlı oğlunu həbsdən buraxdırır. İllər keçir. Familin də kasiblayan vaxtı olur. Qaz pulu, işiq pulunu vaxtında ödəyə bilmir. Bu vaxt kəndlərində qaz sayğaclarını dəyişdirirlər. İşçilər arasında Familin həbsdən buraxdırıldığı adam da olur. O, Famili tanıyor və yaxşılığının əvəzində onun saygacını dəyişəcəyini deyib bildirir ki, saygaca "barmaq edəcəyəm", rəqəmlər dəyişməyəcək. "Bununla da qaz pulu

ödəməkdən azad olacaqsan".

Burda iki qənaətə gəlmək olar. Birinci qənaət odur ki, yaxşılıq itmir. Nə vaxtsa yaxşılığın (elə pisliyin də) əvəzi qayıdır. İkinci qənaət isə budur ki, Mirəli kişinin oğlu Rəsul "hamam suyu ilə dost" qazanmaq istəyir. Saygacı qurdalamaqla, guya Familə yaxşılıq edib qaz pulu verməkdən xillas eləyir. Famil isə: "Mən bu vaxta kimi haram tikə yeməmişəm, yemərəm də. Dövlətdən oğurluq etmək də haramdır, oğul. Arxayın ol, saygac yazan pulu ödəyəcəyəm. Bizə haram düşmür" - deyir.

Burda iki müxtəlif insanın xarakteri sadə yolla açılır. Birinci Famil öz əqidəsinə sadıqdır, haram tikə yeməyib, yeməyəcək. İkinci Rəsul dövlətdən oğurluq etməklə özündən başqalarını da harama sövq eləməyə çalışır.

Göründüyü kimi, müəllif iki müxtəlif xislətlə adamların xarakterini ustalıqla təhlil etməyə nail olur.

Gülnaz xanım Abdullayevanın "Ayrılıq" adlı hekayələr toplusu haqqında da fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Müəlliflə tanışlığımın kiçik bir tərixçəsi var. Gülnaz xanım Bilgəh qəsəbəsindəki 142 sayılı tam orta məktəbdə otuz ilə yaxındır direktor işləyir. Bir neçə il bundan əvvəl nəvəmi həmin məktəbdə hazırlıq qrupuna qoymaq istəyirdim. Sənədləri imzalatmaq üçün direktorun otağına daxil oldum. Gülnaz xanım məni çox mədəni tərzdə qarşıladı. Söhbət əsnasında onun yüksək intellektual səviyyəli bir xanım olduğunu və ədəbiyyata sonsuz məhəbbətini hiss etədim. Mən ona kitabımı bağışladım və... təsəvvürüm də yanılmadığımı çox sevindim. Gülnaz xanım da "Ayrılıq" kitabını mənə hədiyyə etdi. Bax, indi sizə həmin kitabdan danışmaq istəyirəm.

"Ayrılıq" kitabında Gülnaz Abdullayevanın on beş hekayəsi toplanmışdır. Hekayələri oxuduqca hiss edirsən ki, müəllif yaradıcılığa ötəri həvəslə yanaşır, imzasının imzalar içinde görünməsi xatırınə deyil, könlünün səsinə qulaq asmaqla mənəvi borcunu ödəmək, ruhən sakitləşmək, zənginləşmək və zənginləşdirmək amalı ilə qələmə sarılır. Əxlaqi-tərbiyəvi mahiyyət daşıyan və həyatda şahidi olduğumuz hadisələr hekayələrdə öz bədii əksini və həllini tapmışdır.

Məhəbbət mövzusu əzəli və əbədiyaşar mövzudur. Nə qədər ki, dünyada bəşər övladı yaşayır,

esq də olacaq, sevgi də, məhəbbət də. Həm də eş-qdən, sevgidən, məhəbbətdən əli qələm tutanların hamısı yazacaq. Bu insani duyğuların nəşəsin-dən, əzabından, iztirabından heç kim kənardə qala bilməyəcək. Əgər insanlarda bu duyğular olmasaydı, nə Qeys Məcnun olub səhralara qaç-mazdı, nə Mahmud Kərəm olub Ərzurumda "bü-rəm-bürəm" qara düşməzdi, Yəhya bəy Dilqəm olmasaydı, indi "Dilqəmi" saz havası ruhumuza layla çalmazdı.

Yüzlərlə qələm əhli - şairlər, yazıçılar bu mövzuya toxunublar. Təbii ki, Gülnaz xanım da bu mövzulardan kənardə qala bilməzdi. Onun "Ayrılıq" kitabında məhəbbət mövzusu ana xətt kimi keçir. Yəqin ki, Gülnaz xanım da nağılları-mızda, dastanlarımızda təsvir olunan məhəbbət macəralarını çox oxuyub. Bir-birinə qovuşmayan sevgililər hansı qara qüvvələrin təsirindənə arzularına çata bilməyiblər.

Ayrlığın da bir çox səbəbləri var; xəyanət, vəfəsizliq, məqsədli yalançı sevgi, var-dövlət hərisliyi və sairə...

Müasir həyatımızın da bəlasına çevrilmiş əlamətləri Gülnaz Abdullayeva yaxşı görür və əsərlərində açıq-aşkar hiss olunur. Qəhrəmanlarının bir çoxunun ayrılmasına yuxarıda sadaladığımız əlamətlər səbəb olur. "Xeyirxah insan", "Qınama məni", "Etiraf" hekayələrində obrazlar müxtəlif xasiyyətli adamlar olsalar da etibarsızlıqları, və-fəsizliqləri, xəyanətləri ilə bir-birlərinə bənzəyən "qəhrəman"lardır.

"Xeyirxah insan" hekayəsində müəllif Kamalın qeyri-insani xisəltini təsvir etməklə bərabər Afaqın necə böyük ürək sahibi olmağını təbii boyalarla çatdırır.

Afaqın rayonda yaşayan qohumu Kamal Bakıya gəlir və instituta qəbul olur. Afaqın atası Nəriman kişi qohumuna hər cür kömək edir, əyin-baş alır, cibinə xərclik qoyur. Afaq Kamalın ona biganə olmadığını hiss edir və o da oğlana qarşı la-qeyd qala bilmir. Gənclərin sevgisi Nəriman kişinin də ürəyincə olur. Onların xoşbəxt olacaqları günü sebrsizliklə gözləyən Nəriman müəllimin xoyal dünyası alt-üst olur.

"Kamal dördüncü kursda oxuyarkən bir gün utana-utana Nəriman müəllimə yaxınlaşıb "qız qaçırtmışam" - dedi.

Nəriman müəllimin ürəyinə elə bil iynə batırıdilar. Anasız böyüdüyü qızının uğursuz məhəbbəti onu yandırdı. Lakin özünü sindirmədi. Əlini

Kamalın ciyinə qoyub yavaş səslə: "Xoşbəxt olun, oğul!" - dedi".

Bu hələ son deyil. Aylar, illər keçir. Kamal beş-altı yaşlı qızı ilə yenidən Nəriman müəllimgilə gəlir. Nə qədər ağır olsa da Nəriman müəllim Kamalı gülərzələ qarşılayır. Kamal bir həftə onlarda qalır. Məlum olur ki, Kamal arvadından ayrılib gəlib. Səbəb - xəyanətdir, arvadı Kamala xəyanət edib və başqasına qoşulub qaçıb. Rəqsanə adlı qızlarını isə Kamalın yanında qoyub. Kamal biabır olduğu üçün Rəqsanəni də götürüb Nəriman müəllimgilə pənah gətirib. Nə üzlə?

Hələ bu da son deyil! Kamal yenidən Afaqın ömrünə qayıtmak istəyir. Afaqa məktub yazıb dostu Rasimin gəzdiyi Təranə adlı qızı ona necə "sırıdığını" bildirir. "Afaq, çox xahiş edirəm. Məni bağışla. Rəqsanəyə ana ol. İnan, məni rədd et-sən, ürəyim partlar. Səndən cavab gözləyirəm. Sənin yanında üzü qara olan Kamal".

Afaq bilmir neyləsin. Bir tərəfdən Rəqsanəyə yazığı gəlir, bir tərəfdən Kamalın xəyanətini bağışlaya bilmir. Rəqsanənin ona "mənim anam ol" deməsi ürəyini yumşaltsa da təkrar səhv eləmək istəmir. Aylarla Afaqa evlənməyi təklif eləsə də Kamal müsbət cavab ala bilmir. Nəhayət, "Afaqın qəlbindəki məhəbbət yenidən alovlanır. Kamal isə yeddi il əvvəl elədiyi təklifdən söz açmırıdı. Afaq bilirdi ki, o, Bakıda ev alıb, təmirə külli-miqdarda pul xərcləyib. Afaq gözləyirdi ki, bu gün-sabah Kamal ona evlənməyi təklif edəcək..."

Lakin Kamal bu təklifi etmək əvəzinə Afaqın atasından istifadə edib özünə yaxşı şərait düzəltmişdi. Afaqın gözünü yolda qoyaraq ayrı qadınla evlənmişdi.

Gülnaz xanımın bu hekayəsi hadisələr genişliyi, əhatəliliyi baxımından diqqəti cəlb etdiyinə görə bir qədər geniş bəhs etməyə ehtiyac yarandı. Çünkü bu, bir "kişi" xəyanəti idi.

"Ana ürəyi" hekayəsində isə qadın xəyanəti ilə rastlaşıraq. Bu xəyanət məkralı bir niyyətin gerçəkləşməsinə xidmət edir.

"Ana ürəyi" həcmə tutumlu hekayədir. Vaxtı-lə iki sevgilinin arasına girib onların xoşbəxtliyinə zəhər qatan Cəmilə adlı bir qadın əvvəl atıb getdiyi körpə qızını iyirmi ildən sonra qarabaqara izləyir. Qəbiristanlıqdə anasının qəbri üstündə ağlayan qız: "Lalə, qızım, ağlama, gedək, - deyib Lalənin qolundan tutur.

-Ağlama, mənim balam. Sənin anan sağdır, ölməyib. - deyir.

Lalə təəccübə qadına baxır, ürəyindən keçirir: "Bu, nə səfəhləyir?" Anan ölməyib! Təskinlik verməyi də bacarmır.

Lalənin atası Salman əhvalatı qızə danışır:

-Lalə, artıq böyük qızsan, həqiqəti bilməlisən.

...Salman dayısı qızı Zərifəni sevir. Lakin Cəmilə adlı hiyləgər və məkrli bir qız Salmanı tora salıb onları bir-birindən ayırrı. Salman məcbur olub Cəmilə ilə evlənir. Lalə adlı qızları dünyaya gəlir. Bir gün körpəni də Salmanın üstünə atıb Dərbəndli bir mühəndisə qoşulub gedir. Gedərkən: "Mən səni heç vaxt sevməmişəm. Məqsədim səni Zərifədən ayırmak idi. Bu uşaq mənə lazım deyil", - dedi".

Salman yenidən Zərifə ilə rastlaşır, ailə qururlar. Zərifə Laləyə öz balası kimi baxır. Amansız ölüm onu tez aparır. Öləndə: "Salman, balamdan muğayat ol" - deyib gözlərini yumdu".

Hekayə məntiqli bir sonluqla bitir.

"Məni siz doğmusunuz, bilirəm, buna xəcalət çəkirəm. Amma məni böyüdən Zərifə xanım olub. Mən sizə nifrət edirəm. Rədd olun!"

"Lalə anasının məzarına yaxınlaşışçıçəkləri məzarın üstünə qoydu. "Anam, mənim anam", deyə piçildədi. Geri dönəndə qadının kölgə kimi yox olduğunu gördü". Bu da qadın xəyanətinin sonu...

Əslində xəyanətin bir adı var; istər kişi xəyanəti olsun, istər qadın xəyanəti!

Yazıcıının qayəsi aydınlaşdır. Etibarsızlıq, vəfəsizlik, hiylə və məkrə mayalanmış izdivacın axırı belə bədnəm sonluqla qurtarmalıdır.

Gülnaz Abdullayeva pedaqoqdur. O, insan psixologiyasını yaxşı bilir. Otuz ilə yaxındır böyük bir kollektivə rəhbərlik edir. Müxtəlif xarakterli, müxtəlif taleli insanlarla tez-tez rastlaşır. Eşitdiyi, şahidi olduğu hadisələri bədii ümumiləşdirmələrlə təsvir etməyi bacarır. Elə buna görə də işlədiyi mövzular bədii həllini tapır. Gülnaz xanımın hekayələrinin ənənəvi üslubda yazılması da təqdirəliyidir. Müasir gənclər ənənəvi hekayəcilik, romançılıq qaydalarından çox "əllaməçilik"lə yaxılan əsərlərə daha çox meyllidirlər. Yaxşı ki, Gülnaz xanım bu meyllərə uymayıb. "Xəzan" jurnalında çap olunan hekayələri belə deməyə əsas verir.

Müəllifin yarım səhifəlik hekayələri səlis ifadə tərzi, ləkonikliyi, az sözlə çox məna ifadə eləməyi baxımından da uğurlu alınmışdır. Bu kiçik hekayələr az qala poetik nümunələr kimi səslənir,

esse kimi ürəyeyatımlı təsir bağışlayır. "Qınama məni", "Ümidsiz yaşamaq çətindir, çətin", "Vəfəsiz quş" hekayələri az sözlə çox məna ifadə etməyin bariz nümunəsidir.

"Sənsizliyə gedən yol" hekayəsi qəhrəmanın dili ilə nəql edilir: "Bizi kim ayırdı görən, Allah?

Bu ayrılıq mənə ömürlük dərd oldu. Sənə xoşbəxtlik gətirdisə, bu da bəsimdir. Kaş, bircə dəfə səni görə biləydim! Gözlərinin içində baxıb soruşdaydım:

-Xoşbəxtsənmi, əzizim?

Bu şəhərdən qaçmaq, qaçmaq istəyirəm. Şəhərin küçələri bitib tükənmir. Yollar müxtəlif istiqamətlərə gedir. Bütün yollar sənsizliyə doğru gedir. Sənsiz həyat isə nəyimə gərəkdir!"

Bu sətirlər sevən və nakam bir qəlbin çırıntılarıdır.

Ayrılıqdan sonra peşiman olub sevgilisinə "qayıt gəl" deyənləri çox görmüşük. Gülnaz xanımın "Qayıtma" hekayəsinin məğrur qəhrəmanı isə deyir: "Səninlə toy gündündə ayrıldıq. Necə bəxtəvər idin o gün. İstədim yenidən qayıdasan ömrümə. Bu mümkün mü? Xeyr! Əsla! Qayıtma. Mənim qəlbimdə bir boşluq var. Bu boşluqda itərsən, boğulsan, məhv olarsan..."

Sevdiyi adamın "boşluqda itməsinə, boğulmasına, məhv olmasına" qiymayan qəhrəman. Budur sevgi, budur məhəbbət! Bu cür kövrək hissələr və konkret hökm: "Qayıtma! Qayıtsan da əvvəlki "məni" tapmayacaqsan!"

Bu yazıda Gülnaz xanım Abdullayevanın bütün yaradıcılığına "səyahət etmək" imkanı olmuşdur. Kitab oxumağı, mütailəni sevən hər bir oxucuya Gülnaz Abdullayevanın əsərlərini oxumağı tövsiyyə edirəm. Çünkü "torpaq və söz məhəbbətinin tərənnümü olan bu hekayələr toplusu ziyalı bir xanımın, yüksək istedadlı həssas bir müəllimənin oxoculara hikmət və nəsihət hədiyyəsidir".

Bu sətirlər "Məhsəti xanım Gəncəvi" fəxri media mükafatı laureati Gülnaz Abdullayevanın ilk bədii əsərlər toplusuna "ön söz" yazmış yazıçı Oqtay Salamzadənin qələmindən çıxmışdır. Oqtay Salamzadənin bu fikrinə şərīk olan, Gülnaz xanım Abdullayevaya uzun ömür, möhkəm can-sağlığı və yeni-yeni ədəbi uğurlar arzulayan şair Ramiz İsmayıllı.

Xirdalan şəhəri,
22.03.2019

QURBAN HÜSEYNLİ

Sağ ol, qocalıq

Saçlarım ağarıb, dizlərim əsir,
Təngiyir nəfəsim, həddimi kəsir.
Tor gəlib gözümün önünü basır,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Heç bilmədim saça nə vaxt dən saldın,
İşimi, gücümüz əlimdən aldın,
Dostlaşış mənimlə sən birgə qaldın,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Şöhrətim, şanımsan, başda tacımsan,
Gəlibəsən demirəm toxum, acımsan.
Elə bil sən mənim qardaş, bacımsan,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

İmkan verdin oğul, uşaq böyüdüm,
Xətanın, bəlanın yanından ötdüm.
Həyatda yaşadım, məqsədə yetdim,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Cavanlar deyirlər, "ağsaqqal, buyur",
Ürək vəcdə gəlir, könlüm də doyur.
Insanlar hər yerdə çox hörmət qoyur,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Əlimin əsası dayağım oldu,
Arxamca sürünen ayağım oldu.
Yerişim qocalıq sayağı oldu,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Qurbanam, fəxrimdir altmış beş yaşım,
Zirvədə qar kimi ağarıb başım,
Qürbətə atılıb qocalıq daşım,
Vaxtında gəlibəsən, sağ ol qocalıq.

Desinlər

Elin dəndlərinə şərik olmuşam,
İçimə qapanıb, tənha qalmışam.
Qurbət eldə min bir yara almışam,
Qəlbindən qara qan axdı, desinlər.

Əkdiyim bağçada kol, tikan bitir,
Bülbülün yerində qarğalar ötür.
Sözlərim tükənib, qəlbimdən ötür
Gətirmir, qaradır baxtı, desinlər.

Gülmədi üzünə sevdiyi canan,
Olmadı dərdini anlayan, qanan
Ürəkdir, içində qövr edib yanan,
Qəlbini odlara yaxdı, desinlər.

Dəndləri yazmağa götürmür varaq,
Görünmür çoxdandı, yoxdur bir soraq.
O, eldən-obadan düşübdür iraq,
Elə bil həyatda yoxdur, desinlər

Qurbanam, dözürəm azara, dərdə,
Xoşbəxt olmayacam, bilirəm bir də.
Qələmim sınaydı, yazdığını yerde,
Köçəcək dünyadan, vaxtdı desinlər.

Süzməsin

(təcnis)

Canana demişəm, biz görüşəndə
Qiyyacı baxaraq məni süzməsin
Zirvəsi buludlu uca dağlarda
Qartalın yerində sarlar süzməsin.

Sağalmaz yaralar verib yaradan,
Əziyyət çəkirəm indi yaradan.
Təbibim yaramı, gələ yara dan
Elə bağlaşın ki, qanı süzməsin.

Həyatda atmayıb mənə yad, daş da
Bilirəm möhkəmdir məndə yaddaş da
Süzməni yar sevir, qalıb yaddaşda
Çağırın qoy gəlib yesin süzməsin

Seçmişəm rənglərin ağ qarasını
Qurbanam sevirəm qaş qarasını
Yarım hazırlasın aş qarasını
Tələsib plovu hələ süzməsin.

RÜBAİ TƏCNİS

Bağçadan bir dəstə göndər gül mənə,
Nə ola rast gələ, sən tək gül mənə.
Dəymərəm xətrinə incitsən əgər
İstərsən sev hələ, istərsən gül mənə

İnsanın qəlbini şən edər xoş üz,
Qaraqabaq olsa, ondan əlin üz.
"Yar səni bağına bağban eyləsə"
Gülün iyli, alma, armud, narin üz.

Zəmanə dəyişib olub, qul ağa,
Qarışıbdır seçmək olmur qul, ağa
Təni öz yerini, ədəblə danış,
Söhbətə qarışib, girmə qulağa.

Həyatda səhv edər, adam aldanar,
Namərdə nə versən verməz al, danar
Canan xahiş etdi, bazara getsən
Ürəyim istəyir, mənə al da, nar

Qurbanam xoşbəxtlik, sağlıq diləsən,
Laiqli olarsan şirin dilə sən,
Hər yerdə söz açıb, danışma məndən
Salma el-obada dişə, dilə sən.

BİR PAYIZ GÜNÜ

Təbiət donunu dəyişən zaman,
Darıxır ürəyim doğrudan yaman.

Payızın nəfəsi bağlara dolur,
Bahar çıçəkləri solub yox olur.

Payızda meyvələr dəyib saralır,
Göylərin üzünü çən, duman alır.

Sular sərinləşir, bağa şəh düşür,
Bulaqdan içənin dişləri üzür.

Hardasa, uzaqda bir tütək səsi,
Gəlmüşdür çobanın yaman həvəsi.

Deyəsən çalışır "Yanıq Kərəm"i,
Səsi bürümüşdür dağı, dərəni.

Sürünü çəkirdi göy ota çoban,
Qalxıb oturmuşdur, boz ata çoban.

Quzular mələşib, sürüyə qaçırlar,
Günəş də dağlara ziyasın saçır.

Atalar deyiblər "qızıl payız"ım,
Güllü, çıçəkli baharım, yazım.

Özümə borc bildim, bir payız günü,
Oturum, bu kızıl payızdan yazım.

FƏLƏK

İnsaf eylə, zalim fələk gen dayan,
Əlimdə yarımcıq işlərim çıxdı.
Düşündüm-daşındım əlac olmadı,
Sənilə söhbətə vaxtım heç yoxdur.

Nə veribsən ala bilmirsən məndən,
Görmək istəmirəm səni heç gəndən.
Nə versən, heç zaman almaram səndən,
Həyatda daima gözlərim toxdur.

Qurbətdə günümü aya sanıram,
İçimdən tüstüsüz-odsuz yanıram.
Səni anlayıram, səni qanıram,
Sözlərin sinəmə tuşlanan oxdur.

O mənim dərdimi heç zaman bilməz,
Ağladar, gözümün yaşını silməz.
Həyatda əbədi yaşayar ölməz,
Çevrilmir yan üstə fələyin taxtı.

Yetmədi həyatda qəlbimdə dilək,
Küskündür ürəyim, yasaqdır gülmək.
Elə bil qarğıyıb, bu zalim fələk,
Gətirmir Qurbanın heç zaman baxtı.

DAĞLARA

Zirvəsi göylərə dirənən dağlar,
Başını əymədi yağıya, yada.
Sinəsində çaldı-çağırdı ellər,
Uymadı heç zaman şöhrətə, ada.

Qartallar başında qızı vuran zaman,
Dərədən sel-sular axıb gedirdi,
Ömründə fələkdən istəməz aman,
Bədxahlar kənardan baxıb gedirdi.

Dağların dərəsi -düzləri olur,
Baxıb yamacına öyünür, dağlar,
Döşündə yayılanan ellər görəndə,
Sevincdən ürəyi döyüñür dağlar.

Oğlanlar toplayıb güllər gətirir,
Qızlar çıçəklərdən çələng toxuyur.
Çəməndə açılan gülün eşqino,
Şeyda bülbülləri nəğmə oxuyur,

İnsana gəl deyir baharda dağlar,
Bulaqlar başında bir dövran edək.
Ayaqyalın çıxaq tezdən çadırdan,
Şəhli çəmənlərdə gəzməyə gedək.

YUVASIZ QUŞAM

Vedibasar ata, baba vətənim.
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.
Yadımdan çıxmayırla ölüb, itənim.
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.

Vurulmuşdum yaşıl örpkəli dağa.
Meyvəsi bal təkin füsunkar bağa.
Özümü sanırdım sanki bir ağa.
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.

Hər fəslin havası, dadi olurdu,
Yaxşının, yamanın adı olurdu.
Ellərin xoş günü şadı olurdu,
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.

Ağrı dağ dayanıb Şiddimlə qoşa,
Deməklə gələrmi bu işlər başa.
Qurbətdə başımı vurmuşam daşa,
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.

Vətənsiz dərdlərim sağalmaz yara,
Günlərim ömürdən keçir də qara.
Özün eylə Qurbana, dərdinə çara.
Perikdim vətəndən, yuvasız quşam.

DÜŞDÜ

Yenə dilə geldi könlümün tarı,
Tökdü ortalığa olanı, vari
Qartalın yerində göründü sarı
Tarının sədası ellərə düşdü.

"Yaniq Kərəmini" çalırdı sazı,
Qışını unutdu, gözlədi yazı.
Yazıbdı bəxtinə, yazanı yazı
Dağlarda naləsi sellərə düşdü.

Bəxti qara könlüm, daşlara dəydi,
Qurbətdə belimi tənələr əydi.
Nanəcib yağılar özlərin öydü,
Könlümün əzabı dillərə düşdü.

Günləri sayırdım, həftələr keçdi
Könlüm qəhərlənib, zəhəri içdi
Gördü ki arzuya qovuşmaq gedcir
Vətənə getməyi illərə düşdü.

Qurbanın könlünü ellər aradı,
Gördülər könlümün, könlü yaradır
Könlüm dilə geldi: -"Bura haradı?"
Qurbətdə Məcnun tək çöllərə düşdü.

XOCALI

Qəfil bəla səni, necə büründü
Torpağın bələndi qana Xocalı.
Qafil yuxusuna yatmış daş qəlblər,
Çətin ki, halını qana, Xocalı.

Ermənilər rusla birgə olmuşdu,
Milləti dağlara, daşa salmışdı.
Sən onda köməksiz, tənha qalmışdın,
Od içində yana-yana, Xocalı.

Körpəsi yox oldu, ana yanından,
Göl oldu, çay oldu insan qanından.
İgidlər keçdilər şirin canından,
Qoqaqsan dərdini sana, Xocalı.

Qısaşın yağışdan almadıq sənin,
Daş üstə bir daşın, qalmadı sənin.
Səsinə səs verən, olmadı sənin,
Çəkildi hərə bir yana, Xocalı.

Namərdlik olubdur hey peşələri,
Qırılar yağıının qanlı dişləri.
Unutmaq olarmı namərd işləri,
Sən dözdün, kim dözər buna Xocalı.

Bağ-bağçan gül açar, cənnət qoxuyar,
Yığışar qız-gəlin, xalı toxuyar,
Qurban yazar, aləm bunu oxuyar
Səsinə səs verər dünya, Xocalı.

AZƏRBAYCANA GƏLSİN

Möcüzə axtaran biganə insan,
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.
İyləsin gülünü, dadsın balını
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.

Qara qaş, qara göz, incə belini,
Süfrəsi nemətli məğrur selini,
Görməyə dağlarda çəmən, gülünü.
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.

Dolansın dağları, gəzsin düzləri
Eşitsin xalqımdan, gözəl sözləri,
Yaxımdan tanısın eli, bizləri
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.

Qonaqpərvər olduq, biz babalardan.
Tərbiyə almışiq hey atalardan
Qorusun Allahım qoy xətalardan,
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.

Qurbanın vətəni yazdı, bahardı,
Hər qarış torpağı dövlətdi, vardı,
Meyvəli bağları almadı, nardı,
Gəlsin odlar yurdu, Azərbaycana.

GÜLÜM

Axtarıram səni özüm,
Pəncərəndə qalib gözüm,
Vardı sənə vacib sözüm,
Görünmürsən niyə gülüm.

Sən atlisan mən piyada,
Ömrüm gedir çox ziyada,
Çiçək bitir sərt qayada.
Görünmürsən niyə gülüm.

Səbr kasam artıq dolub.
Mənə olan çoxdan olub.
Qəlb evimdə gülüm solub.
Görünmürsən niyə gülüm.

Mən yanıram iç-in-için.
Söylə mənə hara köçüm,
Dərd əlindən zəhər içim,
Görünmürsən niyə gülüm.

Xəyalınla hey yaşaram,
Arxanca dağlar aşaram,
Çaylar kimi mən daşaram.
Görünmürsən niyə gülüm.

Sən Qurbanı salma dərdə,
Axtarıram göydə, yerdə.
Gəl görüşək bizdə, birdə
Görünmürsən niyə gülüm.

HARA BAXIR BELƏ DÜNYA?

Bağça-bağlar qan ağlayır,
Ahu-nalə qəlb dağlayır,
Analar hey yas saxlayır,
Hara baxır belə dünya?

Iki evdən bir matəm var,
Dünya olub bizə çox dar,
Güllü bağa yağırımı qar?
Hara baxır belə dünya?

"Qaçqın", "köçkün" adı aldıq,
Çadır şəhərciyi saldıq,
Əlacsız bir dərdə qaldıq,
Hara baxır belə dünya?

Dığalara əsir olduq,
Qaçıb, çadırlara dolduq,
Çox aciz bir məxluq olduq.
Hara baxır belə dünya?

Yıxılmışam, qaldır məni,
Gəl, könlümü aldır məni,
Evə, yola saldır məni,
Hara baxır belə dünya?

Çox qəmlənmə, ay Qurban, sən,
Doğma yurda tez gedərsən,
Arzu, kamına yetərsən,
Hara baxır belə dünya?

ŞAİRLƏR ÖLMÜRLƏR

Şairlər ölmürlər, əbədi yaşar
Qəlbərdə çağlayar, sel kimi coşar.
Füsunkar həyatın vurğunu şair,
Komada olsa da şeirlər qoşar.

Şairin üzündə gözəllik olur.
Bədxahlar baxanda rəngləri solur,
Şair qadınlar pərvanə kimi.
Çiçəkdən-çiçəyə şeirlə qonur.

Şairlər gah uşaq, gah ulu olur,
Qəlbəri incədir, söz dolu olur,
İnsanlar müxtəlif yollar seçsə də
Şairin həyatda bir yolu olur.

Şairlər, arzular gül-çiçək olsun,
Bizim qız-gəlinlər qoy göyçək olsun,
Şairin qələmə alındığı şeir
Qızların düzdüyü tel-birçək olsun.

Qurban, götür qələmini sən də yaz.
Qəlbində gül açsın, yox olsun ayaz.
Yazdığın şeirlər ürək oxşasın,
Aşıqlar oxusun sinəsində saz.

BAYATILAR

Bağcanda gül olaram,
Ağzında dil olaram,
Sən mənə könül versən
Yanaram kül olaram.

Sinəm üstə köz qoydun,
Baxdın üzə iz qoydun
Dedin səni sevирəm
El içində söz qoydun.

Gözüm qaldı üzündə,
Yaddan çıxmaz sözün də,
Bağçamdan yol salıbsan,
Hələ qalır izin də.

Həsrət qaldım boyuna,
Saldın məni oyuna
Mənsiz etdin toyunu
Çağırmadın toyuna.

Ağla könlüm, ağla sən,
Yarına yas saxla sən.
Yaslı görünmək üçün
Başına qara bağla sən.

Qəlbimdə məskən saldın,
Öz yerindən həzz aldın.
Yerin xoşuna gəldi
Ürəkdə daim qaldın.

Könlüm dedi üzə bir,
Qəvvəs ola üzə bir,
Yarım ola mehmanım
Üzüm qoyam üzə bir.

Aşıq dedi, düz dedi,
Dərə dedi, düz dedi.
Mən dərdimi söylədim
Götür sapı düz dedi.

Aşıq dastan yaradır,
Dastan, gözəl yaradır.
Çəkmə yarın adını,
Onsuz qəlbim yaradır.

Aşıq qəlbim yar olar,
Düzülüb dərd, yaralar.
Atma müjgan oxunu
Qərib qəlbim yaralar.

Aşıq dağlar düzünə,
Dərəsi nə, düzü nə,
Yar məndən söz soruşdu,
Dedim sözü düzünə.

Ürək yordan yarıdı,
Onu sevən yarıdı.
Ömrə keçdi, gün keçdi
Ömrüm artıq yarıdı.

Sevdiyim yar gözəldir,
Xoşum gələn göz əldir
Eşit adını deyim
Onun adı Gözəldir.

Aşıq ağlar, qan ağlar,
Qərib könüller dağlar.
Əgər yaram qanasa
Yaramı kimlər bağlar.

TAMELLA HƏMİDQIZI
Odlar Yurdu Universitetinin müəllimi

YADDAN ÇIXMAYACAQ BİR ŞEİR KİMİ...

*"Nə yaman ağırmış, hər gün
Bir ömrü yüz paya bölmək"*

V.Səməndoğlu

Vaqif Səməndoğunun davamlı ömrünün - ömrünün davamının sirləri var. Hələ çoxları bu sirlərə vaqif olmaq istəyecəklər, onun piçiltili poeziyasına hələ dənə-dənə qulaq asacaqlar.

Uzun illər bu şeirləri dərk etməyə çalışmışam. Əsas mövzusu ölümlə həyatın qırılmaz əlaqəsi olan bu əsərlərin fəlsəfəsi məni onun oxucuları ilə ünsiyətə tələsdirdi.

Məlumdur ki, ədəbiyyatla fəlsəfənin məqsədi birdir; insan əxlaqını təkmilləşdirmək, bəşər tərəqqisinə xidmət etmək. "Poeziya tarixdən daha ciddi və fəlsəfidir. Tarix olanları, poeziya isə ola biləcəkləri göstərir". (Aristotel). V.Səməndoğlu tez məşhurlaşan, yaradıcılığı bir saatda, bir məqalədə anlaşılan, əsərləri tez-tez və geniş oxucu kütləsi üçün çap olunan şair deyil, lakin, fərqli oxucuları ilə bütün dərdlərini bölüşə bilən səmimi sirdəşdir:

*İndi hər səsdən, hər küydən,
Sükuta dönmək vaxtidır.
Millət, dövlət zirvəsindən
İnsana enmək vaxtidır.*

Onun bu əsərindəki obrazı poeziya mələyinə oxşayır. Allaha və insanlara yardımçı ola bilən mələk bu sətirlərin qanadında şeir kəhkəşanına uçur. Fitri istedad, könüllü zəhmət və insanlığın vəhdətindən nə qə-

dər möcüzələr yaranır! Bu şeirin sonunda bizi heyrətin lap böyüyü gözləyirmiş:

*İndi nə dua, nə qarğış,
Nə nəzir demək vaxtidır.
Dünya susmalıdır, artıq
Allaha kömək vaxtidır. (1995)*

Bakıda cənazə selinə qırmızı qərənfillər yağan, Xocalıda körpə balalara silah tuşlanan, fəryadımızın ərşə çıxdığı günlərdə ası də olduq. Siz heç Allahın özünə də kömək lazım olan anları duymusunuzmu?!. Şair qüdrəti təkrarolunmaz duyğuları ilə insanı buna inandırır.

Yeni ədəbiyyatımızın gənc yazarları, sənətdən və "ilham pərisi"ndən tez küsənlər, çap olunmadıqda sabaha ümidiyi itirənlər populyarlığa, şöhrətə tələsməsinlər:

*Şeirlərimin qızdırmasından
Yata bilməmişəm bütün gecəni.
Cigərləri cedar-cadar olmuş
təngnəfəs şeirlərimin.
Sözlərim axıb,
Sözlərim hopub yerə vərəm qanı kimi.
İndən belə yazılarını gərək qoruyum;
Gizlədim küləkdən, yağışdan,
Sözlərimi günə çıxarıram vaxtin nəmişliyindən.
Gərək ildə bir kərə dağa göndərim şeirlərimi.*
(1982)

Gənclik illərində Moskvada təhsil aldığı üçün xalqımızı əsarətdə saxlayan yad dövləti yaxşı tanımışdı. Onlara sadəlövcəsinə "böyük qardaş" deməmiş, azadlığa olan ehtiyacını ürək ağrısı ilə söyləmişdi:

*Sən mənim doğma anamsan, azadlıq!
Mən sənin yad qapısında böyüyən balan.*

Sənətə azadlığın məlhəmi kimi baxan şair 1969-cu ildə yazdığını bu şeirdən xeyli sonra - 1986-cı ildə hələ də azadlığın şirin dadının həsrətində idi:

*Sixılmışam dörd tərəfdən,
Bu yolların geni də dar.
Azad olmaq istəyirəm,
Kimin artıq yuxusu var?!*

Vaqif Səmədoğlunun genetik talantı, unikal mədəniyyəti və mütərəqqi dünyagörüşü ona az sözlə çox mətləblər aydınlaşdırmaq imkanları verir. Görün, o, Vətənimizi, dilimizi necə əzizləyib oxşayır, balalarımıza onları necə saxlayıb qorumağı öyrədir:

*Vətəndən nəğmə demə, qızım,
Qar yağır.
Soyuq dəyər Vətən kəlməsinə,
Üşüyər dilimiz.
Gizlət, təmiz dəsmala bükiüb
Oxuduğun nəğməni, gizlət, oyuncaqların arasında.*

Günü-güzərəni nə qədər firavan olsa da, xalqını sevən azad sənətkar nəinki qürbətdə, hətta, əsarətdə olan Vətənində də rahat yaşaya bilməz.

*"Ağlama, qələm, ağlama,
Söz yolunun mindaşından
Neçə qələm beli sinib.
Neçə qələm izi yanıb,
Biri yazıb, biri pozub.
Biri deyib, deyiləni,
O biri min yerə yozub.
Bir söz üstə min göz olub,
Bir söz üstə min söz olub.
Söz var, dona-dona qalıb,
Söz var, yana-yana qalıb.
Hər şey olub, olub, olub....
Ağlama, qələm, ağlama. (1980)*

Özünəməxsus oxucuları olan şairin kəlmələrini demək istəyirəm ki, hər redaktora da etibar etmək olmazdı;

*"İndi dərd çıxıb yola
Gəzir bağ evlərini.
Qonşulara dəyməsin,
Dəyməsin, aman Allah.
Ağlayan olmalısa,
İki gözdən axan yaş.
Kaş, mənim ola.*

Bu şeirindəki axırıncı misranı nə yaxşı ki, redaktor qafiyə xətrinə "mənim ola kaş" ilə dəyişdirməmişdir. Bu əsərlərdə sözlər incidilmir, qafiyə və heca axtarılmışdır. Duyğular öz axarında, düz yoldadır, səmimilik ritmdə yox, həzin sədadadır. O, ilhamını qapı arxasında gözlətmir, bəzən şeirlərinə elə köklənir ki, hətta, onlara ad qoymağı unudur, fikri-zikri misralarının içində qalır:

*Səsi olmasayıd,
Kimsə bilməzdidi ki, bu qaranlıqda
Lap yaxında dəniz var.
Məzarlar olmasayıd,
Kimsəyə diri görünməzdidi insan təbəssümü.
Qələm-kağız olmasayıd,
Bircə gün də yaşaya bilməzdim,
O boyda ölümün gözü qabağında.*

Böyük sədaqətlə bütün yaradıcılığı boyu hər günü son gün kimi, hər sabahı son sabah kimi yaşamağı öyrədən bir müdrik tanıtdı bizə. Zamanı 52 il qabaqlayan şairin empatik duyğularla 1963-cü ildə yazdığı şeir-vəsiyyəti gerçəkləşib haqq qapısına epiqraf kimi yazıldı.

Məncə, 1963-cü iə qədər Vaqif Səmədoğlu özünü şair kimi təsdiq etməmişdi. Qərəzli senzura, hər səs-dən, sözdən səksənib qorxan "Qlavlit", ədəbi tənqidin qafiyə, vəzn qalmaqla ona susmaq, "sandıq ədəbiyyatı" yaratmaq öyrətdi. Atasının hüznü, bu itkiyə millionların təəssüfü gənc Vaqifi tez müdrikləşdirmişdi. Həyatın gözlənilməz sərtliyi ona əbədi olanı seçmək ciddiliyini aşladı.

O, iyirmi dörd yaşında özünü uzun bir həyat yaşamış sayirdı. Əlbəttə, poetik duyum və onu ifadə etmək qabiliyyətini uzun müddət gizlətmək mənəviyyatı azad olanlara bir cəzadır. Vaqif Səmədoğlu üçün poeziya təkcə həyatın sözlərlə ifadəsi deyil, həm də, əbədiyyət nişanəsidir.

Evində şölələnən, ata yadigarı olan şeir ocağını qorumaq, bu qoru gələcəyə yetişdirmək zəhmətini gözü aldı:

*Əlimi uzatdim,
sevincə sarı
Gördüm, yox,
Arada kədər dayanıb.
Atamı səslədim,
köməyə gəlsin,
Gördüm yox,
Arada qəbir dayanıb.
Üz tutub gedirdim
Allaha tərəf,
Gördüm yox,
Arada ömür dayanıb. (1980)*

Çox rahat bir həyat yaşaya bilərdi, tale ona bu şansı vermişdi. Hər yerdə bütün qapılar üzünə, bütün yollar uğurlarına açıq idi. O isə həyatın çətinini - gündüzlərin qayğılığını, gecələrin yuxusuzunu seçdi. İnsanlıq naminə yazdığı əsərlərə ömür bağışladı, hətta, sağılığında haqq dünyasına da gün aqladı.

V.Səmədoğlunun nəsrədə, kinoda da sanballı imzası var. Azərbaycan filminin çoxdan gülməyən üzünü "Bəxt üzüyü" ilə işıqlatdı. Bu gülüşə xalqın çox ehtiyacı vardi. Onun milli koloriti, məişət ab-havasına bələdliyi, digər nəşr əsərlərində də yaratdığı obrazları özünəməxsus tərzədir.

"V.Səmədoğlunun orijinallığı, başqa şeirlərdən fərqi nədədir?" - sualına bir sözlə cavab verməklə bu şeiriyyətin siqlətini anlatmaq olmaz:

- * Bütün ömrünü azad sənətkar kimi yaşamışdı.
- * Böyük mətləblərdən sakit-sakit danışmışdı.
- * Şöhrətdən umacağı olmamışdı.

* İnsanlardan Allaha kömək istəmişdi.

* Onun haqq tərəzisində həyat və ölüm bərabər çəkidi, ekvivalent idi.

Dünyada ən çox kağıza, qələmə ərki çatan, ömrü boyu misralarla dördləşən, şeir yazan günlərini ömür hesab edən, onlardan təvazökarlıqla danışan şairi dinləmək hər zaman xoşdur:

*Şeirlərdən ev tikmişəm
Gedib-gələn yox.
Sözlərimlə məclis qurub
Deyib-gülən yox.*

Ali musiqi savadı aldığı üçün şeirlərində səs motivləri zülmə kimi sədalanır, nəğmə kimi ürək oxşayır. Onun şeirlərində laylaların, nağılların, muğamların improvisasiyasını hiss edirəm.

*Yuxumda bir ömür gördüm,
Pozulmamışdı.
Yuxumda bir yol gördüm,
Azılmamışdı.
Yuxumda bir şeir gördüm,
Yazılımamışdı.
Yuxumda bir məzar gördüm,
Qazılmamışdı.*

Retro filimlərinə bənzəyir onun şeirləri; ağlı-qaralı görüntülər gerçekliyin əksi kimi həyat və ölüm səhnələrini canlandırır. Ağın əvvəlində qara, qaranın sonunda ağ rəng görünür. Sanki ağ və qara xanalarda sözün hikməti "dünya mənimdir" deyənləri mat-məəttəl qoyur. Kainatın ən gözəl səsləri sənətkar əliylə ağlı-qaralı akkordların üstünə çıxır, kövrək-kövrək oxunur. Təzadlı rənglər içində ölüm ömür statusu qazanır:

*Süküt məzə əl çalır,
Belə alqış olarmı?!*

Antik yunan fəlsəfəsində deyildiyi kimi, "onun (Homerin qəhrəmanı Axilles nəzərdə tutulur) üçün ölüm nə isə daha gözəl bir şey kimi, həyat isə daha faydalı bir şey kimi təsəvvür olunur." (Aristotel)

*Bilsəydim üstümlə
Gəlib-gedən olacaq.
Körpü salardım özümü,
Burayla dünya arasında.*

V.Səmədoğlunun yaradıcılığında ölüm mövzusu poeziyanın fəlsəfə ilə sıx əlaqələrini isbat edən, 1963-

cü ildən 2015-ci ilə qədər uzun-uzun, incə-incə yol gedən sırılsı-səhirli sualların cavabıdır.

*Yol ayrıcına yetənə qədər
Keçib gəlməyə,
Bir cığır olmalıdır, axı, bu dünyada.
Ömrü yaşayıb rahat ölməyə,
O dünya ümidi olmalıdır, axı,
Bu dünyada. (1982)*

Görəsən, ölümə niyə tələsirdi? Nə üçün iyirmi dörd yaşında vəsiyyətini yazmışdı? Bu boyda empatiya haradan gəlir, yəni heç nədən korluq çəkməyən, bəy balası kimi yaşayan canı ayaqyalın, köməksiz insanlara nədən çox yanmışdı?

"Yola çıxanda bir yoldaşın ayrılıq, o biri ölüm olsun, həmişə onların etibarına güvən, güvən, rahat keç, çıxdığın yolu" - dedi.

"Bəlkə, gəldiyimiz bir gün dünyani unutduğumuz tək, getdiyimiz dünyada da unudurraq, gəldiyimiz bu dünyani" - dedi.

*Qəflətən bu gün gəldi,
gəldi birdən-birə,
axır ki, gəldi...
gəldi ki, göz görə-görə.*

O gələn ölüm alın yazılışı idi, əlin yazılışı isə "əvvəldən-axıra kimi oxumaq" arzusu ilə hələ çox yaşayacaq, əzbər qalacaq, yaddan çıxmayacaq o boysuz-biçimsiz, adsız-sanlı, zərif, möhtəşəm şeirlər. Döşünə döyüb öyünməyən, heç kəsə boyun əyməyən şeirlər.

*Mən bir gün üfüq olmuşdum,
Duman çökdü dənizə, görünmədim.
Mən bir gün cığır olmuşdum,
Gəlib-gedən olmadı,
Ot basdı üstümü, görünmədim.
Mən bir gün təbəssüm olmuşdum,
Nə oldu bilmədim, görünmədim.*

Bilmək istədiklərinin axtarışıyla, "dünya balacadır, qazamat həyəti qədər balaca" sıxlıtı ilə sənət dünyasına sığındı, ədəbi dünyasına qədər.

"Dünyanın mənası dünyadan böyükdür" - söyləyən, 70-80-ci illərdə mənəviyyat keşikçisi kimi tanıdığım Asif Atanın (filosof, tənqidçi A.Əfəndiyev) səsinin yanğusu hələ qulaqlarımızdadır: "Biz mədəni bədbinlərin "insan məhv olur" hay-küyünə inanmırıq. İnsan öz böyüklüğünə qayıda bilər, qayıtmalıdır da. Biz irəliyə keçmişimizlə bərabər gedirik".

V.Səmədoğlunun sevgisi fərdiləşmir, bütövləşir.

Poetik hadisələrin müəllifi sənətkar "mən"i, şəxsiyyət "mən"i, ümumiyyətlə, insan "mən"idir.

*Biz yox, Allah inanmır bizə
Əlimiz qana batanda.
İnsan-insana daş atanda,
Biz yox, Allah inanmır bizə*

Əbədi dünyamızın qədərini biz özümüz yazırıq; zəhmətimizlə, əməllərimizlə, amallarımızla. Yalnız özünüdərkədənlerin dünyası əbədir. Ömr təkcə yaşılan deyil, yaşıdalın və yaradılanlardır. Yaranan ümumi, yaradılan isə xüsusi idir.

"Mən burdayam, İlahi" kitabının "Son gecədir bu gün yenə" şeiri ilə başlanması təsadüfüdürmü?!".

*Son gecədir bu gün yenə,
Sabah yenə son səhər.
...Axırıcı ağacdır bu,
Əsir sonuncu külək.
Bağlayıb sonuncu yolu,
Yenə sonuncu fələk. (1963)*

Ölüm və həyat fəlsəfəsindən bəhs edərkən əbədiyyət yolcusu Mövlana həzrətlərini anmamaq günahıdır:

"Mənim həyatım ölümümdədir. Gerçek ölümüm bu dünya həyatındadır, gerçek həyatım isə bu dünya həyatındaki ölümümdədir. Ruh dünyası və Tanrısal dünya yox olmayıcaq əbədi dünyadır, çünkü, bu dünya fenomenal dünyada olanın əksinə, zidlərin sintezinin nəticəsində meydana gelməmişdir". (Mövlana)

Sənətin bağışladığı ölümsüz ömürdən danışanda şair atanı heç unutmadıq: "Dünyada qalacaq yalnız yaradan", həm də, "Soyuq məzara da zinətdir insan!"(S.Vurğun)

*Allah özü dua deyib,
Bu gecə baxır yera.
Məzar üstə güllər kimi
Ulduzlar axır yerə.*

Bu, "həyat ayrılıq imiş, insanla ölüm arasında" düşüncəsinin sahibinə nəsib olan taledir, həyatın qısa, ölümün isə uzun ömürlü olmağı ilə razılaşan bir Tanrı bəndəsinin qədəridir.

V.Səmədoğlu üçün poeziya, təkcə təfəkkürün hissələrə ifadəsi yox, həm də, yazıçı dostu Anar demişkən, ölüm üzərində qələbəsidir. Əgər şair zəkası ömrün mahiyyətini - tükənən həyatı və tükənməyən yaradılanı dərk edirsə, onu yalnız oxumaq yox, öyrənmək istəyirəm.

NAMİQ DƏLİDAĞLI

MƏNİ NƏ HAVADA BURAXIB GETDİN

Qapınız döyüldü bir axşamçağı,
sizə elçi gəldi, bizə ayrılıq.
Yenə niyyətini dəyişməmişdi,
köhnə libasında təzə ayrılıq.

Daha toy havası başında sənin,
yol gəldik şübhədən yalana qədər.
Ümidim hələ də can verməmişdi,
aşıqlar "vağzalı" çalana qədər.

Məni nə havada buraxıb getdin...
xar oldum obada, millət içində.
Mənim ciyərlərim alışınb- yandı,
sənin elçilərin şərbət içəndə.

Gəldi qapınıza gəlin maşını,
səni çöl çekirdi, eşik çekirdi.
Getdiyin yolların ayrıclarında,
mənim baxışlarım keşik çekirdi.

Sənin getdiyin yol, uzaq yoldu ha...
günüm bahar görməz, işim qışladı.
Sən gəlin köçməyə hazırlaşanda,
mənim ümidiñ köçü başladı.

... Daha xatirən də mənə uzaqdı,
gəlir qulağıma bir soraq kimi.
Gördüm bu "döyüşdə"
məğlub olmuşam,
əlimi qaldırdım "ağ bayraq" kimi.

Qapınız döyüldü bir axşamçağı,
sizə elçi gəldi, bizə ayrılıq.
Yenə niyyətini dəyişməmişdi,
köhnə libasında təzə ayrılıq.

BAKININ İYUL GÜNDƏLİYİ

3 iyul...
Hava xəbərcisi
41 dərəcə isti elan edir Bakıda.
Bürkündən şəhərin nəfəsi təntiyib.
"Qara qızıl" axan damarlarında
tromblasha yaranıb.
Ürəyi tincixir hərdən.
Rəngəbərəng maşınlar
həşərat kimi
daraşib şəhərin canına.
Təkərlər sıxıb asfaltın
qanını çıxarıır.
Maşınların üfürdüyü tüstüdə
şəhər bogulur.
Öli dəyənəkli yol polisləri
həşərat maşınları
şəhərin dadlı
nahiyəsindən qoruya bilmir.
Maşınlar şəhərin mərkəz
nöqtəsinə daşınır.
Yaxasına düymələnmiş
bəzəkli binaları
qoparıb dənizə
qaçmaq istəyir şəhər:
nəfəs dərməyə.
Ancaq sıx-sıx küçələrdən
keçə bilmir.
Hündür-hündür

binalarla şəhər mixlanıb
torpağa.
İnsafsız adamlar
evlərindən çıxanda
qapılarını kilidləyirlər şəhərin
üstünə.
Özündən çıxammır şəhər.
Bir yandan da metro tunelləri
havasını ciyərlərinə çekir Bakının.
Və zavodlar boru ağızından
od püskürür şəhərin üzünə
Xəzərin bir addımlığında
istidən yanır Baki.
İnsanların əməlindən qupquru
canını götürüb dənizə qaça
bilmir.

SURIYADAN SON XƏBƏRLƏR

Bu il də Suriyada
ağ göyərçinlər intihar elədi...
...Güllə səsindən qorxan
anaların bətni döl vermədi.
Adına "bəşər" deyilən
və nələr deyilən
adam süd dişini
nişan aldırdı ağızında körpələrin.
"A", "B"... hərfləri güllələndi
uşaqların barmaqları arasında.
Mağaza vitrinlərindən
toz basmış uşaq
başmaqları yiğisdirildi.
...Dünən müasir
silahlar gətirildi Suriyaya.
Ağ göyərçinlərin
intiharı davam edir...

QOCA ŞAIR

Qoca şair kürsüyə qalxdı,
şəir oxumaq üçün.
Sinə gərib kürsüyə
şəirin adını elan elədi: "VAXT"
İlk misranı söylədi: "Vaxt, artıq o vaxt deyil.."
Unutdu!
Udqundu!

Cibindən əlyazmasını çıxardı.
Eynəyini axtardı.
Əllərini sol cibinin, sağ cibinin
üstünə çırpdı:
özünü döyürmüş kimi.
Tapmadı.
"30-80" adlı vaxt arasında qalmışdı eynəyi.
Hər şeyə etiraz eləmək istədi,
qolları açılmadı.
Damarları "30-80" yaş arasında daralmışdı.
İlk dəfə 50 il əvvəl bu kürsüyə qalxmışdı,
30 yaşında: kağızsız, eynəksiz.
Yenə də "VAXT" adında şəir oxumaq üçün.
İlk misrası beləydi: "Vaxt, çox gözəl vaxtdı".
Kürsüyə elə qalxdı, belə endi qoca şair.
...astadan tfu,
deyib vaxtin üzünə tüpürdü.
Mikrafon sərr saxlamadı,
səs salona yayıldı:
T F U U U...

KƏNDƏ VƏ ŞƏHƏRDƏ DARIXMAĞIN ƏKS BƏRABƏRLİYİ

Gülüzlüm, şəhərdə sənsiz
darixmağa nə var ki,
burda zülümü-
gül-çiçəkli dağ ciğirində
adam olur darixmaqdan.
Burda otlar-çiçəklər,
arılar-kəpənəklər,
bənövşələr-böcəklər,
hər şey qoşulub adama
DARIXIR, darixanda...
...Şəhər küçələrində nə var ki,
sənsiz darixmağa...
olsa-olsa bir qəpiklik
hörməti olmayan
küçə itləri tək adam darixar
şəhərdə
Bir də tinlərdə
veyillənən boş şirə qutuları tək...
və bir də dörd fəsli eyni donda
qarşılıyan küknar ağacı kimi...
burda darixmaq canlıdı:
çiçəklər, arılar, kəpənəklər
və bir də böcəklər kimi...
DARIXDIM...

QARITDIĞIM QIZA "GÖZAYDINLIĞI"

Dedim, çətin olacaq,
unutdum, gözün aydın.
Həsrətinlə özümü,
yarıtdım, gözün aydın!

Dərib kipriklərimi,
(qərib kipriklərimi).
Sərib kipriklərimi,
qurutdum, gözün aydın!

...Və gözləmə qayğımı,
sevgimi və saygımı.
Bu dilbilməz duyğumu,
ovutdum, gözün aydın!

"Yıxılsın", sənin evin,
indi necədi kefin?!
Səni sevmədim: sevin,
qarıtdım, gözün aydın!

ETİRƏF

Dünən doyunca vurdum,
sənsizliyin sağlığına.
Vüsəl məni çağırmuşdı,
hicranın qonaqlığına.

İçim, çölüm çox azad,
dərdim, qəmim kəm idi.
Bütün sevdalı başlar,
dünən yəqin dəm idi.

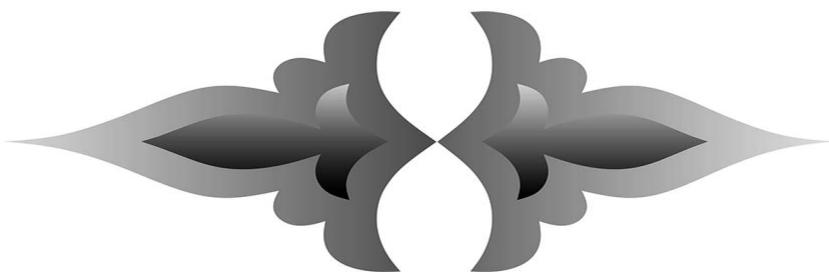
Nə qoxun burnumdaydı,
nə adın yaddaşımda.
Sərxaş olmaq arzusu,
dolanırdı başımda.

Bilmirdim ki, mən səni,
belə tez unudacam.
...Dünən dünəndə qaldı,
bu gün sənə möhtacam.

OTEL OTAĞINDAN "REPORTAJ"

...uzaqlardasan,
nə görüş vədi var aramızda,
nə də əlvida anı...
Uzun yolların əyninə biçilir
xəyallarım hər gün...
və ayrılıq rəngində yuxular
görürəm hər gecə.
...indi on ikinci otel otagının
künc-bucağında
xatırələrimiz bar verir:
Ayrılıq adında.
...Səndən sonra ümidiimin
şəkillərini çizdim
otel otağının divarlarına.
Şəkillər ölmür axı.
Dön geri, şəkillərin sağlığına...

VAQİF DEVRİCOV

ARZULARIN QATİLİ

(hekayə)

Təbiət al-əlvan naxışlarıyla baharın gəlişindən soraq verirdi. Bayramın ilk günüydü. Atası dörd yaşlı Tofiqə bayram hədiyyəsi - oyuncaq avtomobil almışdı. Bər-bəzəkli oyuncaq Tofiqin gözləri kimi parıldayırdı. Ailənin tək övladının şirin dilindən çıxan hər kəlmə ata və ananın ürəyinə yağı kimi yayılırdı. Hədiyyəni əlinə alan təki Tofiqin dili körpə qaranquş balası kimi cəhəcəh edirdi:

-Ata, mən nə vaxt böyüyəcəyəm?
-Tezliklə, oğlum.
-Onda mənə par-par parıldayan həqiqi avtomobil alarsan?

Oğlunun sevincindən fərəhi yerə-göyə sığmayan İlyas Tofiqi atıb-tutaraq, sanki yetkin bir insana müraciət edirmiş kimi dilləndi:

-Oğlum, heç kim birdən-birə böyüməyib. Sən də böyüüb ağıllı oğlan olacaqsan. Məktəbdə "əla" qiymətlər alacaqsan. Ali məktəbi bitirib müəllim olacaqsan, kəndimizin məktəbində məktəbliləri elmin sirrləri ilə tanış edəcəksən. Anan və mən səninlə fəxr edəcəyik. Bax, o vaxt sənə qəşəng avtomobil hədiyyə edəcəyəm.

Tofiq - "ura!" - qışqıraraq həmin günü səbir-sizliklə gözləyə-gözləyə valideynlərinin etimadını doğruldurdu. Dərslərindən "əla" qiymətlər alırdı, ictimai işlərdə fəallıq göstərirdi, müəllimləri də ədəb-ərkanından razı idi.

İllər bir-birini əvəz edirdi. Tofiq artıq orta

məktəbi qızıl medalla, ali məktəbi fərqlənmə diplomuyla bitirib müəllim kimi işə başlamışdı...

...Qonşu rayondan gələn Fatiməni görən gündən Tofiq özündə-sözündə deyildi. Baxışları toq-quşanda hətta nitqi tutulur, dili kəkələyirdi. Fatimənin ürəyəyatımlı səsi, utancaq baxışları Tofiqi ovsunlamışdı. İkinci kursda Tofiq qəlbini ona açmış, Fatimə baxışları ilə razlığını bildirmişdi.

Bu sırrını anasına utana-utana açanda Xədicə ananın uçmağa qanadı yox idi. İlyas kişi də ömrü ən yoldaşının "məlumat"ını dinləyəndən sonra "əmr"ini verdi:

-Hazırlaş, Xədicə. Əsl vaxtıdır. Biz də nəvə kimi şirin dövlətə sahib olmalıyıq.

Kənddə zurna-balabanlı toy çalındı. Tofiqin tələbə yoldaşları toyun yarasığını birə-beş artırıldı, müəllimlər də gənc həmkarın toyunda ürəkdən oynadılar, ən xoş arzularını bildirdilər. Fatimə evə gəlin gələndən ailənin sevimlisinə çevrildi, evin, həyətin düzəni dəyişdi. Kənddə Tofiqlə Fatimənin səmimi sevgisinə qıbtə ilə baxan cavanlar üçün bu sevgi əlçatmadı.

Tezliklə Fatimə də məktəbin müəllimi, şagirdlərin sevimliyi oldu. Hər gün səhər onlar məktəbə gedəndə arxadan baxıb "bəxtəvərdilər" deyənlərin sayı artırdı.

Şam yeməyindən sonra ailə bu günün qayğılarından, gələcəyin xoşbəxt analarından şirin-şirin səhbət edirdilər. Xədicə ananın üzü gülür, çiçəyi

çırtlayırdı, danişanda dili ağızına sığmırıldı. O, gəlinini doğma balası kimi sevirdi. Söhbətin şirin yerində İlyas kişinin səsi hamını susmağa məcbur etdi:

-Tofiq, sənin körpə vaxtında söz vermişdim ki, sən bizim arzularımızı gerçəkləşdirsin, sənə qiyamətli hədiyyə alacağam. Bizim başımızı uca etdin. İnanırıq ki, bundan sonra da bizim də, Fatimənin də arxasında dağ kimi dayanacaqsan, yəni nəsil Vətən övladlarının yetişməsinə öz töhfəni verəcəksən.

İlyas kişi "Mersedes"in açarını cibindən çıxarıb stolun üstünə qoydu:

-Bu gün sözümə əməl edə bildiyimə hamidan çox özüm sevinirəm. Kişi verdiyi sözün üstündə durmağı bacarmalıdır. Amma sən də mənə söz verməlisən. Arzum budur ki, bu avtomobilə gözəl günlər, yaddaqalan səyahətlər keçirəsiniz. Sən də söz verməlisən ki, ailənin namusu, ata və ananın sağlamlığının keşiyində ayıq-sayıq duracaqsan. Bil ki, avtomobili idarə edən şəxs alkogoldan, narkotikadan uzaq durmalı, anlaqlı həyat tərzi keçirməlidir.

Atasının bu gözlənilməz hədiyyəsindən, öyüd-nəsihətindən Tofiq duyğulanmışdı. Atasını öpdü, təşəkkürünü bildirdi:

-Çox sağ ol, ata. Dediklərinlə tamamilə razı Yam. Sən yaxşı bilirsən ki, mən elə zərərli vərdişlərdən uzağam.

İlyas kişi oğluna çox güvənirdi. Axı Tofiq kəndin cavanlarının örnek yeriydi. Ailəcanlıdır, nəslinin nüfuzunu qoruyandır, kənd camaati da Tofiqin bilikli, vicdanlı müəllim olmasından ağızdolusu danişır.

-Tofiq, ürəyimdə deyilməmiş sözlərim çoxdur. - İlyas kişi söhbətini davam etdirdi - Fürsət düşüb, qoy sinəmi boşaldım. Unutma ki, xoşbəxtlik ləkəsiz büssür şüşədir, kiçik bir zərbədən çatlaya bilər. Çatlaşsa, heç nə onu əvvəlki halına qaytarı bilməz. Onun qədrini vaxtında bilmək gərək. İnsanın gələcək uğurlarının təməlində kamil insan dayanır. Hər kəs Vətənin, ata-anasının, ailəsinin qədrini bilməli, mənliyini qorумalı, təməhina qalib gəlməyi bacarmalıdır. Zamanımızda insanların düşməni çoxalıb, alkoqol, narkotika kimi qara kabuslarla yanaşı, laqeydlik, mənəvi kasıbılıq, yalan, ikiüzlülük, ailə dəyərlərinə saygısızlıq bir şeytan kimi qəlblərə hakim olmaq ug-

runda mübarizədədir. Bu şeytana uduzan varlığını itirir...

Atasının bu monoloqu Tofiqi uzaq uşaqlıq ilərinə qaytardı. Naz-nemət içində böyüdüyü qayğısız günlərə səyahət etdi xeyallarında. İndi ata və anası ahıl çağlarını yaşayırlar. Uşaq kimi kövrək olublar, onların bizdən umacağı diqqət və qayğıdır. Tofiq özü özünə söz verdi ki, qayğı və diqqəti heç vaxt onlardan əsirgəməyəcək.

Toydan bir il keçməmiş İlyas kişinin ailə üzvlərinin siyahısına bir körpə əlavə olundu. Yeni doğulmuş Toğrul evə saf hava, sevinc, yeni titullar gətirdi - baba, nənə, ata, ana titulları. Fatimənin xoşbəxtliyinə yeni rənglər qatmışdı Toğrul. İlyas kişi, Xədicə ana daha ağırbatman olmuşdular. Onlar elə indidən Toğrulun təhsili, toyu barədə düşünürdülər. Tofiq də gündə bir arpa dənəsi boyda böyüyen oğluna baxıb qürurlanırdı. Atası evdə olmayıanda oğlunu qucağına alıb xəfifcə öpər, Toğrulun süd qoxulu ətrindən məst olardı. Atası evdə olanda bu möhtəşəm duyğulardan məhrum idi. Axı, qürurlu türkün mentaliteti imkan vermir ki, gənc ata böyüklerin yanında övladını qucağına alıb oxşasın. Beləsinə birtəhər baxırdılar...

Aradan bir neçə ay keçmiş başqa rayondan olan tələbə yoldaşı Tofiqi toyuna dəvət etdi. Bu Fatimənin də ürəyindən idi. Amma oğlunun körpəliyinə görə toya getmək istəmirdi. Amma Tofiq ailəsiylə getməyi qərara almışdı və bunu təkidlə Fatiməyə demişdi. Fatimə Tofiqi fikrindən döndərməyə çalışırdı:

-Tofiq, Toğrul hələ balacdır, yolda ona soyuq dəyər. Toydakı səs-küy onu narahat edər. Sən bu dəfə toya bizsiz get. Yayda bizi də apararsan. Həm istirahət edərik, həm də tələbə yoldaşımızı mən də təbrik edərəm.

-Yox, Fatimə, biz birlikdə getməliyik. Mənim fikrimə niyə qarşı çıxırsan ki?

Fatimə anladı ki, Tofiqi razi salmaq çətin olacaq. O, yalvarış qarışq xahişlə Tofiqin boynundan sallanaraq piçildədi:

-Onda gəl, taksi ilə gedək.

-Nədən qorxursan, ay dəli, sən bilirsən ki, mən sözümün üstündə möhkəm duranam. Atama verdiyim sözü unutmamışam. Heç narahat olma...

Onlar rayon mərkəzinə axşamüstü çatdilar. Dağlarla əhatə olunmuş rayon mərkəzi ağ libasa

bürünmüş gəlin kimi qarla bəzənmişdi. Soyuq dağ havasında nəfəs almağın ləzzəti başqa idi. "Mersedes" dən düşən kimi Fatimə Toğrulu güllü yorğanına büküb sinəsinə sıxdı ki, soyuq olmasın.

Toy "Səadət" şadlıq sarayında idi. Salona daxil olanda tələbə yoldaşları böyük sevinc və haykülə onları qarşılıdlar. Çoxdan görüşmürdülər. Toğrul əldən-ələ gəzirdi. Fatimə də xoşbəxtlik dəryasında üzürdü.

Məclis öz axarıyla davam edirdi. Bir vaxt Fatimə gördü ki, Tofiq də tələbə yoldaşları ilə badə qaldırır. O, him-cimlə Tofiqə başa salmağa çalışırı ki, içməsin. Ömründə alkoqol qəbul etməyən Tofiqin baxışları süzülür, yanaqları qızarır, nitqi qarışırı. Fatimənin him-cimindən sonra o, daha da qızışmışdı, sanki acıq edirdi, qədəhi qədəhə calayırdı. Fatimə çıxılmaz vəziyyətdə qalmışdı...

Toy qurtardı. Tofiq səndələyə-səndələyə şadlıq evinin həyətindəki "Mersedes" inə yaxınlaşdı. Fatimə onun qarşısında diz çöküb yalvarırdı:

-Tofiq, əzizim, bu gün getməyək. Oteldə qalaq. Səhər kanat yolla dağlara gəzməyə gedərik, evə axşamüstü qayıdırıq.

Tofiq Fatiməni eşitmək halında deyildi. Hətta ömründə ilk dəfə Fatimənin üstünə çəmkirdi:

-Keç otur, ay qız! Zəhləmi tökmə! Dədim evə gedirik, qurtardı getdi. - deyərək Fatiməni avtomobilin arxa oturacağına itələdi. Toğrulun ağlamığına da fikir vermədi.

Hava sazaq, yol sürüşkən idi. Tofiq sürəti artırılmışdı. Fatimə sürətölçənə baxmağa cəsarət etmirdi, müşil-müşil yatan oğlunu sinəsinə bərbərbər sixib gözlərini yummuşdu, gözlərindən axan yaşlar yanaqlarında qoşa cığır açmışdı.

Qarşidakı döngədə sükan Tofiqin əlindən çıxdı. "Mersedes" Tofiqin "sözünə baxmayıb quş kimi yoluñ kənarındaki dərəyə "uçurdu". Fatimə boğuş bir uğultudan başqa heç nə eşitmədi.

Fatimənin - vay, Toğrulum, vay! - naləsinə Tofiq sanki ölüm yuxusundan ayıldı. Dönüb arxaaya baxdı. Fatimənin qanlı çöhrəsini görüb özünü itirdi. Onların üzündə həyat əlamətləri sönürdü.

Fatimə və Toğrul son nəfəslərini alıb cansız ana və bala heykəlinə döndülər...

Aradan bir həftə keçəndən sonra Tofiq xəstəxananın reanimasiya otağında gözlərini açdı. Ona

elə gəlirdi ki, qorxunc yuxu görüb. Atası və anası çarpayının yanında məyus-məyus ona baxırdılar. Tofiq o tərəf-bu tərəfə boylandı, zədələrdən qan çanağına dönmüş gözləri Fatiməni və Toğrulu axtarırdı...

Bir aydan sonra Tofiq xəstəxanadan evə qayıtmışdı. Hələ yeriyə bilmirdi. Evdə müalicə davam edirdi. Həkimlərin dediyinə görə o, ancaq qoltuq ağacları ilə yeriyə biləcəkdi...

Kəndin kənarında - təpəlikdəki qəbristanlıqdə iki təzə məzar Tofiqgilin eyvanından aydın görüñürdü. Qoşa dayanıb doğma evlərinə boyلانan məzarlarda bu dünyanın gözəlliklərini doyunca görmək qisməti olmayan, xoşbəxtliyin dadına tamarıqlanan Fatimə və bu dünyani anlamağa malacal tapmayan körpə Toğrul uyuyurdu...

Gecələr Tofiqin yuxuları ondan intiqam alırdı. Inkir-Minkirin suallarına cavab verə bilməyən Tofiq "körpü"nün o tərəfində - İrəm bağında Fatimə ilə Toğrulu gördü, amma onlar Tofiqə gözünün ucu ilə də baxmırıllar. Fatimə Toğrulun şiltaq oyunlarına baxıb sevinirdi. Tofiq əzablar içində qovrula-qovrula - mənim onaları qınamağa haqqım çatmır - deyərək hövlnak yuxudan ayılrırdı...

...Məhkəmə Tofiqə on iki il həbs cəzası qərarını verəndə İlyas kişi ilə Xədicə ana hönkürtü ilə ağlasa da, Tofiq bunu haqlı cəza kimi qəbul etdi. O, düşüncələrin pəncəsində özü özünü ittiham edirdi:

"On iki il fikirləşməyə vaxtim var. Mən bu na layiqəm. Mən atama, anama, Faiməyə verdiyim sözə əməl etmək iqtidarında olmadım. Onlara əzab, kədər verdim. İki fidan ömrü - gənclikinin xoşbəxt anlarını, analıq hissini gözdolusu yaşamayan Fatimənin və tumurcuq ömrünə şaxta gətirdiyim Toğrulumun həyatını nəfsimə qurban verdim. "Toğrulum" deməyə əslində haqqım da yoxdur. Atamın, anamın nəvə toyu görmək sevincini, Fatimənin oğul boyuna baxıb qürur hissi keçirmək, nəvə qayğısını çəkmək arzularını birləşfəlik qara torpağa basdırırdım. Hələ on iki il də qoşa uyuyan əzizlərimin məzarlarını ziyarət etməyə də ixtiyarım yoxdur. Mən əzizlərimin və özümün ömrünü cəhənnəmə döndərdim..."

Mən kama yetməyən arzuların qatiliyəm..."
24 yanvar, 2019.

XALIQ AZADİ

KÖPƏYƏ

İnamım yox çomağı sahibi sayan köpəyə!
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

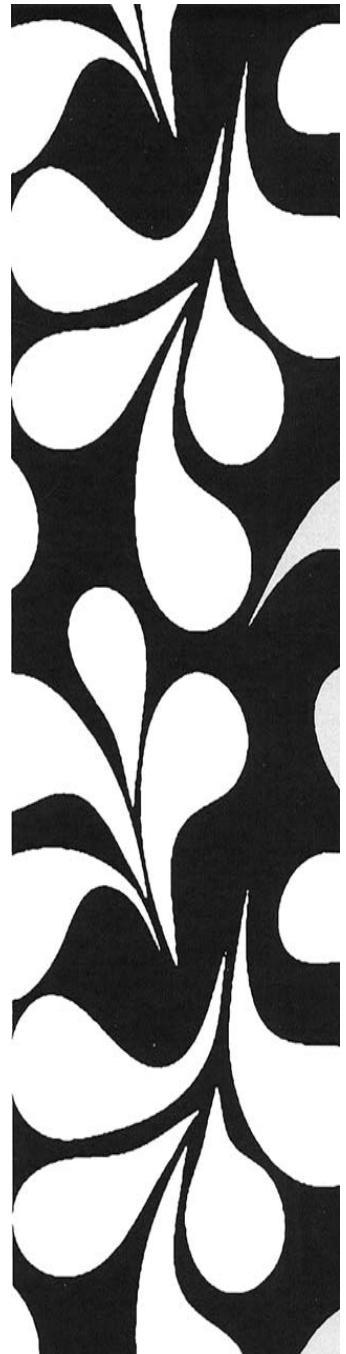
Çox yaxınlıq edirsən, başlayır "ham-ham!" - deməyə,
Verirsin ixtiyarı, nəyin var - hazır yeməyə.
İt kimi qiymət verir çəkdiyin yüz cür əməyə,
Fərqi yox: söylə tərif, ya da ki, hədyan köpəyə!
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

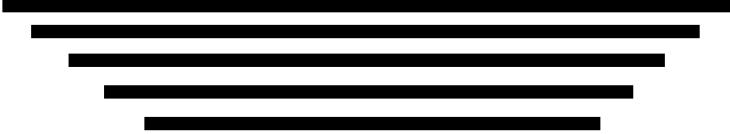
Göstərirsən çomağı, başlayır quyruq bulayır,
Hiss edir hər beləni, üz tutub Aya ulayır.
Rəqibi zəif görür, əlüstü meydan sulayır.
Verilib yüz ixtiyar him-cimi qanan köpəyə,
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

Əcdadı boz canavar, çıxıb bir azca haşiyə,
Nə qədər yemləginən - gözləri baxır meşəyə!
Elə ki, yetir vaxtı, çevrilib dönür vəhşiyə,
Nə xeyri söyləginən: "yaxşı heyvansan!" - köpəyə!
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

Ayağı büdrəyəni zəif görüb qapa bilər.
Nə qədər uzaq dursan, iyələyibən tapa bilər.
Yıxılarsa ağası, lap onu da çapa bilər,
Hamıya mırıldayar verilsə meydan köpəyə!
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

Xalıqəm, söyləyirəm: dünyamızın qanunu tərs,
Aldığı o zərbələr köpəklərə heç olmur dərs!
Tarixin təkərini düşünmürlər bunlar, əbəs!
Vaxt gələr hər cəzanı yetirər zaman köpəyə,
Köpəklər dünyasıdır cümleyi-cahan köpəyə!

VAQİF OSMANOV

ERMƏNİ XİSLƏTLİ QU-QU QUŞLARI

(TƏBİƏT VƏ İNSAN)

"Ermənilərin eyibləri: Oğru, gözögötürməyən, bir ayağı qaçmaqda olan, əmrə tabe olmayan, yersiz hay-küy salan, ürəyi xıltlı, ağasına düşməncilik edəndir. Ümumiyyətlə, onlar başdan ayağa müsbətdən çox mənfiyə yaxındır".

"Qabusnamə" (XII əsr)

Yazacaqlarım nə əfsanədir, nə də rəvayət. Həyatda rast gəldiyimiz gerçekliklərdən biridir. Qu-qu quşları haqqında eșitmisinizmi? Bu quşlar qəribə və pis xasiyyətli davranışları, həyat tərzi ilə başqa qanadlılardan fərqlənirlər. Onlar yavaş səslə - "qu", "qu"- deyə oxuyurlar, səsləri könül oxşayır. Amma "ədəb-ərkan"ı, "əxlaq"ı haqqında müsbət fikir söyləmək çətindir. Qaratoyuqdan bir azca böyükdür (onu qeyd edim ki, qaratoyuq şirin ləhcəli nəgməsi ilə heç də bülbüldən geri qalmır). Ləlekleri mavi - kül rəngindədir. Adı qu-qu quşu köçəridir, yazda bizim yerlərə gəlir, payızda isti ölkələrə gedirlər. Bu quşlar haqqında müxtəlif elmi - kütləvi nəşrlərdən bilgi toplayanda qəribə hissələr keçirdim.

Qu-qu quşlarının böyük, əzəmətli Turan dünəyinin əzəli və əbədi düşməni bədxah erməni xislətli, "mənəviyyat"lı olduğunu yəqin ki, bilmirsiniz. Qu-qu quşları ilə ermənilər arasında inanılmaz oxşarlıqlar tapdıqca heyrətimi gizlədə bilmirdim.

Qu-qu quşları və ermənilər. Maraqlı yanaş-

ma, qəribə bənzətmədir, elə deyilmi? Həm də qeyri-adi. Amma düşündüklərimi sona qədər izləməyə hövsələniz çatsa bu maraqlı, qəribə, qeyri-adi bənzətmələrdə çoxlu oxşar cəhətlər tapacaqsınız.

Bu quşlar digər müləyim iqlimli ölkələrdə olduğu kimi bizim yerlərdə də nəsil artırırlar. Bəs nəsil artımı hansı "üsul"la baş verir? Qu-qu lar yumurtlayandan sonra özləri yumurta üstündə yatıb bala çıxartmağı, ana əziyyətini çəkməyi xoşlamırlar, həmçinin bala bəsləmək, yemləmək, balalarına pərvaz etməyi öyrətmək hissərindən də məhrumdurlar.

Bu yazının hər cümləsini oxuduqca qu-qu quşları ilə bəxtimzdənmi, taleyimzdənmi qonşu olmağa məhkum olunduğumuz, qonşuların torpağına, malına, mülkünə, təbiətinə, mədəniyyətinə, tarixinə, ədəbiyyatına, mətbəxinə göz dikən tamahkar ermənilər arasında oxşarlıqlar axtarsınlar, üst-üstə düşən məqamları yadda saxlasınlar, belə demək mümkündürsə, bu iki parazit məxluqun xasiyyətindəki oxşarlıqları müqayisə etsinlər. Axi, təbiət ən ağıllı müəllimdir.

Qu-qu quşları yumurta üstündə yatıb bala çıxarmağı, bəsləməyi gizli şəkildə başqa quşlara həvalə edirlər. Fikirləşəcəksiniz ki, necə yəni gizli və xəlvət? Qaratoyuq, alacəhrə, bülbül və yüzdən çox digər quşlar qu-qunun balasına "da-

yə"lik etmək məcburiyyətindədirlər. Halal zəhmətlə yumurtasından bala çıxardıb onları yemləyən, bəsləyən, uçmağı, cəh-cəhlə oxumağı öyrədən gözəl və lirik səsli qaratoyuq, bülbül, alacəhrə 3-5 yumurta qoyduqdan yumurtaların üstündə yatıb bütün əzab-əziyyətlərə dözərək balalarının dünyaya gəlməsini gözləyirlər. Bax, bu zaman qu-qu quşları bəd niyyətlərini - erməniyə bənzər hiyləgərliklərini həyata keçirməyə başlayırlar. Ana qu-qu həmin zəhmətkeş, balacanlı, analıq hissi güclü olan quşların yuvalarının ətrafında pusquda durur. Yumurtanın üstündə yatan yuva sahibi müvəqqəti yuvadan çıxıb geri qayıdınca zəhmətə qatlaşmayı xoşlamayan qu-qu özünün bir ədəd yumurtasını onun yuvasına qoyub oradan uzaqlaşır, daha doğrusu, "aranan çıxır", tüfeyli valideyn kimi. Təsəvvür edirsinizmi, bu "ögey" yumurtadan çıxacaq qu-qunun irsiyyətində nə qədər mənfiliklər gizlənmişdir? Qu-qunun yumurtasından "doğulan" eybəcər balanın xislətində qayğıkeş yuva sahibinə bələlər gətirəcək nə qədər bəd əməllər olacağına şübhə yeri qalmır. Həndəvərimizdəki ermənilər kimi... Babalarımız düz deyib: "ot kökü üstə bitə..."

Maraqlıdır, bəzən qu-qu quşu pusqusunda durduğu yuva sahibi ana quşdan tez yumurtlaysı. Onda hiyləgər quş öz yumurtasını başqa yerdə gizlədərək fürsət gözləyir. Yuvanın "sahibə"si yumurtlamağa başlayandan sonra qu-qu öz yumurtasını həmin yuvaya köçürür. Bütün "ağillı" qanadlıların çox həssas bir xüsusiyyəti də var ki, onlar yuvalarına neçə yumurta qoyub üstündə yatdıqlarını "əzbər" bilirlər, əgər yuvada artıq yumurta varsa, onun yad "qonaq" olduğunu hiss edirlər. Həmçinin, ana quşlar öz yumurtalarını yaxşı tanıyırlar - həm rənginə, həm də böyüklüğünə görə. Amma bədxah qonşularımıza - ermənilərə uyğun davranışlı olan qu-qu quşları öz yumurtalarını elə quşların yuvalarına qoyurlar ki, bu yuvada bütün yumurtalar həm ölçüsünə, həm də rənginə görə bir-biri ilə tam "əkizdirilər. Bəs doğma ana quş - yuvanın "xanım"ı yumurtaların sayını "əzbər" bilirsə, niyə artıq yumurtaya yiye durur? Müftəxor qu-qunun irsən keçmə biciliyində bu da nəzərə alınıb. O, "ögey" yumurtanı yuvaya qoyan zaman yuvadakı "doğma" yumurtalardan birini oğurlayıb yu-

vadan kənara atır ki, say düz olsun. Xarakterində "tərbiyəsiz"likdən başqa heç nə olmayan qu-qu quşu ana məhəbbəti kimi ali hiss sahibi doğma və qayğıkeş ananı belə aldadır.

Soruşa bilərsiniz ki, bəs niyə ana qu-qu öz yumurtasını başqasının yuvasına qoyur, onun yerinə başqa "ana" nə üçün bala çıxarıb, başqa "ata-ana" onu yemləyir, bəsləyir, böyüdür, pərvaz etməyi öyrədir?

Ən maraqlısı, ana qu-qu niyə ancaq bir yumurta qoyur? Birincisi, ana qu-qunun "pis yol" a düşməsinə səbəb "ər"inin onun yumurtasını yeməsidir. Ona görə də "ana" yumurtaları "kişi"dən gizlədir. Yenə də tamah, ac gözlük, xəyanət, nakişilik öz işindədir, yenə də erməni xisliyi. İkincisi, ana qu-qunun döş sümüyü uzun olduğundan yuvada uzun müddət yata bilmir. O ki qaldı balanın yemlənməsi, bəslənməsi kimi işlərə, burada ac gözlük öz təsirini göstərir. Əgər "ata" "ana"nın qoymuğu yumurtanı yeyirsə, "ana" isə gecə-gündüz yeməkdən doymursa, balanı kim böyütməlidir? Niyə qu-qu "ana" özgə yuvaya bir yox, iki-üç yumurta qoymur? O irsi instiki ilə bilir ki, yuvanın qayğıkeş anası iki-üç ac göz "qonağı" və öz doğma "övlad"larını yedirtməyə gücü çatmaz, yem daşımıqdan "bağrı çatlayar" və balaları acından olər.

Zaman keçir, yuvadakı yumurtalardan balaca, ətcəbala quşçıqlar çıxmaga başlayır. Onlardan birisi çirkin və bədheybətdir, qəribə saqqalı var, qaratoyuğa, bülbülə, alacəhrəyə oxşamır, lap saqqallı ermənilər kimi...

Qu-qunun balası çox tez və sürətlə böyükür, həddindən artıq qarınquludur. Yazlıq qaratoyuq, alacəhrə, bülbül yuvasındaki üç-dörd doğma balasını və qarınqulu "qonağı" necə doydursun? Bütün günü balalarının qulluğunda dayanan ana ancaq uzundimdir, yem üçün haray-həşir salan, boynunu yuxarı qaldırıb ağızını hamidan tez açan qu-qu balasını doydura bilir. "Qonaq" doyb müşil-mışıl yatmasa doğmalara yem çatmır. Ona görə də yuvanın əsl balaları yarı ac, yarı tox yasağına məhkumdur. Çünkü "yad məxluq" iri dimdiyi ilə "ögey ana"nın gətirdiyi yemi birinci qapır. Onun yumurtadan çıxan kimi özünün yemək problemini "məharət"lə həll etməsi genindən gəlir. Bu yekəpər tezcə öz "süd qardaş və bacı"larını iri cüssəsi ilə itələyib yuvadan yerə

salır ki, daha çox yem qapsın. Doğmalar nə qədər müqavimət göstərsələr də yuvadakı "qoluzorlu"ya qalib gələ bilmirlər. Yuvadan "yixılıb" məhv olurlar, artıq ananın gətirdiyi azuqənin şərki yoxdur. Bu erməni xisləti deyilmə?

İstər-istəməz doğma torpaqlarımızdan amansızlıqla, qəddarlıqla, insana xas olmayan yırtıcılıqla qovulan, məhv edilən, dərisi soyulan, körpələri süngüyə keçirilən həmvətənlərimizin başına gətirilən müsibətlər yada düşür. Bu yaxın tariximizin tükürpədən qanlı səhifələrindəndir. Qədim yurd yerərimizdən - Goyçədən, Zəngəzurdan, Borçalıdan, Qarabağdan və ətraf rayonlardan didərgin salınan insanların qaçqın və köçküñ düşməsinin səbəblərini düşünəndə yenə qu-qu quşları yada düşür. Vətənimizin dilbər guşələrində, Bakının mərkəzində yaşayan, yağılı tikəmizi əlimizdən qamarlayıb yeyən, yuxarı eşalonlarda yüksək vəzifə tutan, xaricdə güclü havadarları olan, ən son məqamda şərəfini, namusunu, ismətini səxavətlə pay verməyi bacaran, türkə düşmən olsa da türkdən övlad qazanmağı qənimət bilən xəyanətkar və kəmfürsət ermənilər harınlayaraq həmişə qorxduqları türkləri doğma yurdundan itələyib qovdular, lap qu-qu quşları kimi...

Dünyanın qəribə işləri, daha doğrusu, işləkləri varmış. Babalarımızın müdrik sözünü "nə yoğurdum, nə yapdım, hazırca "ana", yuva, Vətən, qayı, məhəbbət, bolluca yem tapdım" kimi dəyişmək məcburiyyətindəyəm...

Qu-qu quşları "ögey süd qardaş və bacı"larını qansızcasına məhv etdikdən sonra yuvanın tək sahibinə çevrilirlər. Balaları "qətl"ə yetirib doğma yuvasını işgal edən "gəlmə" qu-qu balası artıq yuvada cövlan edir, gətirilən bütün "nəmət"lərin ortaqları artıq zərərsizləşdirilmişdir. "Qonağ"ın genində bədxah iblis kimi "əyləşmiş" müftəxorluq və tamahkarlıq ona "siqnal" göndərir ki, ananın gətirdiyi qida dörd-beş balaya bəs eləməz. Axı, "ögey övlad" çox iştahlıdır, ermənilər kimi...

Həmçinin qu-qu balası çox iridir, yuvaya ancaq o yerləşə bilər. Hətta "ögey" balaya "süfrə açan" ana ondan kiçik görünür. Tamam gücdən düşmüş, yem dalınca qaçmaqdan arıqlamış, əldən düşmüş bədbəxt, doğmaları gəmiricilərə yem olmuş ana fikirləşmir ki, "ədəbsiz", hətta

gələcəkdə ona da buynuz və dümsük göstərəcək nankor övlad böyüdür. İsti və rahat yuvada "padşah balası" kimi naz-nemət içində yaşayan qu-qu balası böyüdükcə xeyirxah, mərhəmətli himayədarına, "tərbiyəçi"sinə "şillaq" atmağa başlayır, ananı dimdikləyib özündən aralı yaşamağa, didərgin etməyə nail olur. Axı o, yekəpərdir, güclüdür, nankordur, müftə yeyib harınlayıb, gözü ayağının altını görmür, lap ermənilər kimi...

İmpriya siyasətindənmi, öz günahımızdanmı, taleyimizdənmi bizə bəxşis edilmiş bədxah qonşularımızla qu-qu quşları arasında müxtəlif müqayisələr aparanda, bu iki anormal məxluqun oxşar və fərqli cəhətlərini götür-qoy edəndə hər iki bədxasiyyət canının "mənəviyyat"ının 90-95 faizinin üst-üstə düşdürünen heyrətlənməyə bilmirsən. Qonşularına münasibətdə isə onların əməlləri 100 faiz eynidir.

Qu-qu quşları özgələrin zəhməti hesabına nəsil artırırlar. "Ata" və "ana" tüfeylidir. Ermənilər də başqa xalqların hesabına nəsillərini artırmağa, genetikasını "təkmilləşdirməyə" həvəslə olsalar da, həmişə riyakarlıqla və utanmadan genlərinin təmizliyindən ağızdulosu danışırlar. Unudurlar ki, "zor" da, "bala" da, "köçəri" də, "dəmirçi" də köklü-köməkçi türk sözdür.

Sən demə, qu-qu quşları ilə ermənilər arasında bircə fərqli cəhət barmış. Qu-qular meşələri, bağları, əkin sahələrini milyonlarla zərərverici həşəratlardan, tırtıllardan xilas edirlər. Qu-quların çıxdanı yoxdur, onların uzun yem borusu var, sürətli dəyirman kimi işləyən həzm sistemi olduğundan heç vaxt doymurlar. Onlar daim yeməlidirlər.

Fikirləşdim, heç olmasa bir fərqli xüsusiyyət tapmağa çalışdım. Axırdı yenə acgözlük, qarın-qululuq kimi xasiyyətlər ortaya çıxdı. Qu-qu quşları barədə nə isə müsbət cümlə yazmaq istəyim nəticəsiz qaldı. Qələmim bəd niyyətdən, uğurluqdan, hiyləgərlikdən, vəfasızlıqdan, bərkə düşəndə sürüşüb aradan çıxmışdan, arxadan zərbə vurmaqdan başqa heç nə tapmadı.

Həmin xislətlərin hamısı ermənilərə də xas əxlaq normasıdır...

Qu-qu quşları qanadlılarının erməniləriymiş...

2015

GÜNEL ƏLİYEVA

SƏNSİZ ÖLSƏM, BAĞIŞLA...

Düşsə günəş gözündən,
Çəkilsə ay üzündən.
Günah bilmə özündə,
Sənsiz ölsəm, bağışla...

Qəlbi kimsəsiz adam,
Özüm özümə yadam.
Ay ömrümə yaz adam.
Qışda ölsəm, bağışla...

Vüsalıma həsrət yar,
Küsdü məndən arzular.
Barışmağa üzüm var?
Nakam ölsəm, bağışla...

Dərələr, ay dərələr!
Zümrüd, yaşıl meşələr.
İçimdə xatirələr,
Tənha ölsəm, bağışla...

MƏNİM FƏSLİM

Bir həsrətlik ürəyin var,
Qürurun yalan danışır.
Gözlərində görünürəm,
Bir qadın yanır, alışır!

Ovutmaq olmur, əzizim!
Çarəsizdir təsəllilər.
Böyük sevgilər dinəndə
Aciz qalarötən illər.

Yenə əvvəlkidir səsim,
Yenə yaşadır nəfəsim.
Havalar yaman soyuyub,
Qayıt, mənim bahar fəslim!

MƏNİM DƏ QƏLBİM VAR

Bəsdir ürəyimin telinə dəydin,
İncidib, küsdürüb qəddimi əydin.
Kaş səni görməzdim, səni sevməzdim,
Mənim də qəlbim var, mən də insanam.

Kövrəyəm uşaqtək, ağılayacağam,
Özüm öz qəlbimi dağlayacağam,
Sonra da çay kimi çağlayacağam,
Mənim də qəlbim var, mən də insanam.

Sən də ayrılığa dözə bilmirsən,
Mənsiz bu dünyada gəzə bilmirsən,
Niyə intizarı üzə bilmirsən?
Mənim də qəlbim var, mən də insanam.

Mən daha dözmürəm sənin oynuna,
İzin ver qolumu salım boynuna,
Ömürlük sığınım isti qoynuna,
Mənim də qəlbim var, mən də insanam.

Geriyə dönməyə üzüm qalmayıb,
Eşqin təravəti hələ solmayıb,
Deyəsən, səndə də insaf qalmayıb,
Mənim də qəlbim var, mən də insanam.

ÜRƏYİM

O bizi tərk etdi, getdi dileyim,
Mən onu sevirəm, kimə söyləyim?
Qışın ortasında günəş gözləyim?
Sən də günahkarsan, mən də, ürəyim!

Elə bil qolumdan düşdü əllərim,
Dağıldı saçımdan incə tellərim,
Başımı kədərə, qəmə söykəyim?
Sən də günahkarsan, mən də, ürəyim!

Eşqimiz güclüydü, dözə bilmədi,
İkimiz sevirdik, seçə bilmədi,
Yoxsa, bezdi bizdən deyə bilmədi?
Sən də günahkarsan, mən də, ürəyim!

Getdi gözlərimdən yağıdı yağışım,
Sixdi öz qəlbimi kövrək baxışım,
Dərdimi özgəyə necə danişim?
Sən də günakarsan, mən də, ürəyim!

BİR QADIN SƏNİ SEVİRƏ

Bir qadın səni sevirsə,
Ən gözəl şəhərdir gözlərin.
Ürəyini götürüb görüşünə
Tələsər.
Baxışın alov olsa,
Gözünün yaşı kəsər.

Bir qadın səni sevirsə,
"İnandım" deyib keçər.
Çünkü inanmaq istər.
Qadın həyat bəxş edər,
Bax elə buna görə
Səni öz dünyasında
Eşqlə yaratmaq istər.

Bir qadın səni sevirsə,
Susar dili danışsa,
Susar yanıb-alışsa...
Duyğuları "sən" deyər,
Darıxlıqca həsrətin
Qamətin-qəddin əyər.

Bir qadın səni sevirsə,
Səndə yaşamaq istər,
Səndə yaşlanmasıq istər.
Səni yaşatmaq istər.
Sığal çəksin telinə
Ürəyinin əlləri.
Çiçək açsın
Sevginlə bəslədiyi gülərləri.

Bir qadın səni sevirsə,
Sənə addır cümlələri,

Ruhunu səndən alar,
Neçə insan içində,
Sənsiz səninlə qalar.

Bir qadın səni sevirsə,
Gecə-gündüz darıxar,
Saat, zaman demədən,
Sən gələn yola baxar.
Gec qaldınmı, gəlmədin,
Ürəkdə şimşek çaxar,
Yenə ümid yaradar,
Sən olduğun şimşek də
Göy qurşağı yaradar.
Bir qadın səni sevirsə,
Zəngli saatın qurmaz,
Hər sabah xatırənə,
Xəyalına oyanar.

Bir qadın səni sevirsə,
Sakit bir dənizdi,
Qəzəbin.
Aparsa dalğaların,
Özündən soruşar səbəbin.
Hicranı uzaq istər,
Qaranlıqdan boylanar,
Əl açıb tanrısına,
O, sənə çıraq istər.

ÜRƏYİMƏ YAR

Düşmüsən gözümdən
Düşənlər kimi...
Sonuncu sərnişin,
Sonuncu qatar.
Mən səndən getmişəm
Ürəyimə yar.
Getmişəm özümə
Qonaq kimiyəm.
Deyir "Heç kimiyəm",
Yadın biriyəm.

Könlümün evi də
Qapısı bağlı.
Bir də gəlməyəcəm
Məni sevmədi.
Sevmədi öz qəlbim
Sevmədi məni.

Düşmüsən gözümdən
Düşənlər kimi...
Sonuncu sərnişin,
Sonuncu qatar.

Mən səndən getmişəm
Ürəyimə yar.
İndi ürəyim də
Məhbəs, dörd divar.

ÖYRƏT MƏNƏ, MÜƏLLIM!

Həyatın hər üzünü,
Əyrisini, düzünü,
İnsanlığın özünü
Öyrət mənə, müəllim!

Öyrət xoşbəxt olmayı,
Kədərə dayanmayı.
Əzabların ardından
Dözbə comərd olmayı.
Həqiqəti, gerçəyi,
"Heç nə" adlı hər şeyi,
"Hər şey" adlı heç nəyi.
Sevməyi, sevilməyi.
Öyrət mənə, müəllim!

Göz yaşımı silməyi.
Bəyaz rəngi sevməyi.
Bəzən səssiz getməyi,
Bəzən səssiz gəlməyi.
Sevinməyi, gülməyi,
Öyrət mənə, müəllim!

Böyüklərə hörməti,
Sevgidə sədaqəti,
Həm qayğını, diqqəti,
Həyati öyrət mənə,
Öyrət mənə, müəllim!

Həm xeyiri, həm şəri,
Yol gözləyən gözləri
Atılmış körpələri
Sevgiyə öyrətməyi
Öyrət mənə, müəllim!

Günahın çəkisini,
Ürəyin naləsini.
Ağlımızın səsini
Həmişə dirləməyi
Öyrət bizə, müəllim!

Ən çətin animizda,
Sözlərin yadımızda.
Bizim öz dünyamızda
Bir müəllim olmayı
Öyrət bizə, müəllim!

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

"BÜTÜN QƏLƏBƏLƏR - QAN RƏNGİNDƏDİR"

(Aygün Sadiqin "Güzgüdə kim var?" kitabı və yaradıcılığı haqqında bir neçə söz)

Ədəbiyyat söz sənətidir. Söz sənəti olduğu qədər də söz yüküdür. Bu yükün ağırlığını isə ciyinlərində daşıyanları var: şairlər, yazıçılar və tənqidçilər, bir sözlə; söz adamları.

Yaşlı və orta nəslin nümayəndələri kimi, gənclərimiz də müqəddəs yükün ağırlığına sinə gərərək, bu yolda şərəflə addımlamaqdadırlar. Həmin gənc nəslin nümayəndələrinə aid olunan xanımlardan Şəfa Veli, Sevinc Qərib, Günel Əliyeva, Nuranə Nihan, İlhamə Sultan, Əfsanə Rəvan və şeirlərini oxumadığım üçün tanışın burada adını çəkmədiyim onlarla gənc imza sahibi şairlik yükünü ciyinlərində daşıyaraq sözün nazını ləyaqətlə çəkməkdədirlər.

Bu gənc xanım yazarlarımızın içərisində AYGÜN SADIQIN özünəməxsus yeri vardır. Hələlik ədəbi mühitdə onun bir kitabı mövcuddur. Yaziçi Əli bəy Azərinin redaktorluğu, Eluca Atalının "ön söz"ü ilə ədəbiyyata vəsiqə alan "Güzgüdə kim var?" kitabına şairənin son illərdə qələmə aldığı şeirləri və bir neçə hekayəsi daxil olunmuşdur. Hekayələrinə nəzər salanda onların da poetik libasa büründüyünü görürük. Odur ki, onun poeziyasından bəhs etməyə çalışacaqıq.

Yeri gəlmışkən qeyd edim ki, onu digər gənc yazar xanımlardan fərqləndirən, imzalar içində imzasının seçilməsinə əsas səbəb verən öz milli varlığını, milli kimliyini daha qabarlıq şəkildə ön plana çəkməsidir. Türkülük, turançılıq ideyalarının təbliği, bu ideyalara dərin sevgi şairin yaradıcılığının əsas ana xəttini təşkil edir.

*Mənim əzəmətim - zəfərim sayda,
Türkün yüksəlişi yaxın gündədir.
Bütün xoşbəxtliklər - azadlıq boyda,
Bütün qələbələr - qan rəngindədir.*

Və yaxud:

*Nədir fərqi BİZim BİZdən?
Biz Metenin, Attilanın övladıykən,
TURAN yetim qaldı deyə
Vaz keçəkmi ÖZÜMÜZDƏN?..*

Məhz, bu cür poetik milli duyğuların, milli marağın sayesində də Aygün Sadiq bir şair kimi bütövləşir, tamlaşır, seirdən şeirə dolğunlaşır. Qələmini cila-laya bilir.

*Özümlə savaşa, yenməyə gəldim,
Birbaş Haqq'a doğru yola düzəldim.
Yolçuluq çox şeyi öyrətdi, bildim...*

Axdıqca arınan bulaq kimiyəm. - deyən şairin axa-axa arındığı, sözdən barındığı daha da mükəmməlləşir.

*Ömür beş gün, o da dərddir sərasər,
Yüz kədərdən, yüz ələmdən yazıram.
Aç ürəyin qəm yükünü, şeirə sər,
Qəm əhliyəm, mən də qəmdən yazıram.*

Bu gənc şairi qəmdən yazmağa vadər edən isə öz şəxsi dərdləri deyil, Vətən dərdidir.

*Vətən yoxsa, neynirəm hər imanı, hər dini?!
...Qaytar əsir yurdunu, vətənsiz qalan övlad.*

*Bölməyəlim Vətəni bölgələrə, rayona,
Qarabağ cənnət idi, heç yox idi, tay ona.
...Viranə könlüm kimi Ulus tarımar, bərbad,
Gətir zəfər sorağı, yuvası talan övlad.*

Baxmayın ki, Aygün Sadiq Rusyanın Novokuznetsk şəhərində doğulub, dünyaya göz açıb, uşaqlıq illəri məktəbə gedənə qədər orada keçib, Vətən torpağına sədaqət hissi, elə-obaya bağlılıq sevdası onun genindən öz qidasını alır, doğma Azərbaycanımızın sərhədləri boyu şaxələndikcə, şaxələnir. Bax, budur Vətən eşqi!..

*Qururum, qeyrətim yad torpağında,
Soysuz dövran sürür türk torpağında.
Daha büləbül ötmür gül budağında,
Bağında tikanlar bitəndən sonra.*

*Güclüyəm deyirdim, gücüm hardadır,
Əllərim qandalda, Ulus dardadır.
İyirmi beş ildir, göz yollardadır,
Niyə yaşayıram Vətəndən sonra?!*

Məhz, o ilahi Vətənə bağlılığının eşqiylə də şair bu ali poetik deyiminə daha kəskin qüvvət qataraq ağrılı duyğularına bir şirinlik qataraq əlavə edir:

*Vətən xəcalətlilik -
Dinməyə üzümüz yox...
Dərdimiz bizdən böyük,
Xəcalət tərim soyuq...
Vətən,
məni qucaqla,
bəlkə, yaram sarına...*

Və sonda Vətənə olan böyük və sonsuz eşqini, sevgisini poetik bir dillə belə ifadə edir. Oxucunu özündən alıb, ilahi duyğularının, hissələrinin axınına qatır və apara bildikcə aparır.

*Əsir yurd! Haqqını halal eyləmə!
Bumbuz bulaqların qənimim olsun.
Qoy, Allah canımı alsın yerinə,
Sənə layiq olan övlad doğulsun!..*

Budur Vətəndən uzaqlarda doğulan Vətən qızı Aygün Sadiqin Vətəndaşlıq mövqeyi! Necə əyilməmək olar ki, bu Vətəndaşlıq mövqeyinin - eşqinin önündə.

*Vətənçün yarida kəsib ömrünü,
Vida söyləyənin "salam"ı olmur.
Şəhid anasının hüzürdür günü,
Şəhid anasının bayramı olmur!* - deyən şair şəhidlərimizə və şəhid analarımıza nə qədər də yüksək qiymət verir, şəhidlik mərtəbəsinin necə bir alınmaz, möhtəşəm zirvə olduğunu bədii boyalarla dolğun təsvir edir.

Aygün Sadiqin şeirlərinin mövzusu genişdir. Hə-

yatımızın ayrı-ayrı sahələrinin müxtəlif çalarlarını şirin dillə, obrazlı şəkildə əks etdirməyə çalışan bir şairdir. Bu baxımdan onun represiya qurbanı olan böyük şairimiz Mikayıl Müşfiqə həsr etdiyi şeiri diqqətimi daha çox cəlb etdi.

*Bu gün bir şairin doğum günüdür,
Qələmi möhtəşəm, eşqi əbədi.
Bütün zamanların sevgi şairi,
Bütün sevgilərin eşqiz məbədi.*

Mərhum, ustad şairimiz Mikayıl Müşfiqə verdiyi bu uca, ülvi dəyər gənc şairi gözlərim önündə daha da ucaldı, sevdirdi mənə.

Aygün Sadiqin şeirlərinin ana xəttini əgər Vətən eşqi, yurd məhəbbəti, el sevgisi təşkil edirsə, ikinci əsas xəttini isə dünyanın əsrəfi insana sevgi, gözələ məhəbbət, ədəbiyyatımız əzəli və əbədi mövzusu olan aşiqə vurğunluq, eşqə sədaqət duyğusu vəfa təşkil edir.

*Yalan tanımazdı bizim sevgimiz,
Ayrı yaşamağı düşünməzdik biz.
Sənli dünyam vardı - günahdan təmiz,
Kainat bir yana, sevgim bir yana.*

Şair üçün sevgi hissi dünyanın ən böyük bəşəri dəyərlərindən biridir. Odur ki, o məhəbbəti hər şeydən uca və əlçatmaz tutur. Sevgi kimi ülvi hissələri heçə sayanları dəyərsiz sayıır. O cür kəsləri ürəksiz adlandırır.

*"Sən" adlı dünyada qarayıdı baxtum -
Bizim yolumuza ayrılıq yağıb!
Sənə söz vermişdim - unudacaqdım,
Lənətə gələsən!
Yadımdan çıxıb!*

Yaziya başlıq kimi Aygün Sadiqin şeirlərinə bir misra seçdim: "Bütün qələbələr qan rəngindədir!" Yaradıcı insan nə qədər qan tökməyin əlehinə olsa da dünyada hökm sürən bu reallıqdan yan keçə bilmir; Atatürk demişkən, "bizim qələbəmiz süngümüzün ucundadır..." Hesab edirəm ki, şairə bu bir misra ilə ayıq-sayıq olmağa, mübarizliyə səsləyir. Bu bir misrada cəsarət də var, iradə də, vətənpərvərlik də, vətəni sevmək də, vətəni qorumaq da...

Bütövlükdə, gənc şairin yaradıcılıq manerası geniş olduğu kimi də uğurludur. Bu uğurun da davamını Aygün Sadiqdən gözləyirik.

*Xeyallar möhtəşəm, xatırə şirin...
Hər günü sonuncu gün kimi yaşa.
Baxma arxasında ötən illərin,
Qürurla, şərəflə ömrü vur başa.*

RƏNA MİRZƏLİYEVƏ

UĞURLARIN BAŞLANĞICI

Bu gün İsmayıllı təhsilinin qazandığı uğurlar xeyli dərəcədə öz işinin ustası olan müəllimlərdən asılıdır. Sevindirici haldır ki, onların sırasında gənc-lərimiz də az deyil. Belə bacarıqlı pedaqoqlarımızdan biri də Bahar Fərzalı qızı Abdullayevadır. O, 21 iyun 1977-ci ildə anadan olub. 1983-1994-cü illərdə İsmayıllı şəhər 1 sayılı orta məktəbdə təhsil alıb. 11 illik orta təhsili əla qiymətlərlə oxuyan Baharın müəllim olmaq arzusu İbtidai sinif müəllimi Əsli Yusifova və Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi olan Əməkdar müəllim Mirvari Musayevaya olan sevgisindən yaranıb. Elə bu sevgidən dolayı da öz peşə seçimində qərar verib: "Müəllim olacağam və həm də öz sevimli müəllimlərim kimi şöhrətli müəllim olacağam".

Elə bu arzusu da onu filoloq olmağa sövq etdi. 1996-2000-ci illərdə N.Tusi adına ADPU-nun filologiya fakültəsində oxudu, təhsilini başa vurdu və həmin il 11 il təhsil aldığı doğma məktəbə - İsmayıllı şəhər İ.Həsənov adına 1 sayılı tam orta məktəbə - öz sevimli müəllimlərinin yanına Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi kimi qayıtdı.

İşlədiyi müddətdə innovativ müəllim kimi fəaliyyət göstərən, daima yeni təlim texnologiyalarına yiyələnməyə can atan, bu yönündə bütün təlim kursslarında iştirak edən, yenilikləri öz həmkarları ilə bölüşən, dərs dediyi siniflərdə tətbiq edən Bahar Abdullayeva fəaliyyətinin nəticəsində bu gün respublika səviyyəsində xeyli uğurlara imza atıb. Artıq bir neçə ildir ki, Təhsil Nazirliyinin elan etdiyi bir çox müsabiqə və layihələrin iştirakçısı və qalibi olur.

2013-cü ildə keçirilən "1 şagird: 1 kompyuter" müsabiqəsində qalib olduğu üçün Azərbaycan Respublikası Təhsil Naziri Mikayıl Cabbarovun əmri ilə 23.08.2013-cü ildə diplomla təltif olunmuş, dərs dediyi bir sınıf otağı tam şəkildə elektronlaşdırılmışdır.

2014-cü ilin mart ayında "e-Twinning" layihəsi çərçivəsində Azərbaycan və Türkiyə müəllimləri arasında keçirilən "online poster" müsabiqəsinin azərbaycanlı qalibi olmuş, dostluq mükafati qazanmışdır.

2013-cü il "İKT ili" çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Rabitə və Yüksek Texnologiyalar Nazirliyinin keçirdiyi "E-hökumət; mövcud vəziyyət, problemlər, perspektiv vəziyyət və gözləntilər" analitik məqalə müsabiqəsində iştirak etmiş və müxtəlif qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılmışdır.

09-16 noyabr 2013-cü ildə "Mədəd Azərbaycan" təşkilatının "İNTEL-Gələcək üçün Təhsil" kursunun təlimçilər üçün təlimini müvəffəqiyyətlə bitirmiş, 2014-cü ilin may ayından təlimçi kimi xidmət göstərməsidir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 dekabr 2014-cü il tarixli 931 № li sərəncamı ilə 2013-2014-cü tədris ilində keçirilmiş "Ön yaxşı müəllim" müsabiqəsinin qalibi olmuşdur.

Bahar müəllimə bugünkü uğurlarının əsasını işlədiyi mühitdən, daima ona göstərilən dəstəkdən qaynaqlandığını düşünür. İşlədiyi 15 il ərzində həmin məktəbin direktoru olmuş Əməkdar müəllim Şəfaqət Rəsulovun bir ata qayğısı, liderlik bacarığı

sayəsində özünə, öz bacarığına daha çox inanmış, "Mən bacarmaram" kompleksi yox olmuşdur.

Bahar Abdullayeva ilk böyük qələbəsi olan 2013-cü ildə Təhsil Nazirliyi tərəfində keçirilən "1 şagird və 1 kompüter" müsabiqəsinin onun digər uğurlarına yol açdığını deyir. Belə ki, Elektron Təhsil çərçivəsində keçirilən bu müsabiqəyə təqdim etdiyi dərs layihəsi qalib olduqdan sonra mükafat olaraq dərs dediyi bir sinif e-lövhə, proyektor, müəllim və şagirdlərin hər biri üçün fərdi kompyuter, proyektor və sürətli internetlə təchiz edilib.

İKT ilə tam şəkildə təmin edilmiş sinif şəraitinin yaratdığı geniş imkanların sayəsində rəhbərlik etdiyi sinfin şagirdlərinin zəif oxuyanı belə kompyuterdən sərbəst istifadə bacarıqlarına yiyələnib, müstəqil şəkildə ev və sinif tapşırıqlarını yerinə yetirir, elektron formada təqdim edir, Web 02 alətlərində maraqlı və yaradıcı dərs resursları hazırlayırlar, müxtəlif müsabiqə və olimpiadalarda fəal iştirak edirlər. Demək olar ki, hər bir şagirdin Rusiyada keçirilən distant fənn olimpiadasında müxtəlif fənlərdən ən azı bir diplom və ya sertifikatı vardır. Maraqlı odur ki, həmin şagirdlərin rus dili savadları yüksək olmasa da, onlar məharətlə və çevik şəkildə tərcümənin köməyi ilə suallara baxır və cavablandırırlar. Bu maraqları onların rus dilini də mükəmməl öyrənmələrinə yönəldir.

İKT-nin geniş imkanlarından yararlanaraq E-Twinning layihəsi çərçivəsində müxtəlif beynəlxalq layihələrə qatılır, dünyanın bir çox ölkələri ilə əməkdaşlıq edirlər. Əməkdaşlıq etdiyi Türkiyə məktəbliləri ilə tez-tez skype vasitəsilə görüşlər təşkil edir, intellektual oyunlar keçirir, xüsusi ədəbiyyat dərslərində klassik və müasir şair və yazıçıların həyat və yaradıcılığı ilə bağlı dərs mübadiləsi aparırlar.

Bahar Abdullayevanın əməkdaşlıq etdiyi bu cür beynəlxalq layihələrdən biri "E-Twinpaper" Avropana, digər ikisi: Let's play, dance and eat traditionally!" və "E-Twinland" layihələri isə Türkiyə və Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin keyfiyyət nişanına layiq görülmüşdür.

Şagirdlərin uğurla həyata keçirdikləri bu işlər onların müasir dövr orta ümumtəhsil məktəbinin başlıca strategiyası olan yüksək intellektual və hazırlığa malik, qazandıqları bilikləri həyatın müxtəlif sahələrində istifadə etməyi bacaran, yaradıcı və hərtərəfli inkişaf etmiş bir şəxsiyyət kimi yetişmələrinə gətirib çıxarır.

Bunun nəticəsidir ki, ötən dərs ilində Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Mərkəzi Bankın birgə həyata keçirdiyi "Məktəblilər arasında hə-

yat bilgisi və maliyyə savadlılığının artırılması" məqsədilə "Bu günün qənaəti sabahın təminatıdır" adlı müsabiqədə həmin sinfin şagirdi Abdullayev Fəridin hazırladığı videoçarx fərqlənərək qalib oldu.

Sinfin şagirdləri Təhsil Nazirliyinin elan etdiyi "E-təhsil" müsabiqəsində də fəal iştirak edir, maraqlı elektron dərs resursları təqdim edirlər. Keçən tədris ilində Vüsalə İsmayıllı "Alp Loto" informatika müsabiqəsində respublika üzrə ikinci yeri qazanmışdı. Bu il keçirilən "E-təhsil" müsabiqəsinin bir dominantı isə yenə biologiya fənnindən maraqlı dərs resursu hazırlamış həmin sinfin şagirdi Nəzrin Hacıyeva idi.

Bir məsələni də qeyd etmək yerinə düşər ki, bütün bu uğurların arxasında ən böyük məsuliyyət Bahar müəllimənin üzərinə düşsə də, ancaq bu işlərdə təhsillə əlaqəsi olan valideynləri də unutmaması nailiyyətlərinə açar rol oynayır. Valideynlərlə six əlaqəsinin olması ona daha çox müvəffəqiyyət qazanmaqdə kömək olur. Müəllim-valideyn münasibətləri şagirdlərin mənəvi həyatına təsir göstərən ən əhəmiyyətli pedaqoji faktor kimi dəyərləndirən Bahar müəllimə daima "Müəllim-valideyn qarşılıqlı münasibətinin düzgün tərbiyənin əsasını qoyur" prinsipinə əsaslanır. O, bildirdi ki, bu iş arzuladığımız şagirdlərin formallaşmasına böyük təsir edir.

Bahar Abdullayeva və rəhbərlik etdiyi 8a sinfi ilə hazırda Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 2015-ci ilin sentyabr ayından icrasına başladığı

"Məktəb icmalar" pilot layihəsində uğurla iştirak edirlər.

Respublikanın 54 məktəbinin qoşulduğu bu layihədə məqsəd Təhsil islahatlarının uğurla həyata keçirilməsində "məktəb-aile-icma üçbucağı"nın əməkdaşlıq potensialını möhkəmləndirməkdir. Yeni yaradılan qurum - məktəb icmaları məktəb həyatını birlikdə daha yaxşı idarə etmək üçün yaradılan şagird, valideyn və müəllimlərin birliyi kimi xarakterizə edilir. Layihəyə əsasən, icma çərçivəsində valideynlər, müəllimlər və uşaqlar bərabər hüquqlu fəaliyyət göstərəcək və birlikdə qərar qəbul edəcəklər.

Nazirlik rəsmiləri hesab edirlər ki, valideynlərin məktəb həyatında daha yaxın iştirakı və qərar vermək hüquqları təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşmasına, eyni zamanda uşaqların peşə-ixtisas seçimində düzgün istiqamətə yönləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynayacaq: "Məktəb icmasının fəaliyyətinin nəticəsi məktəbdə və evdə mühitin yaxşılaşdırılması, təlimə marağın artırılmasıdır. İcmalar dünyanın bir çox ölkəsində müxtəlif formalarda uğurla fəaliyyət göstərirlər. Həmin ölkələrin təcrübəsinə müraciət edəndə görürük ki, şagirdlər icmaların fəaliyyəti nəticəsində təhsilin daha maraqlı və zəngin olduğunu vurgulayırlar. Eləcə də prosesin 3 iştirakçısının birləyi dərslərdə davamiyəti yüksəkdir, davranış səviyyəsini təkmilləşdirir, dərslərdə uğur qazanma faizini yüksəldir. Ən əsası, valideynlərin uşaqlarının təhsilində mühüm rol oynadıqları diqqətə çatdırılır.

Layihə çərçivəsində Community.az saytı yaradılıb ki, prosesin üç iştirakçısı burada fəal şəkildə fikirlərini bölüşür, maraqlı paylaşmalar edirlər. Dekabr ayında keçirilən müsabiqədə sinif icmaları 5 nominasiyadan ibarət bir müsabiqədə yüksək fəallıq göstərərək iştirak etdilər.

"Sinif icmasının ən yaxşı planı", "Xərcsiz sevinc", "Ən orijinal fikir", "Sərhədsiz xeyirxahlıq", "Ən fəallar" nominasiyaları istiqamətində keçirilən müsabiqədə Bahar müəllimənin rəhbərlik etdiyi "Sinif icması" "ən fəallar" nominasiyası üzrə qalib gəldilər və 8 yanvar 2016-cı ildə Bakı şəhərində keçirilən mükafatlandırma mərasimində dəvət aldılar. Müsabiqədə qalib gələn 6 sinif icmalarının biri kimi Fəxri fərman və müsabiqənin tərəfdəş şirkətləri ("Access Bank" ASC, "Şağlam Aılə" MMC, "Standard Insurance" ASC, "Baker Tilly Azərbaycan" MMC, "AZZA" şirniyyat evi, "Khazar Ventures" MMC) tərəfindən müxtəlif dəyərli hədiyyələrlə mükafatlandırıldı.

Gənc nəslin təlim-tərbiyəsindəki nailiyyətlərinə görə 5 Oktyabr - Beynəlxalq Müəllimlər Günü münasibəti ilə təhsil nazirinin 4 oktyabr 2016-cı il tarix-

li əmrinə əsasən "Azərbaycan Respublikasının qabaqcıl təhsil işçisi" döş nişanı ilə təltif edilib.

2017-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin keçirdiyi Elektron təhsil müsabiqəsində şagirdi Nəzrin Elnur qızı Hacıyeva Azərbaycan dili fənnindən "Söz birləşmələri" mövzusunda elektron dərs təqdim edərək müsabiqənin "Təhsildə istifadə üçün ən yaxşı resurs" nominasiyası üzrə qalib gəlmışdır.

2018-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin keçirdiyi "Elektron təhsil" müsabiqəsində "Beynəlxalq və regionlararası əməkdaşlıq üzrə ən yaradıcı təhsil layihəsi" nominasiyası üzrə 1-ci yer qalibi olmuşdur.

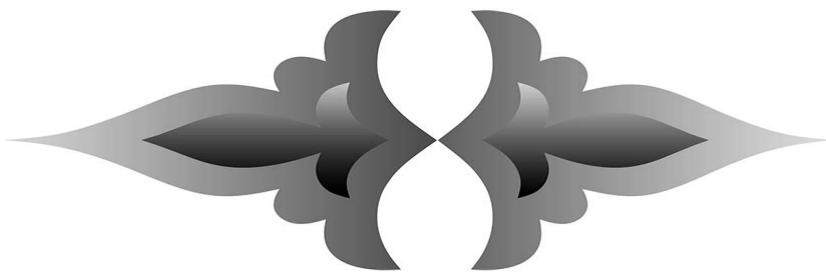
e-Twinning layihəsi çərçivəsində qurucusu olduğu "Twinnerlər yollarda" layihəsi üzrə 5-9 aprel 2018-ci il tarixində Türkiyədə İstanbul və İskəndərun şəhərlərində olmuş, məktəblərdə təcrübə mübadiləsi keçmiş və "Maddi-mədəni irsimizin tanıtılması" mövzusunda tədbirlərdə Azərbaycanı təmsil etmişdir.

2018-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin keçirdiyi "Beynəlxalq seminarlarda iştirak üzrə seçim" müsabiqəsində qalib gələrək 2-5 may 2018-ci il tarixlərdə İstanbulda "e-Twinning Multilateral Contast Seminar"da iştirak etmək haqqı qazanaraq Azərbaycan təhsilinin təmsilçisi olmuşdur.

Bahar müəllimin 2017-2019-ci tədris illəri ərzində e-Twinningdə işlədiyi beynəlxalq layihələrdən 6-sı - "Twinnerlər yollarda", "Literature", "Bizim nağıl dünyamız", "Liser your mind", "My green city", "Lets plant saplings" Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Milli keyfiyyət nişanına layiq görülmüşdür. "Twinnerlər yollarda" və "Bizim nağıl dünyamız" layihələrinin qurucusu isə özüdür.

04 oktyabr 2018-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamına uyğun olaraq "Tərəqqi medali" ilə təltif olunmuşdur.

Bütün bu nailiyyətlərin sahibi və təhsil sahəsində baş verən yenilikləri yaradıcılıqla işinə tətbiq etməklə dərslərini müasir tələblər səviyyəsində qurmağa çalışan, təlim prosesində müasir dərsə verilən tələblərdən birini - şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişaf etdirən, qazanılmış bilik, bacarıq və vərdişlərini yeni problemlərin həllinə tətbiq edən, keçirilən tədbirlərin fəal iştirakçısı, hələ gənc ikən pedaqoji ictimaiyyətin dərin hörmətini qazanmış Bahar Abdullayevaya yetişən nəslin təlim-tərbiyəsində uğurlar diləməklə, yeni mükafatlar və təltiflər sevinci arzulayıraq.

NİZAMİ KOLANILI

DƏRD ÜSTÜNƏ DƏRD GƏLİR

(esse)

Payız gecəsi. Axşamdan başlayan yağış kəsmək bilmirdi. Xoruzlar tək-tək banlamağa başlamışdı. Xanəli kişi hələ də yatmamışdı, içəri girir, bir az oturur, səbri qərar tutmur, çıxıb kəndə - Ağdərədən gələn yola baxır. Siqaretin tüstüsün acgözlükə sinəsinə çəkir, sanki əsəblərin sakitləşdirirdi. Yağış da kəsmək bilmirdi. O, təmiz islanmışdı. Ancaq evdə otura bilmirdi. Oğlanları iki gün idi ki, kənd cavanları ilə dağlara çıxmışdılar. Ağdərə rayonunda mal ferması olan sovxoza basqın edib, mal-qarani göturməyə getmişdilər. Ancaq gəlib çıxməq bilmirdilər.

Xanəli kişi kənddə sayılıb-seçilən ağsaqallardan biri idi. Uzun müddət müəllimlik etmiş, kənd məktəbində çalışmışdı. Sonra sovxozdə direktor müavini vəzifəsində işləmişdi.

Kənddə böyükdən-kiçiyə hamı onun xətir-hörmətini saxlayardı. Xanəli kişinin beş oğlu, dörd qızı var idi. Oğlanları çox qoçaq, necə deyərlər, vurub-yıxan, həm də ikisi ali təhsil almışdı. Müxtəlif işlərdə çalışırdılar.

Səhər açılırdı. Ağdərə tərəfdən səs-küy yavaş-yavaş kəndə yaxınlaşırırdı. Axır ki, gedənlər qayıdır gəldilər. Yüzə qədər ferma inəyi götirmişdilər. Xanəli kişi tələsik bunların qabağına yeridi:

-A bala, niyə gəlib çıxmırsız? - Narahat-narahat dilləndi. - Əl çəkin bu işdən. Axırda başınız bəla çəkəcək ha...

Xanəli kişi nə qədər desə də onun sözünü heç kim eşitmək istəmədi. Gətirilən malları öz aralarında böülüb, hərə öz evinə getdi. Xanəli kişi uşaqlara yalvarmağa başladı:

-Ə Sabir, Adil, bala, bəsdi. Siz Allah, bir də get-

məyin. Ermənilər bunu belə qoymaz. Əvvəl-axır sizdən qisas alacaqlar.

Oğlanları bərk yorulmuşdu, həm də yağış onları bərk islatmışdı. Xanəli kişi:

-Ə, bala, tez paltarınızı dəyişin, - deyib, o biri otağa kecdi.

Sabir Xanəli kişinin böyük oğlu idi. Ağdam rayonu, Şotlanlı kəndində anadan olmuşdu. Həmirli kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Sovetlər birliyində hərbi xidmət keçib sonra ali təhsil almışdı. Kənd Təsərrüfatı institutunu bitirmişdi, üzüm sahəsində briqadır işləyirdi. Qarabağ mühəribəsi başlayanda Sabir də bir çox yaşıdları kimi Vətənin müdafiəsinə qalxdı. Kənddə yaranan özünümüdafiə batalyonuna qoşuldu.

Sabir qoçaqlığı, qorxmazlığı ilə bütün kənd cavanlarını təəccübəldəndirirdi. Onun igidliyi erməniləri qorxuya salmışdı. Sabiri ələ keçirmək, ya onu öldürmək istəyirdilər. Qırmızıkənd döyüşlərində Sabir əsir düşür və amansızlıqla qətlə yetirilir.

Ağdərədə bir erməni qızı komandir batalyon idi, izləyirdi ki, onu tutsun. Çünkü Sabir onun qardaşı Süreni gülə ilə vurub öldürdü. Bacısı fürsət axtarırkı ki, Sabirdən qisas alsın.

Azərbaycan kəndlərinin əhatəsində olan Seysulan, Yarımsa, Qırmızıkənd əhalisi gecə ilə kəndləri tərk etmişdilər. Kəndlər hamısı qarət olunmuş və yandırılmışdı.

Əmin-amanlıq vaxtı kənd camaatı gedib erməni kəndlərində işləyirdilər, yaxşı pul qazanırdılar. İki kəndin sakinlərindən çoxu gedib orda işləyirdilər, onlarla münasibətdə pis deyildilər. Sabirin də Suren adlı bir erməni dostu var idi. O, həmişə gəlib Sabirə de-

yirdi ki, ermənilər tezliklə Azərbaycanı tərk edəcək, ona görə nələri var, dəyər-dəyməzinə satırlar, yəni mal-qaranı, qoyun-quzunu istəyirsiniz, ordan alım gətirim, ucuz qiymətə sizə verim. Bunlar bir dost kimi razılaşırlar. Suren bir neçə dəfə qoyun gətirib Sabirgilə satır, pulun alıb gedir. Qarabağda da vəziyyət getdikcə pisləşir. Buna baxmayaraq bu dostlar öz alverlərini edirlər.

Bir gün Suren xeyli baş qoyun gətirir. Sabirdən 13 min rus pulu alır və xudahafızlışib gedir. O, kəndin başında sərhəddə artezian quyusunda əl-üzün yuyur, su içir, yola düşməyə hazırlaşır. Sabir dözə bilmir, beş atılanla Sureni vurur və gedib verdiyi pulu götürür. Üç gün meyid qalır orda. Bacısı Asiya qardaşın gözləyir, görür ki, gəlmir, Sabirgilə gəlməyi qərara alır. Maşınla gəlib artezian quyusunun başında qardaşının meyidin görür, meyidi götürüb, "Onu azərbaycanlılar öldürdü" deyərək, gedir. Sonradan öyrənir ki, Sureni Sabir öldürüb, fürsət gəzir ki, Sabiri ələ keçirsin.

Xanəli kişinin oğlu Adil çox qoçaq bir oğlan idi. O, Ağdam rayonunun Şotlanlı kəndində anadan olmuşdu. Orta təhsilini Həmirli kənd orta məktəbində almışdı. Ali təhsilli idi. Qarabağ savaşı başlayanda Şotlanlı kəndi Ağdərə rayonu ilə həmsərhəd olduğunu görə kənddə özünü müdafiə batalyonu yaranmışdı. Adil həmin batalyonun fəal üzvlərindən biri idi. Bu batalyon erməni kəndlərini həmişə nəzarətdə saxlayırdı. Üç kənd həmişə mühasirədə olmuşdu. Adil də hansı əməliyyata getsə, canla-başa vuruşur, Vətən qarşısında öz borcunu verməyə çalışırdı. Yoldaşları ona "Qatır Məmməd" ləqəbi vermişdilər. Qorxu-ürkü bilməzdi O, özünü müdafiə batalyonunda xidmət edirdi.

Ağdərədə əsirlərin azad olunması əməliyyatında şəhid olmuşdur. Allah rəhmət eləsin!

Bizim əsgərlər Qırmızıkəndi ermənilərdən azad etmişdilər, ancaq əraziyə ermənilər də nəzarət edirdi, gediş-geliş hələ ki, yox idi. Ancaq kəndin camaati kənddə getməyi qərara almışdılardı, hələlik gözləyirdilər.

Asiya da fürsət gəzirdi, bilirdi ki, onlar əvvəl-axır kənddə gələcəklər, ona görə pusqu qurdurmuşdu.

Sabirin xalası oğlu Fazıl də bu dəstədə vuruşurdu. O, Ağdam rayonu Şotlanlı kəndində anadan olmuşdu. Həmirli kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Sovetlər birliyində hərbi xidmət keçmişdi. Hərbi xidmətdən sonra Fazıl Qarabağ döyüslərində iştirak etmək üçün Gəncə batalyonuna qoşulur. Fazilin döyüş yolu çox maraqlıdır. O zaman, hətta kiçik uşaqlar da onun qoçaqlığından danışındılar.

1992-ci ildə Gəncə batalyonundan 836-cı briqada ya keçir. O, Daşaltı əməliyyatında iştirak edir. Qara-

bağ savaşında hər çətin əməliyyatda iştirak edir və yoldaşlarından öz bacarığı ilə fərqlənir. Ağdərədə Qırmızıkənddə əsir düşür və şəhid olur.

Fazıl Daşaltı əməliyyatında da iştirak etmişdi və oradan salamat çıxmışdı. Çox qoçaq, qorxu bilməyən biri idi. Fazıl bir gecə gedib fermadan ferma müdirinin atını gətirmişdi. O vaxt fermada azərbaycanlılar işləyirdi. Ermənilərin azərbaycanlılarla dostluğun möhkəm olub. Ferma müdiri sıfariş göndərir ki, ermənilər bilməmiş atı qaytar, nə qədər pul istəsən, verəcəm. Fazıl atı qaytarlığı qərarı alır, aparır. Erməni gətirib ona min manat rus pulu və bir ədəd beş atılan tufəng verir.

Ara sakitləşir, Qırmızı kənd bir neçə gün boş qalır. Sabir və Fazıl sözləşirlər ki, sübh tezdən gedək kənddə - qarajda qalan təzə texnikaları gətirək. Onlar tezdən gedirlər, görürər ki, sakitçilikdir, heç kim yoxdur, hərəsi bir texnikaya yiylənir. Sabirin əlində qranatamıyat, Fazıldə avtomat silah olur. Sabir silahi söykəyir təkərə, arxaya keçir. Ermənilər bunu görür və onu tuturlar. Fazıl Sabiri çağırır, cavab gəlmir, ona tərəf gələndə onu da tuturlar. Hər ikisini maşına qoyub aparırlar. Asiya fikirləşir ki, kənddən bura yenə gələcəklər, gizlənmək lazımdır ki, bəlkə yenə əsir tutduq. Kamil də fikirli-fikirli erməni kəndinə tərəf gedir.

Kamil ali təhsilli bir mütexəssis idi, sovxoza meyannik işləyirdi. O da texnika həvəsi ilə erməni kəndinə gedir ki, mən də bir texnika gətirim. Bu zaman ermənilər onu görür. Kamil bunu hiss eləyir və geri dönür. Ermənilər görürler ki, o, qayıdır, tez snayperlə vururlar. Kamil yıxlıır, amma özünü itirmir, əlacsız qalıb böyükən kolluğuna girir. Ermənilər gəlib onu axtarsalar da tapmırlar. Asiya deyir ki, ola bilməz, mən onu vurmuşam. Həmin yeri güllə-baran edib, gedirlər. Kamil orada yenidən yaralanır, çoxlu qan itirir. Ermənilər gedəndən sonra oradan çıxır, yüz metr sürünə-sürünə gedir və həyatla vidalaşır. Səhəri gün onun cəsədini tapırlar və kənddə getirib dəfn edirlər.

Ermənilər Sabirlə Fazili Ağdərəyə aparırlar. Onları zəncirlə maşının arxasına bağlayırlar, hara gedirlər, maşının arxasında sürüyürlər. Bu iki ay davam edir.

Xanəli kişi çıxılmaz vəziyyətdə qalır, bilmir onları necə erməni əlindən qurtarsın. Gündən-güne vəziyyət də pisləşirdi. Onlar Bərdə batalyonunun komandiri Ələmşaha müraciət eleyirlər. O da razı olur, onları ermənilərdən azad etmək lazımdır və bir neçə tankla hücuma keçib, erməniləri məhv etməyi planlaşır. Plan hazırlanır. Qardaşı Adil, xalası oğlu Zəmin və dayısı Dilən bir tankın üstündə Ağdərə istiqamətində hücuma keçirlər.

Zəmin Sabirin xalası oğlu idi. O, Ağdam rayonu-

nun Şotlanlı kəndində anadan olmuşdu. O, da Həmirlı kənd orta məktəbini bitirib, Sovetlər birliyində hərbi xidmətdə olmuş və Hərbi xidmətdən sonra Bakı Tibb texnikumunu bitirmişdir. Qarabağ savaşı başlayanda Zəmin də başqa yoldaşları kimi vətənin müdafiəsinə gedir və bir çox əməliyyatlarda iştirak edir, qəhrəmanlıq göstərir. Ancaq onun da arzuları ürəyində qalır. Ağdərədə o da şəhid olub, şəhidlik zirvəsinə yüksəlir. Allah bütün şəhidlərə rəhmət eləsin. Başın sağ olsun Vətən. Sizi heç vaxt unutmayacaqlar, ruhunuz şad olsun.

Dilən ali təhsilli mühasib, sovxozda çalışırdı, çox işin bilən, savadlı və mərifətlə bir oğlan idi.

Beləliklə, onlar bir tankın üstündə Sabırgılı azad etməyə gedirlər. Tanklar Ağdərə yoluna çıxanda tankı ermənilər vurur. Onlar üçü də burada həlak olur. O biri tanklar üzə çıxa bilmir, ermənilərə atəş açıb geri qayıdır. Cənazeləri kəndə gətirdilər, dəfn elədilər. Ancaq əsirləri xilas edə bilmədilər.

Bütün "Şotlanlı" cavanları əsirlərin xilası üçün özlərin oda-közə atırdılar, ancaq heç nə baş tutmurdu.

Şotlanlı kəndi Sovet hökuməti qurulanda həmin kəndin camaatını Qubadlı rayonundan Ağdam rayonuna köçürmüdürlər. Bir neçə tayfadan ibarət olan bu kənd əhli əkinçilik və maldarlıqla məşğul olurdu. Kənddə "Dörəşdaranılar", "Xəlillilər", "Astanılar" adlı məhəllə tayfaların adı ilə bağlı idi. Xanəli kişi də "Dörəşdaranıların" ağsaqqalı idi. Onların öz dilləri ilə danışmağı da vardi, kurd dilində danışardılar. Kənddə on qoçaq oğlanlar bu tayfadan idi.

Xanəli kişinin elə bil beli bükülmüşdü. Oğul dərdi onu əldən salmışdı. Bilmirdi neyləsin ki, uşaqları xilas etsinlər.

Ordumuz Ağdərənin kəndlərini ermənilərdən azad etmişdilər. "Marquşavan", "Seysulan", "Yarımca", "Qırmızı kənd" kəndləri bizim ordunun nəzarəti altında idi.

Ağdərə əməliyyatı zamanı ordumuz Ağdərəni ermənilərdən azad edəndə qəbirstanlıqda Sabırlə Fazılın cəsədi də tapıldı. Onları maşının dalına bağlayıb, o qədər sürümüşdülər ki, tanınmaz hala düşmüşdülər. Cəsədləri yarıya qədər basdırıb, zəncirləri çölə qoymuşdular ki, onları tapsınlar. Görüsünlər ki, onlar nə gündədirler. Onların cəsədlərin kəndə gətirdilər, dəfn elədilər. Xanəli kişi az da olsa rahatlıq tapdı, gözü yoldan çökildi.

Xanəli kişi bir aydan çox idi ki, özünə gələ bilmedi. Övladlarının dərdi onun belini bükmüşdü. Onların cəsədləri gözünün önündən getmirdi, yuxusu ərşə çəkilmişdi. Şəhərə qədər həyətdə oturub, siqaret çəkirdi. Açığını siqaretdən çıxırdı. Sanki, ondan qisas alırıdi.

Xanəli kişi günorta bir stəkan çay içib həyətə bax-

dı və kəndin qıraqına çıxmaga qərara gəldi: "Uşaqlar erməninin boş qalmış sahəsində qoyun otarırlar, gedim görüm neyniyirlər". O, bu fikirlə həyətdən çıxdı, bir az getmişdi ki, bir partlayış səsi gəldi. Xanəli diksindi, başını qaldırıb uşaqlara tərəf baxdı, azca qara tüstü kimi toz qalxdığını gördü. Elə bil yuxudan ayıldı. "Ay evimiz yıxıldı, yəqin uşaqlar minaya düşdülər" deyib, onlara sarı qaçmağa başladı. Gəlib kanala çatanda uşaqları görmədi, quru kanaldan keçəndə ayağı sürüsdü, yerə oturdu, qalxanda kanalın içində uzanmış uşaqları gördü. Durub onlara sarı qaçıdı. Gəlib uşaqları al-qanın içində gördü, artıq onlar həyatdan köçmüdürlər. 13-14 yaşlı iki qardaşı oğlanları - ikisi də ölmüşdü. Xanəli kişi özünü saxlaya bilmədi, elə bir nale çəkdi ki, yer-göy titrədi, onun səsinə evdəkiler gəldilər. Artıq hamı bir-birinə qarışmışdı. Qadınların səsi, qısqırtısı ürəkləri parçalayırdı. Bütün kənd yığışıb, meyidləri götürüb, evə apardılar. Onların ölümünün nədən olduğunu heç kim bilmirdi. Sonradan məlum oldu ki, tank əlehinə minanı uşaqlar yoldan çıxarıb götürüb. Avtomatla vurublar ki, görək necə partlayır. Mina deşik-deşik olub, qazı çıxıb, partlayış olmayıb, sonra atıblar yerə. Uşaqlar bu minanı götürüb baxıblar, neçə dəfə betona vurduqdan sonra partlayıb, nəticədə ikisi də rəhmətə gedib.

Bu da cavanların acı taleyi....

Qarabağ savaşı bizə nə verdi, nə aldı? 20% torpaqlarımız işğal olundu, tək Ağdam rayonu 6 mindən çox şəhid verdi. Anaların ürəyi bala sarıdan parça-parça oldu, minlərlə övladlar atasız-anasız qaldı. Neçə-neçə gəlinlərimiz dul qaldı, evlər dağıldı. Şəhərlər silindi. Tarixi abidələr ermənilər tərəfindən özələşdirildi. Budur Qarabağ savaşının acıları.

Mən bu yazını yazmaqdə məqsədim unudulmaqdə olan, bəlkə də çoxlarının tanımadıqları bu qəhrəman övladlarını cəmiyyətimizə tanıtmaqdır. Vətən yolunda canından, qanından keçən övladlarımız... Allah onlara rəhmət eləsin. Onları heç vaxt unutmayaq. Bunlar gələcək nəsillərə nümunədir. Qoy onlar bilsinlər ki, Azərbaycanın belə qəhrəman övladları var. Başın sağ olsun Vətən!

Onlardan biri də Dünyamaliyev İsmayıllı Dünyamali oğludur.

Dünyamaliyev İsmayıllı Dünyamali oğlu Ağdam rayonunun Şotlanlı kəndində anadan olmuşdur. Orta məktəbi Həmirlı kənd orta məktəbində bitirdikdən sonra Sovetlər birliyində hərbi xidmətdə olmuşdur. Ali təhsillidir. Qarabağ savaşı başlayanda o da könüllülər birliyində erməni daşnaklarına qarşı vuruşmağa gedir. O da başqa qohumları kimi Vətən yolunda canından keçməyə hazır idi. İsmayıllı da əsirləri xilas etmə əməliyyatında şəhid olur və əbədiyyətə qovuşur. Şəhidlik zirvəsinə yüksəlir. Allah rəhmət eləsin!

LOĞMAN ƏHMƏDOV

ANA

Sanki bir rəssamdır, həyatı çəkir,
Zəhməti gözündə daim kiçildir.
Ömründən illəri, ayları verir,
Verir, düşünmədən ömrünü ana.

Onun tayı yoxdur, dünyada təkdir,
Sanki insan deyil, o, bir mələkdir.
Ətrafa müşk saçan incə çiçəkdir,
Ömrün baharıdır, yazıdır ana.

Bir nəfəsi belə təkcə almayırlar,
Elə çıçəkdir ki, heç vaxt solmayırlar.
Bu həyatda hər kəs ana olmayırlar,
Həyat sınağında qalibdir ana.

BİR PAYIZ AXŞAMI

Bir payız axşamı, sahil başında,
Hey dəniz hayqırır, şəhər dinləyir.
Küləklər əsdikcə qəlbim sovrulur,
Ruhum bədənimi sanki tərk edir.

Ətrafda uçusan sarı yarpaqlar,
Sanki insanlardır baş alıb gedir.
Vaxt gəlir insan da çürük yarpaqtək,
Könüldən tökülb, həyatdan gedir.

Bir payız axşamı, sahil başında,
Sanki böyük şəhər küsüb həyatı.
Dəniz dilə gəlib söyləyir hərdən:
Bakının dərdi var, küçələr tənha.

Külək dalğaları sahilə vurur,
Axşamın sükütu pozulur hərdən.
Hər payız ömrümə dərin iz vurur,
Yarpaqlar tökülb gedir ömrümdən.

VƏTƏN UNUTMAZ

Soyuqda səngərdə dayananları,
Həsrət ürəyində köz tutanları,
Cəbhədə döyüşüb can qoyanları,
İnsanlar unutmaz, vətən unutmaz.

Torpağı uğrunda can verənləri,
Düşməni qorxudan titrədənləri,
Qorxudan xəbərsiz Mübarizləri,
İnsanlar unutmaz, vətən unutmaz.

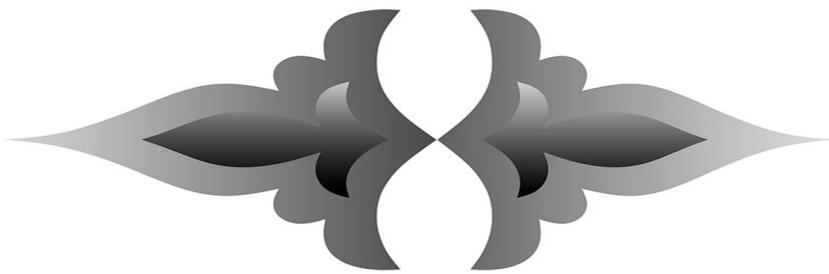
Üçrəngli bayraqı ucaldanları,
Millətin adını yaşıdanları,
Azadlıq çırığı yandıranları,
İnsanlar unutmaz, vətən unutmaz.

GERİ VER MƏNƏ

Buyur, diqqətlə bax, göz yaşlarına,
Sən batırdın məni qəm dəryasına,
İndi səninləyəm, qarşı-qarşıya,
Dayanma, qəlbini bağışla mənə,
Ya da öz qəlbimi geri ver mənə.

Sevgiyə qiymət ver, danma gerçəyi,
Unutma qəlbini sənə verəni,
Niyə öldürürsən? yaşıat sevgini,
Dəyərli sevgini bağışla mənə,
Ya da öz sevgimi geri ver mənə.

Sevgidən danışdıq zaman durmadı,
Saatlar ötüdü, söz qurtarmadı,
Sevgin həyatımı, ömrümü aldı,
Həyatını, ömrünü bağışla mənə,
Ya da öz ömrümü geri ver mənə.

ÜLVİYYƏ YASƏMƏN

ESSELƏR

SADƏCƏ "XEYİR"

Xeyir! Bu sözü hər birimizin xəyalını qurdugu-muz həyata nail olmaq üçün öyrənməliyik. Bir az qəribədir - "bəli" kimi müsbət bir söz yerinə "xe-yir" kimi mənfi söz daha böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hələlik bizim cəmiyyətə çox yaddı bu söz. Bir fikirləşin: kimse yaxınlaşış sızdən haranısa tanıyıb tanımadığınızı soruşur və siz sadəcə "yox, tanımiram" demək əvəzinə, bilməsəniz belə, o insana yol göstərməyə çalışırsınız.

Bəli, xeyir deməyi öyrənməlisiniz.

Sadəcə ünvan soruşanlara yox, həyatda qarşınıza çıxan bir çox şeyə deməlisiniz. Çünkü hədəflərinizə çatmaq üçün diqqətinizin yayınmamasına və çox zamana ehtiyacınız var.

1997-ci ildə bir konfransda dünyanın 4 tərəfindən gələn professorlar, alımlar, programistlər məşhur Steve Jobsu sual yağışına tuturlar. Bir nəfər qalxır və Steve Jobsun bir zamanlar başladığı layihəni niyə sona çatdırığını soruşur. O isə bizi düşündürəcək və işimizə yarayacaq bir cavab verir: "İnsanlar sadəcə bir vacib şeyə "hə" demənin nəyə-sə nail olduqları anlamına gəldiyini düşünərlər, ancaq bu 100 yaxşı fikrə "yox" deməkdir. Nə edəcəyinizi çox diqqətlə seçməlisiz ki, yeni nəsə icad edərkən 1000 fikrə "yox" deməyəsiz!"

Bu, sadəcə yaxşı bir iş adamı olmaq üçün lazımlı deyil, öz kiçik həyatımızda da bizə kömək edər. Fikirləşin, hal hazırda bu yazınızı oxuyarkən başqa nə işlə məşğulsunuz, və ya nə düşünürsünüz? Bir də belə deyim, mobil telefonunuza sosial şəbəkələrdən, müxtəlif programlardan nə qədər bildiriş gə-

Ülvüyyə Əliyeva 2002-ci il aprelin 21-də Bərdə rayonunda anadan olub. Hazırda Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Buzovna qəsəbəsində yaşayır və 26 nömrəli tam orta məktəbin 10^{"E"} sinifində, rus bölməsində təhsil alır.

Esseləri sosial şəbəkədə rəğbətlə qarşılanır və oxunur.

"Xəzan" jurnalında ilk dəfədir ki, dərc olunur. Jurnalın redaksiya heyəti onu doğum günü münasibətilə təbrik edir, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayır və onun qələm məhsullarından bir-neçəsini oxucuların nəzərinə çatdırır.

lir? Gün ərzində içində olduğunuz söhbətlərin, qarşılaşış haqqında düşündüyüüz mövzuların neçə faizi sizin üçün doğrudan da vacibdir?

Sizə bir sırr açım: ətrafımızdakı insanlar və baş verən hadisələr hər an bizim diqqətimizi öz üzərinə çəkməyə çalışır, bizə lazım olduqda isə beynimiz çox bitkin olur. Bizim gücümüz ancaq həyatda vacib olan, bizə maraqlı və lazımlı olan fikirlərə, seçimlərə yetəcək qədərdir.

Əslində indi bu yazdıqlarımla mən belə sizin diqqətinizi özümə çəkməyə çalışıram. Buna görə ünvanlar və mənim yazdıqlarımda daxil olmaqla lazım olduğunda və işinizə yaramırsa "xeyir" deməyi öyrənməlisiniz.

Əvvəlcə bunu özünüz öyrənin, sonra isə yaxın ətrafiniza öyrədin. Üzücü və kobud olmayın, sadəcə istəmədiyiniz şeylərə "xeyir" demədən etiraz edin.

Xatırlatmaq istərdim ki, bir çox səhvi vaxtı gəldiyində "yox" demədiyimiz üçün edirik. Məsələn;

biriləri uşağıınız: "Götür bu siqaretin dadına bax" dedikdə onun beynində yüzlərcə səs "yaxşı", "hə, ver", "bəli, istəyirəm" deyir və sadəcə bir səs "xeyir, istəmirəm" deyir. Bunun səbəbi o uşağa yox sözünün mənfi bir deyim imiş kimi göstərilməsidir.

"Başqalarına "bəli" deyərkən, özünüzə "xeyir" demədiyinizdən əmin olun!"

"KÜLƏKLİ" GÜNLƏR

Ağaclarla heç diqqətlə baxmışınız? Əsasən də budaqlarına. İnsanlara necə bənzədiklərinə heç fikir vermişinizmi? Gülərək: "ağacın budağı ilə insanın nə əlaqəsi ola bilər ki?" - dediyinizi eşidən kimiyəm.

Payız gəldikdə saralıb solmuş yarpaqlar öz gücünü itirir və tək-tək göydə süzülərək yerə düşür. Günlər keçir və qış soyuq küləkləri ilə gelişini xatırladanda, o budaqlar qırılmamaq, "həyatda qalməq" üçün sanki bir-birlərinə sarılıb, qardan, yağışdan, əsən kəskin küləklərdən qorunurlar. Təbii ki, qış bitir və onları artıq iliq yaz günləri gözləyir. Bahara doğru budaqlar sanki günəşi görüb, uzanaraq ona çatmaq istəyirlər. Uzandıqca gedib başqa budaqlara dəyirlər, (necə ki, biz yeni insanları tanıyırıq), bunlar baş verərkən qışda o "çətin" günlərdə birlikdə olduqları dostlarını unudurlar. Təəssüf ki, bir çox insan da belədi.

Həyatımız çox enişli və yoxuşludur. Çətin, özümüzü yalnız hiss etdiyimiz, yorğun olduğumuz günlərimiz, sanki, çox "küləkli" günlər olur. Heç nə əbədi olmadığı kimi pis günlər də daimi olmur. Əsas olan o dar günü geridə qoymaq da deyil, gərək məhz sizin ehtiyacınız olan zaman sarılıb ətrafda baş verənlərdən qoruyan insanları unutmayanız.

Hər kəs həyata sıfirdan başlayır və ömrünün axırına qədər hədəflərinə çatmağa çalışır. Bəzilərimiz bu hədəflərə çatırıq, bəziləri üçün isə bunlar sadəcə xəyal kimi qalır...

Arzu edilən bir nöqtəyə gəlmək üçün çox çalışmaq, əziyyət çəkmək, səhvlər edib onlardan dərs çıxarda bilmək lazımdır. Kimsə qəlbinə yaxın bliermi ancaq bu İnsan bir qədər əziyyət çəkdikdən sonra onunla münasibət qurmaq istəyən birini qəlbinə yaxın hesab edə bilərmi? Əlbəttə, xeyir... Əgər bir insana, doğrudan da inanırsınızsa və ona

dəyər verirsinizsə, onun daha əlində heç nə olmadığı gündə yanında olub, əlini bərk-bərk tutmalsız. Siz birinə dəstək olsanız, onu bacardığınız qədər motivasiya edib, tərk etməsəniz, o da mütləq nəyəsə nail olmayı bacarar.

Pul, əşyalar, geyim - bunlar hamısı sonradan qazanılan şeylərdi və hər birini itirmək də çox asandır. Ətrafinizdakı insanlarda mənəviyyata deyil, maddiyyata dəyər versəniz bir gün kimisə sevəcək səbəbiniz qalmaya bilər.

Qısaca - nə siz kiminsə sadəcə yaxşı gündə yanında olun, nə də sizi pis gündə tərk edib gedənləri bir daha həyatınızın bir parçası sayın. Ən əsası da bir insan sizin ona sarılıb, qoruduğunu vaxtda bunun dəyərini bilmirsə, o, heç xoşbəxt olduğu gündə də sizi xatırlamaz.

Həyatınızdakı ən dəyərli insan özünüzsünüz və heç kim sizin qarşılıqsız sevginizə layiq deyil.

XOŞBƏXTLİYİN SİRRI

Ulduzları sevmək çox asan deyil. Hamı gecələr göyə səpələnən işıqları seyr etməyi sevir. Onlar çox uzaq, əlçatmaz və gözəldirlər. Bəs buludlar? Bulud dediyimiz nədir ki, sadəcə su, bəlkə bir az çirk. Çox sadə. Neçə nəfərik ulduzlar kimi buludlara da baxıb xəyal quran? Ağacın yarpaqlarına da heç kim baxıb gülümsəmir. Çünkü insanlar əlçatmazi sevər. Heç birimiz uçan təyyarəyə baxdığımız kimi yoldan keçən maşına baxmarıq.

Sevmək, bağlanmaq, xəyal qurmaq, ümid etmək - bizim üçün artıq çox sadələşib bu hissələr, ancaq məhz bunlar deyilmə bizi həyata bağlayan? Ümumiyyətlə, yaşamaq sadəcə həyatda qalmaqdan ibarət olmamalıdır. Gördükərimizdən, hiss etdiklərimizdən, əslində hər anımızdan həzz almağı bacarmalıyıq. Hər açılan sabaha o günü son gün imiş kimi baxmaq lazımdırı.

Yaxınlarımızı qucaqlamaq, onlara sevdiyini demək, buludlara baxıb sevinmək, günəşi görüb güllümsəmək, ya da rəfiqənlə saatlarca telefonda damışmaq....

Əslində bunlar çox sadə şeylərdi, amma xoşbəxt olmanın sırrı də elə budur - cuzi bir şeyin sizi güllümsətməsi. Sadəcə sizi xoşbəxt edəcək qərarlar alın. Səhv etməkdən də, yıxılmaqdan da, insanlara inanmaqdan, etibar etməkdən də qorxmaq lazımlıq.

deyil. Axı bu həyatı qorxuya keçirəcək qədər çox vaxtimız yoxdur.

Heç kim qarşımıza səbəbsiz çıxmır və bizə pislik etmir. Gələn ya qəlbinizi isidər, ya da gələcəkdə işinizə yarayacaq bir dərs verib vaxtı gəldiyi zaman gedir.

QARANLIQDAN AYDINLIĞA

Özümüzü həyatda bəzi şeylərə məcbur hiss edərik. Yıxılan birinə yardım əlini uzatmaq, qapıda çıxan birinə yol vermək, bəlkə şiddət görən bir qadına, və ya uşağa kömək etmək. Bəli, bunlar normal hadisələrdi. Hər birimizin həyatında çətin və yorucu günlər olur, bəzən çox aqressiv və acıdıl oluruq. Elə insan tanıyıram ki, əhvalı aşağı olduğu zaman kiminsə özünü yaxşı hiss etməsi onu qıcıqlandırır. Ancaq elə birisini də tanıyıram ki, özü nə qədər pis gün keçirsə də, qarşısına çıxan insanlara son müsbət enerjisini ötürməyə çalışır. Burada dayanın və bir qədər fikirləşin - bəs siz necə davranışsız belə vəziyyətdə?

Yolda gedərkən bir uşağa gülümsəyərək siz o balacını az da olsa sevindirə bilərsiniz, eyni zamanda bu özünüzü daha yaxşı hiss etməyinizə kömək olar. Axı gülümsəmək elə də çətin bir iş deyil. Niyə bunu tez-tez etməyək?

Yəqin ki, "iç gözəllik" dedikdə bir çoxunuz söhbətin heç də orqanlardan və ya qan damarlarımızın simmetrik quruluşundan getməyidini bilir. Bəs nədir bu iç gözəllik?

Qəlbimiz... Yəni düşüncələrimiz, istəklərimiz, planlarımız və seçimlərimiz. Ailəsindən və cəmiyyətdən əvvəl insan özü-özünü tərbiyyə edər. İradəmiz güclü olduqda, səbirlə gözləyə bildiyimiz, ən əsası da bağışlayıb

unutmağı öyrəndiyimiz zaman biz içimizdəki pisliyə qalib gələrik. Bir filosof Lao Tzu'nun da dediyi kimi: "Başqasına qalib gələn insan güclüdür, özünə qalib gələn isə hər şeyə qadirdir!" Bu qalibiyyət təbii ki, sizi hamidan üstün etməz, ancaq həyata baxış açınızı daha da genişləndirirər.

Bəzi əşyaların qiyməti az, və ya çox ola bilər, amma bəzi hissələrin, insanların qiyməti eyni zamanda həm sonsuzdur, həm də yoxdur. Heç kimə hədiyyə verməyin, kimisə səbəbsiz yerə sevindirməyin. Bunun necə gözəl bir hiss olduğunu anlaysınız. Təbii ki, bunlar kimisə özünüzdə daha üstə qoymalı olduğunuz anlamına gəlmir. Sadəcə sizin üçün bunu etmək çətin deyilsə, niyə ətrafiniza "işıq saçmaq" yerinə, hər kəsi "qaranlığa çəkəsiniz?"

Əgər yaşamınız sadəcə var olmaqdan ibarət deyilsə problemlər, seçimlər və verməli olduğunuz qərarlar heç vaxt bitməyəcək, əslində, mənim fikrimcə, həyatda tükənən sadəcə zamandır. Bu zaman bizə tək bir dəfə verilir və onu mənfi enerji yayaraq, özümüzü və digər insanları yormaq acizlidir, çətinliklərə boyun əyməkdir. Nə olur, olsun, gülümsəyin, çünki ən azından ruhunuzun buna ehtiyacı var.

İçinzdəki kinə, aqressiyaya, "qaranlığa" qalib gəlin və həyata gülümsəməyi bacarın ki, o da sizə gülümsəsin.

ŞÜŞƏXANIM KƏRİMOVA

Şüşəxanım Məhəmmədşərif qızı Kərimova (Məhəmmədova) 1960-ci ildə Dağıstan Respublikasının Tabasaran rayunu Vəcrik kəndində dünyaya göz açıb. Korkakskın orta məktəbinin 9-cu sinifini bitirdikdən sonra, 1977-ci ildə Buynaqskidə pedagoji məktəbə daxil olub. 1981-ci ildə oranı bititib, əvvəl Korkakda, sonra isə Xanakda orta məktəblərdə çalışıb. 1985-ci ildə Voronej dövlət universitetinin tarix fakultəsinə daxil olub. Oranı da 1991-ci ildə bitirdikdən sonra, Belqrad şəhərinin Qrayvoronski rayonunda Kazinski adına orta məktəbdə müəllim və başlanğıc siniflər üzrə direktorun müavini işləyib.

Şeir yazmağa lap uşaqlıqdan başlayıb, Buynaqskidə təhsil alarkən, Aydayev Əli Ayyadeviçin başçılığ etdiyi Ədəbi məclisə gedib. 1981-ci ildən tez-tez, Tabasaran rayonunun "Zoru Tabasaran" qəzetində və Mahaçqalada "Dağıstan qadını" jurnalında şeirləri dərc olunub. Çoxdilli almanaxlarda və dərsliklərdə yazıları istifadə olunub. Belqrادın "Rodnoy kray", "Svetoç" adlı qəzet və jurnallarında şeirləri və yazıları dərc olunub. Yevgeniy Dubravniyin tərcüməsi ilə, onun tərtib etdiyi almanaxa şeirləri daxil edilib. Onun uşaq şeirləri Mahaçqalada (Sokol-yonek) "Göyərçin" jurnalında və özünün çalışdığı "Zora Tabasaran" ("Tabasaranın səsi") qəzetlərində dərc olunub. 2010-cu ildə "Trilisnik" adlı şeirlər kitabı Tabasaran dilində çapdan çıxıb. "Bitməyən mahni" adlı kitabı Dağıstan nəşriyyatında çap olunub. Dərbənddə, "Muasir şairlər" almanaxında da dərc olunub.

Rusiya Yazıçılar birliliyinin üzvüdür. Hazırda "Zori Tabasaran" qəzetinin müxbiridir.

DƏRBƏND

Ey gözəl ölkəmin gözəl şəhəri,
Sən mənə doğmasan əzəldən bəri.
Hər gecə yuxuma gəlmisən mənim,
Darıxıb səninçün kövrək ürəyim.

Küçələrini canım qədər sevmişəm,
İnsanlarda çox doğmaliq görmüşəm.
Etiraf edirəm mən öz sevgimi,
Doğma Dərbəndimə məhəbbətimi.

Oxunur hər dildə şirin avazın,
Narin Qalan sənin, ən böyük yazın.
Dostluqda sadıqdir səndə hər bir kəs,
Sən bütün xalqına verirsən həvəs.

Qalanın yanında yaşıl meşəlik,
Qızıl boyunbağtək güllük, çiçəklik.
Ey mənim çox isti, doğma şəhərim,
Sən uğurum mənim, qürurum mənim.

GÜNLƏR ÖTÜR

Tez ötür günlərim, sənsiz tələsir,
Ürəyim elə bil isidir qəmi.
Ömür də tələsir güneyə sarı,
Sanki bir göyərçin qatarı kimi.

Mənsə öz arzumu öz ürəyimdə,
Xəyal etməyi də özüm öyrəndim.
Sənlə qovuşmağım yox taleyimdə,
Sənsizliyə dözüb susdum, dinmədim.

Bir payız gündündə görüşdük sənlə,
Küləklər də bizə nəgmə oxudu.
Qorxudan titrəyən həzin səsimlə,
Sanki eşq havası bizə toxundu.

O gündən çox sular axdı, duruldu,
Söyüdlər bizimcün darıxdı belə.
Sevgimiz şüşə tək düşdü, qırıldı,
Ömürdən hər fəsil ötüşür ele,
Söyüdlər bizimcün darıxdı belə..

DOĞMA YURDUM

Burda heç qış olmur,
Hava həzindir.
Burdaki insanların ürəyi kimi,
Burda mənə nəfəs almaq şirindir,
Dənizin səsi də özünə çəkir.

Elə bil o sətir-sətir oxuyur,
Dağlar da şair tək yazar bunları.
Saf təmiz havası bizə məlhəmdir,
Adama ruh verir gözəl anları.

Burda hissələr də tərtəmiz olur,
Sanki bir məhəbbət kinosu kimi.
Mənə belə hislər daha yaxındır,
Mənə çox doğmadır sevgi aləmi.

Ey müqəddəs yurdum,
Qoruyucu mələyim.
Sən bir hədiyyətək verildin mənə,
Səninlə yazıldı ömrüm, taleyim.
Ruhumla səninləyəm.

Tərcümə etdi: ZEYNƏB DƏRBƏNDLİ

BÜTÖV VƏTƏN HƏSRƏTİ

Məğrur qartala bənzəyən qüzeysi-güneyli Azərbaycanın gərilmış qanadlarının birisi o taydır, o birisi isə bu tay. Qoşa qanad həsrətli qartal zirvə aşar mı? Zirvələr aşa, səmadan baxa bilmirikse kimdir günahkar? Taleyn "töhfə"si qonşularımı, Xan Arazı, çoxdan qədəmlərimizə həsrət qalan Xudafərinimi? Məni cavabı qarşısında aciz qoyan suallar burulğanına baş vurmağa vadar edən bir çox yadda qalan əsərlərin müəllifi yazıçı Əli bəy Azəridir. Daha dəqiq desəm, onun bu yaxınlarda - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü münasibətilə ortaya çıxartdığı "Başdaşındakı şəkil" hekayəsidir.

Yazıcının lirik qəhrəmanı Süleyman İran tərəfin gömrük məntəqəsini keçəndən sonra "əllərini gözünün üstünə tutub" Odalar Yurdunun o tayına - iki ağanın əlimizdən acgözcəsinə qamarladığı yarımıza boylanır və tam əmin olur ki, o yarı da, bu yarı da, şair demiş, bir almanın iki üzüymüş. İlk addımdan "səsli-küylü, qarağuruhçu", həyasız və dəllal taksi sürücüləri ilə rastlaşır. Lap bu yaridakı kimi...

Süleymani təəccübəndirən taksilərin "podpres"indəki "Culfa" sözünün həm kiril, həm də latin qrafikalı ana dilimizdə yazılmasıdır. Tanım, o taydakı bizlər bizi özümüzdən yaxşı tanıymış! Bilirmişlər ki, bizim orta və yaşı nəslin nümayəndələrinin bəziləri 25-30 il sonra da latin əlifbası ilə yazmayı, oxumağı öyrənməyiblər, daha doğrusu, "bəlkə də qaytardılar" prinsipi ilə yaşıyaraq yeni əlifbanı öyrənməyin marağında deyilərlər.

Əvvəldən qeyd edim ki, hekayədə bir nüans da marağımı səbəb oldu. Arazqırğı bölgədədə Qüzey Azərbaycanın şimal-qərbindəki kimi nənəyə "qoca" deyirmişlər.

Əli bəy Azəri "Başdaşındakı şəkil" hekayəsini dünya azərbaycanlılarının həmrəylik günü adına yazmışdır. Araya qaratikan kolları - tikanlı məftillər dolaşdırılmış sərhəd dirəkləri "əkən" "Gülüstan" (1813) və "Türkmənçay" (1828) sazişləri qanı qanı-

mızdan, canı canımızdan, torpağı torpağımızdan ayırib yadelli etmək istəmişsə də, arzusuna çata bilmədi, həsrət, nisgil, bütövlük yanğısı daha da birləşdirdi onları. Araya Arazi qoyub sularını günahkar bilsək də. Amma Araz ayıran yox, birləşdirən, qan yaddaşımızın qida mənbəyi imiş...

"Babam Hüseyxan kişi Şərəfnisə qocamı bahar bayramı vaxtı, Üçdibinə, qohumlarılıq bayramlaşmağa gedəndə görüb bəyənib. Ailə qurandan sonra Sürtün kəndində yaşamalı olublar, daha doğrusu, Şərəfnisə qocam bura gəlin gəlib".

Yazıcı XX əsrin 20-30-cu illərinin siyasi mən-

zərəsini elə təbii detallarla qələmə alıb ki, sanki bu hadisələrin içərisindəsən. Hüseyxan kimi kişilərin inqilaba qədərki xoşbəxt həyatını, Sovet hökümətinin kiçik kəndləri birləşdirib kəndlinin halal varına-yoxuna iyiyə durmasını, "kulak" damgası ilə sürgün edilmə təhlükəsini, "qırımızı terror" dalğasını son yüzyılın əvvəllərinin tarixi kimi oxumuşuq və eşitmışık. Gələcək nəsillərin unutma-ması üçün belə ədəbi əsər-

lərin tərbiyəvi əhəmiyyəti əvəzsizdir. Ailələri bir-birindən, müdrik kişiləri elindən-obasından didərgin salan imperiya rejiminin Sibir adlı qorxunc "silah"ı həmişə insanların başının üstündə Domokl qılıncı kimi parıldayıb, sovet ilgimi gözlərimizi qamaşdırıb.

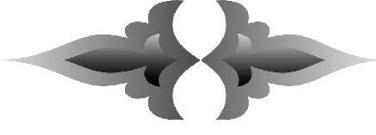
"Ağıllı fikirləşince, dəli vurub çayı keçər" deyiblər. Hüseyxan babam da fikirləşməklə çıxış yolu tapa biməyəcəyini görüb gecə ilə təsərrüfatını sürür Arazın o tayına. Şərəfnisə qocama da tapşırıb ki, hazırlanın, bir gecə də gəlib sizi aparacam. Şərəfnisə qocamın da elə o vaxtdan gözü yolda, qulağı səsde qalır, amma nə Hüseyxan babam onları aparmağa gəlir, nə də bir xəbərini alırlar..."

Hekayədə Hüseyxan kişilərdən ayrı düşən Şərəfnisə qocaların "gecə də, gündüz də gözü Xaçamış yolunda, qulağı xoş xəbərlər sorağında qalması, səksən beşi adlayıb, doxsanı haxlayanda dizində

BAŞDAŞINDAKI ŞƏKİL

(hekayə)

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü adına

ƏLİ BƏY AZƏRİ

İran tərəfin gömrük məntəqəsini keçəndən sonra əlli-alımsadım gedib dayandım. Gündəm qorunmuş kimi olımı gözərimin üstüne tutдум - bu, manim adətimdi, gün oldu, olmadı baxanda belə eliyirdim. Indi də ərazilə sira ilə, sırasız dayanan maşınlara göz göz dirdim.

-Təhriz...
-Ərdəbil...

təpər, ürəyində yağı qalmaması, əti də əriməsi, amma ümidiñi üzməməsi, bayatılarla özünə təsəlli tapması çox kədərli lirik-psixoloji əhval-ruhiyyədə təsvir olunur ki, istər-istəməz Şərəfnisə qocaların halına acıyırsan, ulu nənələrimizin ismətindən, sədaqətindən, övladcanlığından qürur duyursan.

"Rus qaradovoyları Arazboyu mühafizəni elə gücləndirirlər ki, nə o taydan bəri, nə bu tərəfdən o taya bir adam gedə bilir. Sonra da üç-dörd yerdən tikanlı məftillər çəkib birdəfəlik əlaqəni kəsirlər. Hüseyxan babam o tayda qalır, Şərəfnisə qocam da iki körpə uşaqla bu tayda".

O iki uşaq da ismətini dünyanın gözqamaşdırın maddi sərvətlərindən göz bəbəyi kimi qoruyaraq millətin gələcəyini böyüdən Şərəfnisə qocaların, anaların, hörüyünün birini ağ, birini qara hörən gəlinlərin, Məmməd İsmayılin təbirincə desək, nəfs-ləriylə ismətləri arasında qoyduqları ümidiñen asılan qılınclar idi. O qılıncların parıltısının işığında böyüyən nəsil millətin gələcəyi idi. Şərəfnisə qocaların ayağı altındadır cənnət dediyimiz ilahi məkan...

Ən yeni tariximizin orta və ahıl yaşılı həmvətənlərimizin yaddaşında həkk olunan anları - sərhəd məftillərinə həsrətli, nisgilli azadlıq təşnəlilərin hücumu, qardaşın qardaşla, bacının bacı ilə xan Arazın bu tayından o taydakılarla dərdləşməsi unutqan olmayan insanların yaxşı yaddaşındadır. Əli bəy Azəri yaddaşımızı yenidən itiləyir, cilalayıır ki, bütövlük arzularımızın üstünü toz basmasın.

"Adamlar maşından tökülen kimi sərhədə tərəf cumdular, əllərindəki kəlbətinlər və digər kəsici alətlərlə sərhəd dediyimiz tikanlı məftilləri doğrayıb yerə tökməyə başladılar. Sərhədçi qülləsindən müşahidə edən əsgər gülət atmadı - bu hal bizə qəribə göründü və biz cürətlənib dirəkləri aşiranlara tərəf köməyə gəldik..."

Hekayənin qəhrəmanı Süleyman sərhəd məftillərini qırıb düz Arazın qıraqına gəlib qohum- əqrəbanı soraqlayanda Hüseyxan babanın ölüm xəbərini eşidir:

"...Kişi gəlib ailəsini aparmaq üçün çox cəhd edib, amma alınmayıb. Əlacı hər yerdən üzüldük-dən sonra Üçdibin kəndində Şərəfnisə qocamın çox gənc ikən dul qalmış xalası qızı ilə evlənib. Hazırda Üçdibində Məhərrəm adında oğlunun öz arvad-əyalı ilə yaşadığını da o taydan dedilər".

Yəqin ki, çoxumuz qocalıb əldən düşmüş, baş-qalarına yük olmaqdən bezmiş ağsaqqal və ağıbircəklərin özü özünə "ay Allah, mənə rahat ölüm ver!" alqışını çox eşitmışık. Şərəfnisə qoca da "ra-

hatlanıb canını tapşırı bilmirdi, ta ki, o taydan Hüseyxan kişinin ölüm xəbəri geldi, elə bil arvadın da gözünə işiq gəldi... Havayı deyildi, altmış il idi xəbər gözləyirdi. Kimin ürəyi partlamazdı ki..."

Şərəfnisə qocanın ilahi sevgisini, qısqanlığını (Türk övladı yaranışından qısqanc doğulub, əgər o, qısqanc deyilsə, deməli, qanında qarışq var, ərəb kimi, bəzi avropahlar kimi) yazıçı təxəyyülünün "hiyləgər" ədəbi priyomuyla qabardır:

-Məhərrəm dedikləri adami öz gözünlə gördün?
-Qocama hardansa güc gəlməşdi.

-Həə! - Həm cavab verdim, həm də başımı tərpətdim.

-Çox oxşuyurdu babana... - Qocamın çənəsi titrədi, sanki kişinin o tayda evlənməsini, oğul sahibi olmasına bu yaşında da qəbul edə bilmirdi.

-Hə-ə. - Babamı harda görmüşdüm ki, mən, şəkinə baxmışdım, o da sinədən yuxarı, bozumtul şəkinə. Yalandan da olsa təsdiqlədim ki, arvadın gözü yoldan yiğişsin.

Şərəfnisə qocanın fürsətdən istifadə edib Süleymana vəsiyyətini etməsi hekayənin həm qürurvericili, həm də nisgil qarışq kövrək anıdır:

-İmkən düşən kimi... gedərsən. Qəbrini taparsan... deyərsən ki... qocam... halallığını verib... rəhat yat...

Şərəfnisə qocaların ürəyi böyük olur. Özləri qocalıb yumaq boyda qalsalar da... Hər işdə halallıq türkün qanındadır...

"Arvadın səsi xırıldadı... bəlkə də boğazında xırılıtlı səs eşidildi... tam hərəkətsiz qaldı... Sifətindəki son həyat işarəsi çəkilməyə başladı".

Şərəfnisə qoca bu fani dünyada altmış il nəfəsinə həsrət qalmış can yoldaşına haqq dünyasında yenidən qovuşacaqdı...

Güney Azərbaycanda qonaq olan Süleymana Məhərrəm əminin sualı mənim fikrimcə, hekayənin kulminasiya nöqtəsidir:

"Biz necə eyni xalq, eyni millətik ki, bizə türk, sizə azərbaycanlı deyirlər?"

Çox təəccübüldür ki, həm də təəssüf ki, yüz il-lərdir bu sualın cavabını tapmaq iqtidarında deyilik...

Yazıçı Məhərrəm əmi ilə Süleymanın və Səməd dayıoglunun Kəleybərə, oradan da Babək qalasına səfərindəki incə mətləbləri ustalıqla qələmə almışdır. Mənzərələrin Daşkəsən yaylaqlarına, Qoşqar zirvəsinə (bu toponim "Qoşa qardaş" anlamındadır) bənzəməsi Vətənin dağının, yaylağının, zirvəsinin, dərəsinin əkizliyindən, doğmalığından xəbər

verir. Bütövlük başqa cür ola bilməz! Axı Vətənin əslində o tayı, bu tayı, şimalı, cənubu, iki Astarası, Culfaşı, Biləsuvari olmaz!

Məhərrəm əminin quzeydən gələn qohumları ilə şəkil çəkdirməsi hekayənin süjetinin bizi təecübəndirəcək ən maraqlı məqamlarından biridir. Səmədin telefonu ilə qalanın ziyarətçilərindən birinin onların şəkillərini çəkməsində qeyri-adi heç nə yoxdur əslində. Amma ayrılanca Məhərrəm əminin astadan Süleymanın qulağına: "Süleyman, sən dədəmin özüsən ki, varsan, səndən onun iyini alıram. Bunu unutma, imkan düşən kimi gəl", - piçildaması, şəkli göndərmək yaddan çıxmasın nigarançılığı hadisələrin sonrakı axarına işiq salır.

Azərbaycan ədəbiyyatında, kinosunda yaddaşalan tacir obrazlarına çox rast gəlmışik. "Başdaşındakı şəkil" dəki Mustafa və onun müştəriləri çağdaş zamanın tacir tipləridir. Pulu dini, imanı sayan müştərilərindən özünü ağıllı göstərməyə çalışan Mustafanın "həm nisyə götürdükləri malın pulunu gətiriblər, həm də yeni mal götürməyə gəliblər" cümləsinin arxasında tacir marağının tamahı durur. Mustafanın alış-verişə başı o qədər qarışır ki, dayısının qırkı az qala yadından çıxır.

Məhərrəm əminin vəfətinin qırıx mərasiminə gedən Süleyman qəbristanlıqda Babək qalasında şəklin nə üçün çəkildiyini anlayır:

"Bu qəbir niyə o biri qəbirlərdən aralıydı, təkdi, tənəhaydi? Qərib idimi? Hələ bir buna bax! Başdaşındakı şəklə bax! Başqa qəbirlərin başdaşına şəkil vurulmayıb axı... Bəs bu kimin şəkli? Bu ki, mənəm. Bu ki, mənim şəklimdi. Güzgündəmi baxıram özümə? Yox, yox, bu güzgü deyil, başdaşındakı şəkildir. Mənim şəklimi niyə başdaşına vurublar? Qara paltarlı adamlar məni dövrəyə alıblar? Məgər mən ölmüşəm?"

Süleyman acılı-şirinli xatirələrin qoynunda vuruxurdu:

"Yaxşı, bəs mən nə vaxt öldüm ki, xəbərim olmadı? Mən axı müharibədəydim, ermənilərlə vuruşurdum, Vətənimizi, torpaqlarımızı, min illər boyu məskən salıb yaşamış, ölmüş əcdadlarımızın qəbirlərini, bizə miras qoyduqları yurd yerlərini qoruyurdum... Mən axı söz vermişdim... Müharibəyə yollananda generala söz vermişdim ki, ölməyəcəyəm... Atəş səslərinin tüğyan etdiyi zamanda ilk övladımı dünyaya gətirənə, sonralar elə övladlarıma da söz vermişdim ki, müharibədə ölməyəcəyəm..."

Əli bəyin həm döyüşü, peşəkar hərbçi, həm də

vətənsevər yazıçı kimi inamının möhkəmliyinin mayasında həyatın sınaqları qarşısında əyilməzlik, iradə, dözüm, qələbə sevinci, düşməndən qisas almaq hissi və mübarizlik dayanır.

"Çadırın içərisində də qəbrin başdaşındakı şəkli görəndə Süleyman "özünü sorğuya tutdu, sual yağışına qərq etdi, yavaş-yavaş özünə gəldi".

Nəhayət, Mollanın səsi onu fikirlərin əlindən aldı:

-Camaat! - Molla danışmağa başladı. - Hər insanın axırətə yollanmazdan qabaq bir vəsiyyəti olur. Bu vəsiyyəti o, özü demir, mələklər dedirdirlər. Rəhmətlik Məhərrəm özünü burada qərib sayırdı, deyirdi ki, əsl Vətənimiz Arazın o tayıdır. Deyirdi, əvvəlcə orada qohum-əqrəbamız yaşasa da, ortada tikanlı məftil olduğundan gedə bilmirdik, sonra tikanlı məftilləri qırıb dağıtsalar da erməni gəlib işğal elədi, bizə göz dağı çəkdi. Bu necə Vətəndə yaşamaqdır, adam da öz Vətənində qərib olar? Bu vəsiyyətinə də əməl edib onu bir az aralıda basdırıldıq, qərib kimi... Bir də vəsiyyət etdi ki, bax, bu başımızın üstündə gördünüz şəkili böyüdüb həm mağara, həm də qəbrinin başdaşına vuraq... Düzdür, bizdə qəbrin başdaşına şəkil vurulmur. İslama bu barədə heç bir qadağa da yoxdur, yəni vurmaq da olar, vurmamaq da. Amma rəhmətlik Məhərrəm deyirdi ki, atası Hüseyxan kişinin yarısı o tayda qalıb. Özü cismən bu tayda yaşasa da, ruhu o tayدادı. Elə Məhərrəmin bu şəkli də rəhmətliyin o tayda yaşayan qohumları ilə çəkdirdiyi yeganə şəkildir. Məhərrəm deyirdi ki, bizi heç olmasa şəkildə ayırmayın, qoyun birlikdə olaq...

Başdaşındakı şəkli ilə Süleyman o qədər doğmalaşdı ki, sanki ürəyi tən ortadan bölünmüşdü. Aman Allah, ürəyin də o tay, bu tayı olarmış!.."

Əli bəy Azərinin çox qələm məhsullarına bələdəm. Onun hər ədəbi nümunəsi məni bu qənaətə gətirir ki, bu, hərbçi-yazıcıının ən böyük uğurudur. Sonra da düşünürəm ki, Əli bəy ən böyük uğuruna yetib, bundan sonra nə yazacaq? Özünə, sözünə məsuliyyətlə yanaşanlar özü özünün obyektiv tənqidçisi olurlar. Bəxtiyar Vahabzadə demişkən, onlar bir şeydən razıdırlar ki, özündən narazıdırular. Əli bəy də bilirom ki, özündən razı deyil, eposuz söz sahibidir.

Bu hekayəni də Əli bəy Azəri yaradıcılığının uğuru sayıram.

Amma, mütləq bundan da uğurluları olacaq...

Vaqif OSMANOV
Mart, 2019.

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor güşəsi

- Bəxtiyar Abbasov - "Quran"da "19" möcüzəsi"	1
---	---

2. Publisistika

-Ələsgər TALIBOĞLU - "Sazlı-sözlü bir dünyanın rəngləri" (Aşıq Şahsoltan - 70).....	4
-Həsən BAYRAMOV - "Uğurlu publisistik əsər" (Ramiz Götüşovun "Bizdə şeir də var, sənət də vardır" kitabı və onun nümunəvi məmər-vətəndaş şəxsiyyəti haqqında mülahizələr).....	6
-Zeynəb DƏRBƏNDLİ - "İki xalqın səsi" (Dağıstan Respublikasının xalq artisti Dürriyyə Rehimovanın 90 illiyinə)....	10
-Kənan HACI - "Ruhumuzu necə xilas etməli?" (Ayaz İmranoğlunun 60 yaşına - təhlil)	11
-Əli BƏY AZƏRİ - "Duman yolu bağladıgı yerdənəm..." (Şair Fəxrəddin Əzizin 65 yaşına).....	17
-Ramiz İSMAYIL - "Bir haqq yolcusunuq, Fəxrəddin Əziz" (dost təbriki).....	20
-İsmayıł İMANZADƏ - "Tanrıının xoşbəxt bəndəsi" (dost təbriki).....	21
-Əli BƏY AZƏRİ - "Hafız Əlimərdanlı yaradıcılığında QƏZƏLLƏR və RÜBAİLƏR" (təhlil)	43
-Leyla ABASOVA - "Fentezi janrında əsərlərin nəşri və əhəmiyyəti (araşdırma-təhlil)	51
-Ramiz İSMAYIL - "Torpağa və sözə məhəbbət" (təhlil)	79
-Tamella HƏMİDQIZI - "Yaddan çıxmayaçaq bir şeir kimi..." (resenziya).....	88
-Vaqif OSMANOV - "Erməni xisəltli qu-qu quşları" (esse-araşdırma).....	99
-Ələsgər TALIBOĞLU - "Bütün qələbələr qan rəngindədir" (Aygün Sadiqin "Güzgüdə kim var?" kitabı və yaradıcılığı haqqında bir neçə söz)	104
-Rəna MİRZƏLİYEVA - "Uğurların başlangıcı" (oçerk)	106
-Nizami KOLANILI - "Dərd üstüne dərd gəlir" (esse)	109
-Ülviiyə YASƏMƏN - "Sadəcə xeyir", "Küləkli günlər", "Xoşbəxtliyin sırrı", "Qaranlıqdan aydınlığa" (esselər)	113
-Vaqif OSMANOV - "Bütöv Vətən həsrəti" (təhlil).....	117

3. Poeziya

-Zeynəb DƏRBƏNDLİ - "Dəmirqapı Dərbəndim", "Varam mən", "Gözəllik", "Vətənə sevgi" (şeirlər), "Uşaqlığımı son qoyan yağış" (esse)	2
-Mahir CABADLI - "Elə bilin Mahir heç doğulmayıb" (şeir)	9
-Şərqiyyə BALACANLI - "Bitməyən döyüş" (poema)	14
-Fəxrəddin ƏZİZ - "Görüşməmişik", "Getdi ta", "Gedərsən", "Gecəni", "Oluram", "Kimi", "Yağış yağır", "Vaxtını", "Qaldım", "Orda", "Gəlmədi", "Piçiltisi", "Vaxtıdı", "Qayıdaram", "Gəldin", "Ömrü", "Gəl qayıdaq", "Danışdım", "Danışsin" (şeirlər)	22
-Hafız ƏLİMƏRDANLI - "Azərbaycan, Azərbaycan", "Dilim qanun, alim insan olan yerde", "Bənövşə", "Bakı - şöhrətim mənim", "Anadır", "Səni dedilər tək", "Söyləyin dildar bilsin", "Dünya bir xəzinədir", "Xatirədir verən soraq", "Qəzəl nədir?", "Vətənə gəldim", "Yansın sənsiz", "İlahidən fərman oldu", "Mən olan yerde", "Həmdəm istərəm" (qəzəllər)	47
-Bəxtiyar Abbas İNTİZAR - "O əfən daşına toxunma", "Niyə beləyəm", "Gedək bizə", "Gözləyə-gözləyə", "Qorxuram səni itirim", "Yuvasızam", "Baxa bilim", "Dəyişən deyiləm", "Cinas gəraylı", "Geri ünvan", "Kim kimə", "Postmodern", "Maşın" (şeirlər)	60
-Zaur İLHAMOĞLU - "Anamın ağ saçları", "Düşünüb addım at", "Şair ömrü", "Nə var ki...", "Yaşamaq", "Külümün altında", "Adam", "Çatmır", "Giley-güzar", "Hələ" (şeirlər)	66
-Saqif QARATORPAQ - "Bir bahar çələngi" (şeirlər)	76
-Qurban HÜSEYNLİ - "Sağ ol, qocalıq", "Desinlər", "Süzməsin", "Rübai tecnis", "Bir payız günü", "Fələk", "Dağlara", "Yuvasız quşam", "Düsdü", "Xocalı", "Azərbaycana gölsin", "Gülüm", "Hara baxır belə dünya", "Şairlər ölmürlər", "Bayatılar" (şeirlər)	83
-Namiq DƏLİDAĞLI - "Məni nə havada buraxıb getdin", "Bakının iyul gündəliyi", "Suriyadan son xəbərlər", "Qoca şair", "Kənddə və şəhərdə darixmağın əks bərabərliyi", "Qarışdığım qızı gözaydındılığı", "Otel otağından reportaj", "Etiraf" (şeirlər)	92
-Xalıq AZADİ - "Köpəyə" (Sabiranə şeir)	98
-Günel ƏLİYEVA - "Sənsiz ölsəm, bağışla", "Mənim fəslim", "Mənim də qəlbim var", "Ürəyim", "Bir qadın səni sevirsə", "Ürəyimə yar", "Öyrət mənə, müəllim" (şeirlər)	102
-Loğman ƏHMƏDOV - "Ana", "Bir payız axşamı", "Vətən unutmaz", "Geri ver məni" (şeirlər)	112
-Şuşəxanım KƏRİMOVA - "Dərbənd", "Günlər ötür", "Doğma yurdum" (şeirlər)	116

3. Nəşr

-Arif AĞALAR - "Talenin sınağı" (povest)	26
-Fəxrəddin Oruc QƏRİBSƏS - "Albalı ağacı" (hekayə)	63
-Əli BƏY AZƏRİ - "Nazirin qəbulundan reportaj" (hekayə)	69
-Vaqif DEVRİCOV - "Arzuların qatili" (hekayə)	95